

IGLESIA CATÓLICA

[Caeremoniale Episcoporum]

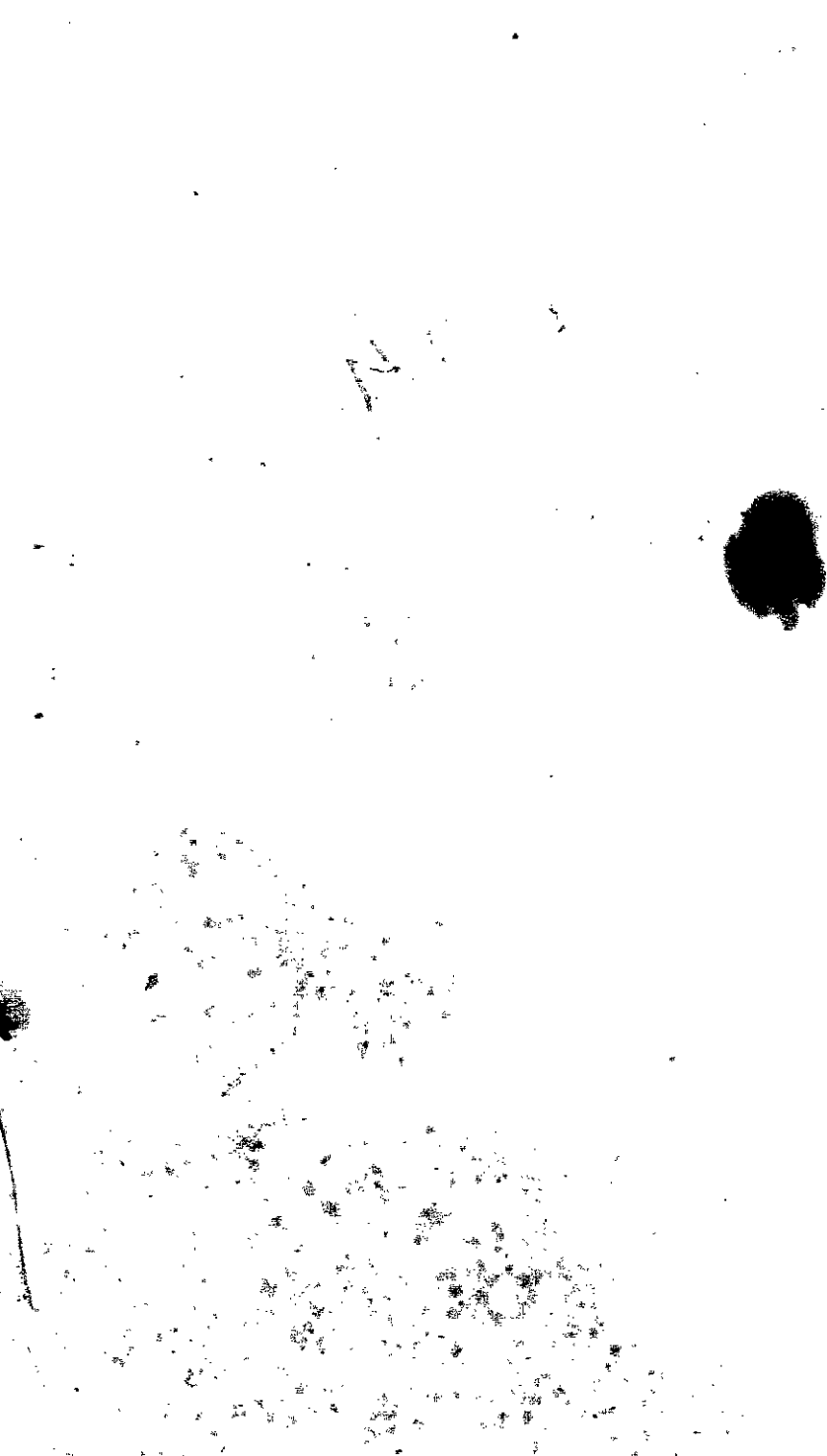
Caeremoniale episcoporum iussu
Clementis VIII Pontificis Maximi
nouissimè reformatum... : cum indice
capitum. -- Venetiis : Apud Cieras...,
1614

[4], 96 h., [4, A-M8 ; 4°

Port. grab. calc. arquitectónica, a
dos tintas. -- Texto a dos col. y a dos
tintas. -- Colofón

1. Ceremoniales 2. Zeremonialak I.
Título

R-5902 An. ms. en h. de guarda. -- Enc.
piel con hierros dorados. -- Firma
autógr. en v. de port.: "Fr. Pablo
Delespina"

EPISCOPORVM

OMNIBVS ECCLESIIIS,
*præcipuè autem Metropolitanis, Cathedrali-
bus, & Collegiatis perutile, ac
necessarium.*

4. 7.

John P. Deery

SANCTISS. D. NOSTRI D. CLEMENTIS

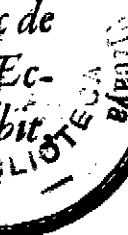
DIVINA PROVIDENTIA
PAPAE OCTAVI CONSTITVTIO,

SVPER APPROBATIONE, ET VSV
Cærimonialis Episcoporum, & aliorum Ecclesiarum
Prælatorum, nouissimè reformati.

CLEMENS PAPA VIII.
Ad perpetuam rei memoriam.

*V*M nouissimè Pontificale antea mendosum, & corru-
ptum, à pijs, & eruditis Viris emendari, & restitui, &
denum ad Episcoporum, & aliorum Ecclesiarum præla-
torum communem usum; & commoditatem diuulgari,
& in vniuersali Ecclesia ab omnibus obseruari mandau-
erimus: operæpretium visum fuit, Cærimoniale Episco-
porum, omnibus Ecclesijs, præcipuè autem Metropolitanis, Cathedralibus, &
Collegiatis perutile, ac necessarium, in quo ritus, & cærimoniae celebrandi Mis-
sas, Vesperas, & alia diuina Officia, ac in alijs Ecclesie functionibus, & aëti-
bus, ab eisdem Episcopis, ac alijs Prælati inferioribus in eisdem obseruanda, ac
modus etiam præcedenti tam inter personas ipsas Ecclesiasticas, quàm etiam
inter eas, & laicos similiter seruandas continentur, quodq; pridem multis men-
dis respersum fuerat, similiter reformari, & restitui curaremus. Ea propter id
ipsum Cærimoniale Episcoporum, à nonnullis pijs, ac eruditis, in hisq; sacris ri-
tibus, & Cærimonijs apprime versatis Viris examinari, corrigi, & in opti-
mam ipsiq; Pontificali reformato maximè congruentem formam redigi man-
dauimus. Quod opus cum ea, qua decuit fide, & diligentia iam absolutum fuis-
se accepimus. Porrò reliquum est, Ut huius operis labor eum, ad quem directus
est, finem consequatur. Idcirco Cærimoniale Episcoporum huiusmodi iussu no-
stro emendatum, & reformatum, Motu proprio, & ex certa scientia, ac de
Apostolica potestatis plenitudine perpetuò approbantes, illudq; in vniuersali Ec-
clesia ab omnibus, & singulis personis ad quas spectat, & in futurum spectabit

perpetuo observandum esse precipimus, et mandamus, ac Cerimoniale huiusmodi sic emendatum, et reformatum nullo unquam tempore in toto, vel in parte mutari, vel et aliquid addi, aut omnino detrahi posse, ac quascunq; personas predictas, quae sacerdotalia munera exercere, aut alia quacunq; in ipso Cerimoniali contenta facere, aut exequi debent ad ea per agenda, et praestanda, iuxta huius Cerimonialis formam, et prescriptum teneri, neminemq; ex ijs, quibus ea exercendi, et faciendi munus impositum existit, nisi formulis, quae hoc Cerimoniali continentur servatis, satisfacere posse, perpetuo statuimus, et ordinamus. Per praesentes autem antiqua Cerimonialia in his, quae praefato Cerimoniali reformato sunt conformia, minime aboleri, aut abrogata censeri volumus, sed illorum etiam usum (salva reformatione predicta) permittimus. Non obstantibus praemissis, ac constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, ac etiam in Provincialibus, et Synodalibus Concilijs, editis, generalibus, vel specialibus, nec non quarumvis Ecclesiarum, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, consuetudinibus, ceterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem, et pari motu, et auctoritate decernimus, ut qui in Romana Curia sunt praesentes, lapsis duobus mensibus, qui vero intra Montes octo, et qui ultra ubique locorum degunt duodecim integrè excursis, vel alias, ubi venalium huius Cerimonialis voluminum notitiam, et facultatem habuerint, sacras cerimonias, et ritus in eodem Cerimoniali prescriptos, iuxta illius modum, et normam, in quibuscunq; actibus exercere, et observare teneatur. Ipsarum autem litterarum exempla, manu Notarij publici, et sigillo alicuius personae in dignitate Ecclesiastica constituta, aut illius Curiae obsignata, vel in ipsis voluminibus a seque predicto vel alio quopiam adnunculo, Rome impressa, eam ubique locorum, et gentium fidem faciant, quam praesentes facerent, si essent exhibitae, vel ostensa. Datum Rome apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die xiiij. Iulij MDC. Pontificatus Nostri Anno Nonno.

M. Vestrius Barbianus.

Die nona Augusti 1600. Supradictae Litterae affixae, et publicatae fuerunt ad Valvas Curiae, et in Aede Campi Florae, per me Alexandrum Agazzarium, Sanctissimi Domini Nostri Papae Curs.

Iacobus Brambilia Mag. Curs.

INDEX CAPITVM

PRIMI LIBRI.

- D**E habitu, & alijs agendis per Episcopos nuper electos. Cap. I. pag. 1
- De primo accessu Episcopi, vel Archiepiscopi ad suam diocesim, vel prouinciam. Cap. ij. 1
- De habitu ordinario Archiepiscopi, & Episcopi in sua prouincia, vel diocesi, vel ciuitate. Cap. iij. 3
- Quomodo se gerere debeat Episcopus, vel Archiepiscopus circa benedictiones, & alia Episcopalia munia in sua diocesi, vel prouincia. Et quid si Legatus Apostolicus, aut Cardinalis, aut Cardinalis non Legatus vel Nuntius, aut aliquis Prælati ibidem sit. Cap. iiij. 5
- De officio Magistrorum Cerimoniarum. Cap. v. 6
- De officio Sacristæ. Cap. vj. 7
- De officio Presbyteri assistētis tam in Vesperis, quam in Missis. Cap. vij. 8
- De assistentia duorum Canonico- rum in habitu Diaconali Episcopo celebrante, vel eo non celebrante in habitu ordinario. Cap. viij. 11
- De officio Diaconi in Missa solemnī Episcopo, vel alio celebrante. Cap. ix. 12
- De officio Subdiaconi in eadem Missa Pontificali solemnī. Cap. x. 15
- De numero, qualitate, & officio ministrorum seruentium Episcopo in diuinis, videlicet de libro, de candela, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacum. Cap. xj. 16
- De ornatu Ecclesiæ, & præparandis in ea ante Aduentum Episcopi. Cap. xij. 18
- De sedibus Episcopi, Legati, Cardinalium, Prælatorumque, necnon Principum, Magistratum, virorumque illustrium in Ecclesia collocandis, ornandisque. Cap. xij. 21
- De vsu umbraculi, seu baldachini. Cap. xiiij. 23
- De habitu Ecclesiastico Episcopi, & Canonicorum, & de accessu ad Ecclesiam, & reditu eorundem. Cap. xv. 23
- De Pallio, & eius vsu. Cap. xvj. 24
- De mitra, & baculo pastorali. Cap. xvij. 25
- De reuerētis, & genuflexionibus, sessionibus, & surrectionibus obseruandis tam per Episcopū, & Canonicos, quam alios quoscunque, siue in Ecclesia, siue extra. Et de osculationibus manuum Episcopi, vel celebrantis. Cap. xvij. 26
- De ordine, & modo iungendi, disiungendi, eleuandi, tenendique manus per Episcopum, vel alterum celebrantem: & quomodo

I N D E X.

- vertete, & conuertere se debeat ad altare, vel faldistorium, vel è contra: & de osculatione altaris. Cap. xix. 27
- De libro tenendo apud Episcopum non celebrantem, sed in Vesperis, aut in Missa solemnè presentem: & quid ex eo legere debeat. Cap. xx. 28
- De circulis infra Missam solemnè, quæ coram Episcopo celebratur, faciendis ante Episcopum, qualiter, & quoties. Cap. xxj. 29
- De Concionibus, seu Sermonibus infra Missam solemnem habendis, seu post Missam in funere Episcopi, aut alicuius magni viri, & de habitu fermocinantis. Cap. xxij. 29
- De ordine, & modo imponendi thus in thuribulum, illudque benedicendi; & de thurificatione in Vesperis, & Missis solemnibus. Cap. xxiiij. 30
- De ordine dandi pacem. Capit. xxiiij. 33
- De forma dandi benedictionem solemnem ab Episcopo, & publicandi indulgentiam, vbi quoties, & quando. Cap. xxv. 34
- De supplendis vicibus Canonorum aliorumque ministrorum deficientium. Cap. xxvj. 35
- De orationibus, seu collectis, & diuersis earum tonis. Cap. xxvij. 36
- De organo, organista, & musicis, seu cantoribus, & norma per eos seruanda in diuinis. Capit. xxviiij. 38
- De Missa, quæ sine cantu Episcopo celebratur. Cap. xxix. 39
- De Missa, quæ sine cantu coram Episcopo celebratur in locis suæ iurisdictionis. Cap. xxx. 40
- De cærimonijs obseruandis in Synodo prouinciali, vel diœcesana. Cap. xxxj. 40
-
- ## INDEX CAPITVM Secundi Libri.
- D**E Vesperis solemnibus Episcopo in crastinum celebraturo. Cap. I. 42
- De Vesperis solemnibus Episcopo in crastinum non celebraturo. Cap. ij. 44
- De Vesperis in Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, vel in Collegiatis solemniter celebrandis. Cap. iiij. 45
- De Completorio. Cap. iiij. 46
- De Matutinis præsentè Episcopo. Cap. v. 47
- De Matutinis in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesijs absente Episcopo. Cap. vj. 48
- De Laudibus, reliquisque horis Canonis. Cap. vij. 49
- De Missa solemnè Episcopo celebrante. Cap. viij. 50
- De Missa solemnè, quæ coram Episcopo celebratur. Cap. ix. 58
- De Vesperis, & Matutinis pro defunctis. Cap. x. 59
- De Missa Pontificali pro defunctis per Episcopum celebranda, & de sermone, & absolutionibus post Missam. Cap. xj. 60
- De Missa pro defunctis, quæ coram Episcopo celebratur. Cap. xij. 63

I N D E X .

- De Vesperis, & Missis in Dominicis Aduentus, siue ab Episcopo, siue ab alio, præsentè Episcopo, celebrandis. Cap. xiiij. 63
- De Vigilia Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, & de Matutinis, & Missa in nocte celebranda. Cap. xiiiiij. 64
- De festis, quæ occurrunt vsque ad diem Purificationis solemniter celebrandis. Cap. xv. 65
- De festo Purificat. B. Virg. & benedictione, ac distributione candelarum. Cap. xvj. 66
- De festo Purificationis in Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis. Cap. xvij. 67
- De Officio, & Missa feria iij. Cinerum, Episcopo celebrante, vel non celebrante, sed præsentè. Cap. xviiiij. 68
- De eadem feria iij. Cinerum, Episcopo absente, & in Collegiatis. Cap. xix. 70
- De Dominicis Quadrages. vsque ad Dominicam Palmarum. Cap. xx. 71
- De Officio, & Missa in Dominica Palmarum. Cap. xxj. 71
- De Matutinis tenebrarum quartæ, quintæ, & sextæ feriæ maioris hebdom. Cap. xxij. 72
- De Officio, & Missa feriæ v. in Cæna Domini. Cap. xxiiiij. 75
- De mandato, seu lotionè pedum. Cap. xxiiiiij. 75
- De Officio feriæ sextæ in parasceue, Episcopo celebrante. Cap. xxv. 76
- De eodem Officio, Episcopo non celebrante, sed præsentè, aut etiã absente, & in Collegiatis Ecclesijs. Cap. xxvj. 79
- De Sabbato sancto, Episcopo celebrante. Cap. xxvij. 82
- De Sabbato sancto, Episcopo non celebrante, sed præsentè, vel absente, & in Collegiatis. Cap. xxviiiij. 84
- De Missa solemnè in die Paschæ, Episcopo celebrante, & de communionè generali. Cap. xxix. 85
- De eodem festo Paschæ, Episcopo absente, & in Collegiatis. Cap. xxx. 86
- De Dominicis per Annum. Cap. xxxj. 87
- De Litanijs, Processionibus maioribus, & minoribus, quæ annis singulis fiunt. Cap. xxxiiij. 88
- De festo Sanctissimi Corporis Christi, & Processione. Cap. xxxiiiij. 88
- De alijs festis in genere, in quibus est solemniter celebrandum vltra superius expressa. Cap. xxxiiiiij. pag. 91
- De Anniuersarijs diebus electionis, & consecrationis Episcopi solemniter celebrandis. Cap. xxxv. 92
- De Anniuersario Episcopi proximè defuncti. Cap. xxxvj. 92
- De Anniuersario omnium Episcoporum, & Canonicorum Ecclesiæ Cathedralis defunctorum. Cap. xxxviiij. 92
- De ægrotationè, morte, funere, & exequijs Episcopi: & de supplicationibus ad Deum pro opportuna noui Episcopi electione impetranda. Cap. xxxviiiij. 93

ERRORES POST IMPRESSIONEM reptos sequens pagella demonstrat.

Pag.	Col.	Lia.	ERRATA	CORRECTA.
3	1	1	<i>dele</i>	accepta mitra
4	3	3	patre	parte
6	2	7	faltim	saltem
8	1	21	intuetur	intueatur
8	2	18	tribunali	tribuna
9	1	19	locis	loci
15	3	30	ambobus	ambone
17	2	9	pretiosè	pretiosa
18	1	13	lanceas	lances
18	1	17	præunte	præunte
19	1	33	Cærimoniarum	Cærimoniarum
20	3	2	Presbyteri	Præbyterij
20	3	10	Martyrum	Martyrium
22	2	5	proprius	propius
23	2	13	fodalitibus	fodalitatibus
23	2	22	requirent	nequirent
24	2	2	antecedente	antecedent
25	3	21	Hic	Hi
30	4	14	benedictio	benedicto
31	2	1	interius	inferius
31	4	29	&	vt
32	1	18	alteri	altare
32	3	9	genuflexit	genuflectit
32	3	31	correspondet	correspondent
34	3	8	Episcopus	Episcopus
38	3	3	Regulariter	regulare
40	3	24	Concili	Concilium
41	4	8	Cærimoniarum	Cærimoniarum
45	2	29	ornauerint	orauerint
46	1	4	proprius	propius
48	2	17	omne	omnes
49	3	11	proprius	propius
51	4	24	pendat	pendeat
52	1	35	inducitur	induitur
53	3	14	gremiale	gremiali
53	3	26	Antiste	Antistite
58	1	9	reporras	reportat
61	2	35	exeundum	exuendum
66	2	18	processione	processionem
68	2	32	processione	pro processione
72	2	24	tam	tum
72	3	5	& dum recitatur	dum recitatur
75	1	16	altares	altare
79	1	15	præuntibus	præuntibus
79	1	32	gnusflexus	genusflexus
79	2	14	incensa	incensat
79	2	18	accensat vsque Com.	accensa vsque post
80	2	3	repetitur	reperitur
80	2	12	si non sermo	si non fiat sermo
81	1	15	deponit	deponat
81	1	21	reassumunt	reassumat
82	4	22	egestat	gestat
84	3	7	prosequit	prosequitur
85	1	36	locatur	locabitur
87	1	33	celebrant	celebrent
91	3	31	continua	continuo
92	4	35	illi	ibi
93	2	9	more	morte
93	2	12	Dicet	Licet

CÆRIMONIALI2 ciuitatis, rent su-

EPISCOPORVM.

Liber Primus.

DE HABITV, ET ALIIS AGENDIS
per Episcopos nuper electos.

Cap. I.

VM primum aliquis certior factus fuerit se alicui Ecclesiæ Cathedrali, vel maiori à Summo Pontifice in Consistorio præfectum, siue ille in curia Romana degat, siue ab ea absens sit, statim curabit sibi amplam coronam in capite deceter formari. Tunc, & non prius super vestem inferiorem talarem cum extra domum exhibet induet aliam vestem breuiorem apertam, vt per scissuras brachia extrahi possint, quod genus vestis Mantelletum vocant. Vestes autem huiusmodi, erunt, vel ex lana, vel ex camelotto coloris violacei, nullo autem modo sericeæ. Præsentes in Curia induti, vt supra, quam primùm poterunt, adibunt Summum Pontificem,

& ei gratias agent de sua promotione, merita propria extenuando, & dignitatis gradum amplificando, seipsos, & Ecclesias ipsis commissas humiliter commendando, & tunc è Sanctitatis suæ manibus Rochettum accipient. Visitabunt deinde singulos Illustrissimos, & Reuerendissimos S. R. E. Cardinales in eorum domibus, eisque officiosè gratias agent, se, & suas Ecclesias illis commendando, & offerendo. Absentes verò se ipsos Rochetto, & vestibus, vt supra induent, & gratiarum actiones, & Ecclesiarum suarum commendationis officium per litteras, tam apud Summum Pontificem, quam apud Illustrissimos, & Reuerendissimos Dominos Cardinales peragere studebunt; & si erunt in propria sua Diocesi, vel Prouincia, cum de

A eorum

Cærimonialis Episcoporum.

Promotione certum nũ-
buerint, domi, & foris v-
tantur loco Mantelleti, Moz-
zetta eiusdem coloris supra Ro-
chettum; & tam præsentem in Cu-
ria, quàm absentes vtentur, cum
opus erit, pileo nigro, laneo, serico
viridi suffulto, cum cordulis,
& floccis coloris viridis. Hæc,
quæ de vestibus diximus, Cleri-
cis, seu Presbyteris sæcularibus,
seu regularibus, electis tantum
conueniunt. Promoti verò ex re-
gulari ordine non vtuntur Ro-
chetto; sed retinent in vestibus
colorem habitus suæ Religionis,
& deferunt vbique Mozzettam
eiusdem coloris, & birettum ni-
grum, pileo tamen viridi orna-
to, prout alij non regulares vtun-
tur; sed Canonici Regulares vtun-
tur etiam Rochetto, prout ante
promotionem ad Episcopatum
vtebantur in sua congregatione,
& colore violaceo, sed non Moz-
zetta, vt, & Presbyteri Sancti Spi-
ritus, & Militiarum Sancti Ioan-
nis, Sancti Iacobi, & aliarum,
qui tamen sui ordinis insignia in
vestibus non deserant, sed eius-
dem ordinis crucem ad collum
intus pendentem.

DE PRIMO ACCESSU
Episcopi, vel Archiepisco-
pi ad suam Diocesim,
vel prouinciam.

Cap. II.

Accessurus Epi-
scopus ad suã
Diocesim, vel
Archiepiscop⁹
ad suam pro-
uinciam, ante
accessum poterit aliquas gratias,
seu facultates à Sanctissimo Do-
mino nostro Papa obtinere, præ-
sertim Indulgentiam plenariam
pro populo suæ primæ Missæ præ-
senti futuro. Insuper præparabit,
quæ in itinere, & ingressu vsui
esse poterunt; vt, vestes episcopa-
les ordinarias; Cappam Pontifi-
calem violacei coloris, seu si re-
gularis fuerit, coloris habitus sui;
Pileum Pontificalem cordulis, ac
floccis sericis coloris viridis or-
natum; equi etiam, siuè mulæ or-
namenta opportuna, item libros
necessarios, vt inter cæteros Pon-
tificale, & Cærimoniale; ac para-
menta etiam sacra quæ pro in-
gressu erunt necessaria, id est, plu-
uiale album cum stola, & mitra
pretiosa, amictum, albam, cin-
gulum, & anulum, nisi ea ad
maio-

maio**rem** commoditatem à propria Ecclesia sumere velit. In discessu recitabit in Ecclesia, si cōmodè fieri poterit, sin minus, antequam equum ascendat, cum suis clericis, & familiaribus itinerarium; idemque obseruabit quotidie mane post Missam, antequam equum ascendat, quamdiu erit in itinere: & si erit Archiepiscopus, quamprimū suam prouinciam intrauerit, faciet ante se deferri crucem per aliquem ex suis cappellanis, imagine sanctissimi Crucifixi ad se versa; & sibi occurrentes subditos, qui genuflectere debent signo crucis super illos facto benedicet, ita etiam faciet Episcopus, cum suā diocesim intrauerit. Cum autem erit vnus diei, vel bidui spatio propinquus propriæ ciuitati, significabit Vicario suo, & Canonicis, ac Capitulo, nec non Magistratui, & officialibus ciuitatis diem, & horam sui ingressus, vt possint omnes se præparare, vt ei obuiam eant, eumque debito honore prosequantur. Præmittet etiam aliquem ex suis, qui clerum, & alios, ad quos spectat, admoneat, vt processionem habendam in huiusmodi ingressu indicant præparari faciant

baldachinum in porta ciuitatis, & deputari qui illud portent supra Episcopum, vt inferius dicitur. Vias etiam, per quas eundem erit mundari, ac floribus, vel frondibus conspergi in signum lætitiæ curent. Die præstituta Canonici, & Capitulum cum toto clero debent processionali ritu accedere ad portam ciuitatis, ibique consistere; Magistratus verò, & officiales cum ciuibus, & populo obuiam ire Episcopo extra portam. Episcopus interim in aliquo sacello, seu honesto, & conuenienti loco parum distante à porta ciuitatis descendat de mula, vel equo, ac deposito itinerario habitu, induet cappam Pontificalem, iterumque ascendet mulam ornatam Pontificalibus ephippijs, & stragula violacei coloris, ac pileum Pontificalem solemniorem in capite geret, atque ita æquitabit suis familiaribus, & domesticis ipsum comitantibus vsque ad portam ciuitatis, vbi descendens è mula genuflectet super tapete stratum, & puluinum paratum, & deuotè osculabitur crucem sibi per digniorem ex Capitulo pluuiali indutum oblatam. Mox surgens in aliquo sacello, vel lo-

Cærimonialis Episcoporum.

co ad id parato accipiet, deposita cappa paramenta sacra, videlicet amictum, albam, cingulum, stolam, & pluuiale album, ac demum mitram pretiosam, atque annulum, conscendetq; equum serico albo vndique tectum, & decenter ornatum. Ordo autem procedendi erit. Equitabunt primo ciues omnes deinde familiares Episcopi, tum Magistratus, & officiales ciuitatis, Barones, & Principes, si qui aderunt, mox clerus omnis pedibus incedens præcedente sua cruce quem cantores subsequenter cantantes, vt in Pontificali; post hos Canonici, & Capitulum Ecclesiæ, & si fuerit Archiepiscopus, antecedit crux Archiepiscopalis, inter quã, & Archiepiscopum nemo erit, nisi Dignitates, & Canonici; demum Archiepiscopus, seu Episcopus mitratus equitabit sub baldachino, quod portabitur primo loco per Magistratum ciuitatis, deinde per nobiles ciues vsque ad Ecclesiam, siue per eos, quibus ex consuetudine, vel ex priuilegio id conuenit. Ipse Episcopus memos erit populo manu dextera aperta, & extensa frequenter benedicere, signum crucis faciēs: post Episcopum equitabunt Præ-

lati, si qui erunt, & reliqui togati. Ante portam ecclesiæ Episcopus descendet ex equo super tapete stratum ibidem extensum, & retenta mitra, capiet aspersorium de manu dignioris de Capitulo antedicti, vt supra induti, quo se, & alios asperget aqua benedicta, incipiendo à digniori, ac ministrante eodem, qui aspersorium obtulit, digniore nauicula, imponet in thuribulum, quod aliquis Acolythus tenet, thus more solito benedictum, tunc prædictus dignior ex Capitulo accipiens thuribulum de manu Acolythi, stans facta prius profunda capitis inclinatione ante Episcopum, thurificet illum stantem cum mitra, triplici ductu thuribuli; & præcedentibus clero, Canonicis, & dignitatibus, atque hymnum [Te Deum laudamus &c.] cantantibus ad Altare Sanctissimi Sacramenti, si est aliud ab Altari maiori consistet ibi Episcopus, & remoto tunc baldachino, & deposita mitra, ac facta genuflexione, vsque ad terram ante ipsum Sanctissimum Sacramentum, genuflectet iterum super puluino ibidem parato in genuflexorio, & orabit; deinde surget, & facta iterum

reue-

reuerentia , accepta mitra cū genuflexione Sanctissimo Sacramēto, accipiet mitram , & procedet ad Altare maius, vbi ante infimū gradum deposita mitra , faciet cruci super Altare positæ reuerentiam , caput profundè inclinando, deinde genuflectet super puluino, & genuflexorio ibi parato, & orabit: & interim ille dignior, vt supra indutus , accedet ad Altare , & in cornu Epistolæ stans versus orantem Episcopum finito hymno [Te Deum] cantabit ex libro super Altare posito Vers. [Protector , &c.] & alia, prout in Pontificali. Cum dicitur [Per Dominum nostrum, &c.] post orationē , Episcopus surget à faldistorio, & facta altari reuerentia, ibit ad sedem suam Pontificalem, in qua sedens recipiet omnes dignitates , Canonicos, & alios de Capitulo ad osculum manus , cantoribus interim Antiphonam , vel Psalmum aliquem cantantibus, vel organista organum pulsante. Deinde accedet Episcopus ad Altare , quod, deposita mitra ante infimū gradum , & facta interim cruci reuerentia , in medio osculabitur, & cantata prius Antiphona Sancti tituli Ecclesiæ, vel Patroni ci-

uitatis cum suis Versiculo, & Respons. à Choro, vel Cantoribus, cantabit ipse in cornu Epistolæ orationem eiusdem Sancti, vel Patroni, qua finita, accipiet mitram; ad medium altaris reuertetur , & dabit benedictionem solemnem cantando , prout in dicto Pontificali ; & cum dicet. [Benedicat vos, &c.] accipiet manu sinistra baculum pastorem, & , si erit Archiepiscopus, benedictionem dabit capite detecto , renibus altari versis , nisi Altare sit ad orientem , habens ante se crucē suā, facta illi prius reuerētia. Benedictione data, pronuntientur Indulgentiæ per aliquem Canonicum alta voce sub hac forma [Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus, Dominus N. Dei , & Apostolicæ Sedis gratia huius Sanctæ Ecclesiæ Episcopus dat , & concedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma ecclesiæ consueta. Rogate Deum pro felice statu Sanctissimi D. N. Clementis diuina prouidentia Papæ VIII. dominationis suæ Reuerendissimæ, & Sanctæ matris Ecclesiæ.) Deinde Episcopus facta prius cruci reuerentia , assumpta mi-

Cerimonialis Episcoporum.

tra, & apud sedem suam, depositis paramentis, & assumpta cappa, procedet ad locum suae habitationis, quem dignior ille de Capitulo, dimisso pluuiali, & alij Canonici, in habitu canonicali comitentur, si habitatio erit contigua, vel vicina Ecclesiae. Si verò distantior, vsque ad portam ipsius Ecclesiae. Quod si adesset aliquis magnus Princeps, qui vellet Episcopum vsque ad portam hospitij comitari, debet Episcopus aliquantulum resistere, non tamen huiusmodi obsequij, & pietatis officium recusare, praesertim si habitationis locus non multum distet, sed ei pro tali humanitate gratias agere. Si contingeret, dum Episcopus ad suam ciuitatem proficiscitur, transire per aliquem locum insignem suae diocesis, vel in eo hospitari, & clerus, ac Magistratus eius loci eum honorare cupiant, permittet quidem, vt ei obuiam eant, etiam extra locum, & eum comitentur vsque ad Ecclesiam primariam eius loci, & facta ibi oratione, vsque ad locum vbi hospitaturus est, non mutato habitu itinerario, sed nulla fiet processio: quando verò Episcopus post ingressum in ciuitatem pro-

priam voluerit alias ciuitates, vel oppida insignia suae diocesis visitare, conueniens erit, vt prima vice recipiatur cū sacra cleri saecularis, & regularis processione. Ipse verò non erit mitra, & pluuiali indutus, sed equitabit mulam ornata Pontificalibus ephippijs cum cappa, & pileo Pontificali, & offeretur ei in porta Crux osculanda, & alia omnia fient etiam in Ecclesia, prout de ciuitate propria, & primaria suae diocesis dictum fuit.

DE HABITU ORDINARIO Archiepiscopi, & Episcopi in sua prouincia, vel diocesi, vel ciuitate. Cap. III.

Piscopus postquam ad suam Diocesim & ciuitatem, & Archiepiscopus ad suam prouinciam, peruenerit, vti poterit vestibus violaceis, siue laneis, siue ex camellotto, superinduta super Rochettum Mozzetta. Et domo eodem utetur habitu, saltem dū fit aliqua congregatio coram ipso Episcopo, vel ordinandorum examen, vel aliquid simile, ac etiam

etiam quoties erunt congrega-
 tiones coram Metropolitanano, dū
 celebratur Concilium prouin-
 ciale, quo habitu, scilicet, Moz-
 zetta cum Rochetto discoperto
 in dictis congregationibus vte-
 tur, tam ipse Metropolitanus,
 quā alij Episcopi prouinciales,
 qui ibidem pro Synodo celebrā-
 da conuenerunt. Eodem quoque
 habitu Episcopus indutus erit,
 quoties per ciuitatem, & terras,
 seu oppida suæ dicecesis incedet.
 Sed habenda est distinctio tem-
 porum, nam in Aduentu, & in-
 cipiēdo à Septuagesima per to-
 tam Quadragesimā, item in om-
 nibus vigilijs, quibus ieiunatur,
 & in quatuor temporibus (exce-
 ptis his, quæ incidunt post Pen-
 tecosten) ac sextis ferijs totius an-
 ni, differens erit vestium gesta-
 tio. Quia tunc Episcopum decet
 vti vestibus laneis, & nigri colo-
 ris, excipiēdo tamē aliquot dies,
 quibus signum mæstitiæ osten-
 di non debet, videlicet à die Na-
 tiuitatis Domini, & per totam o-
 ctauam Epiphaniæ, à die Domi-
 nicæ Resurrectionis vsq; ad Do-
 minicam Trinitatis, item per o-
 ctauas festorum Sanctissimi Sa-
 cramenti, Assumptionis glorio-
 sæ Virginis Mariæ, & beatorum

Apostolorum Petri, & Pauli, &
 omnium sanctorum, & Sancti
 tituli Ecclesiæ Patroni ciuitatis,
 ac Dedicationis propriæ Eccle-
 siæ; item in anniuersarijs electio-
 nis & consecrationis ipsius Epi-
 scopi, die aduentus alicuius ma-
 gni Principis, vel cum celebra-
 tur aliqua publica lætitia: in alijs
 verò octauis, vt Natiuitatis Glo-
 riosæ Virginis, Sancti Ioānis Ba-
 ptistæ, Sancti Laurentij, dies tan-
 tum octauarum excipiuntur, si-
 militer excipiuntur omnia festa
 duplicia, quæ per annum inci-
 dunt extra Aduentum, Septuage-
 simā, Quadragesimam; sed An-
 nunciationis festo, etiam si infra
 Quadragesimam occurrat, vesti-
 bus violaceis vti debent. Hæc,
 quæ dicta sunt, circa vestes quo-
 tidianas obseruāda sunt. Quoad
 cappas verò, quibus Episcopi in
 Ecclesijs vtuntur, id erit obser-
 uandum, vt regulariter sint la-
 neæ, & violaceæ, & non alterius
 coloris. In solemnioribus tamen
 festis, quæ in rubricis Breuiarij
 primæ classis vocantur, dempto
 triduo ante Pascha, poterit Epi-
 scopus etiam vti cappa ex came-
 lotto coloris violacei, nullatenus
 alterius coloris, quibus quidem
 cappis pelliculæ albæ circa col-
 lum,

Carimonialis Episcoporum.

lum, & pectus de more confu-
ta sint, quæ deinde vigilia Pen-
tecostes seu pro diuersitate loco-
rum citius aut tardius prout Epi-
scopo opportunum videbitur,
præintimatis etiam Canonicis,
qui cappis vtuntur, quo die mu-
tari debeant, remouentur, & lo-
co pellicularum sericum rubrū
apponitur. Canonici verò regu-
lariter in Ecclesijs, vbi illis vtun-
tur, eas omnino deponunt, & lo-
co earum assumunt cottas supra
Rochettum. Cæterum quod di-
citur de huiusmodi Episcoporū
habitu, tam capparum, quàm
cæterarum vestium, non est in-
telligendum de Episcopis regu-
laribus, qui non mutant colorē
sui habitus, neque induunt Ro-
chettum, sed in Ecclesia propria
vti debent cappa coloris suæ re-
ligioni conuenientis, pellibus,
seu serico eiusdem coloris sufful-
ta. Excipiuntur ab hac regula, vti
dictum est, Canonici regulares,
qui Rochetto vtuntur, & colore
violaceo, vt & Presbyteri Sancti
Spiritus, & Militiarum Sancti
Ioannis, Sancti Iacobi, & alia-
rum. Omnes autem tam sæcu-
lares, quàm Religiosi Episcopi
galero vtuntur à patre exteriori
nigro, cui ab interiori sericum

coloris viridis suffulciatur, cor-
dulis pariter, & floccis sericeis
viridibus ab eo pendentibus. Ga-
lerus quoque duplicis formæ ha-
bendus est, alter quo in solem-
nioribus equitationibus vtun-
tur eiusdem formæ (præter colo-
rem) quo Illustrissimi, & Reue-
rendissimi Cardinales Pontifica-
liter equitantes vti consueue-
runt, alter simplicior, vterque
ex lana, ac serico viridi exornati.
Extra Diœcesim, & Ecclesiam
suam Episcopi non vtuntur cap-
pa, præterquam in Romana Cu-
ria, cum in diuinis Pontifice
Maximo, vel sacro Cardinalium
collegio præsentem assistunt. Dum
iter agunt, vtuntur breuioribus
vestibus cum manicis sub genu
per palmam, vel vltra protensis,
coloris tēporum diuersitati con-
uenientis, vt supra explicatum
fuit, circa collum verò fasciam
sericeam coloris nigri, latitudi-
nis duorum palmorum, vel cir-
ca, longitudinis ferè ad mensu-
ram vestium pendentium habe-
re consueuerunt. In Diœcesi au-
tem, vel prouincia Mozzetta su-
perinduenda est.

QUOMODO SE GERERE debeat Episcopus, vel Archiepiscopus circa benedictiones, & alia Episcopalia munera in sua Diocesi, vel prouincia. Et quid, si Legatus Apostolicus, aut Cardinalis non Legatus, vel Nuntius, aut aliquis Prælati ibidem sit. Cap. III.

Vando Episcopus ambulat, vel equitat per suam ciuitatē, vel diocesim manu aperta singulis benedicit, & , si est Archiepiscopus crucem etiam ante se deferri facit . In Ecclesijs verò suæ diocesis, vel Prouinciæ etiam exemptis dabit benedictionem solemnem ; aliaque omnia ad officium suum pertinentia faciet, prout passim suis locis declarabitur. Sed si contingat Cardinalem legatum de latere esse simul cum Episcopo, vel Archiepiscopo in eius diocesi, vel prouincia, abstinebit Episcopus non solum à benedictionibus solemnibus, sed etiã à priuatis; & si erit Archiepiscopus nullatenus permittet ante se deferri crucē, etiam si ipse Archiepiscopus esset Car-

dinalis. Quod si esset præsens Cardinalis non Legatus vna cum Episcopo non Cardinali, abstinebit simili modo Episcopus non celebrans, ab omnibus benedictionibus, nec crucem sibi præferri permittet, si erit Archiepiscopus, remittens omnia munia Episcopalia exercēda ipsi Cardinali præsentem: celebrans verò Episcopus debet per aliquem suum Capellanum Cardinali præsentem significare, vt omnia prædicta munia exercere, & benedictionem dare dignetur: Quæ si Cardinalis facere, & exercere ex urbanitate noluerit; poterit Episcopus celebrans prædicta omnia adimplere. Si verò Episcopus ipse esset etiam S. R. E. Cardinalis, & non celebraret, præsentem alio Cardinali, debet ipse Cardinalis Episcopus alium Cardinalem præsentem rogare vt omnes benedictiones Thuris, aquæ & ministrorum faciat, ac in fine populo solēniter benedicat. Quæ si Cardinalis præsens facere recusauerit, poterit ipse Cardinalis Episcopus prædicta omnia, vel remittere ad celebrantem, vel ipse exercere; dummodo quando in fine populo solemnem benedictionē daturus erit,

Cerimonialis Episcoporum.

non stet apud sedem, sed propter reuerentiam Cardinalis præsentis accedat ad altare, & inde populo solemniter benedicat. Si verò ipse Cardinalis Episcopus celebraret præsentem alio Cardinali non Legato, omnes benedictiones, & alia munia Episcopalia dabit, & exercebit ipse Cardinalis celebrans. Sed propter aduētum alterius Episcopi non cessabit obire sua munia prædicta, nec relinquet sua insignia, licet in cæteris honorifice eum tractare, & recipere debeat; ac domi ponet eum à dextris, secus extra domū. Si erit præsens Nuntius Apostolicus, habens in eo loco facultates legati de latere, Episcopus ab eisdem abstinere, à quibus illi cauendum esse dictum est præsentem Cardinali non legato. Sed si non habeat huiusmodi facultates, sed sit simplex Nuntius, aut Collector generalis, vel etiam si habeat facultates, non tamen in ea ciuitate, vel loco ditioni Episcopali subiecto: Episcop⁹ fungetur officio suo neque ob eius præsentiam sua munia intermitteret. Vt autem Episcopus commodius sua munia episcopalia exercere valeat, putà consecrare, ordinare, conficere Oleum Sanctū, aut Metropolitanus in Ciuitate & similia facere, ex vrbantate Legatus, seu Cardinalis, Nūtius, præsentem huiusmodi actibus interuenire non curent: ne ob eorum præsentiam, & dignitatem, vel Episcopus à necessarijs functionibus episcopalibus abstinere cogatur, vel saltem interposita mora, & maiori cum difficultate actus prædicti executioni demandentur. De Gubernatoribus verò ciuitatum præsentibus, præ eminentia semper sit Episcopi, tam intra, quam extra Ecclesiā. Magistratus verò, & alios magnates, & viros nobiles, & præcipuè Principes magnos, & potentes, Episcopus pro eorum qualitate, & gradu honorabit, non tamen ob eorum præsentiam cessabit vnquam à suo officio, neque ita illis sese submittet, vt qui patris locum tenet, ministri munus subire videatur; sed memor sit dignitatis suæ, quæ tantopere illi ex Tridentini Concilij grauissimo decreto commendatur.

Si verò Episcopus obuiam iret alicui Cardinali Legato, vel non Legato ad eius Ciuitatem aduenienti, vsque ad portam, vel extrà eam, vel etiam si cum eisdem per vrbem incederet, induet supra

pra Rochettum Mantelletum, & abstinebit à delatione crucis ante se, si erit Archiepiscopus, ob reuerentiam officij, & dignitatis illius. Et, si erit Cardinalis Legatus, abstinebit etiã ab vsu Moz-zettæ: Secus si alicui maximo Principi, aut dignissimo Prelato, vel Nuntio Apostolico obuiam iret, quo casu non mutat habitum. Equorum autem, seu Mularum stragulæ, & Phaleræ, & ornamenta Episcopo equitante ex panno laneo coloris nigri, seu violacei, vt supra, plus, minusue composita erunt, prout ipse Episcopus solemnius aut simpliciùs equitabit, nisi paratus Pontificaliter equitabit.

DE OFFICIO MAGI- strorum Cæremoniarum.

Cap. V.

Ntequam cæri-
moniarum re-
gulæ, & vsus
explicentur, de
ipsis Cærimo-
narijs, quorũ
ministerio, & cura omnia Eccle-
siastica munia obeũda sunt, sta-
tuendum est. Curabit ergo Epi-
scopus, vt duo, si fieri possit, de

gremio suæ Ecclesiæ aspectu, &
statura corporis conuenienti, &
multo magis scientia, & bonis
moribus præditi, experti, & do-
ciles ad huiusmodi onus assumã-
tur: quorum primus Vigessimũ
quintum saltem attingat annũ,
sitque in Presbyterali ordine cõ-
stitutus, bonis artib⁹ instructus,
& si fieri posset, Iuris Canonici,
vel Theologiæ intelligentiam ha-
beat, diuinorum officiorum, ac
rituum Ecclesiasticorũ assiduus,
& diligens perscrutator. Is erit in
primis sollicitus circa personam
Episcopi, aliarumque personarũ
dignitate, aut nobilitate præstan-
tium; vt eis præsto sit, si quid pe-
tant, aut si qua de re admonendi
erũt; ac nihilominus omnia cir-
cumspiciat, singulorum munia
perpendat. Quando autem erũt
celebranda officia, quæ non ita
frequenter occurrunt, & quæ so-
lemniori ritu, apparatuq. peragi
solent, præsertim quando ad ea
accederent magni viri, vt Cardi-
nales, Principes, Duces, & simi-
les, per diem, aut plures dies an-
tea præsens videat, & intelligat,
an omnia rectè disposita, & or-
dinata sint, quæ ad celebrationẽ
spectant, nempe an Ecclesia, al-
tare, abacus, sedes Pontificalis,

Cærimonialis Episcoporum.

Canonicoꝝ, Magistratuꝝ-
que sedilia sint decenter appa-
rata, ornataque, ac cætera ad ip-
sius celebrationis actum neces-
saria, vt sacræ vestes, paramenta,
& vasa, candelabra, cerei, funa-
lia, aliaque utensilia sint suo que-
que loco præparata, & congruè
disposita iuxta normam, & regu-
las, quæ sequentibus Capitulis
tradentur: nec grauetur aliquan-
do, (cum viderit necessarium)
etiam suis manibus adiuuare mi-
nistros, cæterosque omnes, quo-
rum opera vti oportebit: præmo-
neat, atque instruat, quos opus
fuerit, exhibitis etiam schedulis:
si quid enim erroris accidat, aut
incautè fiat, ipsi vni Cærimonia-
rio imputari solet. Alter verò iu-
nior, qui saltem in sacro ordine
sit constitutus, præcipuam curâ
geret circa personam celebran-
tis, ac ministrorum illius: cum-
que opus erit aliquos ducere, aut
reducere faciat id modeste, & di-
screte summissa voce, ac solo nu-
tu, si fieri possit quæcumque a-
genda sint, demonstrans: nõ di-
scurrat velociter, non caput vol-
uat: aut manus iactet indecenter.
Caveat demũ, ne in suis actibus
affectationis vitio notetur, sed
quicquid agat, cum grauitate, &

congruenti mora, ac cum deco-
ro corporis gestu, ita peragere cu-
rabit, vt cæteris deuotionem, &
reuerentiam pariat, ipseque ab
omnibus commendari mereat-
tur. Vnus tamen alterius defectũ,
cum opus erit modestia, ac silen-
tio corrigere, & supplere studeat.
Ambo simul conueniant, ante-
quam in ipso rei gerendæ actu
sint; præuideant quæ sint agen-
da, ac onera inter se partiantur,
concordesque sint, ne reprehendi
ab alijs iure possint, qui doce-
re, & instruere omnes debent. Sa-
tius est enim vnum, quam plu-
res esse, nisi fuerint concordēs.
Eorum habitus sit honestus, &
clericalis, ipsaque vestis inferior,
vbi commodè fieri possit colo-
ris violacei, super quam, dum di-
uina officia celebrantur, cottam
mundam induent. Ad eorum
quoque officium spectabit, præ-
sertim vbi non adest particularis
magister chori, curare, vt intra
chorum nulla fiant colloquia,
nec sint, qui risu, alioque incom-
posito, seu minus modesto actu
rem diuinam turbent; non qui
cum cæterorum scandalo dor-
miant; literas, aut alias scripturas
legant: sed nec libros, aut ipsum
Breuiarium, aut Diurnũ in ma-
nibus

nibus habeant, vt ex illis priuatim horas, aut orationes recitēt, sed illas alta voce vnà cum choro dicant, aut cantent, & ad id librum habere permittantur. Ne quis gestum aliquem ab alijs differentem demonstrēt, vt cum alij stant, quis sedeat, vel genuflectat, vel è contra: sed de iure opera, vt omnes vniformi ritu attentè, deuotè, & reuerenter diuinis misterijs atque officijs assistere, eaque toto cordis affectu admirari, & contemplari videantur: ac silentiũ diligenter seruetur. Quæ omnia, vt sine contradictione quietius perficiantur, Episcopi cura erit, omnes tam Canonicos, quàm alios de choro præmonere, vt ipsis Cærimoniarijs in his quæ ad cultum diuinum spectāt sine contradictione obediant; nec tãtum eorum verbis acquiescant, sed vt oculos in ipsos conuertentes obseruent, & illicò illis nutu, aut leui aliquo signo, vel intuitu, quod agendum sit significantibus, statim pareant. Alia verò nonnulla, quæ ad ipsum Cærimonium officium spectant, velut thuribulum deferre ad Episcopum: & ad altare ducere, & reducere Diaconũ, & Subdiaconum, aliosque omnes, tam

maiores, quàm minores ministros, quorum opera in re sacra, aut alibi requiritur, inferius suis quæque locis in operis cursu exponentur. Si Ecclesia sit ampla, & numero Clericorum, ac beneficiatorum abundans, possent arbitrio Episcopi, aut iuxta consuetudines Ecclesiarum aliqui ex eiusdem Ecclesiæ gremio subministri adhiberi, qui in aliquibus casibus, tam in choro, quàm extra ipsos Cærimoniarios adiuuarent: velut, indicendo silentium populo, atque occurrendo, quoad valerent, tumultui, & scandalis, quæ fortè in ipsa Ecclesia oriri possent, atque etiam circumspiciendo per totam Ecclesiam ne quid indecenter fiat: neue extinguantur lampades, & cerei: aut ne flamma ex cereis vltra modum profluat, vel quid indecorum super altaria, aut alijs in locis eueniat. Item viros à mulieribus cum commodè fieri potest, distinguendo, & separando, ordinem sessionum inter laicos aduertendo, eosque admonendo, quando surgere, sedere, vel genuflectere debeant; aliaque huiusmodi præuidendo, & operando, prout oportunũ erit: atque à dictis duobus Cærimoniarijs

Cerimonialis Episcoporum.

uarijs eū opus erit admonebuntur, quibus præterea subditi, & obediētes esse debeant, & vt ab omnibus cognoscantur, eorumque officium commodius, ac maiori cum auctoritate exercere, & exequi valeant, posset eis concedi vsus aliquarum ferularum serico vel panno tectarum, cum aliquibus ornamentis aut insignibus sancti Patroni, vel Ecclesiæ, vel Episcopi componendarum, quas sæper manibus gestarent. Vt autem ipsi Cerimonialiarum magistri necessarijs rebus pro victu, & vestitu iuxta eorum statum non indigeant, animumque diuersis curis, & perturbationibus defatigare, & distrahere non cogatur, sed à cunctis alijs negotijs remoti omni studio, & diligētia, ac toto pectore in commissam ipsi scuram, & munus suum facilius incumbere possint, prouidebit Episcopus, vt ipsis constituatur aliquod certum, & competens stipēdium & insuper, vt eis applicetur emolumenta aliqua extraordinaria: itē aliquibus priuilegijs, & prærogatiuis decorētur: vt promptiori animo suo muneri satisfaciāt, ac libros necessarios sibi parare possint: videlicet, Pontificale, Cerimoniale Romanum, Cerimo-

niale Episcoporum, librū de myster. Missæ Innocent. Papæ III. Rationale diuinorum officiorum, Ioan. Stephanum Durantum de ritibus Ecclesiasticis, diuersosque alios auctores de officijs diuinis tam antiquos, quàm recentiores, aliosque plures, quos sibi opportunos iudicabunt, vt non solum actione, & opere sint parati, sed etiam cum opus fuerit de his, quæ fiunt, rationem reddere, quoad eius fieri possit, valeant.

DE OFFICIO SACRISTÆ.

Cap. VI.

Officium Sacristæ in singulis Ecclesijs Cathedralib⁹, & Collegiatis pernecessarium est,

Idcirco in Sacristam eligendus est qui ad huiusmodi officium fideliter, & strenuè exercendum idoneus, & aptus merito censeripotest. Assumendus autem est de gremio ipsius Ecclesiæ, vel aliudē prout magis expedire videbitur, qui in Sacerdotali ordine sit constitutus, & cui præsto esse debent alij clerici coadiutores, plures, vel pauciores pro Ecclesiæ necessi-

cessitate, & facultatib⁹. Eius præcipua cura erit, vt paramenta sacra, vasa, libri, cerei, ornamenta, instrumentaq. pro vsu Ecclesiæ, & altarium ac reliqua prætereà supellex Ecclesiastica sana, integra, & munda conseruentur: eaque cum attrita, aut lacera erunt, renouari, appararique procuret. Sed in primis (vbi alias talis cura peculiariter non sit commissa alteri) diligentissimè curabit, vt ea, quæ ad sacrosanctæ Eucharistiæ cultum, & honorem spectant, nitidè conseruentur, locusque, seu tabernaculum, vbi custoditur, diligentissimè, & fidis clauibus obseretur: lampades circa illam numquam non ardeant: illaque saltem semel in hebdomada intuetur, & renouetur: ad infirmos debita cum reuerentia, & honore deferatur. Pariter, & circa fontem Baptismalem, & sacri Chrismatis, aliorumque sacrorum oleorum conseruationem diligentissimam curam adhibebit iuxta præscriptam sibi ab Episcopo, & alijs, ad quos spectat, normam. Et quod ad sacrum Oleum infirmorum attinet, procuret illud in vase ab alijs separato custodiri, illudque solum ab alijs seiunctum ad vngendos ægrotos de-

ferri. Idem & de sacris Sanctorum reliquijs dicitur, vt scilicet fideliter, & honorificè asseruentur. Aqua benedicta singulis saltem hebdomadis renouetur, ac denique vt tota Ecclesia, & singula illius sacella, & altaria semper munda, & nitida sint, ne per incuriam obsordescant. Curabit etiam pro temporum, dierumque festorum qualitate, vt ea decenter ornentur, prout latius infra Cap. de Ecclesiæ ornatu dicitur. Cum Missæ, & cætera diuina officia solemniter celebranda erunt, siue per Episcopum, siue per alios, ipse peculiarem curam geret, vt altare maius, credentia, tribunali, chorus, & secretarium, vbi Episcopus sacris vestib⁹ paratur, necessarijs rebus, & ornamentis, quæ in eodem Capitulo exprimuntur opportunè instruatur, nè eorum aliqua deesse contingat: in quibus perquirendis, & expectandis indecenter, atq; incommodè tempus teratur. Aderit apud altare in cornu epistolæ, cum oblata erunt offerenda, & prægustabit de hostia, vino, & aqua, porrigente Diacono. Ad eum etiam spectat, vt per campanarum sonum indicentur horæ Vesperarum, Matutinarum, & Missæ, ac reliqua-

Cerimonialis Episcoporum .

rum horarum Canoniarum : item cum in Missa maiori eleuatur Sanctissimum Sacramentum , vel quando illud ad infirmos deferendū est : & vt matutino , meridiano , ac vespertino tempore diebus singulis , salutationis Angelicæ signum detur . Demum , vt ab ipsa sacristia laicorum nimia frequentia , indecentes sermones , iurgia , rixæ , actusq; profani remoueantur , diligentiam adhibeat , vt Sacerdotes Missas celebraturi opportuno tempore , & ordine exeāt , pro populi , personarumque cōkursu . Ad ipsum spectabit eleemosynas , quæ pro Missis celebrādis dantur custodire , & ad notare in libris Sacristiæ , & inter illos , ad quos spectat , distribuere . Habeatur tabella , in qua descriptæ sint Missæ , & anniuersaria infra annum statutis diebus celebranda , vt omni exacta diligentia benefactorum intentioni satisfiat . Inuigilet idem Sacrista , vt mantilia , pro manibus Sacerdotum , qui celebraturi sunt , in promptu habeantur , eaque sint munda , & nitida : omniaq; alia prouidere studeat , quæ secundum Ecclesiæ ritum , & cōsuetudinem prouidenda erunt . Vt verò magis accuratè tam Sa-

crista , quàm ipsius adiutores minus suum adimpleant , optimè factum erit , si vnus , vel duo , ex Canonicis eis præfiantur singulis annis , vel sæpius , vt plus expedire videbitur , mutandi , vt sic per vices de rebus Ecclesiæ notitiam assequantur .

DE OFFICIO PRESBYTERI assistentis tam in Vesperis , quàm in Missis . Cap. VII.

nter omnes Episcopi ministros , qui ei in diuinis assistūt , & seruiunt ; primº , & dignior est Presbyter assistens , qui idcirco debet esse dignior ex Presbyteris , tam Canonicis , quàm Dignitatibus , qui in Choro cum alijs sedere solent , nec refert ; quo nomine nuncupetur , an Archidiaconus , an Archipresbyter , sed attenditur , vt sit dignior omninò ex oībus , & in Sacerdotio constitutus , atque in Sacerdotalibus officijs expertus , vt dignè , & decenter officium suum exercere valeat , & opportunè Episcopo rem diuinam agēti ministrare possit . Igitur Episcopo officiū

in Vesperis facturo ipse simul cū alijs Canonicis capiet paramenta, videlicet, amictum super Rochetto, aut cotta, & super eo pluuiiale tempori congruum, sine tamen formalio ad pectus, & cum Episcopus paratus erit sacris paramentis, ipse imponet ei anulum. Cum verò Episcopus primā Antiphonam erit intonaturus, ipse librum supra caput sustinere debet, quē ministri aliās de libro, & candelā seruiētes adiuuabunt. Intonata ergo prima Antiphona, eaque per Chorum completa, incēptoque primo Psalmo, sedebit in aliquo scabello, vel sede propè Episcopum, ante ipsius faciem à dextris, vel à sinistris, prout locis situs patietur, regulariter tamen à dextris, dummodo nec altari, neque Episcopo renes directè vertat, sed maneat semiuersus. Tertiam Antiphonam ipse Presbyter assistens stans in eodem loco, ac præintonāte sibi illam Subdiacono, vel alio ministro, intonabit voce intelligibili. Cum Episcopus erit intonaturus Hymnum, eodem modo librum sustinebit, prout de prima Antiphona dictū est: quo intonato, redibit ad locum suum, stans ibi vsque ad finem Hymni. Idem faciet, cum Episcopus intonabit Antiphonam ad Magnifi-

cat, qua intonata, & Episcopo sedente, capiet nauiculam incenside manu Acolythis, illamque cum cocleari prius deosculato, ac manu quoque illius osculata, porriget Episcopo, vt ex ea imponat incensum in thuribulum more solito dicens. [Benedicite. Pater Reuerendissime] quo facto, reddet nauiculam Acolythis & expectabit stans quousque inchoetur Magnificat; quo cantico incēpto, sequetur Episcopum ad altare euntem, vbi postquam ille osculatus fuerit altare, offert ei thuribulum ab Acolythis acceptum, cuius catenularum summitatem ipse manu dextera tenēs, eamque deosculans ad sinistram Episcopi porriget; thuribulum verò quod ipse manu sinistra sustinet in dextra Episcopi collocat, quam deosculatur, & dum Episcopus thurificat altare, eleuat illi partem dexterā pluuiialis, ne eum thurificantē impediāt: ac finita thurificatione stās in cornu Epistolæ recipit thuribulum de manu Episcopi, osculando prius eius manum dexteram, illudque Acolythis dat. Cum Episcopus redierit ad sedem suam, tunc ipse stans ante infimum gradum solij Episcopalis, recipit thuribulum de manu Acolythis, & thurificat triplici ductu

Cærimonialis Episcoporum.

Episcopum stantem cum mitra, cui Episcopus benedicit, ac rursus deposito thuribulo in manu Acolythi ipse accedit ad sedem suæ assistentiæ, & ibi stans thurificatur à Subdiacono, vel, eo deficiente, ab Acolythro duplici ductu thuribuli. Cum Episcopus cantaturus est orationem, accedit, & sustinet librū, vt aliās, deinde reuertitur ad locū suum. Cum verò Missa solemnīs ab Episcopo erit celebranda, eius præcipua cura erit totam Missam præuidisse, omnesq. Cærimonias, & actus, quos Episcopus facturū est, obseruasse, ac signacula in libro Missali, in quo lecturus est Episcopus, locis congruis disposuisse, vt præstò illi esse possit, suggerendo illi submissa voce, vel modestè nutu indicando, si in aliquo fortè, vel memoriæ lapsu, vel alia de causa deficeret, aut titubaret, præsertim apud altare, dum sacrosancta mysteria peragit. Igitur ipsa die qua Missa celebranda erit, cotta, vel habitu suo Canonicali indutus, postquam Episcopum ad ecclesiam venientē comitatus fuerit, opportunè aderit apud eum in secretario: & incepta hora tertia, atque incipiente Episcopo legere Psalmos. [Quā dilecta &c.] cum alijs sequentibus, ipse ad eius sinistram stans al-

ternatim respōdebit, duobus quoque Diaconis assistentibus pariter cum ipso respondentibus, & circa finem Tertię induet se pluuiali, & sic paratus sustinebit librum supra caput, cum Episcopus cantabit Orationem Tertię: & lauante Episcopo manus, porriget & mantile ad tergendum: post lotas, & tersas manus Episcopi, reponet annulos ordinarios in eiusdem Episcopi digitos cum debitis osculis, si quos ante lotionem deposuerat. Episcopo omnibus sacris paramentis induto, ac sedente, imponet anulum Pontificalem in digitum annularem dexteræ manus illius, annulo, & manu prius osculatis, mox nauiculam incensicum cochleari eidem ministret, vt imponat thus in thuribulum, antequam à secretario discedat. Cum autem Episcopus procedit versus altare, ipse ante illum incedit ad dexteram Diaconi Evangelium cantaturi, & cum Episcopus ante infimum gradum altaris facta cruci reuerentia, incipit confessionem, ipse ad eius dexteram stans respondebit simul cū Diacono stante à sinistris, & cum dicet in confessione [Tibi Pater, & Te Pater] pronfundè versus Episcopum caput inclinabit. Finita confessione, & osculato per Episcopū altari,

altari, dum Subdiaconus in cornu Euangelij porrigit librum Euangeliorum osculandum Episcopo, ipse adiuuat, manum ad librū apponendo, deinde retrahit se cū libro extra cornu Euangelij, dum Episcopus thurificat altare, & redeunte Episcopo ad sedem suam, ipse eum sequitur, & apud eū stat. Cum Episcopus, lecto introitu Missæ, dicit [Kyrie eleison] ipse simul cum eo, ac duobus Diaconis assistentibus idem dicit, sedente verò Episcopo, & ipse sedet super scabellum, seu sedem à dexteris, vel à sinistris, prout supra de Vesperis dictum fuit. Si verò fortè Episcopus celebrans non in sede propria, sed in faldistorio sederet, vt, quia adesset legatus, vel alius Cardinalis, tunc ipse Presbyter assistēs sedebit in aliquo scamno propè altare versus cornu Epistolæ simul cum Diacono, & Subdiacono sustinebit deinde librum supra caput, cum ex eo Episcopus erit cantaturus orationem [Gloria in excelsis, & Credo] quæ cū eo, & duobus Diaconis assistentibus summissa voce prosequitur. Adiuuabit eodem modo, prout de prima lotionem dictum est, ad lotionem manuum quoties opus erit in Missa, id est, post offertoriū post oblationem, & post commu-

nionem. Si sermo habebitur per Episcopum, ipse sedebit, à dexteris Episcopi cum Diacono, si Episcopus erit in faldistorio ante altare, si verò habebit sermonem in propria sede, sedebit in scabello, vel sede suæ assistentiæ; & finito sermone, ac confessione per Diaconum decantata, ipse indulgentias pronuntiabit in forma, prout suo loco dictum fuit. Si verò sermo habendus erit per ipsum Presbyterū assistentem, vel per aliquem Canonicum, qui eo casu seruire debet Episcopo in officio Presbyteri assistentis cum pluuiiali, etiam si non sit ex antiquioribus, & dignioribus Canonicis, finito Euangelio, accedet ad osculum manus Episcopi, & profundè inclinatus ab eo petet benedictionem, & sic paratus ascendet ambonem, siue pulpitem, & sermonem habebit; ac finita confessione per Diaconum, ipse in eodem pulpito adhuc stans publicabit indulgentias in forma. Lecto per Episcopum offertorio, ac lotis manibus, ipse portabit librum cum puluino ad altare, comitante Cærimoniario; vel præmittit ministrum de eo seruientem, vt ipse præstò sit ad lotionem manuum Episcopi. Cū Episcopus reuertitur ad altare, ipse à sinistris illum gradus altaris

Cærimonialis Episcoporum.

ascendentem adiuuat, & cum erit apud altare, accuratè, & opportunè demonstrabit Episcopo omnia, & singula, quæ ex libro erunt legenda, ea digito indicando. Dū autem Episcopus oblata, & altare thurificabit, ipse sumpto libro Missali cum puluino, retrahet se extra cornu Euangelij, ne thurificationem impediat; & finita thurificatione altaris, reponet librum cum puluino super eo, ostendens ex illo, quæ successiuè erunt dicenda, ac dicet simul cum Episcopo [Sanctus, &c.] nec genuflectet, nisi cum eleuatur Sacramentum, & cū Episcopus ipse genuflectet. Dicit [Agnus Dei, &c.] cum Episcopo celebrante, & Diacono, quo dicto, locum permutat cum Diacono: ipse enim accedit ad dexterum, Diaconus verò ad sinistrum latus Episcopi, cui relinquit curā libri. Ipse verò Presbyter assistens dicta per celebrantem Oratione [Domine Iesu Christe, qui dixisti, &c.] genuflectit, & statim surgit osculādo altare simul cum celebrante, qui sinistram genam suā cum sinistra ipsius Presbyteri assistentis iungens dat ei pacem dicēs [Pax tecum] cui ipse respondet: [Et cum spiritu tuo.] Et iterum ante Sacramentum genuflectens, & statim surgens recedit cum Cæ-

rimoniaro ad pacem dandam in choro, iuxta ordinem in suo particulari capitulo descriptum. Aduertat autem, ne quiquam Canonico, neque alteri, etiam Principi, quātumlibet magno, prius quam ei pacem det, vllam reuerentiam faciat, sed solum post datam ei pacem: quæ reuerentia solis Canonicis, Magistratui, & Principibus cōuenit, quādo assistens, qui pacem defert, est Canonicus. Dum autem eundo, vel redeundo ad chorum transit ante Episcopum, vel altare, seruabit debitas reuerentias, & genuflexiones, prout ei à Cærimoniaro monstrabitur, ac prout latius in capitulo de reuerentijs exprimitur. Data pace, quibus per ipsum danda est, dat eam vltimo loco Cærimoniaro, qui eum duxit: & redit ad altare, vbi transfert librum à cornu Euangelij ad cornu Epistolæ; nisi iam translatus esset à Diacono; & adiuuat lotionē manuum Episcopi, vt aliàs; deinde redit ad librum ostendens Episcopo cætera, quæ supersunt. Et, data benedictione, si indulgentiæ nō fuerint publicatæ, quod contingit, quādo nō fuit habitus sermo, eas tūc petita prius licentia ab Episcopo publicat in forma. Episcopo verò nō celebrante, sed Vesperis, aut Missæ solemnibus per alterum cātata

præfente, tunc Presbyter Canonicus dignior post dignitates assistat, prout & duo Canonici Diaconi, sed in habitu Canonicali sine paramentis, cuius officium tunc erit ministrare Episcopo nauiculam incensi, quoties benedicendum, & in thuribulo ponendum erit; & eundem Episcopum thurificandi post Euangelium, & post oblata, post Agnus Dei accipere pacem, eamque deferre Episcopo, qui statim eam dat duobus Diaconis assistentibus, ipse verò reuersus ad sedem suam illam dabit Subdiacono, qui eam cæteris det, nisi celebraret aliquis Prælati, qui haberet proprium assistentem, quem tali casu conuenit pacem accipere à Canonico Presbytero assistente, & distribuere cæteris: & habebit locum idem Presbyter assistens propè sedem Episcopi in scabello, vt alias, vsq; dū inchoatur præfatio, nisi dū sūt circuli, ad quos ipse accedit cū alijs, & dū habetur sermo, quo tempore accedit cū alijs ad locum suum.

DE ASSISTENTIA
duorum Canoniconum in habitu Diaconali Episcopo celebrante, vel eo non celebrante in habitu ordinario. Cap. VIII.

Episcopo, siue ipse Missam celebret, vel ad Vesperas officium

faciat, vel si illis tantum modo sit præfens, conuenit duos assistere Canonicos, qui si in Ecclesia sint distincti ordines, seu præbendæ Presbyterales, & Diaconales, erunt duo primi Canonici, ex ordine Diaconali. Quod si fortè in aliqua Ecclesia, nec Dignitates, neque ordines distincti essent, tunc erunt duo primi Canonici, vel Dignitates immediatè sedentes post primam Dignitatem, vel primum Canonicum. Hi autem, si Episcopus celebret, aut officium faciat, induti esse debent habitu Diaconali, hoc est, dalmatica supra Rochetum, si eius usum habent; sin minus, super cottam, & amictum; ac sedente Episcopo in sua Cathedra Episcopali, ipsi sedent hinc inde super scabellis nudis; ac procedente Episcopo à Secretario ad altare, & ab altari ad sedem, & rursus à sede ad altare, ipsum medium facientes, ac fimbrias anteriores pluuiialis hinc inde subleuant, quando eo vtitur, & si opus erit, eius brachia sustentantes, deducunt; videlicet senior, seu dignior illorum à dextris, alter à sinistris, capitibus detentis: & debent Episcopo solènter celebrati assistere vltra alios duos, qui seruiunt illi in officio Diaconi, & Subdiaconi pro Euangelio, & Epistola cantandis, de quorum

Cærimonialis Episcoporum.

officio, & habitu paulò post dicitur in sequentibus capitulis. Quod intelligendū est, quando Episcopus celebrans sedet in sua sede, & folio Episcopali, secus si sederet in faldistorio, puta, quia Cardinalis Legatus esset præsens; vel alius Cardinalis, quia tunc nõ requiritur alia assistentia, nisi Presbyteri assistentis, & prædictorū Diaconi, & Subdiaconi, ad Euangeliū, & Epistolam in Missa seruentium, qui eo casu supplēt apud Episcopum locos illorum, imponendo, & auferendo illi mitram, & chyrothecas, aliaque omnia faciendo, quæ ipsi duo Canonici assistentes, cum Episcopus residet in sede sua Pontificali facere solent, prout, statim inferius dicitur. Officium ergo prædictorū Diaconorum assistentium est, vt cum Episcopus in Vesperis genuflectit ante altare super faldistorio, ipsi aptēt hinc inde decenter latera pluuialis super eo; & iunior ex eis, qui assistit ei à sinistris, aufert illi mitrā, quam dat ad manus ministri de ea seruentis; alter verò à dexteris, aufert ei biretum complanando capillos leniter. Cū verò Episcopo mitra imponitur, Diaconus assistens, à dextris osculato, & imposito bireto, illam imponet, altero à sinistris adiuuante, & vittas à tergo Episcopi aptā-

te, & semper quoties Episcopus apud sedem suam eleuat manum dexteram signando se, aut alios signo crucis; velut, cum benedicit thus, cum benedicit Presbyterum assistentem, qui eum thurificauit, vel aliàs quoties personas, aut res aliquas benedicit, siue pectus percutiendo, aut alia de causa, toties Diaconus à dexteris parum eleuat pluuiale à latere suo. Cum autem eleuat ambas manus, & quādo est lecturus aliquid ex libro, seu daturus benedictionem solemne, Diaconi assistentes hinc inde eleuant fimbrias pluuialis, & cum Episcopus cantat, vel legit aliquid ex libro, ipsi Diaconi assistentes hinc inde apponūt manus super libro, & primus voluit folium, alter digito indicat textū, qui legi debet, sed celebranti Missam, quia nõ habet pluuiale, sed planetam, non est necessarium fimbrias eleuare, sed ei seruiēt in cæteris rebus necessarijs, & specialiter imponendo, & auferendo mitram, quod pluries accidit. Videlicet primo cū peruenit ante altare genuflexus; secundo, post thurificationē altaris in principio Missæ, cum ipse thurificatur; tertio, cum dicit introitū, & [Kyrie eleison.] cum dicit [Gloria in excelsis Deo.] cū dicit orationes; quarto, ad Euāgelium, id est,

id est, statim data benedictione Diacono; quinto, statim finita cōfessione per Diaconū post sermonem, (vbi sermo habetur) pro absolutione danda; sexto, ad offertorium; septimo, cum post offertorium ad altaris gradus peruenerit: sed hoc casu Diaconus Euangeliū cantans aufert ei mitram: & regulariter cum Episcopus est apud altare, seruit ei Diaconus Euangelij, cum verò est apud sedem, seruiūt ipsi assistentes, nisi vbi necessitas aliud suadet, vt, quando post thurificationem oblatores thurificauit altare: quia tunc primus Diaconus assistens imponit ei biretū, & mitram, cum Diaconus Euangelij tunc sit impeditus cum thuribulo, quòd de manibus Episcopi accepit, vt eum thurificet. Regulare enim est tam in Missis, quā in Vesperis, quòd existente Episcopo apud sedem suam, sedenti semper aufertur, & imponitur mitra, sec⁹ quando genuflectit, pro oratione facienda, quia tūc stanti imponitur, & genuflexo aufertur, & quādo est apud altare in Missa, quia tunc stanti aufertur, & stanti imponitur. Hoc etiam obseruent ipsi assistentes, vt cum vnus ex eis surgit facturum aliquod ministerium ad rem diuinam spectans, pariter & alij coassistentes surgunt, cum

autem sessuri sunt, nutu capitis se inuicem ad sedendum inuitant. Hęc, quę diximus, obseruāda sunt celebrante Episcopo solemniter. Si verò non celebret, sed officio diuino intersit, præfati assistentes Diaconi erunt apud Episcopum in habitu Canonicali, & omnia faciēt, & obseruabunt secūdam regulas suprascriptas. Sciendum autem est, quod huiusmodi assistentiā faciēda est tantummodo Episcopo loci ordinario, & nulli alteri, etiā si sit Legatus, qui in sede Ep̄i sederet.

DE OFFICIO DIACONI
in Missa solemnī Episcopo, vel
alio celebrante. Cap. IX.

Diaconus, qui Euāgelijū cātaturus est, Episcopo solemniter Missā celebrāte, debet simul cum alijs Canonicis Episcopum ad Ecclesiā comitari; nam & ipse ex Canonicis Diaconus esse debet, nec refert, an sit de antiquioribus, nec nē, cū tale onus inter ipsos per vices, vel aliās arbitrio Episcopi, vel iuxta consuetudinē Ecclesię distribuendum sit, & dum alij Canonici accipiunt paramenta, ipse quoque eodem loco accipiet sua, aliquo ex clericis Ecclesię adiuuante, &

Cærimonialis Episcoporum.

primo accipiet amictū, quem in medio osculabitur, qui crucis figura carere non debet, eumque sibi aptabit circa collum, ita ut collarategat, mox albam, & cingulū accipit, succinctus albam sibi circumcirca aptari faciat, ut æqualiter fluat, tum stolam prius in medio ubi crux est, deosculatam super humerū suū sinistrū imponet, & sub suo brachio dextero firmiter alligari faciet, demum accipiet dalmaticam, nisi essent tempora, quibus ipse, & Subdiaconus planetis plicatis uti debent, ut in capitulo de Dominicis Aduentus, & de feria quarta cinerum explicatur, manipulum vero non hic, sed postea accipiet. Qui sic paratus simul cum Subdiacono erit apud Episcopum. Finita Tertia, & lotis manibus Episcopi, stabit ad eius dexteram, & simul cum Subdiacono stante ad sinistram capiet paramenta Episcopi de manibus Acolythorum, ea suo ordine ferentium; illisque induet Episcopum modo, & ordine in capitulo de Missa solemnī Episcopo celebrante late, & distinctè expositis. Episcopo parato, accipiet suum manipulum: & cum Episcopus procedit ad altare, ipse immediatè ibit ante illum ad sinistram Presbyteri assistētis. Faciet deinde confessio-

nem cū Episcopo ante altare stās ad eius sinistra, & cum dicit [Tibi Pater, & Te Pater.] conuersus ad Episcopum profundè se inclinat. Postquam Episcopus osculatus fuerit librum Euangeliorū super altare, porriget illi nauiculam incensi, cochleari, prius, & manu Episcopi osculatis: & imposito thure in Thuribulum reddit nauiculam Acolytho, à quo accipit thuribulum, quod Episcopo porrigit summitatem catenularum ponēs in manu sinistra ipsius Episcopi, thuribulum verò in dextera cum debitis osculationibus: & dum Episcopus thurificat altare, ipse brachium eius sustentat; quo thurificato, recipit thuribulum de manu Episcopi, cum osculo manus, & catenularum, thurificat Episcopum in cornu Epistolæ stantem triplici ductu, ante, & post thurificationē profundè inclinans, ac reddit thuribulum Acolytho. Recedente Episcopo ab altari, ipse ibi remanet cū Subdiacono, & dicente [Kyrie eleison,] Episcopo, ipsi idem dicunt inter se stantes in eodem loco versus altare, sedente postea Episcopo, & ipsi sedent in scamno aliquo parato in cornu Epistolæ altaris. Et cum Episcopus intonauerit canticum Gloria in excelsis, &c. vna cum Subdiacono il-

Iud vsque ad finem profequitur; cantata per Subdiaconum Epistola, cum per Chorum cantatur vltimus versus Gradualis, siue Tract⁹, aut Sequentia, seu ante Alleluia, aut etiam citius, prout distantia altaris exquiret, portabit ante pectus ad altare (debitas faciendo reuerentias) librum Euangeliorū clausum, collocans illum in medio altaris. Deinde accedit ad Episcopum cum debitis reuerētij, illiusque manum osculatur; sed si Episcopus sederet in faldistorio, faciet, prout in capitulo de Missa solemni; mox redibit ad altare, & genuflexus super infimo eius gradu, in medio dicit secretè [Munda cor meum, &c.] tum surgens resumit librum de altari, & rediens ad Episcopum inclinatus petit ab eo benedictionem dicens [Iube Domine benedicere.] Et habita benedictione, accedit ad Euangelium cantandum, portans vt supra, ante pectus librum Euangeliorum clausum, & incedens vltimo loco post omnes suos comministros, cum erit in loco, vbi solet Euangelium cātari, ponet librum apertum in manibus Subdiaconi, vel in legili, aut aliàs iuxta consuetudinem Ecclesiæ, vt in dicto capitulo de Missa solemni; & iunctis manibus ante pectus dicit cā-

tando [Dominus vobiscum.] Et cum dicet [Initium, vel, Sequentia sancti Euangelij, &c.] Signat pollice dexteræ manus textum Euangelij, ac seipsum in fronte, ore, & pectore, & dum respondetur à Choro [Gloria tibi Domine.] accipit thuribulum de manu Acolythi, siue Cærimoniarij, & librum triplici ductu thurificat, primo in medio, tum à parte dextera libri, mox à sinistra; & reddit thuribulum Cærimoniario, ac manibus iunctis, incipit Euāgelium. Quo finito, factis debitis reuerentijs, reuertitur ad altare, ad locum suum, sed si Episcopus esset apud faldistorium, ipse eum stantem, lecto Euangelio, triplici ductu thurificare debet; si verò Episcopus est in sede sua, id spectat ad Presbyterum assistentem; si fiet sermo per Episcopum sedentem in faldistorio apud altare, statim finito sermone, ipse stans ad eius sinistram modicum inclinatus recitabit confessionem in toto prout infra in fine huius voluminis, & cum in ea dicet. [Et tibi Pater.] Profundius inclinabit, sic etiam in fine cum dicet [Et te Pater.] Idem faciet, si sermo per alium habeatur; sed quia tunc Episcopus sedet in suo solio, ipse stans apud infimum gradum solij faciet

Cærimonialis Episcoporum.

faciet confessionem eodem tono, & modo, vt supra. Cum Episcopus inceperit cantando Symbolū [Credo in vnū Deum, &c.] ipse cum Subdiacono illud submissa voce prosequetur apud altare, ita tamen, vt non præire, sed subsequi debeant Episcopū: & cum à Choro recitatus fuerit versiculus. [Et incarnatus est.] vsque ad finem, ad quem ipse, sicut alij Canonici, profundè se inclinat, accedit ad abacum, & capit bursam cum corporalibus, quam ad oculos vsque eleuatam ambabus manibus porrat ad altare, incedens solus graui, & decoro incensu, & solitas reuerentias Episcopo, & altari faciens, ibi extrahit ex bursa corporale, quod explicat, & extendit in medio altaris collocans à parte Evangelij bursam, ita vt altare non impediatur, & redit ad locum suum, & ibi sedet. Finito Symbolo, si Episcopus sedebit in faldistorio, auferret ei mitram, & lecto per eum offeritorio, imponit eidem mitram pretiosam, & simul cum Subdiacono auferret annulum, & chirothecas. Quòd si Episcopus erit in sede sua Episcopali, Diaconi assistentes auferent, & imponent ei mitram, & auferent chirothecas. Redeuntem Episcopum ad altare, & gradus altaris ascendentem

ipse à dexteris adiuuat, mox vt Episcopus peruenit ad medium altaris, Diaconus accedit ad cornu Epistolæ, & accepta vna ex duabus hostijs, quas inuenit à Sacrista in patena paratas, cum illa tangit alteram, & patenam, & calicem circum circa intus, & foris, & dat illam prægustandam eidem Sacristæ. Idem similiter facit de vino, & aqua modicū de illis effundens in patenam ad id paratam. Tunc porrigit Episcopo patenam cum altera hostia pro sacrificio offerendo. Dum Episcopus dicit [Suscipe sancte Pater, &c.] Diaconus ex ampullis mittit in calicem, quæ prius purificatorio absterfit, vinū pro consecratione, & post admittas illi per Subdiaconum paucas aquæ tunc per Episcopum benedictæ guttas, offert calicem Episcopo, cum quo tangens, & ipse calicem dicit [Offerimus tibi Domine, &c.] & posito per Episcopum calice super corporale, ipse illum palla cooperit, & accedente thuriferario, ministrat Episcopo nauiculam, & mox ponit in eius manibus, vt supra dictum est, thuribulum, vt thurificet oblata, & altare, quem adiuuat supponendo sinistram brachio illius, & retrahendo dalmaticam, dexteram verò ad pedem calicis ponendo,

ne , dum Episcopus oblata thurificat , thuribulo tactus è loco remoueat , vel aliquid ex illo effluat : & cum thurificāda erit crux altaris , ipse opportunè calicem è medio remouebit , & cruce thurificata , in eundem locum illum reponet . Finita thurificatione altaris , accipiet thuribulum de manu Episcopi , cum deosculationibus , & eum stantem in cornu Epistolæ triplici ductu thurificat ; mox accedit ad thurificandum Dignitates , & Canonicos , & alios de Choro ordine in capitulo de modo , & ordine imponendi thus in thuribulum , &c. descripto . Quo facto , dat thuribulum Acolyths , vel Cærimoniario , à quo & ipse stans post celebrantem inter duos Diaconos assistentes thurificatur . Finita præfatione accedit ad dexteram Episcopi dicens cum eo [Sanctus , Sanctus &c.] & statim redit ad locum prædictum post celebrantem , & cum celebrans incipit verba Canonis videlicet . [Te igitur &c.] attentè aduertat , vt opportunè partem dalmaticæ ad brachium illius subleuet , & discooperiat , & cooperiat calicem , quoties opus fuerit , prout in rubricis Missalis explicatur : & cum celebrans eleuat hostiam , ipse genuflectit ad eius dexteram , &

sinistram eleuat aliquantulum posterioriorem partem planetæ . Reposita Hostia super corporale , surgit , detegit Calicem , & statim genuflectit , & iterum subleuat planetam , dum celebrans Calicem eleuat , quem repositum super altare palla cooperit , & redit ad locum suum post celebrantem , aduertès dum celebrans signat super Hostiam , & Calicem , vt partem dalmaticæ circa brachium eius semper aliquantulum sustineat , & cum dicit ea verba Canonis , videlicet [Benedicis , & præstas nobis &c.] ipse accedens detegit Calicem , & quoties Calicem detegit , toties genuflectit , adorans Sacramentum prius , & post . Cum celebrans signat dicens [Per ipsum , & cum ipso &c.] retinebit duobus digitis dexteræ manus pedem Calicis , & reposita super corporale tegit Calicem palla , & redit ad locum suum . Circa finem Pater noster , videlicet dum celebrans dicit . [Et dimitte nobis , &c.] ascendit ad cornu Epistolæ , & accipit patenam de manu Subdiaconi cum purificatorio deterfam , osculatamque ab ipso , videlicet dum dicit verba Canonis [Libera nos &c.] ponit eam in manu dextera ipsius celebrantis , quam similiter osculatur , & cum Episcopus suppo-

Cærimonialis Episcoporum.

supponit patenam Hostiæ, ipse detegit Calicem, ac posita per celebrantem particula Hostiæ in Calicem, illum tegit, & redit ad locum suum. Dicto per celebrantem: [Pax Domini &c.] accedit, & cum eo dicit: [Agnus Dei, &c.] & supplet loco assistentis Presbyteri ad librum donec ille redeat ab osculo pacis, infunditque vinum in Calicem pro purificatione celebrantis. Si facienda erit communio generalis, postquam Episcopus celebrans se, & Diaconum, & Subdiaconum communicauerit, ante purificationem, & antequam digitos abluat, ipse Diaconus stans in cornu Epistolæ inclinatus confessionem alta voce cantabit, aliisque faciet, prout in die Paschæ dicitur. Aduertendum autem est, quod etiam si non fiat communio generalis, semper à Diacono, & Subdiacono (nisi sint Sacerdotes, & velint celebrare) accipienda est communio ab Episcopo celebrante, à quo & immediatè osculum pacis accipere debent, vt dicitur in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante, & in capitulo de osculo pacis. Postquam celebrans digitos abluerit. Diaconus, trās lato libro cum puluino ad cornu Epistolæ, imponit mitram pretiosam in capite Epi-

scopi, qui abluat manus, mox eadem mitram aufert, & vadit post eum, & dicto post vltimam orationem [Dominus vobiscū &c.] ipse stans conuersus ad populum, siuè ad altare, quemadmodum Episcopus, cantat [Ite Missa est.] in tono competenti, vel [Benedicamus Domino.] prout tempus exigit. Et, si celebrans est daturus benedictionem, imponit eius capiti mitram pretiosam, nisi sit Archiepiscopus, qui sine mitra propter reuerentiam Crucis benedicit: & dum Episcopus dat benedictionem, ipse genuflectit. Si celebrans sit Archiepiscopus, & cū pallio celebrauerit, data benedictione, & publicata indulgentia, Diaconus extrahit illi pallium, & super altare illud deponit; denique comitatur Episcopum, donec illum exuat sacris paramētis, quo exuto, etiam ipse sua deponit, & recedit in pace. Si celebratur pro defunctis, obseruabit quæ in Missali de Missa defunctorum dicuntur. In collegiatis, vel absente Episcopo, & in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ, ac ferijs, seruat, quæ de ijs in proprijs capitibus, & in rubricis Missalis Romani dicuntur.

DE OFFICIO SVBDIACONI
in eadem Missa Pontificali
solemni. Cap. X.

Lodem tempore, eodemq; loco, & modo prout de Diacono dictū est, Subdiaconus, qui & ipse de numero Canonicorum erit, & (si inter Canonicos distinctus erit ordo Subdiaconalis) antiquior, seu dignior ex eodem ordine comitabitur Episcopum ad Ecclesiam procedentem, & accipiet paramenta sibi conuenientia, quæ eadem ferè sunt, quæ superius Diacono conueniunt, excepta stola, qua Subdiaconus nõ utitur; accipiet autem super alba tunicellam, quæ eiusdem formæ est, cuius est dalmatica Diaconi, nisi quod strictiores, longioresq; aliquantulum manicas habet. Episcopo incipiente legere Psalmos, [*Quam dilecta &c.*] affert illi caligas, & sandalia ex credentia sumpta, quæ portat super velo, alio velo sericeo cooperta ambabus manibus ad oculos vsque eleuatis, & adiuuantibus duobus familiaribus Episcopi, induit primo tibiam, & pedem dexterum Episcopi, mox sinistrum genuflexus

sub cappa illius; & cum tēpus erit, simul cum Diacono adiuuabit Episcopum, dum cæteris paramentis sacris induitur: quòd munus licet ad Diaconum præcipuè spectet, Subdiaconus coadiuuat tamen, vbi opus est, vt infra in capitulo de Missa latius explicatur. Et postquã Episcopus fuerit paratus ipse accipiet manipulum; & procedente Episcopo ad altare immediatè ibi post crucem librū Euangeliorū clausum ante pectus portans, in quo inclusus erit manipulus Episcopi: & facienti Episcopo confessionem, ipse parum retro stans apud Diaconum respondet simul cum Presbytero assistente, & Diacono, & interim deponit dictum librum Euangeliorū in manibus Cærimoniarij, & cum Episcopus dicit [*Indulgētiam, &c.*] accipiet ex dicto libro manipulū, illumque à latere osculatur & Episcopo, vbi est signum crucis, osculandum porrigit, mox illum apponit sinistro brachio Episcopi, & manus Episcopi osculatur: & eidem, cum supremum altaris gradum ascenderit, adiuuante Presbytero assistente porrigit osculandum dictum librum Euangeliorum apertum, vbi est principium Euangelij illius Missæ: stans in cornu Euangelij à sinistris Episcopi

Cærimonialis Episcoporum.

scopi ab ea parte adiuuat illum altarethurificantē, sicut Diaconus à dexteris. Redeunte autē Episcopo ad suam sedem, ipse remanet cum Diacono Euangelij apud altare. Et cū Episcopus dicit [Kyrie eleison, Gloria, & Credo] ipse in eodem loco ea dicit cū Diacono, & quando sedendū est, sedet cum eodem. In fine orationis, seu orationum cum Episcopus dicit [Per Dominū nostrum Iesum, &c.] ipse accipiēs librum Epistolarum, & factis reuerentijs altari, & Episcopo, comitante Cærimoniaro, Episcopo sedente cum mitra, ipse librum tenens incipit alta voce cantare Epistolā in loco consueto. Qua finita accedit ad Episcopum, cui profundē inclinatus librum super eius genibus ponit, & osculatur illius manum super libro positam. Accedit deinde cum Diacono ad lectionem Euangelij procedens manibus iunctis immediate ante illum; & illi legenti Euangelium tenet ambabus manibus librum apertū ante pectus, vel legibile manibus tenet aut adheret Diacono, si in ambobus, aut pulpito Euangelium legatur, vt in capitulo de Missa solemnī latius explicatur: & si fortē Diaconus pferendo aliqua verba Euangelij inclinaret se, aut genuflecteret, li-

brū, vel legibile, ipse nullatenus mouetur, cum repræsentet legibile immobile. Finito Euangelio, tenens adhuc librum apertū, nulli facta reuerentia, illum sic apertum offert Episcopo osculādum in loco, vbi est principium Euangelij cantati; quo osculato, & clauso libro, facit Episcopo reuerentiam & reuertitur ad altare. Postquam Episcopus lauit manus post offertorium, ipse accedit ad abacum, & extenso sibi, adiuuantibus Acolythis, circa humeros velo, seu mappa sericea, quo Calix, patena, & alia super dicta mensa cooperiebātur, ita vt à latere dextero longius pendeat, accipit manu dextera Calicem, cum patena, & Hostijs pallatectis, eaque omnia longiori illa parte veli, cooperit sinistra manu super ea apposita, cautē aduertens, ne aliquid fortē decidat, & accedit ad cornu Epistolæ altaris eodem tempore, quo Episcopus illuc peruenerit; eaque omnia remoto velo dat in manibus Diaconi, mox eidem Diacono tradit ampullam vini ab Acolythro receptā; ampullam verò aquæ ipse Episcopo ostendit, & petit; vt benedicat dicens [Benedicite Reuerendissime Pater.] Ex qua benedicta infundit paululum in Calicem. Post oblationem Hostiæ, & vini factā, accipit

accipit de manu Diaconi patenā, quam veli prædicti extremitate, adiuuante Cærimoniaro contigit, eamque eleuatam sustinet vsq; ad finem Pater noster, stans verò in loco consuetò, & conueniente: nec mouet se, nisi cum ad eleuationē Sanctissimi Sacramenti genuflectit; quo eleuato, statim surgit, & cum celebrans dicit in oratione Dominica [Et dimitte nobis &c.] factis debitis reuerentijs, accedit ad altare in cornu epistolæ, dictamque patenam Diacono offert, qui eam à Cærimoniaro, vel à seipso velo discopertam accipit. Tunc ipse Subdiaconus deposito velo in manibus Cærimoniarij, vel Acolythi redit ad locum suum, & supplet à dextera Episcopi pro Diacono, dum ille seruit loco Presbyteri assistentis à sinistra, discooperiendo Calicem, & alia faciendo, quæ erūt necessaria, & opportuna, donec Episcopus communionem sumpserit; & eo communicato, ipse post Diaconū accipit communionem, & pacem ab eodem Episcopo, vt in proximè præcedenti capitulo de Diacono dictum est. Mox imponit vinū in Calicem pro purificatione, nisi prius redierit ad locū suum Presbyter assistens, quia tunc hoc facit Diaconus reuersus ad dexterā

Episcopi. Demùm accepta per Episcopum purificatione, dum lauat manus, ipse tergit Calicem, plicat corporale, illaq; simul cum palla, purificatorio, & bursa ad abacum reportat cum debitis reuerentijs, mox redit ad locū suum post Episcopum, & ibi stat vsque ad finem Missæ; & ea finita, adiuuat Diaconum in exuēdo Episcopum. Si celebrabitur pro defunctis, alio ordine, & ritu multa faciet, vt in capitulo de Missa pro defunctis videre est. Idem dicitur quo ad habitum, & alia quædā in Missis, quæ celebrantur in Dominicis Auentus, & Quadragesimæ, & in aliquibus ferijs. In collegiatis verò, & Episcopo absente, ipse seruit loco assistentis in danda pace, etiam Episcopo præsentē, si celebrabitur Missa ab aliquo Canonico, vel alio qui non habet Presbyterum assistentem.

DE NUMERO, QUALITATE, & officio ministrorum seruentium Episcopo in diuinis, videlicet de libro, de candelā, de baculo, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de gremiali, de ampullis, & ad abacū. Cap. XI.

VT Episcopales functiones præsertim in Ecclesia, & in diuinis officijs commodius, dignius-

Cærimonialis Episcoporum.

gniusque exerceri valeant, plures necessarii sunt ministri, licet pauciores in Vesperis sufficiant, quam in Missis. Cū ergo Episcopus Vesperas solemniter cantabit, vltra Presbyterum assistentem, duosque antiquiores Diaconos assistentes, qui cæteris digniores sūt, de quorum officio supra dictū est, vbi commodè fieri poterit, septem saltem alios ministros habere cum cōuenit, aspectu, habitu, & tonsura decentes, ac cottis mundis indutos. Primus erit qui de libro, Secundus, qui de candela seruiet; Tertius de baculo Pastoralis; Quartus de mitra; Quintus de thuribulo, & nauicula; Sextus, & Septimus de candelabris & cereis. Cum verò Missam solemniter celebrat, vltra prædictos, ac Diaconū, & Subdiaconum, de quorum officijs etiam supra dictum est, habebit alios sex, quorum duo eodem habitu clericali & cottis induti seruiēt, alter de gremiali, alter de ampullis. Reliqui quatuor poterūt esse cubicularij, siue familiares Episcopi clericali habitu, sed siue cottis stātes apud abacū; & hi quod ministri oēs si haberi nō poterūt ex gremio Eccles. vel de familiaribus ipsius Episcopi, poterunt iussu Episcopi cōuocari ex parochijs & ecclesijs civitatis, ijdemque omnes, præter iā

dictos quatuor familiares, seruiēt etiam Episcopo, cum induitur, & exiit sacris paramentis, tam in Vesperis, quàm in Missis dicta paramenta portādo, & reportando, ex quibus, qui de baculo pastoralis, de mitra, de thuribulo, de candelabris, de ampullis vini, & aquæ seruiūt, vbi commodè fieri potest sint in ordine Acolytharū; vt disciplina Dignitas, quoad eius fieri possit cōseruetur. Igitur primi ministri officiū erit, cū Episcopus celebrabit Vesperas, aut Missas solēniter, curare, vt signacula in libro, ex quo Episcopus Antiphonas, aut Hymnum est intonaturus, aut orationem cantaturus, sint rectè suo loco disposita, ne, cum dicendum aliquid erit, indecēter huc, illuc folia vertere cogatur; librum ipsum custodiet, & reponet in loco decenti, quem, cum opus erit illum Episcopo offerre sustinebit ambab⁹ manibus ab inferiori parte libri positus altiùs, vel dimissiùs, pro statura celebrantis, nec se loco mouebit, nec vñquàm genuflectet, etiamsi ipsemet celebrans, & alij omnes genuflecterent, cum vt supra dictum est, instar legis sit; nisi cum fortasse ob commoditatem Episcopi legentis eum genuflectere magis expediret, vti cū librum tenebit pro Psalmis à Pō-

tifice legendis, antequã paramen-
 tis Missalibus induatur, locus eius
 erit propè altare. Cũ verò Presby-
 ter assistēs paratus librũ sustinebit
 ante Episcopũ in cantu legentem,
 ipse à sinistris Episcopi stans adiu-
 uabit in sustentatione libri ipsum
 assistentẽ. Alter in eodẽ habitu de
 cãdela seruiet; tertius minister eo-
 dem habitu, seu pluuiali indutus
 iuxta locorũ, & ecclesiarũ consue-
 tudinẽ, vti de primo dictũ est, ip-
 sius baculi custodiẽdi, portandiq;
 ante Episcopũ, quoties opus erit,
 onus habebit, quem manu dexte-
 ra cottæ extremitate cooperta te-
 nebit, sed nudũ, nulloq; pannicu-
 lo appeso, illum Episcopo cũ opus
 erit, offeret. Quo autẽ tempore, &
 in quibus actibus Episcopus bacu-
 lo pastorali vti debeat, inferius suo
 capitulo describitur. Quartũ mi-
 nistrũ de mitra seruiẽtem oportet
 mappã sericeam oblongã à collo
 pendentẽ gerere, qua vtitur ad mi-
 tram sustinendã, ne illã nudis ma-
 nibus tangat: cautẽ autẽ aduertat,
 vt cũ ea Episcopo imponenda, au-
 ferendaũe erit, illicò lateri Diaconi
 assistentis illam imposituri, vel
 allaturi adhæreat, mitram auferẽs,
 vel recipiens. In Vesperis incepto
 primo Psalmo, deposita mitra pre-
 tiosa super altari in cornu Episto-
 læ offert simplicem, incepta Anti-
 phona cantici [Magnificat] of-

fert pretiosam, & simplicem super
 altari in eadẽ parte locabit. In Mis-
 sis, dicto per Episcopũ celebrantẽ,
 seu non celebrantẽ hymno Ange-
 lico, adsit cum mitra simplici im-
 ponẽda Episcopo sedẽti, ipsa pre-
 tiosa super altari deposita. Vt plu-
 rimũ enim solent Episcopi in Mis-
 sa vti pretiosè vsq; ad dictũ hym-
 num Anglicũ, postmodum sim-
 plici vsque ad finẽ Symboli; tũ
 lecto offertorio, reassumere pre-
 tiosam, eamq; tenere vsque ad finẽ
 Missæ suo tempore. Cũ prædictus
 minister mitrã tenet, habeat vitas,
 seu infulas illarũ versus se ipsum,
 & cũ illas deponit siue super alta-
 ri, siue super mēsa, aut abaco, vittæ
 exterius pendeant. Quintus mini-
 ster Acolythus thuribulũ, & nauic-
 ulam incẽsi ministraturus debet
 aliquanto cæteris robustior eligi,
 quo pondus illorũ sustentare pos-
 sit; eaq; debet eleuatis æqualiter
 manibus tenere; videlicet, thuri-
 bulum dextera, pollice in annulũ
 maiorẽ immisso, altero verò eiuf-
 dem manus digito minorẽ annu-
 lum catenulæ eleuanti cooperto-
 rium thuribuli appositum reget,
 & sustinebit: sinistra manu pedẽ
 nauiculæ cum incẽso, & cochlea-
 ri cautẽ gestabit: cottã super bra-
 chia prius reflectens, ne fortẽ con-
 tingat illam cum thuribulo, aut
 nauicula implicari, aut comburi.

Cærimonialis Episcoporum.

Quo autem loco, & ordine incedere, stare vel genuflectere cū alijs ministris ad Euāgelium euntibus, & redeuntibus debeat, & de alijs, quæ ad suum officium spectāt, suo tempore à Cærimoniarijs docendus erit. Acolythi duo ceroferarij debent, & ipsi robusti, & in statura, quantum potest, æquales eligi, ut lumina equaliter teneant, & deferant; cumq; capturi sunt candelabra, accipient quidē manu dextera, ita ut qui à parte dextera incedit, ponat manum sinistram ad pedē candelabri, dexteram verò ad medium candelabri globum, & qui incedit à parte sinistra, ponat dexteram ad pedem, sinistram, ad eundem globū. Cumq; reuerentias erunt facturi, illas æqualiter, & eodē tempore faciant: ac denique eundo, stādo, ac redeundo in omnibus actibus inter seipsos, & cum alijs ministris se conformēt, prout per Cærimoniarium admonentur. Quod si, dum cantatur Euangelium, genuflectendum sit, ac propterea omnes genuflectant, ipsi stabunt simul cum Subdiacono librū tenente, ac si immobiles essent. Duo præterea alij, sed ī Missa tantū, adhibētur ministri, quorum vnus de gremiali, alter verò, qui saltē Acolythus ordine insignitus esse debet, de ampullis seruiat; & qui gremiale ministrat, in-

tentus esse debet, ut cū celebrans Episcopus surgit, antequā mitra ei auferatur, ipsū gremiale per Subdiaconū de gremio Episcopi ablatum reuerenter recipiat, illudque cōplicatum ante pectus ambabus manibus teneat; & cū opus erit, eidē Subdiacono reponendū in gremio Episcopi sedentis, ac demum post lotionē manū Episcopi lecto offertorio, illud super abaco reponet, cum eo amplius utēdum nō sit. Acolythus autē, qui de ampullis seruit post lectū offertoriū curam habebit portādi ampullas, siue vrceolos vini, & aquæ super aliquo paruo bacili pariter dispositos, sequēs immediatē Subdiaconū Calicem, & patenam ad altare portantē; easdemq; ampullas opportunē ipsi Subdiacono porriget; & vino, & aqua ex illis in Calicē Missis, eas ad abacū reportabit, & demū easdē ad altare post communionē, iterum pro purificatione afferet, & pariter ad abacū reportabit. Quatuor ministri familiares, de quibus supra mentio habitā est, seruiūt ad lotionē manū Episcopi, incipiēdo à iuniore, seu minus digno vnusquisq; per ordinem vice sua: quater enim Episcopus in Missa solēni lauat manus; primò antequā capiat paramenta; secundò statim post lectum offertoriū; tertio post incensationē

obla-

oblatorum quartò, & vltimò post communioné. Hi etiá seruiút Episcopo ad induendas, exuendasque caligas, & sandalia . Si celebrás esset Romanę Ecclesię Cardinalis, vel Archiepiscopus aut Episcopus valdè insignis, possent ad huiusmodi ministeriũ lotionis manũ ipsius celebrátis inuitari aliqui ex Magistratu, vel ex proceribus, & nobilibus viris illius ciuitatis, qui velo sericeo circumspatulas extenso, duas argenteas lanceas, seu fontes, si commodum erit, quos bacilia vocát, cum aqua odorifera extremitate illius veli coopertos suo tempore ministrent, præunte clauigero, seu mazerio cum claua argentea, si est Cardinalis, quo casu conuenit etiam prægustationé dictę aquę fieri apud abacum à ministris vel scutiferis illam ipsi nobili exhibentibus omnesque prædicti, siue ex familiaribus Episcopi, siue ex nobilibus ciuitatis sint, eundo, & redeundo genuflectunt vsque ad terram, ante altare ante legatũ, si adsit, & ante Episcopum: sed præsentē Legato, Cardinali, vel Metropolitano, non ita profundè ante Episcopum genuflectant. Eorum locus, si fuerint ex familiaribus Episcopi, erit apud abacũ, vbi stabunt inter mensam, & murum, capite detecto semper, & versa facie ad Episcopũ; si ex nobilioribus

ciuitatis, sedebũt in loco pro ipsis deputato, vnde suo tẽpore per Cærimoniarium vocabuntur, & associabuntur euntes, & redeuntes. Ijdem ministri adhibentur, si Episcopus celebrans non sit proprius illius ciuitatis, perinde ac si in propria ecclesia celebraret, excepto Acolytho de baculo pastorali. Dicti omnes ministri necessarij sunt, etiam in Missis nõ per Episcopum celebratis in Ecclesijs Collegiatis præter illos, qui ministrant mitrã, baculum pastorem, & gremiale, quę sunt Episcopalis Dignitatis propria. Familiares autem minime sunt necessarij, cum nec abacus aut mensa erigatur, sed ad lotionem manuum celebrantis post offertorium seruiet Acolythus.

DE ORNATV ECCLESİÆ,
& præparandis in ea ante Aduentum Episcopi. Cap. XII.

Via regulariter in Ecclesia solemnia sacra peraguntur, consentaneum est, vt de eius ornatu, ac de officijs, & sacrificijs, quę ibidem fiunt, sermo habeatur: igitur habenda est ratio in ea ordinanda temporis, & loci, ac personarum. Decet enim, vt in diebus festis splendidior appareat, quàm in

Cærimonialis Episcoporum.

alijs non festiuis, eoq; magis, quò ipsi dies festiui erunt solemniores. Sic maior etiã cura adhibenda erit in ornatu ecclesię Cathedralis, aut Collegiatę, quę & numerosum clerũ habeat, & supellectilem amplã, quę uic congruè situata, & suis partibus aptè distincta cõmodiorè ornandi præbeat facultatē. Personarum etiã, quę ad Ecclesias in celebritatibus cõueniunt, & diuinis officijs præsumt, aut interfunt, dignitas, prout maior, vel minor erit, maiorē, minorem uè apparatus exoptat. Si igitur festiuitas erit p̄cipua, & de solēnioribus illius ecclesię, primũ à parte exteriori ornandę erunt valuę ipsius floribus, ramis, & frondibus virētibus, bracteolis, aut fascijs diuersi coloris appensis, vel colligatis, quo splendidius pro locorum consuetudine, ac tēporum qualitate fieri poterit; supra uerò portę superliminare imago Sancti, vel Sanctõrũ, quorum dies festus agitur pariter ornata, & sub ea insignia Summi Pontificis, Legati Cardinaliũ, aut Nuntij Apostolici, Episcopi, Reipublicę, Principis, aut Ciuitatis pro libito ponentur, seruando in eorum positione ordinem dignitatum. Inferioris uerò ordinis hominum, maximè laicorũ, insignia non sunt apponenda. Si Ecclesia habeat porticum, cõgruum erit,

& illam pãnis alijs pulchris ex ferico, siue ex corio, ex aliavè honesta materia cõfectis, seu elaboratis, prout haberi poterunt, exornari; in quibus tamen picturę intextę, seu pictę non sint profanę, vel indecentes, quod & in alijs pannis, in apparatus interiori, & exteriori ecclesię obseruandum erit, & maximè ut non ponantur ibidem uillę effigies, nisi Sanctõrũ, vel Summorum Pontificum. Intus quoque, si fieri poterit, parietes ecclesię aulæis, tribunę uerò holosericeis, aut nobilioribus cortinis coloris cæterorũ parametorum pro festi uitate. In primis autem sedes Episcopalis aliquãto etiã pulchrioribus, insignioribusq; tegumētis ornetur, eiusdē coloris festiuitati cõgruentis. Similiter, & sedes Legati Apostolici, aut alterius Cardinalis, q̄ fortè sacris officijs interesse debeat, loco, & ornamētis cõcedentibus præparabitur. Subsella quoq; p̄ Pręlatis, Canonicis, Magistratibus, alijsq; magnatib⁹, nobilibusq; laicis pro ecclesiarũ, locorumq; consuetudine, cõmoditateq; ornari decet. Cũ Episcopus est uēturus ad Ecclesiã, antea præparandum est faldistorium, seu genuflexorium accõmodatum ad genuflectendum ante altare Sanctissimi Sacramenti, panno uiridi, seu uioleaceo, pro qualitate tēporum

coopertū: sed si Episcopus erit Cardinalis, serico, vel panno rubei, seu violacei coloris, prout erunt vestes ipsius Cardinalis, pro temporum diuersitate, appositis puluinarib⁹ superius & inferius, super quæ Episcopus genuflexus orabit. Aliud similè ante altare, seu alium locū, vbi est Sāctissimum Sacramentū. Quod diuersum esse solet ab altari maiore, & ab eo, in quo Episcopus, vel alius est Missam solemnem celebraturus. Nam licet sacrosancto Dñi nostri Iesu Christi corpori omnium Sacramentorū fonti præcellentissimus, ac nobilissimus omnium locus in ecclesia cōueniat, neq; humanis virib⁹ tantū illud venerari, & colere vniquam valeamus quantum decet, tenemurque; tamen valdè opportunum est, vt illud non collocetur in maiori, vel in alio altari, in quo Episcopus, vel alius solemniter est Missam, seu Vesperas celebratur⁹; sed in alio Sacello, vel loco ornatissimo cum omni decencia, & reuerentia reponatur. Quod si in altari maiori, vel alio, in quo celebrādum erit, collocatum reperitur, ab eo altari in aliud omnino transferēdum est, ne propterea ritus, & ordo Cærimoniarum, qui in huiusmodi Missis, & officijs seruandus est, turbetur; quod vtiq; absque dubio eueniret, si illud ibi

remaneret; si quidē nec altaris thurificatio, nec celebrantis actio, nec ministrorum operatio ritè fieri, aut seruari possent; cum necesse sit, quoties ante illud transimus, genua ad terrā flectere, nec deceat celebrātem ante illud stare, aut sedere cum mitra. Quod si aliquando contingeret corā Episcopo, vel per ipsum Episcopum celebrari, existente Sanctissimo Sacramento super altari, quod feria quinta in cœna Domini, & feria sexta in Parasceue, & in Missa, quæ celebratur in festo Sanctissimi Corporis Christi, vel cū ponitur oratio quadraginta horarū, ante processionē euenire solet; tunc omnes genuflexiones, & reuerentiæ ad vnguem obseruari debēt; & Episcopus nūquam sedere, sed stare sine mitra, prout suis locis declaratur. Et idè non incōgruum, sed maximè decens esset, vt in altari, vbi Sanctissimum Sacramentū situm est, Missæ non celebrarentur; quod antiquitus obseruatum esse videmus. Aut saltē celebrans in eo, siue solēnes, siue planas Missas; reuerētias, & genuflexiones prædictas obseruare debet. Ante Sanctissimā Eucharistiā Episcopus genuflectens prius in plana terra deinde super faldistorio, vel genuflexorio ibidè preparato orabit, priusquā ad altare maius se conferat; & surgens

Cærimonialis Episcoporum.

iterum genuflectet, vt prius, ante altare maius caput cruci profunde inclinabit, postea genuflectet & orabit, demũ surgens iterũ caput, vt prius, inclinabit. Faldistoriũ quoque, si eo vtendũ erit, professione Episcopi celebrantis, parũ distans ab infimo gradu altaris à latere Epistolæ locandũ est, ita vt Episcopus celebrans in eo sedens habeat ad dexterã suam altare respiciens eandẽ partem, quam ipsa anterior facies altaris respicit, siue illa versa sit ad tribunã, siue ad reliquũ corpus Ecclesiæ, & populũ, secundũ varios altariũ situs: quod quidem faldistorium coopertum sit vndiq; ad terram serico eiusdẽ coloris, cuius erũt cætera paramẽta, & sub dicto serico tegumento aptetur puluinũ. Regulariter autẽ faldistorium huiusmodi ponitur in plano, seu pauimento Presbyterij, quod totum vsq; ad infimum gradum altaris cõuenienter deberet pannis viridibus contegi. Sed si altare haberet plures gradus, ita vt faldistorium in pauimento positũ remaneret nimis depressum, posset ei supponi aliquod suggestum, seu tabulatũ æqualis altitudinis à terra cum infimo gradu altaris, si super eo sessurus sit proprius Episcopus celebrans, qui tamen regulariter non in faldistorio, sed in propria Episcopali sede

stare, & sedere debet. Ipsum verò altare maius in festiuitatibus solẽnioribus, aut Episcopo celebraturo, quo splendidius poterit, pro temporũ tamen varietate, & exigentia, ornabitur: quod si à pariete disiunctum, & separatum sit, apponẽtur tam à parte anteriori, quã posteriori illius pallia aurea, vel argentea, aut sericea, auro per pulchrẽ cõtexta, coloris festiuitati congruentis, eaque sectis, quadratisque lignis munita, quæ telaria vocant, ne rugosa, aut sinuosa, sed extẽsa, & explicata decẽtius conspiciantur. Tum supernè lineæ mappæ mundæ tres saltem explicẽtur, quæ totam altaris planitiem, & altare cõtegant. Nullæ tamen coronides ligneæ circa altaris angulos ducantur, sed earum loco apponi poterunt fasciæ ex auro, vel serico laboratæ, ac variegatæ, quibus ipsa altaris facies aptè redimita ornatio apparet. Supra verò in planitie altaris adsint candelabra sex argentea, si haberi possunt; sin minus ex aurichalco, aut cupro aurato pulchrẽ fabricata, & aliquanto altiora, spectabilioraq; his, quæ ceteris diebus nõ festiuis apponi solent, super illis cerei albi, in quorum medio locabitur crux ex eodem metallo, & operẽ, prælata, ita vt pes crucis æquet altitudinẽ viciniorum candelabrorum, & crux

ipsa

ipsa tota candelabris supereminet cum imagine Sanctissimi Crucifixi versa ad anteriorem altaris faciem. Ipsa candelabra non omnino inter se æqualia sint, sed paulatim quasi per gradus ab utroque altaris latere surgentia, ita ut ex eis altiora sint immediatè hinc inde à lateribus crucis posita. Celebratè verò Episcopo, candelabra septem super altari ponantur, quo casu crux non in medio illorum, sed ante altius candelabrum in medio cereorum positum locabitur; à cuius lateribus, si haberentur aliqua reliquæ, aut tabernacula cum Reliquiis Sanctorum, vel Sanctorum imagines argenteæ, seu ex alia materia staturæ cõpetentis, congruè apponi possent; Quæ quidè sacræ Reliquiæ, & imagines, cum sex tantum candelabra super altari erunt, disponi poterunt alternatim inter ipsa candelabra, si modò ipsa altaris dispositio, & longitudo id patiatur; sed & vascula cum flosculis, frondibusque odoriferis, seu serico contextis studiosè ordinata adhiberi poterunt; quod si altare parieti adhæreat, applicari poterit ipsi parieti supra altare pãnus aliquis cæteris nobilior, & speciosior, ubi intextæ sint Dñi Nostri Iesu Christi, aut gloriosæ Virginis, vel Sanctorum imagines, nisi iã in ipso pariete essent depictæ, & deceter or-

nata. Supra verò in altum appèdatur umbraculum, quod baldachinum vocant, formæ quadratæ, cooperiēs altare, & ipsius altaris scabellum, coloris ceterorum paramentorum. Quod baldachinum etiã super statuendum erit, si altare sit à pariete seiunctum, nec supra habeat aliquod ciborium ex lapide, aut ex marmore confectum. Si autem adsit tale ciborium, non est opus umbraculo, sed ipsum ciborium floribus, frondibusque ornari poterit. Cum Episcopus erit celebraturus Missam solemnè, ponètur omnia paramenta Pontificalia in medio altaris ordine retrogrado, videlicet, annulus inclusus in aliqua capsula seorsum ab alijs, planeta, chyrothecæ, dalmatica, tunicella, stola, crux pectoralis, cingulum, alba, & amictus; manipulus verò ad partem ibidem ponetur. Sed in ecclesijs, ubi esset secretarium, siue locus, ubi Episcopus paretur, paramenta prædicta possent ibi preparari, non autem super altari, ut suo loco dicitur. Libri verò Missalis, Euãgeliorum, & Epistolarum tecti serico eiusdem coloris, quo cætera paramenta, cum puluino ex eodem serico, & colore ponuntur super gradu altaris sub cornu Epistolæ Gradus altaris omnes cooperiantur amplo, & pulchro tapete, ut (si fieri potest) sint magis conspicui, &

Cerimonialis Episcoporum.

ornati, quàm reliqua pars Presbyteri, quæ pannis viridibus contegitur. Si verò tale tapete amplum haberi nõ possit, saltè scabellum, seu suppedaneũ, quod est proximum altari, sit tapete aliquo coopertũ, similiter, & locũ qui in plerisq; ecclesijs sub altari maiori esse solet, vbi Sanctorum Martyrũ corpora requiescunt, qui Martyrũ, seu confessio appellatur, decet floribus, frondibusque, omniq; ornamento decorari. Cætera altaria per ecclesiã pariter pallijs concoloribus decentibusq; ornentur, absq; coronide, & cum fascia, vt supra de maiori dictũ est, & habeant quælibet duo candelabra cum cereis, & in medio crucem cum imagine crucifixi argenteam, vel ex aliquo metallo, aut cupro aurato. Scabella eorũ, si fieri possit, tapetibus, vel saltè pannis cooperiantur. Altare verò, vel locus, vbi est repositum Sãctissimum Sacramentũ præ cæteris sumptuosius, ac nitidius exornandũ est. Lampades quoq; ardentes numero impari in ecclesijs, tum ad cultum, & ornatum, tum ad mysticum sensum, vt & multa ex superius narratis pertinent. Hæ verò in primis adhibedẽ sunt ante altare, vel locũ, vbi asseruatur Sanctissimum Sacramentum, & ante altare maius, quibus in locis lampadarios pensiles esse decet, plu-

res sustinentes lampades, ex quibus, qui ante altare maius erit, tres ad minus, qui ante Sacramentum, saltem quinque lucernas habeat. Ante verò reliqua singula altaria singulæ possunt lampades appendi. Quæquidẽ in præcipuis festis, saltè dum Vesperæ, & Missa solennis decantantur, cõtinuè ardeant. Ante Sanctissimũ Sacramentum, si non oēs ad minus tres accensæ tota die adsint. Sed ante locũ, & fenestellã confessionis supradictæ, vbi consuetudo est lampadẽ ardere, seruanda est. Possunt etiã in altari maiori, vel alijs, quæ habet ciboria, circumcirca lampades appendi. Ambones, vbi Epistolæ, & Euangelia decantari solent, si qui erũt, necnõ & pulpitũ, vbi sermo, vel concio haberi solet, consentaneũ est pannis sericeis eiusdẽ coloris, cuius sunt cætera paramenta, exornari, ita tamen, vt locus Euangelij pulchrius appareatur. Restat, vt de mensa, seu abaco, quam credentiã vocat, pauca subijciamus. Ea verò in Missis tantũ solemnib⁹ preparari solet à latere Epistolæ in plano Presbyterij, si loci dispositio patietur, atq; à pariete parumper disiuncta, ita vt inter illam, & parietẽ stare possint familiares Episcopi ad manuum lotionẽ destinati, nisi vbi propter loci angustia id fieri non possit; quo casu fiet,

prout

prout melius poterit. Eius mensura regulariter erit palmorum octo in longitudine, in latitudine quatuor, vel circa, in altitudine quinque, vel modicū ultra, lineoq; mātili mundo superstrato vsq; ad terram circūcirca pendentem contegetur. Super ea ponētur duo candelabra cum cereis albis altitudinis, & formæ, put duo minora ex his, quæ super altari posita sunt, & in ipsius medio calix cū patena, pala, purificarorio, & bursa corporalia cōtinēs atq; ibi proximè hostiaria cū hostijs, & peluicula cum ampullis vini, & aquæ; eaq; omnia cooperientur velo pulchro, quo vti debet Subdiaconus, cū patenam tenebit. Super eadē mensa apponentur mitra pretiosa, vel auriphrygiata, & altera simplex cū bireto paruo, quod mitræ supponitur, necnon velum pro Capellano feruiente de mitra, bacile, & buccale argētea cum aqua pro manuum lotionem, quatuor mappulæ ad tergendas manus, thuribulum cū nauicula, & in ea cochlear, & thus, cū quo possent misceri aromata bene olentia, dū tamē thuris quātitas superet, gremiale, caligæ, & sādalia, liber pro psalmis legendis, ac denique omnia, quæ vsui esse possunt celebranti, præter paramēta Missalia, quæ super altari, vel in Secretario ponū-

tur, vt supra dictū fuit, & baculum pastorale, qui manu ministri ad id cōstituti sustinebitur. Vasa quoq; argētea ampla, & magnifica, si haberentur, ad ornatū adhiberi possent, maximè celebrāte aliquo Sāctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinale, sed neque crux, neque Sanctorum imagines in ea ponendę sunt: propè ipsam mensā in loco opportuno, & ab oculis populi, quantum fieri potest remoto, vel in sacristia erit vas cū carbonibus accensis, ac forcipibus pro vsu thuribuli: item funalia ex cera alba pro eleuatione Sanctissimi Sacramenti ad minus quatuor, ad summū octo; itē alia sex, vel septē ad summū funalia apponi possent in alto loco, in frontispicio tribunę maximè si celebraret aliquis Sāctæ Romanę Ecclesiæ Cardinalis, & loc^o esset ad id aptus. Hæc vt diximus, obseruanda erūt in solēnioribus ecclesiæ festiuitatibus, ac celebrante Episcopo, plus autem, vel minus, pro celebrantis qualitate, & gradu. Non celebrāte Episcopo, sed præsentem, simplici ornatu erit agendum. In Ecclesijs Collegiatis, vbi Episcopus nec celebrans, nec præsens est, eadem circa ornatum Ecclesiæ, & altaris conueniunt, exceptis his, quæ Episcoporum sunt propria. Paramenta veró in sacristia parari conuenit. Mensa vel nulla, vel multo

Cærimonialis Episcoporum.

multo breuior, & dimisiorerit adhibenda, eũ pauca sint in ea reponenda, nempe peluicula cum vrceolis vini, & aquæ, calix cum bursa, & corporalibus, & quandoque alia pro celebrationis necessitate, & vſu; sed satis erit scamnũ oblongum coopertũ aliquo tapete, aut panno aptari à latere Epistolæ, in quo sedeat sacerdos celebras cum Diacono, & Subdiacono. In solennitatibus maioribus, quæ vbiq; per annũ occurrunt, videlicet Natiuitate Dñi, Paschate, & Pentecoste, eadẽ erunt seruanda, nisi quòd valuæ porticus, & parietes ecclesię nõ ornantur regulariter; sed, si in aliquibus ecclesijs consuetudo esset tunc quoq; ornandi, retinẽda erit, cum circa maiorẽ ornatum semper sit laudabilis. Id tamen in huiusmodi festis non omittatur, vt saltem tribuna, altare maius, & alia minora, sedes Episcopalis, abacus, & ambones eadem forma ornentur. Dominicis diebus, & alijs festis quibus populi ab opere cessant, in ornatu altariũ, sedis Episcopalis, sedium Canonicorũ, & aliorum, eadẽ, sed aliquantò parcius fieri debent: videlicet, vt paramenta non sint ita sumptuosa, coloris tamen tẽpori congruentis, & omninò pretiosiora illis, quæ festis duplicibus minoribus, semiduplicib⁹, & Octauis, ferijs Quadra-

gesimæ, & Aduentus, quatuor tẽporum, & vigiliarum adhibetur: quibus quidem diebus sufficiet in altari quatuor candelabra; sed in festis simplicibus, & ferijs per annum duo. Eadem respectiue, & in Collegiatis obseruantur. Erit autẽ valdẽ opportunum, vbi fieri possit, præsertim ĩ ecclesijs maiorib⁹, & opulentioribus, si constituatur minister aliquis, cui curę sit, vt ecclesia continuè ab omni eius parte munda sit, & niteat, tam in pauimento, quã parietibus, colũnis, fornicibus, & laquearibus, nec per eã discurrere pmittat mēdicos, canes, aut alia animalia diuina officia perturbãtia. Quẽdã verò, q̃ in quibusdã solennitatib⁹, aut officijs speciali⁹ rēgrunt, suis locis dicent.

DE SEDIBVS EPISCOPI,
Legati, Cardinalium, Prælatorumque, nec non Principum,
Magistratum, virorumque illustrium in Ecclesia collocandis
ornandisque. Cap. XIII.

Edes Episcopi vario modo collocatur pro diuersitate altarium, apud quę statui debet. Nam aut altare est in medio sub tribuna à pariete disiunctum, ita vt in spatio illo constitutus sit chorus, & tunc

tunc sedes Episcopalis è regione altaris parieti applicabitur, ita vt Episcopus in ea sedes respiciat recta linea mediam altaris partem; habebitq; hincinde sedilia Canonorum. Si verò chorus sit in medio ecclesie, & altare adhæreat parieti, vel ab eo modico sit intervallo separatum, ipsa sedes Episcopalis erit collocanda à latere Euangelij. Vtroque autem casu tribus gradibus ad eam ascendatur, qui pannis, aut tapetibus tegatur. Forma sedis erit præalta, & sublimis, siue ex ligno, siue ex marmore, aut alia materia fabricata in modum cathedræ, & throni immobilis, quales in multis ecclesijs antiquis videmus; quæ debet tegi, & ornari aliquo panno serico concolori cum alijs paramentis, non tamen aureo, nisi Episcopus esset Cardinalis; & super eam vmbaculum, seu baldachinum eiusdem coloris appèdi poterit, dummodò, & super altari aliud simile, vel etiam sumptuosius appendatur; nisi vbi super altari est ciborium marmoreu, vel lapideum; quia tunc superfluum est, nec aptari còmodè potest. Huiusmodi sede vtetur Episcopus, dùm Vesperæ, & Missæ per ipsum solemniter celebrantur. Cum verò Missis non solemnibus, & horis matutinalibus, aut alijs Episcopus assistit; si fuerit in medio Ec-

clesiæ Chorus ante altare, poterit ibi in sede pro ipso ordinata residere; quæ remanebit in eo loco, vbi ex consuetudine ecclesie esse solet, siue longius, siue proprius ab altari distet. At vbi Chorus est sub tribuna, poterit in sede Episcopali supradicta, tam in solènis, quàm non solemnibus officijs esse. Si forte aliquis S. R. E. Cardinalis Legatus de latere, vel non Legatus rei diuinæ interesset, conuenit ei sedes Episcopalis supradicta. Episcopus verò, si celebret, in faldistorio in cornu Epistolæ: si non celebret, & Chorus sit in Presbyterio sub tribuna, sedebit in digniore parte Chori. Quod si Episcopus quoque esset Sactæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, si Legatus haberet sedem à latere Euangelij, sedebit quoque Episcopus Cardinalis nō celebrans in eodè loco, & plano, & sedibus æqualibus propè Legatum. Eodè quoque modo sedebunt si plures adessent Cardinales dūmodo Episcopus Cardinalis sit omnium postremus. Celebrans verò in faldistorio, vt supra. Si verò Legatus esset in sede Episcopali sub tribuna sedebit Episcopus Cardinalis, & alij Cardinales si adessent propè Legatum, vt supra dictū est; ipse autem simplex Episcopus sederet, vel ex opposito in sede humiliori, vel in digniore parte Chori, aut in faldistorio,

Cærimonialis Episcoporum.

distorio, prout dictum est de Cardinali Legato, vel nō Legato præfente pro diuersitate situationis Chori, & Episcopi celebrantis, vel non celebrantis. Quod si Episcopus sit Cardinalis, & intersit alter, vel plures Cardinales non Legati; poterunt omnes ab eadem parte Euangelij, vbi solet esse sedes Episcopalis, sedere in sedibus æqualibus, vel in digniori parte Chori, quando est sub tribuna; dummodo Cardinalis Episcopus sit omnium postremus. Et Episcopalia munia remittet exercenda Cardinali præfenti, vel si plures sint priori in ordine; Quæ si Cardinalis præfens facere recusauerit, poterit Episcopus Cardinalis omnia prædicta munia, vel remittere ad celebrantem, vel ipse exercere, & in fine quando benedictionem solemnem erit daturus, accedere ad altare, & inde populo benedicere, vt sup. c. 4. dictum est. Metropolitanus absente Legato, vel alio Cardinali habebit aliam sedem ex opposito in cornu Epistolæ, similiter ornata vt sedes Episcopalis. Alij verò Episcopi hospites sedebunt in digniori loco post Episcopum diocesenum, supra omnes Canonicos. Abbates Diocesani Benedicti habentes vsum mitræ, & baculi, habebunt locum cōdecens pro iudicio, & prudentia Episcopi dummodo non su-

pra, nec inter Canonicos. Nuntij Apostolici habentes in eo loco facultates Legati de latere, sedebunt in alia sede ornata, prout de Metropolitano dictum est, non tamen in sede propria Episcopi, & habebunt honores ante Episcopum non celebrantem. Alij verò Nuntij Apostolici non habentes facultates Legati de latere, vel habentes, sed nō in eo loco, & dum sunt in itinere, & cōtingat eos trāsire per aliquas ciuitates, vel ecclesias Cathedrales, seu Metropolitanas, sedebunt in digniori, & eminente sede chori, & habebunt honores immediate post Episcopum, & in Processionibus, & alijs actibus similibus habebunt præminentiam supra omnes Prothonotarios, & supra Canonicos. Visitator Apostolicus, si erit Episcopus habebit sedem sicut Nuntius non habens facultatem Legati de latere. Nisi talis Nuntius esset præfens, cui tunc cedit sedens post eum. Vicario Generali dabitur locus vbi habere solet pro cōsuetudine diuersarum ecclesiarum. Prothonotarij Apostolici nō participantes post Abbates, participantes verò præcedunt Abbates. Post Prothonotarios Generales ordinum deinde alij Prælati Apostolici. Sedes autem pro nobilibus atque illustribus viris laicis, Magistratibus, ac Principibus, quantūlibet ma-

gnis,

gnis, & excelsis plus, minusve, pro cuiusquam dignitate, & gradu ornatas decet extra Chorū, & Presbyterium collocari, iuxta Sacrorum Canonum præscriptum, laudabilisque antiquæ disciplinæ documenta, iā inde ab exordijs Christianæ religionis introductæ, ac longo tempore obseruatæ.

DE VSV VMBRACVLI,
seu baldachini. Cap. XIII.

Vmbraculum, seu baldachinū duplex est, aliud quod appēdi in altum debet supra altare, & supra sedē Episcopi, forma quadrata, colore, vbi commodè fieri posset, conformi colori cæterorū paramentorum pro temporum, ac celebritatū varietate: aliud, quod supra Episcopum, ac res sacras in processionibus gestari consuetum est, sex, vel octo hastis subleuatū, quæ quidem per nobiliores laicos deferri solent: ita vt, cū via est longior, qua procedēdum est, primo loco illustiores viri illas deferāt, quæ ante Episcopū gradatim primæ conspiciuntur. Ordo autē huiusmodi hastas gestandi talis est, vt dignior ferat primam hastam, quæ est ante Episcopi dexteram; secundus alterā, quæ prima est an-

te Episcopi sinistram; tertius aliā, quæ immediatè est sub prima à parte dextera, quartus aliā, quæ succedit primæ à parte sinistra; quintus tertiam hastā à parte dextera; sextus tertiam à parte sinistra, & sic deinceps; ita vt minus digni habeāt postremas hastas post tergum Episcopi. Deinde, si via erit longa, distribuendum erit onus ferēdi hastas prædictas cæteris ciuibus, & nobilibus ciuitatis, seu officialibus, vel sodalibus, aut alijs pro locorū consuetudine, iudicio Episcopi moderanda, vbi opus videbitur, ne rixæ aut contentiones oriantur. Quod si inter digniores & illustiores plures essent, qui de æquali gradu, aut præeminentia cōtenderent, ad eò vt omnibus his primo loco hastæ baldachini assignari requirēt, relinquatur his vltimus locus; id est vbi processio iā peruenit ad Ecclesiā, ad quam dirigitur, talis enim locus reputatur primo æqualis: illud etiā obseruari solet, vt cum Sanctissimū Sacramētum in processione sub baldachino defertur, primo loco deferāt hastas Sacerdotes digniores de Capitulo, siue sint Dignitates, siue Canonici, siue sint parati sacris vestibus, siue non; prout processio fit cum paramentis, vel sine eis, vt in Capitulo de processionibus dicitur.

Carimonialis Episcoporum.

DE HABITU ECCLESIASTICO Episcopi, & Canonorum, & de accessu ad Ecclesiam, & reditu eorumdem. Cap. XV.

Vm Episcop^o rei diuinę peragendę causa ad Ecclesiam venturus erit, siuè ipsemet celebraturus sit, siuè alter, debent Canonici omnes in eorum ecclesiastico, & Canonicali habitu, appropinquante hora, ad illum accedere, eundemque cappa indutum ex ea aula, seu camera, quam ad hoc destinauerit, ad ecclesiam progredientem comitari, & deducere. Præibunt familiares Episcopi, & si aderit, Magistrat^o, aut alij nobiles, & illustres viri, immediatè ante Episcopum; tum ipse Episcopus, & post eum sequuntur Canonici bini, iuxta antiquam, & canonicam disciplinam. Quod si fuerit Archiepiscopus, aut alius vtens cruce, ipsa crux immediatè ante Episcopum per aliquem Cappellanum deferetur, imagine Crucifixi ad Archiepiscopum versa, inter quam, & Archiepiscopum nullus omninò incedat; est enim insigne ipsius. Eo ordine procedet usque ad portam primariam ecclesię; ibi dignior ex Capitulo porriget Episcopo aspersorium, cum oscu-

lo aspersorii, & manus, Episcopus asperget primo seipsum detecto capite, deinde Canonicos, & alios circumstantes incipiendo à digniori. Sed si fortè Sanctę Romanę Ecclesię Cardinalis Legatus, vel non Legatus, venturus esset ad ecclesiam, & rei diuinę interfuturus, tunc Episcopus ei obuiam ire debet usque ad portam ecclesię prædictam, & aspersorium porrigere ipsi Legato, cum solitis osculis aspersorii, & manus, qui se, & alios aspergat. Si verò esset Cardinalis non Legatus, debet quidem Episcopus obuiam ire usque ad prædictam ecclesię portam; sed aspersorium non Episcopus, sed prima dignitas, iubente Episcopo, Cardinali non Legato porrigat. Interim (nisi celebretur pro mortuis, vel in diebus ferialibus) campanę ecclesię pulsabuntur, & in festis solemnibus etiã organa. Mox perget Episcopus ad altare Sanctissimi Sacramenti, vbi genuflexus super puluino, aut genuflexorio ibi parato orabit; sed ante dictam genuflexionem genuflectet prius in plano solo absque puluino; & similiter, cum voluerit discedere ab oratione, ob reuerentiã Sanctissimi Corporis Christi. Mox accedet ante altare maius, vbi pariter genuflexus orabit. Si fuerit festus, sollemnisq; dies, & ipsemet Episcopus Vesperas sit celebraturus, postquam

quam

quã peruenit ad ecclesiã ordine supradicto, dũ genuflexus orabit ante altare maius, vel aliud, vbi Vesperæ sunt celebrandæ; poterit in genuflexione aliquãtis per morari, dum Canonici capiãt sacra paramenta post Episcopum stantes; videlicet, illi, qui habent dignitates pluuialia; Presbyteri casulas; Diaconi, & Subdiaconi dalmaticas, & tunicellas coloris cõuenientis, acceptis prius ab eisdẽ Canonicis, & circa collum cõpositis amictibus. Sed, si haberi non possunt paramenta pro omnibus, saltem quatuor, aut sex primi habeãt pluuialia. Episcopus autem capiet paramenta in sede sua. Cum verò Episcopus Missam solemnẽ celebraturus erit, postquã ingressus fuerit ecclesiam, & ante Sanctissimũ Sacramentũ orauerit, ibi recta ad sacristiam, vel ad aliũ locum præparatũ intra ecclesiã, & ibi induet paramenta pro ipso præparata, recitando solitos Psalmos, Versiculos, & Orationes, stantibus in girum, vel sedẽtibus Canonicis, iam alio loco paratis, prout Episcopus interim stabit, vel sedebit; quo tẽpore per Chorũ decantabitur hora Tertia, vt dicitur in capitulo de Missa solemnĩ, &c. Deinde, finita hora Tertia, & parato Episcopo cũ solitis Cærimonijs procedetur ad altare processionali ritu; quo

casu Canonici parati, vt supra, antecedente Episcopum immediatẽ, crux verò Capituli deferatur per alium Subdiaconũ paratum tunicella inter duos ceroferarios, præunte Acolytho cum thuribulo, & nauicula ante omnes beneficiatos, aliosq; de clero eius ecclesiæ. Sed, si celebrans erit Archiepiscopus, crux Archiepiscopalis defertur per Subdiaconum, vt supra, ante canonicos paratos tantum, non autem ante alios de clero, imagini crucifixi ad ipsum versa. Ideo autẽ hoc casu Canonici parati antecedunt Episcopo, quia itur sacra processione; secus quando non sunt parati, nec Episcopus procedit cum pluuiali, & mitra, vel cũ Planeta, sed tantũ in cappa, tunc enim ipse debet anteire, Canonici verò subsequi, vt dictum fuit, quia non est processio sacra. Valdẽ tamen probandum esset, si in solemnioribus festiuitatibus Episcopus etiam nõ celebraturus procederet ad ecclesiam; & tã Vesperis, quàm Missæ interesset amictu alba, cingulo, stola, pluuiali, & mitra paratus. In redeundo idem ordo seruatur, non tamen cũ sacris paramẽtis, quæ statim expletis Vesperis, aut Missa deponũtur ibidem in Choro. In Ecclesijs collegiatis Canonici in eorum habitu Canonicali ad Vesperas procedent à sacristia bini, & bini,

Cærimonialis Episcoporum.

bini, præcedentibus duobus ceroferrarijs, & alijs de Capitulo, ultimo loco celebras paratus pluuiali officio, & festo, quòd celebratur, conuenienti, & ante ipsum quatuor, aut sex alij pluuialibus induti: Ad Missas eodem ordine proceditur, nisi quòd celebrantè paratū planeta, & reliquis paramentis Missalibus, præcedent Diaconus, & Subdiaconus parati dalmatica & tunicella, vel, pro temporis qualitate planetis ante pectus plicatis, vt suo loco dicitur: Diaconus scilicet immediatè ante celebrantem, Subdiaconus verò ante Diaconum manibus iunctis, nec alij præter ipsos erunt parati: Dominicis verò diebus, quia clerus, & populus ante Missam aqua benedicta per celebrantem est aspergendus, oportet illum procedere pluuiali indutum inter Diaconū à dextris, & Subdiaconū à sinistris de more paratos, qui postea facta aquæ sanctæ aspersione, & dicta oratione, deposito pluuiali, accipiet planetam, & incipiet Missam. Calix verò cū patena, & bursa, liber Missalis, & alia necessaria præparentur prius per clericos apud altare in mensa ad id composita.

DE PALLIO, ET EIVS vfu. Cap. XVI.

IN tradendo Pallio extra Romanam Curiam cōsuetudo ab im-

memorabili tempore est, vt Summus Pontifex vni, aut duobus Episcopis cōmittat illius traditionē, qui præstituta die conuenire debent cum ipso electo, cui Pallium tradendum est, in ecclesia Metropolitana, vel alia suę prouincię magis commoda, nisi necessitas aliud suadeat; vbi Missa celebranda erit, & post communionem celebrantis ponetur in medio altaris Pallium extensum serico coopertum; ac, finita Missa, Episcopus, siue Episcopi commissarij induti amictu, stola, pluuiali, & mitra simplici, sedētes ante altare super faldistorijs, aut alijs sedibus, iuramentum fidelitatis nomine sedis Apostolicę accipient ab ipso electo induto omnibus Pontificalibus paramentis, præter chyrothecas, & mitram; nisi illud prius præstitisse legitimè docuerit, iuxta formā litterarum Apostolicarum scelicis record. Sixti Papæ V. Quo præstito surgēt Episcopi, vel Episcopus, cum mitris, & accipient de altari Pallium, quorum senior illud super humeros electi ante se genuflexi imponet, dicens [Ad honorē omnipotentis Dei, &c.] vt in Pontificali habetur: Quo facto, surget Patriarcha, vel Archiepiscopus cū pallio, ascendet ad altare crucem ante se habens, & detecto capite populo solemniter benedicet, di-

cens [Sit nomen Domini, &c.]
 Deinde dimissis in Ecclesia paramen-
 tis, omnes recedēt. Pallio utitur
 Archiepiscopus in singulis Eccle-
 sias provinciae suae, non autem
 extra provinciam; & dumtaxat dū
 Missam solemnem celebrat, præ-
 scriptis quibusdam diebus, qui in
 privilegijs Ecclesiae Metropolitanæ
 exprimi solent. Quod si nō re-
 periantur expressi, recurrendū erit
 ad communem consuetudinem,
 quæ est, ut eo utatur diebus infra-
 scriptis; videlicet, Natiuitatis Do-
 mini Nostri Iesu Christi, Sæcti Ste-
 phani, Sæcti Ioannis Euangelistæ,
 Circūcisionis, & Epiphaniæ Do-
 mini, Dominica in ramis Palma-
 rum, Feria quinta in Coena Domi-
 ni, Sabbato Sæcto, Resurrectionis
 Domini cum duobus sequētibus,
 Dominica in Albis, Ascensionis,
 Pêtecostes, Sæcti Ioanis Baptiste,
 duodecim Apostolorum festiuita-
 tibus, in festo Corporis Christi,
 quatuor festiuitatibus Gloriosæ
 Virginis, idest, Purificationis, An-
 nūciationis, Assumptionis, & Na-
 tiuitatis, in festo omniū Sæctorū,
 in Dedicacionibus Ecclesiarum,
 in principalibus festiuitatibus Ec-
 clesiae Metropolitanæ, in ordina-
 tionibus clericorū, consecrationi-
 bus Ecclesiarū, Episcoporū, & Vir-
 ginū, in diebus anniuersarijs con-
 secrationis Ecclesiae principalis, &

suæ. Alijs autem diebus in priuile-
 gijs non expressis, vel inter prædi-
 ctos non comprehensis, Archie-
 piscopus, si voluerit in Pontificali-
 bus celebrare, uti nō debet Pallio.
 Quando autē Pallium imponitur
 Archiepiscopo, semper imponitur
 super planeta, ita ut pars duplex
 Pallij ponatur super sinistrum hu-
 merū. Modus autem impositionis
 Pallij, & triū spinularū gemmata-
 rū, quæ in illud infiguntur, expo-
 nitur infra in cap. de Missa solem-
 ni Episcopo celebrante. Electi ve-
 rò ad Patriarchales, vel Metro-
 politanas Ecclesias non ante Patriar-
 chæ, vel Archiepiscopi appellari
 possunt, quā pallium receperint;
 sed nec translati de vna Ecclesia
 Metropolitana ad aliā uti possunt
 Pallio, quod pro prima Ecclesia
 acceperant; nec Pallio sui præde-
 cessoris defuncti, nec translati: sed
 opus est, ut iterū pro noua Ecclesia
 petatur, & habeatur nouū Palliū;
 nec interim ipsis electis licet Pon-
 tificalia munia exercere. Post obi-
 tū debent Archiepiscopi cum Pal-
 lio sepeliri; si quidem sepeliantur
 in provincia sua, circa humeros su-
 pra planetā: si verò extra provin-
 ciam, & ponendum erit Palliū pli-
 catum sub eorū capite. Curēt igitur
 Archiepiscopi, ut Pallium, in
 quo tāta est antiquitas, veneratio,
 & auctoritas dignè, & honorificè

Cærimonialis Episcoporum.

asseruetur, puta serico obuolutū, ac in capsula intus, & extra pulchre ornata, vel serico obducta inclusum tanquam venerabile ipsius Archiepiscopi infigne mysticis sensibus plenum.

DE MITRA, ET BACVLO pastorali. Cap. XVII.

Mitra vsus antiquissimus est, & eius triplex est species: vna, quæ pretiosa dicitur, quia gemmis, & lapidibus pretiosis, vel laminis aureis, vel argenteis contexta esse solet, altera auriphrygiata sine gemmis, & sine laminis aureis, vel argenteis; sed vel aliquibus paruis margaritis composita, vel ex serico albo auro intermixtos, vel ex tela aurea simplici sine laminis, & margaritis; tertia quæ simplex vocatur, sine auro, ex simplici serico Damasceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis lacinijs, seu francijs, & vittis pendētibus. Pretiosa vtitur Episcopus in solemnioribus festis, & generaliter quandocumq; in officio dicitur hymnus [Te Deum laudamus, &c.] & in Missa [Gloria in excelsis Deo.] Nihilomin⁹ in eisdem festis etiam auriphrygiata vti poterit, sed potius ad commodi-

tatem, quā ex necessitate; ne scilicet Episcopus nimis grauetur, si in toto officio pretiosa vtatur; propterea vsu receptum est, tā in Vesperis, quā in Missis, vt pretiosa vtatur Episcopus in principio, & in fine Vesperarum, & Missarum solēnium, ac eundo ad ecclesiam, & redeundo ab ea, & quando lauat manus, & dat benedictionem solēnē. Intermedio autē spatio, loco pretiosæ accipit auriphrygiatā iuxta normam iam superius declaratā in titulo de numero, & officio ministrorum seruientium Episcopo in diuinis, &c. Vbi de officio, & cura seruentis de mitra dictum fuit. Auriphrygiata mitra vtitur Episcopus ab Aduentu Dñi vsq; ad festum Natiuitatis, excepta Dominica tertia Aduetus, in qua dicitur Introitus [Gaudete &c.] ideoq; in signū lætitiæ vtitur tunc pretiosa. Item à Septuagesima vsq; ad feriā quartam maioris hebdomadæ inclusiue, excepta Dñica quarta Quadragesimæ, in qua dicitur Introitus [Lætare &c.] Itē in omnibus vigilijs, quæ ieiuntur, & in omnibus quatuor tēporibus, in Rogationibus, Litanijs, & processionib⁹, quæ ex causa penitentię fiunt; in festo Innocentiū, nisi veniat in Dñica, & in benedictionibus, & cōsecrationibus, quę priuatè aguntur. Quibus quidem tempo-

tempo-

temporibus abstinet Episcopus à mitra pretiosa. Poterit tamen Ep̄s, dum vtitur auriphrygiata, vti etiā simplici eodem modo, & forma, prout de pretiosa, & auriphrygiata dictum est. Simplici verò mitra vtitur Episcopus feria sexta in Parasceue, & in officijs defunctorū. Sed quia, cū Episcopus vtitur mitra, vtitur etiā baculo pastorali in sua diēcesi, de eo etiā breuiter dicēdum est. Vtitur ergo Episcopus baculo pastorali in sua tantū ciuitate, vel diēcesi, et etiā alibi, vbi cōsecrationes, aut ordinationes, vel benedictiones personales facere ei Apostolica auctoritate cōceditur. Vtitur autem in omnibus processionibus, quæ si longioris viæ fuerint, faciet illum ante se immediate deferri à ministro, qui de eo seruit, pluuiali induto, quē portabit ambab⁹ manibus à terra eleuatū; & si in aliqua Ecclesia sit cōsuetudo, vel priuilegiū, vt aliquis de Capitulo dignitatem habens baculū ante Ep̄m deferat, seruari poterit: si verò processionis via fuerit breuis, poterit ipsemet Episcopus sinistra manu illum deferre, quod intelligendū est, quādo Ep̄s erit paratus pluuiali, & mitra. Item in Vesperis Pōtificialibus dum procedit paratus de altari ad sedem, vel è contra, & dū dicitur Canticum [Magnificat &c.] ac dū populo bene-

dicat. Item in Missa Pontificali, dū procedit de secretario ad altare, & cum ad eundem locū reuertitur, & quoties de altari ad sedem, vel de sede ad altare procedit, dum Euangelium cantatur, cum Episcopus sermonē facit, vel in eius præsencia ab alio fit; cū in medio Missæ, & in fine dat benedictionē solemnem, videlicet, dū incipit producere signū crucis, & non prius, & in omnibus actibus Pōtificialibus, quæ per ipsum Episcopū exercentur, vt in ordinationibus, benedictionibus, consecrationibus, & huiusmodi, quæ in suis locis proprijs habentur, dūmodò, vt dixi, Episcopus sit paratus pluuiali, & mitra, aut saltem mitra, & stola; nā mitra, & baculus in Episcopis sunt correlatiua. Excipiūtur tamē ab hac rēgula officia, & Missæ pro defunctis, ī quib⁹ vs⁹ baculi cessat.

DE REVERENTIIS, ET genuflexionibus, sessionibus, & surrectionibus obseruandis, tūc per Episcopum, & Canonicos, quàm alios quoscumque, siue in Ecclesia, siue extra eam. Et de osculationibus manuum Episcopi, vel celebrantis. Cap. XVIII.

Episcopus, à quo cæteri exemplum sumunt, cum primū Ecclesiam ingreditur, detecto capite, sumptaq;

Cærimonialis Episcoporum.

aqua benedicta, vt suo loco declaratum fuit, procedet ad locum Sanctissimi Sacramenti; deinde ad altare maius, & vtrobiq; genuflexus orabit deuotè, & congruenti mora, facta prius ante altare Sanctissimi Sacramenti genuflexione in plana terra, antequam in genuflexorio genuflectat; & similiter finita oratione antequam discedat, vt explicatum fuit in cap. de ornatu Ecclesiæ, &c. Si mitrâ habebit, deponet eam, dum orat, & post orationem resumet; & cum ea faciet altari maiori reuerentiam, caput inclinando, antequam inde discedat: & cū incipit ascēdere ad sedē suam, salutatur leui capitis inclinatione Canonicos hinc inde stātes. Ipsi verò Canonici, cum peruenerint ad altare maius, simul cū Episcopo profundè se inclināt, & statim accedunt ad loca sua in Choro, vbi etiā genuflectūt, & permanent orantes, quamdiu Episcopus orat, quo surgente, & ipsi surgunt; & cum Episcopus eos salutatur, capite detecto, profundè se inclināt: & regulariter quoties ipsi Canonici transeunt directè ante altare, vel ante Episcopum, caput, & humeros profundè inclinant: beneficiati autē, & cæteri de clero genuflectere debent transeundo, tam ante altare, quàm ante Episcopum. Si autē quispiam Canonicus super-

ueniat inchoato iā officio, vel Missa, absque eo, vt aliquos salutet, vel alijs salutetur, statim genuflectit, versus altare parumper orās, mox surgit, & facit reuerentiam profundā altari, & Episcopo, deinde salutatur Canonicos, & alios de Choro circūstantes, & tunc & non prius ei assurgentes, & eum consalutantes, & vadit ad locū suum. Et si fortè, tūc esset principium horarum, & diceretur in choro [Deus in adiutoriū &c.] vel [Gloria Patri, &c.] aut Hymnus, vel in Missa oratio, aut Euangelium, expectabit stans, donec ea perficiantur, mox factis reuerentijs, & salutationibus, vt supra ibit ad locum suum. Idem obseruatur, si aliquis Prælatus, aut nobilis laicus, vel ex Magistratu, aut officialibus ciuitatis, qui diuinis officijs interesse soleat, superuenit officio, vel Missa iā incēpta: nō enim prius ad locū suum ibit, quā fecerit genuflexus orationem versus altare, deinde reuerentiam Episcopo, & Canonicos, aliosque nobiles laicos, aut Magistratum suosque equales capitis nutu salutauerit: & si aliquid ex supradictis recitabitur in Missa, vel in Choro, expectabit finē stans, vt de Canonicis dictum est; & mox surgentibus eisdē Canonicis, & laicis, quos ipse salutauerit, ab eis resalutabitur. Mansionarijs verò, seu beneficiatis,

ciatis, & alijs de clero superueniē-
tibus, vt supra facta oratione, &
debita reuerentia Episcopo, & Ca-
nonicis, nulli ex Canonicis, aut
Magistratu, vel nobilibus supra-
dictis assurgunt, sed tantummodò
alij Mansionarij, & clerici eorum
æquales, vel inferiores. Et qui solēt
gestare almutium, dum assurgunt
à scapulis ad brachia dimittāt. Il-
lud quoq; pro regula obseruandū
erit, æqualiter omnes prædicti, qui
de eodem corpore sunt, cū seden-
dum erit, sedeant, cū verò surgen-
dum, surgant. Sunt enim diuersa
corpora, seu Chori ministrātium,
dum diuina res solēniter celebra-
tur. Primus siquidē chorus est assi-
stentium, & ministrantiū Episco-
po celebranti. Alter Canonicoꝝ
in suis subsellijs residentiū. Alter
Magistratuū, vel nobilium laico-
rum. Alter beneficiatorum, & reli-
quorum clericorum. Cum igitur
aliquis ex assistentibus Episcopo
surgit, facturus aliquid ad officiū
sue assistentiæ pertinēs, pariter &
alij coassistētes, & ministri circū-
stantes surgere debent; non tamen
Episcopus, & sic stare, donec ille
sedeat; nec ideo tunc reliqui Ca-
nonici in Choro sedentes, nec alij
de Choro surgunt, tamquàm di-
uersi Chori. Similiter aliquo ex Ca-
nonicis in Choro residētibus sur-
gente, vt aliquid faciat ad publi-

cum, & cōmune Chori officium
spectās, puta, cum intonatur An-
tiphona, seu aliquid simile, omnes
alij Canonici, ac etiam beneficia-
ti, & clerici assurgunt, præter præ-
dictos, qui Episcopo assistunt. In-
ter laicos quoq; vno surgente ra-
tione officij, vt cum datur illis in-
censum, aut pax, ceteri quoq; sur-
gunt, secus verò surgentibus alijs
non sui ordinis. Si Episcopus non
celebraret, sed aliquis suffragane⁹,
vel alius Episcopus præsentē ipso
Episcopo, adhuc efficeretur alius
Chorus ministrantium celebran-
ti, qui eandem regulam seruaret,
quo ad sedendum, & surgendum,
prout de alijs dictum est. Cum au-
tem Episcopus surgit, omnes cho-
ri, tam Canonicoꝝ, & benefi-
ciatorum, quàm laicorum, & ce-
lebrantis cōsurgere debent. Est &
alia regula circa reuerentias obser-
uanda; videlicet, cum aliquis ex
Canonicis, vel ministris transeun-
do ante celebrātem, Altare, & Epi-
scopum, vel aliquem maiorem, fa-
cturus erit plures reuerentias, non
inspicitur cui prius, vel postea re-
uerentia exhibeatur, sed tantum
commoditas gradientis; puta si il-
le discedit à celebrāte iturus ad E-
piscopum, & trāsiturus ante alta-
re, primo faciet reuerentiā celebrā-
ti, tū altari, & vltimo loco Episco-
po: & pari ratione, si discedit ab

Caerimonialis Episcoporum.

Episcopo, iturus ad celebratē, primo Episcopo, & deinde altari, ante quod transit, vltimo celebranti reuerentiam faciet. Et breuiter, reuerentia fieri debet semper primo ei, à quo disceditur, & vltimo ei, ad quē itur, nullo habito respectu, quiseorum sit maior. Regula etiā est, vt si plures in eodem loco veniant Prælati, ac etiam Legatus, & Cardinales, & vni tātum ex ipsis, qui erit maior, puta Legato, & celebranti reuerentia exhibeatur. Cū Episcopus celebrat, familiares, vel nobiles, qui ei ad lotionē manuum ministrant, genuflexi officium suū peragunt, nisi adesset Legatus, vel suus Metropolitanus, quo casu ob reuerentiam illius, non genuflexi, sed inclinati ministrāt. Et pari modo si aliquis suffraganeus, vel alius Episcopus celebraret præsentē Episcopo proprio. Illud quoq; sciendum est, quoties aliquid offertur Episcopo, celebranti, aut Legato, qui rei diuinæ intersint; ac etiam cum aliquid ab eis recipimus, toties osculanda est res, quæ offertur ac deinde manus recipientis, & cū ab eisdem aliquid recipimus primo manus, deinde res, quæ recipitur: præterquam in Missis defunctorū, in quibus talis deosculatio omittitur, vt suo loco dicitur. Idē obseruatur erga alios celebrantes absente Episcopo.

DE ORDINE, ET MODO iungendi, disiungendi, eleuandi, tenendiq; manus per Episcopum, vel alterum celebrantem: & quomodo vertere, & conuertere se debeat ad altare, vel faldistorium, & contra: & de osculatione altaris. Cap. XIX.

Illud in primis obseruādū erit ab Episcopo, vt cum sacris vestibus paratus, ad Missam seu Ve-

sperarum solemnia, progreditur, nisi pastorem baculum deferat, semper iunctis manibus eat, hoc est palmas extensas, ac simul iunctas ante pectus habeat, pollice dextero, super sinistro in crucis modū posito. Interdum tamen illas disiungit, vt populo manu dextera aperta benedicat; ac mox iterum iungit, easq; sic iunctas semper tenet, dum genuflexus orat dumq; ab altari ad sedem, vel à sede, ad altare procedit. Cum autem sederit, siue in sede sua Episcopali, siue in faldistorio, si est paratus planeta, palmas disiunctas apertas super gremiali, hincinde positas quasi illud retinens, habebit: sed cum surgit dicturus [Gloria in excelsis Deo, &c. Pax vobis] seu [Dominus vobiscū.] vel [Credo in vnū Deū.]

& si-

& similia, easdē sic iunctas tenēs, cum ea verba incipit proferre, aliquantulum disiungit, & mox, dum pronunciat vltima verba ex prædictis, eas iterū ante oculos eleuatas iungit, & cū aliqua ex prædictis, versus altare dicit, vt [Gloria. Credo] & similia caput aliquantulū versus altaris crucem inclināt. Idē facit, cū in præfatione dicit [Gratias agamus, &c.] cū ante Orationes dicit [Oremus.] Cū verò orationes cātat, manus ipsas eleuatas, ac rectas ad humerorum æqualitatē retinet, ita vt palma palmam respiciat vsq; ad conclusionē Orationis, id est, [Per Dominum nostrum, &c.] Quod cū dicere incipit, illico manus iungit, & cū profert nomen Iesu caput inclināt. Quoties autem dextera oblata super altari, vel alia signat, sinistram super altare, extra corporalia tenet, & dextera manu aperta benedicit. Si verò extra altare seipsum signat, sinistram extēsam tenet infra pectus. Quoties autem, & quomodo post lectū offertorium vsq; ad communionem signare super Hostiam, aut Calicem, tam ante, quā post consecrationem debeat, ac quo pacto manus, & digiti sint tenendi, in capitulo de Missa solēni, &c. latē declaratur, & habetur in rubricis Missalis, ideo superuacuo labor est, ea hic repetere. Quā-

do verò, & quomodo vertere, & conuertere se debeat, hoc regulariter obseruandum erit, vt quādo Episcopus, vel suffraganeus, aut alius Prælatus celebrat apud faldistoriū, prout Episcopo occurrere potest p̄sente Legato, vel alio Cardinali, vel suo Metropolitanō, vt alibi dictum fuit, tūc diuerso modo obseruatur, si altare erit sub tribuna; ita vt sedes Episcopalis, sit è regione illius parieti adherens, habens hinc inde sedilia Canonico- rum, quo casu Episcopus sedens in faldistorio vertit terga populo: & tunc surgens salutaturus populum dicendo [Pax vobis.] vel [Dominus vobiscum.] vertit se per latus suum dexterū versus altare ad populum: & per idē latus reuoluit se, stans à facie versa ad altare, & cātat orationes; seu legit, quę sunt legenda, & pariter ab eodem latere vertit se versus altare, cum dicturus est [Gloria in excelsis Deo.] aut [Credo.] Si verò altare sit adherens parieti, & sedes Episcopalis in latere Euangelij iuxta differētiā positā in capitulo de sedibus Episcopi, aliorumq; &c. tunc quia celebrans in faldistorio sedens habet faciē suā versus populū, cum surgit salutaturus populum, nō vertit se, sed eo salutato voluit se per latus sinistrū, non versus altare, sed potius versus credentiā, & legit, quę sunt

Carimonialis Episcoporum.

legenda ex libro. Hic autem modi vertendi, ac conuertendi se apud faldistorium secundum diuersas positiones altaris, quamquam videantur inter se diuersi, tamen in substantia nō differunt: nā utroq; casu id fit respectu altaris, quod primo casu pręsupponitur esse ante faciem celebrantis; ideo cum se vertit ad populum, vertit se per latus suum dexterum; secundo verò casu, quia celebrans sedet in faldistorio versa facie ad populū, pręsupponitur vertere terga altari, ideo salutato populo, vel cum dicturus est [Gloria] aut [Credo] absq; salutatione vertit se ad faldistorium, quasi ad altare per latus suum sinistrū, prout faceret quisq; celebrans stans apud altare, qui, vt dictum est, regulariter vertit se ad populum per latus suum dexterū, & per idem latus se reuoluit, quod reuoluendo est sibi sinistrū: numquam enim perficit circulum, nisi cum vertit se dicendo [Orate fratres.] & in fine Missę, quando dat benedictionem: nam tunc vertit se per latus Epistolę, & conuertit per latus Euangelij perficiendo circulum. Postremò aduertendū est, dum celebrans stat ante altare, & se ad populū vertit, vt prius osculetur altare in medio, nullā tamen ibi crucem manu, vel pollice designans. Et regulariter, quoties à se-

de, vel faldistorio ad altare accedit, illud in medio osculatur.

DE LIBRO TENENDO
apud Episcopum non celebrantem, sed in Vesperis, aut in Missa solemnī pręsentem: & quid ex eo legere debeat. Cap. XX.

Vm Episcopum in Missis solemnibus pręsens est, quauis ipsemet officiū minimè faciat, siue sit pluuiali, & mitra, seu tantummodò cappa Pontificali indutus, habendus est propè ipsum liber Missalis, quę aliquis ipsius minister cotta indutus custodiet; & cū opus erit, illum supra caput apertum tenens offert ante Episcopū, accedente cum eo altero ministro, instrumentum argenteum, quod Ruciam vocant, cū candela desuper accensa tenente etiamsi aer sit lucidus, vt opus non sit lumine ad legendum. Ex huiusmodi libro Episcopus quatuor leget infra scripta; videlicet, primò Introitum; secundò Epistolam, Graduale, Alleluia, Sequentiam, siue Tractum, & cętera vsq; ad Euangeliū inclusiue, tertiò Offertoriū, quartò post Communionem. Obseruandū tamen est, quod si fortè huiusmodi Missę interesset aliquis S.R.E. Cardinalis,

dinalis, siue Legatus de latere, siue non, aut aliquis Prelatus ipso Episcopo superior, vt suus Metropolitanus, tunc ob eorum reuerentiam Episcopus libro huiusmodi non vtetur. Cùm verò ipsemet Episcopus celebrat, omnia prorsus, quæ ad Missam pertinent, ex libro recitabit, vt latius in capit. de Missa solemni, quæ ab Episcopo celebratur, exponitur. In Vesperis autem Episcopus ex libro legit, nisi orationem, quam cãtat in fine, vt in capit. de Vesperis dicitur.

DE CIRCVLIS INFERA
Missam solemnem, quæ coram
Episcopo celebratur, faciẽdis ante
Episcopum, qualiter, & quo-
ties. Cap. XXI.

Quotiescumq; Episcopus sacris paramentis induitur in secretario, vel alibi ad Missam solemnem, vel ad processionem iturus, Dignitates, & Canonici debent circa illum stare, dum paramenta capit, detectis capitibus, quos tamen semel, aut iterum inuitari ab Episcopo decet, vt caput tegat, cui illi reuerenter obtemperent se cooperiendo. Quo casu dignior ex omnibus tã Dignitatibus, quàm Canonici, stare debet à sinistris

Episcopi, & alij per ordinẽ apud illum facientes circulum vsque ad vltimum, qui versus dexterã Episcopi stabit; quod ita fiet, vt commodior, & facilior sit exitus, cum vltimi, qui ad dexteram consistunt, debeant esse primi exeundo de dicto loco: aliàs regulariter digniores semper à dexteris Episcopi debent stare. In Missa quoq; solemni, quæ nõ ab Episcopo, sed coram eo celebratur, quater circuli fiunt; primò cum Episcopus stans in sua sede legit Introitum, & Kyrie eleison, & successiuè hymnum angelicum, Gloria in excelsis, postquã intonatus erit à celebrante (si recitandus sit) cum enim per cantores, siue organum cantabitur vltimum Kyrie eleison, Canonici dicentes ab eorum sedilibus, procedunt ad medium chori, factis altari, & Episcopo reuerentijs, & se sistunt in circulum ante Episcopi faciẽ, quod diuersimodè fit pro diuersitate situationis altaris, & sedis Episcopalis: si enim altare adhærebit parieti, & sedes Episcopalis sit in latere Euangelij, incipient procedere iuniores Canonici à sedili Diaconorum, ita vt vltimus Canonici sistat ante faciẽ Episcopi, quos gradatim alij sequuntur perficiendo circulum; & dignior Canonici, siue Dignitas, modicum à suo sedili digressus stat ad dexterã Episcopi. Si verò altare erit sub tribuna, & sedes

Cærimonialis Episcoporum.

Episcopalis ex opposito altaris, tunc Canonici venientes ad circulum procedunt simul ab utraque parte non perficientes circulum, ne terga vertant altari, sed facientes hinc inde semicirculum, & sic stantes dicunt Episcopo. [Kyrie eleison.] quo dicto, si dicendum sit [Gloria in excelsis, &c.] expectant ibidem donec celebrans incipiat [Gloria in excelsis Deo.] & ipsi cum Episcopo prosequantur usque ad finem. Quo finito producente super eos Episcopo signo crucis (quod sic sepe in fine circuli observatur) factaque illi, & altari reuerentia recedunt ad loca sua. Eundemque ordinem seruant, quoties in Missa veniunt ad circulum, quod secundo erit, cum dicitur Symbolum, si dicendum est, in quo simul cum Episcopo genuflectunt ad articulum. [Et incarnatus est, &c.] Et si forte, cum redeunt ad loca sua, idem articulus cantetur à choro, ubicumque erunt, genuflectent, donec articulus perficiatur; tertio loco veniunt ad circulum circa finem Præfationis, ut dicant cum Episcopo [Sanctus, Sanctus, &c.] non tamen pectus percutientes: dicto [Benedictus qui venit, &c.] & facto super eos signo crucis ab Episcopo recedunt; quarto, & ultimo paulò antequam celebrans dicat [Per omnia secula, &c.] ante [Pax Domini, &c.] Iterum veniunt ad

circulum, ut dicant cum Episcopo [Agnus Dei, &c.] Et tunc, dum veniunt ad circulum, & dum discedunt ambobus genibus versus altare genuflectunt propter reuerentiã Sanctissimi Sacramenti, quod est super eo. Cum Canonici à circulis reuertuntur ad sedes suas, faciunt contrario modo, quam faciunt veniendo; quia primo reuertuntur seniores, mox iuniores. Illud demum sciendum est, huiusmodi circulos fieri tantum in Missis, non autem in Vesperis, & cum Episcopus præsens est Missæ per alterum cantatæ, siue diebus festis, siue ferialibus; nunquam autem quando ipsemet Episcopus celebrat: nec fieri ante vllum quatumvis Episcopo superiorè, etiã Legatum de latere, aut eius Metropolitanum, & multò minus ante inferiorè, & suffraganeum, vel alium Episcopum, sed duntaxat ante ipsum proprium Episcopum; quæ tamen præsentem Legato de latere, vel Prælato superiore, ob eorum reuerentiam omittuntur. In Missis verò defunctorum circuli non fiunt, nec feria sexta in Parasceue.

DE CONCIONIBVS, seu Sermonibus infra Missam solemnem habendis, super Missam in funere Episcopi, aut cuius magni viri; & de hac ita sermocinantis. **Cap. XXII.**

Quemadmodum in cap. de Missa solemni, &c. dicitur, Epi-

Episcopo soléniter celebrante, non decet omninò sermonem haberi, nisi vel ab ipso met Episcopo, vel ab aliquo Canonico, qui eo casu seruit Episcopo in officio Presbyteri assistentis declaratur, qua forma, & modo id agere debeat. Si verò Episcopus nō celebret, sed Missæ per alium cantatæ interfit, tunc ab aliquo ex clericis idoneo, de Episcopi licentia, sermo habendus erit. Eius habitus erit cappa supra Rochettum, vel alius, qui fuerit in Ecclesia proprius habitus Canonialis: Si autē fuerit clericus Regularis, erit in habitu suæ religionis. Sermo verò regulariter infra Missam debet esse de Euangelio currēti. Quicumque sermonē habiturus finito Euangelio ducendus est per Cærimoniarium cū debitis reuerētijs ad osculum manus Episcopi, quā nisi fuerit Canonicus, genuflexus osculatur; Canonicus autē stans profundè inclinatus osculatur manum, deinde benedictionē petit dicēdo [Iube Domne benedicere] cui Episcopus respondet [Dominus sit in corde tuo, &c.] Accepta ab Episcopo benedictione, petit mox ab eodem indulgentias dicendo [Indulgentias Pater Reuerendissime] cui Episcopus concedit indulgentias consuetas; quibus habitis, cum debitis reuerētijs recedit, ac vadit ad ambo-

nem, seu pulpitum, in quod cum conscendit, aliquatulum quiescit, ac se componit cooperiens caput; & statim capite detecto, signat se signo crucis, & genuflexus recitat Salutationem Angelicam voce intelligibili, & deuotè; mox surgit, & capite cooperto, facit sermonem. Inter cōcionem, cum conuertit se ad Episcopum, aut Legatū ibi præsentē, caput profundè inclinatur. Finito sermone, capite detecto, genuflexus expectat finem confessionis, quā facit Diaconus; & ea finita, surgit & stans in eodem pulpito, seu suggestu, publicat indulgentias ab Episcopo concessas, & statim descendit, receditque in pace: aduertat propterea, vt formā pronunciandi indulgentias memoriter teneat. Si verò habendus sit sermo extraordinariè, velut ad publicandum aliquod Iubilæū, vel pro gratiarum actione ad Deum de aliquo felice nūcio, aut publicatione fœderis, seu in aduentu alicuius maximi Principis, vel ex alia quacunque simul occasione, non debet infra Missam fieri, sed ea finita, nec tūc petitur benedictio. Idem dicitur, si in Missa defunctorū, vel in laudē alicuius magni viri defuncti habeatur, quo casu fit statim, finita Missa, antequam fiat absolutio, vt in cap. de Missa defunctorū dicitur, & in habitu ordinario.

Cærimonialis Episcoporum.

DE ORDINE, ET MODO
imponendi thus in thuribulum,
illudque benedicendi, & de thurificatione in Vesperis, & Missis
solemnibus. Cap. XXIII.

 Irca thuris benedictionē
hoc seruandum est, vt,
cum Acolythus, siue Cæ
rimoniarius affert thuribulum cū
prunis ardentibus sinistra, nauiculam autem cū thure, & cochleari dextera ad Episcopum, vel celebrantem, illico adest, vel primus Presbyter assistēs, vel, si Episcopus celebrans est apud altare, Diaconus Euāgelij iuxta regulas suis locis traditas, & accipit de manu prædicti Acolythi nauiculam semiapertam, & cochlear in ea existens cū osculo cochlearis, & manus Episcopi, offert eam Episcopo dicens [Benedicite Pater Reuerēdissime.] Episcopus verò, accepto cochleari, sumit cum eo ter ex nauicula thus, illudque etiā ter in thuribulum immittit dicens interim. [Ab illo benedicaris in cuius honore cremaberis.] Quo facto, ac reddito cochleari eidē ministro, qui rursus manū, & illud osculatur, ipse Episcopus producit manu dextera signū crucis super thus in thuribulo: ipse verò Acolythus thuribulum deferens illud portat; & cū opus est, operculū per ca-

tenulam sursum trahit, iuxta normam in capitulo de numero, qualitate, & officio ministrorum Episcopo seruiētium positam. Materies, quæ adhibetur, vel solum, & purum thus esse debet boni odoris, vel si aliqua addatur, aduertatur, vt quātitas thuris longè superet. Huiusmodi thurificatio principaliter fit versus altare, & crucē, ac Reliquias, & imagines Sanctorum super eo posito positas, hoc ordine. Nam imposito, & benedictio thure, vt supra, Episcopus, vel celebrans capit de manu Diaconi in Missa, vel de manu Presbyteri assistentis in Vesperis thuribulum: videlicet, sinistra catenulas, quibus thuribulum sustinetur in earū summitate, dextera verò easdē catenulas simul iūctas prope thuribulum tenet, ac thuribulum sustinet; ita vt illud commodè ducere versus crucem, & imagines prædictas, & ad se retrahere possit, quod rectè fit, si ipse Episcopus, aut celebrans, accepto thuribulo, teneat dexterā, quo fieri potest, proximior rem ipsi thuribulo, ita vt paruum catenularum spatiū remaneat inter ipsius manū dexterā, & thuribulum, præsertim cū thurificatur oblata; nam, si nimis thuribulum pendeat, nec commodè, nec securè, nec cum decore illā actionem expedire possit; & facta cruci

profunda reuerentia, thurificet illam triplici ductu; mox iterum facta cruci reuerentia, si erunt super altari Reliquiæ, aut imagines Sanctorum hinc, inde à lateribus crucis thurificabit primò Reliquias, seu imaginem à dexteris, scilicet, à latere Euangelij existentes duplici ductu; & deinde, facta prius cruci reuerentia, imaginē, seu Reliquias à sinistris pariter duplici ductu. Procedet deinde ab eadem parte sinistra, seu cornu Epistolæ, & thurificabit alias Reliquias, seu imagines ab eodē latere sinistro crucis existentis, ter thuribulum ducens eundo versus cornu Epistolæ, etiā si plures essent Reliquiæ, aut imagines, quam tres ab eo latere, vel etiā si nullæ sint Reliquiæ; aut imagines, thurificabit earū loco altare, ter thuribulum ducens æquali distantia, prout distribuuntur candelabra: & cum erit in cornu Epistolæ, demissa manu, illud primū inferius, mox superius, bis ducto thuribulo, thurificabit: mox conuersus ad altare ab eodem latere illius planitiē in anteriori parte triplici ductu thurificabit vsque ad medium, vbi iterū facta cruci reuerentia, procedet thurificando alias Reliquias, seu imagines, aut earum loco altare, prout in latere antedicto Epistolæ fecit; & pariter in cornu Euangelij manu demis-

sa, illud interius, superiusq; duplici ductu thurificabit, tum ad altare se conuertens manu aliquantulum demissa, thurificabit frōtem, seu anteriorem partem altaris, ter ducendo thuribulum vsq; ad medium illius; vbi denuò facta cruci reuerentia, thurificabit reliquam partem anteriorem altaris procedendo versus cornu Epistolæ, vbi firmat se, reddēs thuribulum Diacono, seu Presbytero assistenti, à quo, si celebrat Missam, accepta mitra, ibidem triplici ductu thurificabitur, vt infra dicitur. Dum autem Episcopus, seu alius celebrans prædictam altaris thurificationem facit, aduertat, vt se in ea grauitate, & cum decore gerat non personam, aut caput, dum thuribulum ducit, reducitque mouens; sinistram, quæ summitate catenularū retinet, firmam, stabilemque tenebit: dexteram verò manum, ac brachiū commodè, ac tractim cum thuribulo mouebit; ita vt, cū thuribulum ad se retrahit, illud sub brachio leuiter, & competenti mora reducat; & dum procedit thurificando altare eundo, & redeundo, semper illum pedē prius moueat, qui proximior est altari; totq; omnino passus faciat quod thuribuli tractus, vt manus, pedesque in motu decenter concordent. Hæc, quæ dicta sunt, obseruan-

Cærimonialis Episcoporum.

seruatur, cum Episcopus, vel alius in Vesperis, vel in principio Missæ thurificat altare. Cum verò post offertorium oblata, & altare iterum thurificantur Diaconus Euangelij porrigens nauiculam Episcopo, vel celebranti dicit, vt prius [Benedicite Pater Reuerendissime] cui ille responderet [Per intercessionem beati Michaelis, &c.] & accipiens thuribulum de manu Diaconi, nulla facta tunc cruci reuerentia: ter facit signum crucis cum eo super Calicem, & Hostiam dicendo [Incensum istud à te benedictum, &c.] Deinde circumfert ter ipsum thuribulum, girans illud super oblata: primo, & secundo incipiendo à dextera, & tertio à sinistra, semper perficiendo circulum: tunc, amoto Calice per Diaconum, ne impediatur thurificationem crucis, proseguendo illa verba [Dirigatur Domine, &c.] & facta tunc Crucis reuerentia, illam thurificat, deinde Reliquias, seu imagines, & altare, vt paulò ante dictum est; & aduertat, vt verba illa [Incensum istud, &c. Dirigatur Dñe, &c.] usque ad verba [Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, &c.] ita dispenset, vt eodem tempore finiatur verba, & thurificatio. Peragenda autem est huiusmodi thurificatio à quocumque celebrante semper detecto capite. Et in Vesperis

quidem semel tantum altaris, & celebrantis, deinde Episcopi, nisi ipsemet celebret, mox aliorum thurificatio fit, videlicet inchoato canticum Magnificat; sed in Missis solennibus ter modo supradicto thus benedicatur; videlicet, in principio, antequam dicatur Introitus, & tunc thurificatur altare, celebrans, & Episcopus, quando adest in Missa per alium celebrata cum pluuiali, & mitra, & non alij; secundo ante Euangelium, & tunc thurificatur tantummodo liber Euangeliorum, & Episcopus post Euangelium illicò, si est paratus pluuiali, & mitra, & nulli alij. Præterquam si adesset Cardinalis Legatus, vel alius Cardinalis, quia tunc post Euangelium non thurificatur Episcopus, sed Legatus, vel Cardinalis. Nam Episcopus presente Legato, vel alio Cardinali non debet assistere Missæ paratus, cum pluuiali, & mitra. Tertio post oblata, & tunc thurificantur oblata, altare, celebrans, Episcopus, mox Dignitates, & Canonici, & alij omnes ordine, & infra dicetur. Imponitur autem, & benedicatur thus ab Episcopo si celebret regulariter apud sedem suam, vel apud faldistorium, præterquam in principio Missæ, & ad oblata, quia tunc imponitur, & benedicatur thus stans apud altare, si non celebret, sed cum pluuiali;

uiali, & mitra, vel saltem cum cappa assistat Missæ solemnæ, semper imponit, & benedicit thus apud sedem suam. In Vesperis pro defunctis nulla prorsus, nec altaris, nec hominum fit thurificatio, sed in Missis defunctorum semel tantum post oblata; & tunc oblata, altare, celebrans, & Episcopus tantum, si ipse non celebrat, & nulli alij thurificantur; & fit benedictio thuris, prout in alijs Missis ad oblata, videlicet dicendo [Per intercessionem, &c.] Aduertat autem thuriferarius, ut cum dat thuribulum in manibus, vel Presbyteri assistentis, vel Diaconi, qui mox illud ad manus Episcopi altari thurificaturi porrigunt, catenularum summitatem in dextra, thuribulum verò in sinistra dicti ministri ponat, ut ipse deinceps minister commodè ad manus Episcopi contrario modo porrigat: videlicet, catenulas in sinistra, thuribulum in dextra. Illud obseruandum est, ut Episcopus, siue Archiepiscopus, siue etiam Legatus, aut alius S. R. E. Cardinalis, siue paratus sacris indumentis, siue non, numquam sedens, sed stans thurificetur, aliquando tamen cooperto capite, aliquando eo detecto. Nam in principio Missæ altari thurificato, Episcopus, si est paratus, stans cum mitra thurificatur, post verò Euangelium sine mi-

tra, post oblata cum mitra; si verò non est paratus, post oblata tantum stans capite detecto. In Vesperis, si ipse Episcopus paratus celebrat, thurificato altari, capit mitram, & reuertitur ad sedem, ibique mitram retinens thurificatur. Si verò interest Vesperis non paratus, sed in cappa, thurificato per celebrantem altari, ipse apud sedem suam stans detecto capite thurificatur. Nullatenus autem permittat, siue paratus, siue non, sedentem se ab ullo genuflexo thurificari, neque in principio Missæ, neque post oblata, quæ est specialis prærogatiua Summi Pontificis. Si Sanctissimum Sacramentum super altari expositum sit, semper ab Episcopo, vel alio celebrante genuflexo thurificandum est triplici ductu: quod si ipsum solum Sacramentum sit thurificandum, ut in principio, & sine processione feria quinta, & sexta maioris hebdomadæ, & in festo eiusdem Sanctissimi Corporis Christi, nunquam debet ab Episcopo, neque ab alio thus benedici, sed simplicis ei poni in thuribulum, & porrigitur sine osculatione manus Episcopi: similiter, & quando per Cærimoniarium, vel Acolythum: aut Subdiaconum in eleuatione thurificatur, quo casu ab eodem Acolycho, seu à quocumque alio clerico ponitur in thuribulum simpliciter absque

Cærimonialis Episcoporum.

absque benedictione. Sed si thurificandum est altare super quod positum sit Sanctissimū Sacramentum apertum, vt in Vesperis festiuitatis eiusdem Corporis Christi, tunc benedicatur thus sed thurificatio Sacramenti fit cum genuflexione, & quoties ante illud transit celebrans, toties genuflexit. Cum in Missa post thurificationē oblatorum, Episcopi, & Canonicoꝝ, seu Dignitatum ad eius latus assistentium fit generalis omniū thurificatio in Choro, omnes præter Episcopum, & dictos eius assistentes, stant. Ipsi autem, quibus thus datur, obseruare solent, vt alter alterum immediatè subsequente capitis nutu modestè inuitet ad thurificationē prius capiendam, siue Ecclesiastici, siue sæculares sint; & si is, qui thurificat, sit æqualis Dignitatis, cū eo, qui thurificandus est, aut etiam maioris, inuicem capite inclinato sibi reuerentias faciūt ante, & post thurificationem: si verò, qui thurificat, minor est, ipse quidem versus maiores caput profundè inclinat ante, & post, illi autem parum, vel nihil versus thurificantē correspōdet pro qualitate ipsius thurificantis, qui & ipse thurificando alios post Canonicos parū, vel nihil versus eos caput inclinat pro eorum qualitate. Sed Episcopus, vel Legatus cum

thurificatur, nullatenus versus thurificantē caput, nec modicū quidem, inclinet, sed manu dextera super eum signū crucis faciet. Personæ autem, quibus hoc officium thurificandi alios competit, solent esse diuersæ pro diuersitate celebrantiū, & solemnitatum, ac personarum, quæ thurificandæ sunt. Nam Episcopus solēniter celebrās Vesperas, thurificato per ipsum altari, thurificatur stās apud sedē, à primo Presbytero assistēte parato, qui postmodū dat thuribulū in manibus Subdiaconi, qui in crastinum cantaturus est Epistolā in Missa, vel alicuius Acolythi, vel alias, vt dicitur in capit. de Vesperis, &c. qui thurificat reliquos omnes de Choro. In Missa verò, cum Episcopus est apud altare, thurificatur semper à Diacono Euangelij parato, cū verò est apud sedē, videlicet, finito Euangelio, thurificatur à prædicto Presbytero assistente pluuiali parato, qui accipit thuribulum de manu Acolythi, qui illud tenebat. Sed si celebret apud faldistoriū, puta præsentē Legato, vel aliō Cardinali, vel Metropolitanano, thurificatur ab eodem Diacono, qui & alios de Choro thurificat: deinde dat thuribulum in manum alicuius Acolythi, qui primo ipsum Diaconum, à quo recipit thuribulū, mox alios, si qui

in choro supersunt, & reliquū populum thurificat. Diaconus verò tunc reuertitur ad officium suum. Quòd si adesset Legatus, Rex, aut Princeps magnus, nihilomin⁹ eadē personæ ipsos thurificarent, quas diximus Episcopū celebrantē thurificare, & non aliæ præsertim quæ in dignitate Episcopali sunt cōstitutæ, quas nullo modo conuenit alios quātumlibet maximos Princeps thurificare. Si autem Episcopus nō celebret, sed interest Vesperis, vel Missæ per alium celebratæ, ipse Ep̄s semper à primo Presbytero assistente thurificandus est, Canonici verò, & alij de choro in Vesperis ab aliquo Acolycho, in Missa à Diacono, qui cantat Euangelium thurificantur, qui & cæteros oēs thurificat. Ante quā inchoetur Euangelium, videlicet, lecto per Diaconū titulo Euangelij, ipse ter thurificat librum Euangeliorum, primo in medio tum à parte dextera libri, mox à sinistra. Ordo autē thurificandi, siue in Vesperis, siue in Missa, erit talis. Primo in Vesperis thurificato altari, thurificatur Episcopus celebrans, vel alius quicūque celebrans, cum dicitur [Magnificat, &c.] Idē obseruatur in Missa, tam in principio, quā post oblata; tū Legatus Cardinalis, si aderit, vel etiā Cardinalis nō

Legatus, mox Archiepiscopus illius prouinciæ, si aderit, & post eū Episcopus non celebrans, sed præsens in sacrificio, post quem immediate Presbyter assistens, & duo Diaconi assistentes, nisi adsint maiores Episcopo; & in casu, quo nō fit Episcopo assistētia. Si fortè aderūt Nuntius Apostolicus cū facultate Legati de latere, intra fines sue legationis, aut Visitator Apostolicus Ep̄s thurificatur ante Archiepiscopum, & Episcopū: sed si Nūtius Apostolicus nō habet talē facultē, vel Visitator non sit Episcopus, post Episcopū, & Archiepiscopū; & hoc intelligatur, quando Nuntius, & Visitator sunt in loco eorū iurisdictionis: si aderūt Episcopus, vel Archiepiscopus hospites, thurificandi sunt post Episcopū proprium. Si fortè aliquis S. R. E. Cardinalis esset Episcopus suffraganeus præsentē suo Metropolitanō non Cardinali, thurificandus est prius ipse Cardinalis ob reuerentiam officij, & dignitatis Cardinalis; post prædictos thurificantur (si aderunt) Prothonotarij de numero participantū, deinde Nuntij Apostolici Prælati non existentes in loco eorum Iurisdictionis, sed transeuntes; tum Dignitates, & Canonici secundum eorum ordinem; videlicet, primo digni-

Cærimonialis Episcoporum .

tates, deinde Canonici Presbyteri, tum Diaconi, mox Subdiaconi, si præbendæ sint distinctæ; tum si aderunt, Abbates benedicti; & post eos, si erunt aliqui Prothonotarij super numerarij, nisi essent cõsanguinei alicuius maximi Principis, qui pro iudicio, & prudentia Episcopi thurificari poterunt loco conuenienti ante dignitates, & Canonicos, Generales ordinũ, post Abbates, & Prothonotarios supra numerarios; Vicarius Episcopi pro consuetudine Ecclesiarum: & hæc quo ad personas Ecclesiasticas. Quo verò ad laicos, Dñs loci Princeps magnus nõ recognoscens superiorẽ thurificatur immediatè post Episcopũ. Imperator tamen, & Reges indistinctè ante Ep̃m sunt thurificadi. Proreges vero, & Gubernatores regnoriũ, ac prouinciarum immediatè post Ep̃m. Magistratus ciuitatum thurificantur post dignitates, & Canonicos, nisi sint de maiorib⁹, & perpetuis, qui thurificatur ante Canonicos, nisi rursus Canonici sint parati; quia tunc, & ipsi thurificatur post Canonicos paratos. Barones, & Domicelli sine titulo post Magistrat⁹ oēs, Si adesset aliqua mulier insignis, vt Regina, vel magna Principessa, vtique, & ipsi thus dari cõuenit in loco, vbi da-

retur eius viro, si adesset. Demum aduertere debet thurificator, vt numerum thurificationum obseruet pro qualitate rerũ, & personarum, quæ thurificatur. Nã Sanctissimũ Sacramentum, crux altaris, Episcopus, vel Archiepiscopus thurificatur triplici ductu; dignitates, & Canonici duplici ductu, inferiores vnico ductu: si adesset Legatus, vel alij Cardinales, ipsi ter, Episcopus, & celebrans bis, Dignitates, & Canonici semel, cæteri sine mora. Si verò ad sit Dñs loci laicus, vel ali⁹ Princeps maximus ter, vt Episcopus, celebrans, Dignitates, Canonici bis, cæteri semel, nisi rursus adesset Legatus, vel alij Cardinales, quo casu duplici ductu thurificatur, sicut Ep̃s, dignitates verò, & Canonici tunc vnico tantũ ductu thurificantur, vt proximè dictum est.

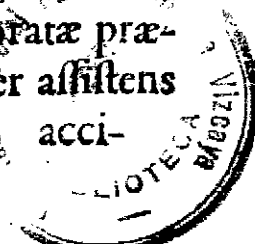
DE ORDINE DANDI pacem. Cap. XXIII.

Pacis osculũ alio modo, ac per diuersos ministros præberi consuevit, cũ Episcop⁹ ipse celebrat solemniter Missam aliter cum Missæ per aliũ Prælatum vel non Prælatũ cõtata interest; aliter cũ ipso Episcopo absente, vel in Collegiatis Eccle-

Ecclesijs Missa solénis celebratur, & demú aliter in Missa plana. Episcopo igitur celebrante postquam cū Presbytero assistente à sinistro, ac Diacono à dextero latere dixerit [Agnus Dei, &c.] ipse Presbyter assistēs accedit ad eius dexterā, & genuflectit ante Sanctissimū Sacramentum, ac surgens osculatur altare simul, & eodē tempore cū ipso celebrāte; mox appropinquās sinistram genā sinistrae celebrantis, accipit ab eodē celebrante dicente [Pax tecum] osculū pacis, cui ipse respōdet [Et cū spū tuo] factaq; ibi iterū genuflexione, discedit comitante Cærimoniario, osculumq; prædictū per chorum ordine distribuit incipiēdo à dignioribus: ordo autē idē erit, prout in proximo præcedenti capitulo de thuris incensi ministracione descriptū fuit, hoc excepto, quod ipse assistens nō dat osculum Diacono Euāgelij & Subdiacono Epistolæ, nec duobus Diaconis assistētib; isti enim capiunt pacem ab eodē celebrante statim postquam illā dedit Presbytero assistenti genuflectentes prius, & post ante Sacramentum, non tamē osculantes altare. Illi verò, hoc est, Diaconus Euāgelij, & Subdiaconus Epistolæ capiunt pacē ab eodē Episcopo celebrante, cum ab eo accipiunt cō-

munionem. Observabit autē ipse Presbyter assistēs osculū ferens, ut nulli, quantumvis supremo Principi, etiā si esset Imperator, vel Rex, ullam reuerentiā faciat, antequam ei pacē det, sed post datā pacē, cui etiā ipsi, qui acceperūt pacē ab eo, pari reuerentia correspondent, cū sit ex primis dignitatibus, vel Canonicis Ecclesiæ. Legatus tamen, aut Princeps supremus parū correspondēt in reuerentia. Regulare est, ut pax detur primo cuiusq; ordinis, videlicet, primo ex Canonicis Presbyteris primo ex Canonicis Diaconis, & primo ex Canonicis Subdiaconis, ubi distinctæ sunt præbendæ, vel ubi præbendæ non sunt distinctæ, primo ab utroq; latere stanti, qui successiuè pacē dat alteri subsequenti, & ille dat alteri: & si aderunt laici, ut magistratus, & Barones, ac nobiles, detur pax cū instrumento, quod instrumentum osculetur prius Presbyter assistens. Postquā verò prædictus assistens pacē dignitatibus, & Canonicis, ac Magistratui dederit, dabit eā alicui Acolytho, vel Cærimoniario, qui ceteris de choro distribuit. Nulli autem Ecclesiastico osculū huiusmodi dandū est, nisi stanti. Quādo Episcopus ipse nō celebrat, sed Missæ per aliū celebratæ præsens fuerit: idē Presbyter assistens

Cærimonialis Episcoporum .

accipiet pacem à celebrante, accipiatq; Episcopo defert, qui eam duobus Diaconis assistentibus dat. Aduertendum est tamẽ, si is, qui celebrat, sit Prælat⁹, ita vt habeat Cappellanũ assistentẽ cum pluuiali in Missa, tunc ipse Cappellanus assistens, postquam Episcopus dederit duobus Diaconis assistentibus, accedit i choro ad locũ dicti Presbyteri assistentis, qui dedit pacẽ Episcopo, & ab eo accipit pacẽ, quam ad alios de choro ordine superius dicto deferret. Quod si is, qui celebrat, non sit Prælatus, nec habeat Cappellanũ assistentem cũ pluuiali, eodẽ modo Presbyter Episcopi assistens accipit pacẽ à celebrante, eaq; ad Episcopum defert, qui dat illam Diaconis assistentibus, vt supra, mox stans in loco suo inter Canonicos illam dabit Subdiacono qui cantauit Epistolã in Missa, qui ad alios defert, nisi adesset maior Episcopo: quia tali casu semper illis dabitur pax ab eodẽ Presbytero assistente, qui pacem dat Epõ, vt in cap. de thurificatione dictum est. Absente Episcopo, vt in Ecclesijs Collegiatis, seruabitur ordo, vt in rubricis Missalis, videlicet vt Subdiaconus accepta pace à Diacono illam per chorum distribuat: sed quicumq; sit, qui pacis osculum defert, siue Presbyter assistens, siue

Cappellanus, siue Subdiaconus, eadẽ obseruabit, quæ de Presbytero assistente supradicta sunt, quoad reuerentias, & formã dandi osculum. In Missis planis, quæ coram Episcopo dicuntur, adhiberi solet instrumentum pacis, vt in capitulo de Missis lectis dicitur.

DE FORMA DANDI BENEDICTIONẽ solemnem ab Episcopo, & publicãdi indulgentiã, vbi quoties, & quando. Cap. XXV.

Væ sunt formæ, quibus Ecclesia Romana vtitur in benedictionibus, quæ ab Episcopo dantur in Missis, vna est, quando infra Missam sermo habetur hoc est, statim facta confessione per Diaconũ, & publicata indulgentia per sermocinantẽ, cuius forma est descripta in fine huius voluminis; & tũc, cũ Episcopus benedictionẽ profert, dicẽdo [Et benedictio Dei oĩpotentis, &c.] eodẽ cõtextu capit baculum pastorale sinistra sibi à ministro de eo seruiente porrectum, dextera autẽ benedictionem dat, primo signas versus latus suũ sinistrũ, videlicet in verbo [Patris] deindẽ cũ dicit [& Filij] directẽ ante faciem suam, & demum dum dicit

dicit [& Spiritus Sancti] signat
versus latus suum dexterū: cum au-
tem dicit [Super vos, &c.] dimis-
so baculo manus iunctas ante pe-
ctus applicat: & cum datur huius-
modi benedictio, si sit Archiepi-
scopus, vel aliàs vtēs cruce, quę an-
te ipsum tūc ponitur, erit sine mi-
tra; si verò nō vtitur cruce, cū mi-
tra. Altera forma benedictionis est
quę datur in fine Missę, dicto [Pla-
ceat tibi Sācta Trinitas, &c.] Tūc
enim Ep̄s, qui nō vtitur cruce, ac-
cepta mitra stans in medio altaris
pollice dexterę manus format sibi
signū crucis in pectore cātans [Sit
nomē Dñi benedictum] interim
sinistram super altari retinens, &
dum à choro respōdetur [ex hoc
nunc, &c.] etiā ipsam manū dex-
teram super altari tenet; deinde di-
cens [Adiutoriū nostrū, &c.] ea-
dem dextera manu signat se signo
crucis à fronte ad pectus, & à sini-
stro humero in dexterū, tāgens se
in vnoquoque verbo; videlicet dū
dicit [Adiutoriū] in frōte, [No-
strū] infra pectus [in nomine]
in sinistro humero, [Domini] in
dextero; & iterum ipsam manum
dexteram super altari reponit, do-
nec à choro respōdeatur [Qui fe-
cit cælū, &c.] deinde dicens [Be-
nedicat vos omnipotēs Deus] ele-
uat ad cælū simul oculos, & ma-
nus, quas ante faciem iūgit; & ac-

cipiēs manu sinistra baculum; dū
dicit [Pater] vertit se ad latus E-
pistolę, & ibi signat populum, &
dicens [& Filius] vertit se directè
ad populū in medio Ecclesię stan-
tem signans iterum, dicens verò,
[& Spiritus sanctus] vertit se to-
tum ad latus Euangelij, & ibi ter-
tiò signat populum perficiendo
circulum. Vbi verò altare est sub
tribuna, & populus non ante ip-
sius altaris faciem, sed post stat,
Episcopus non vertit se, sed stans
ante medium signat primo à late-
re Euangelij, deinde in medio, de-
mum à latere Epistolę. Si verò erit
Archiepiscopus, aut alius crucem
ante se habens, eodē modo faciet
benedictionē, sed sine mitra: simi-
li modo, & forma in fine Vespera-
rū, ac Matutinarum, seu Laudum
Episcopus benedicit, cum ipse so-
lemniter officiū facit. Hanc eandē
benedictionis formulam seruabit
Episcopus, quando danda erit in
fine alicuius processionis, quę etiā
in vsu est in primo ingressu Epi-
scopi, vel Archiepiscopi ad ciuita-
tes, & oppida suę diēcesis, vel pro-
uincię, postquam ad earum Eccle-
sias peruenit, vt supra in secundo
cap. huius operis dixim⁹. Reliquū
est, vt de publicatione indulgen-
tię pauca subijciamus. Consuevit
enim, cum datur benedictio so-
lemnis, per Episcopum plerumq;

Cærimonialis Episcoporum.

(non tamen in Vesperis) concedi etiam indulgẽtias, pro eorũ facultate, videlicet, si est Episcopus, vel Archiepiscopus dierum quadraginta de iure cõmuni; si verò Episcopus esset S.R.E. Cardinalis, cẽtum: quæ quidem indulgentia, cũ datur benedictio infra Missam, post sermonem, & confessionem ab ipso sermocinante publicatur statim finita confessione, antequã detur benedictio; quo casu non publicatur amplius post benedictionẽ in fine Missæ. Cum verò nõ habetur sermo in fine Missæ Pontificalis, statim post solemnem benedictionem publicatur per Presbyterum assistentem, si Episcopus celebret, vel eo nõ celebrante, per ipsummet Prælatum, vel Canonicum celebrantem, præsentem Episcopo, cuius publicationis formula hæc est. [Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus, Dominus N. Dei, & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus N. dat, & cõcedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Ecclesiæ consuetata. Rogate Deum pro felici statu Sanctissimi Domini Nostri Domini N. Papæ N. Dominationis suæ Reuerendissimæ, & Sanctæ matris Ecclesiæ.] Si verò Episcopus esset Cardinalis, additur nomen proprium ipsius, videlicet. [Illustris-

simus, & Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus N. tituli sancti N. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis N. & Episcopus N. dat, & concedit, &c. vt supra centum dies, &c.] Ad quẽ autem spectet has benedictiones, & Indulgentias dare, & concedere, cum adest simul cum Episcopo Legatus de latere, aut etiam Cardinalis non Legatus aut Metropolitanus, aut Nuntius Apostolicus, vel alij Prælati officio, & auctoritate præstantes, supra capit. 4. expositum fuit.

DE SVPLENDIS VICIBVS

Canonicorum, aliorumq; ministrorum deficientium.

Cap. XXVI.

Perumque euenit, vt ex his, qui in aliquo peculiaris ministerio, dum officia diuina peraguntur, seruire solent, siue illi Dignitates, siue Canonici, seu etiam inferioris ordinis sint legitimo impedimento detẽri; vt quia absentes, vel infirmi, vel senio languentes, seu aliter occupati, munus eis competens obire nequeant. Quo casu, ne debitum ministerium deferatur; dum alter alterius onus, aut curam subire negligit, vel recusat,

eufat, deficientium vices ab alijs
 suppleri debent, & nihilominus,
 si qui sine iusta causa deficiunt,
 arbitrio Episcopi, vel iuxta consue-
 tudinem Ecclesiæ in diuisione di-
 strictionum mulctandi erunt: &
 quidem regulariter maiores mi-
 norum vices non suppleant, nisi ex
 necessitate; sed contra inferiores
 superiorum vices subeunt, præter-
 quam in ijs quæ sunt ordini pecu-
 liaria; vt si in aliqua Ecclesia, gra-
 dus, & ordines distincti sint; nem-
 pè dignitates, Canonici, Presbyte-
 ri, Diaconi, & Subdiaconi, tum
 beneficiati, & clerici deficiente pri-
 ma dignitate, seu primo Presbyte-
 ro Canonico, in officio Presbyte-
 ri assistentis, supplebit alter ei pro-
 ximus, siue dignitas, siue Presbye-
 ter Canonicus, quo etiam defici-
 te, subintrant alij Presbyteri pro-
 ximiores; sic etiam ex duobus Ca-
 nonicis Diaconis assistentibus si
 alter, vel ambo deficiant, alij sub-
 sequentes Diaconi, & Subdiaconi
 supplebunt; quod si vnus tantum
 Diaconus, vel Subdiaconus adef-
 set, tunc ex necessitate vltimus Pres-
 byter, licet maior, supplet loco
 Diaconi, vel Subdiaconi deficien-
 tis: & si Canonici essent sacris ve-
 stibus parati, vt quia Episcopus ce-
 lebraret, ipse vltimus Presbyter
 induere deberet dalmaticam mo-
 re Diaconi, cuius loco seruit; sed

eo casu Diaconus, qui adierit, sede-
 bit à dexteris Episcopi, cui impo-
 net, & deponet mitram; nempe
 cum proprium suum ministeriũ
 exerceat; Presbyter autem Cano-
 nicus à sinistris loco secundi Dia-
 cono assistentis adiuuabit. Quod si
 omnes prorsus Diaconi, & Sub-
 diaconi deficeret, duo vltimi Pres-
 byteri eorum locum supplerent.
 Diaconi autem nullatenus loco
 dignitatũ Presbyteraliũ, aut Pres-
 byterorum Canonicorũ supplet.
 Si nullus Presbyter Canonicus
 adesset, præter dignitates, tunc a-
 liquis ex ipsis dignitatibus supple-
 ret locum Diaconi deficientis:
 sed tali casu ipse dignitatem obti-
 nens maneret ad dexteram Episcopi,
 Diaconus verò ad sinistram; sed ipse
 Diaconus à sinistris manens serui-
 ret in ministerio imponendi, &
 deponendi mitram Episcopo. Hæc
 autem, quæ diximus procedunt,
 vbi ordines, & præbendæ sunt di-
 distinctæ, vbi verò ordines non sunt
 distincti, duo Canonici immédia-
 tè sedentes post Canonicum, qui
 seruit in officio Presbyteri assisten-
 tis, erunt apud Episcopum loco
 Diaconorum assistentium. Eadem
 ratione, & regula etiam alij infe-
 riores de Capitulo, vt beneficiati,
 & clerici, alterius sibi immédia-
 tè præcedentis vices, cum opus erit
 supplebunt.

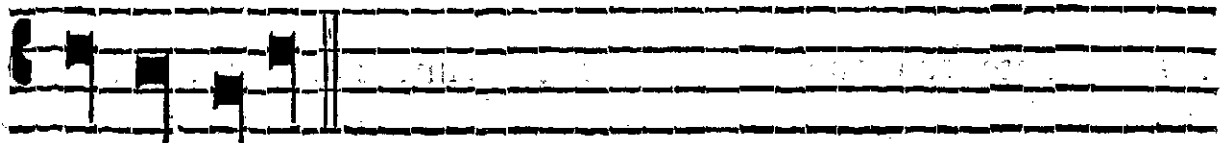
Cærimonialis Episcoporum.

DE ORATIONIBVS,
seu collectis, & diuersis earum
tonis. Cap. XXVII.

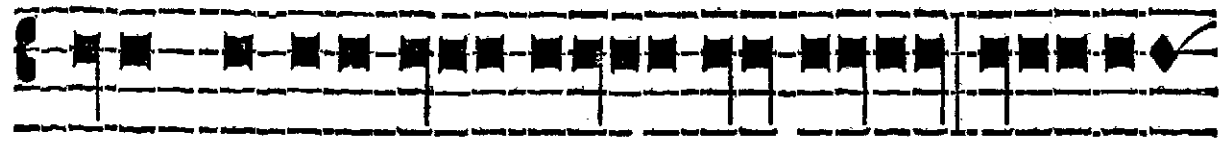
Sciendū est, duos
esse orationum
tonos, alterū so-
lemnem, alterū,
simplicem; seu
alterum festiuū,
alterum feriale: & tono quidem
solemni utimur in festis duplici-
bus, & semiduplicibus in Matuti-
nis, Missis, & Vesperis; altero verò
simplici in ferialibus, & festis sim-

plicibus, ac pro defunctis, & in a-
lijs, quæ occurrunt extra Matuti-
num, Missas, & Vesperas, etiamsi
in diebus solemnibus recitentur,
vt in cæteris horis Canonicis, in
benedictionibus candelarum, pal-
marum, & similibus. Differentia
autem inter solemnem, & simpli-
cem tonum est iuxta antiquū ri-
tum, & obseruatiā Cappellæ Pa-
palis, quia solemnis duas tantum
habet variationes, & regulariter
prima variatio fit per duas notas
descendēdo, & redeundo ad eum-
dem tonum, videlicet.

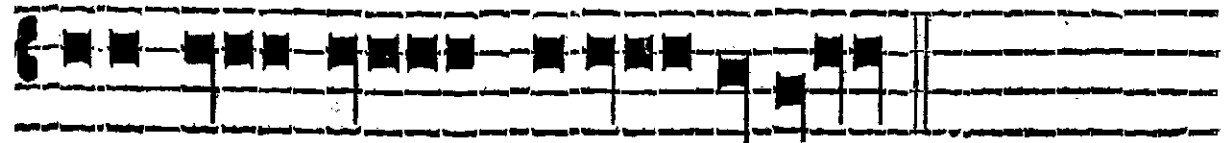

Fa mi re fa

Et in prima clausula orationis, quæ habet verbum, videlicet in fine di-
ctæ clausulæ, quæ gemino puncto à sequenti clausula solet designari
secundum rectam orthographiam; quemadmodum apparet ex pro-
positæ orationis modulatione.

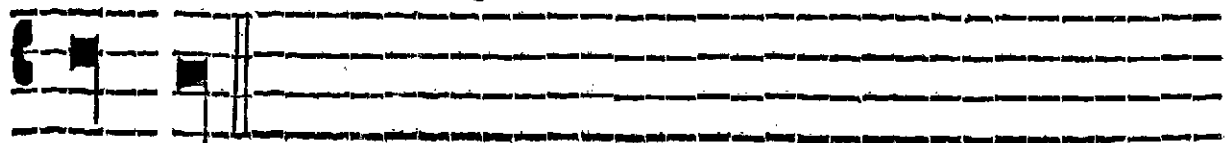

Deus, qui inter cætera potentia tua miracula etiam in

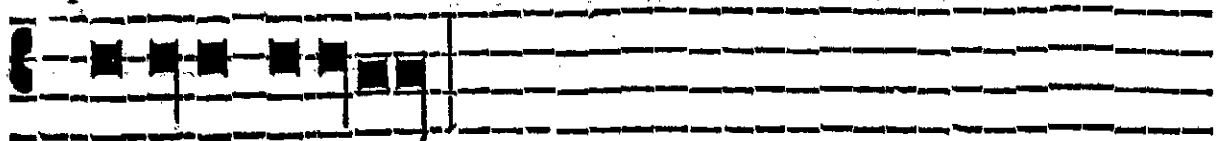
sexu fragili victoriam martyri j contulisti.

Secunda verò variatio fit per vnā notam descendendo, videlicet.

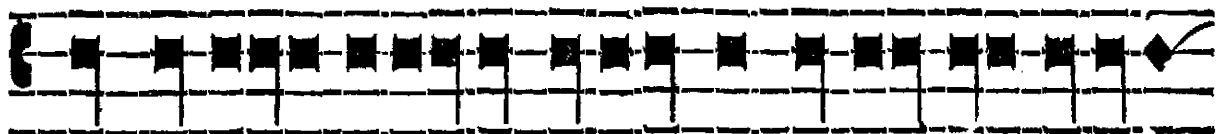
Fa mi

In fine secundæ clausulæ sequentis, quæ pariter, vel gemino puncto, vel puncto, & commate constat.

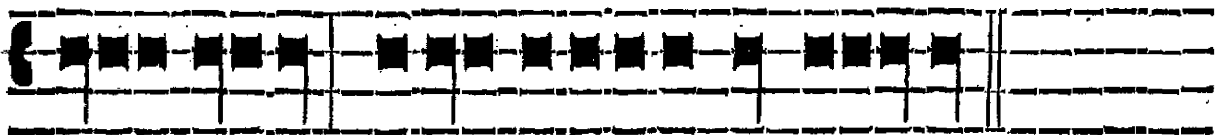

Concede propiti us

Ac deinceps sequente clausula finali, vniformi tono sine declinatione vocis completur, videlicet.

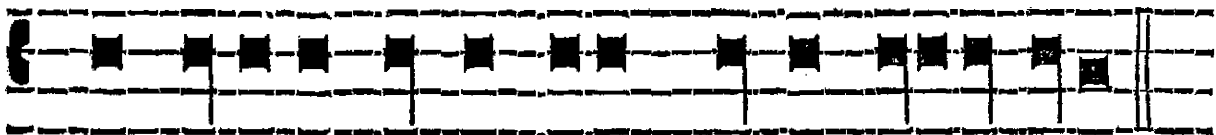

Vt qui beatæ Catharinæ Virginis, & martyris tuæ nata-

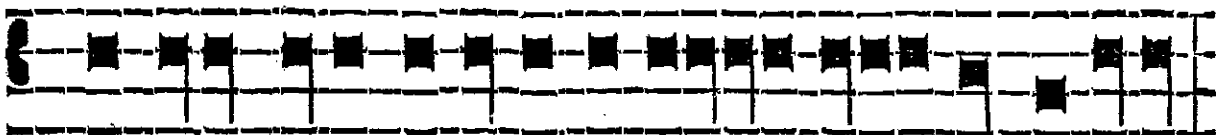
liti a colimus, per eius ad te exempla gradiamur.

Conclusiones etiam earundem orationum in tono solemnè diuersimodè variantur, prout ipsæ conclusiones diuersimodè sunt conceptæ. Aut enim dicitur [Per Dominum, &c.] aut [Qui viuis, & regnas, &c.] Primo casu fit variatio per vnica[m] notam in fine primæ clausulæ sine verbo, videlicet.

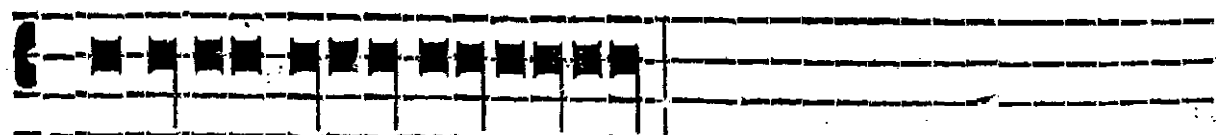

Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum.

In secunda verò clausula per duas notas, videlicet.

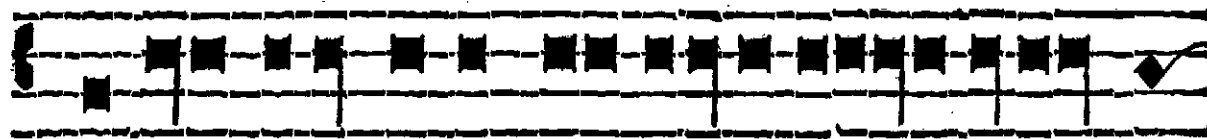
Qui tecum viuit, & regnat in vnitate Spifitus Sancti Deus, In tertia verò, & vltima nulla fit variatio, prout de oratione dictum est, nimirum.

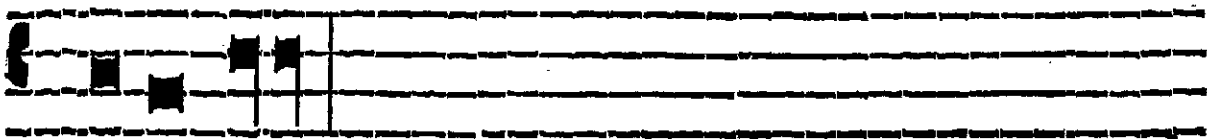
Per omnia sæcula sæculorum.

Cærimonialis Episcoporum.

Secundo casu, cum dicitur [Qui uiuis, & regnas, &c.] in qua sunt due tantum clausulæ, prima variatur per duas notas, uidelicet.

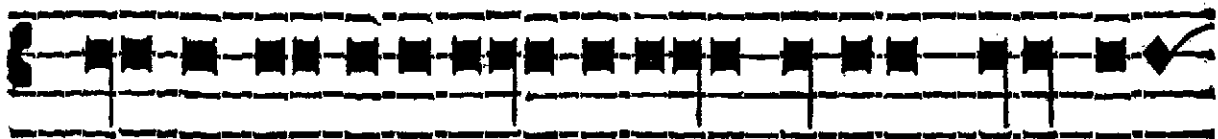

Qui uiuis, & regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus

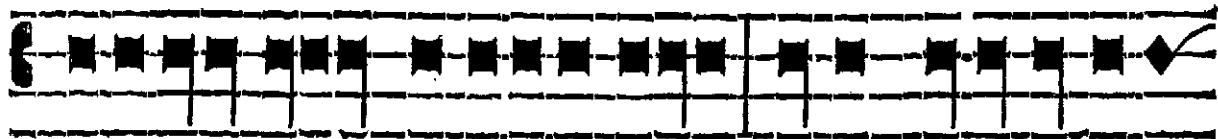

Sancti Deus.

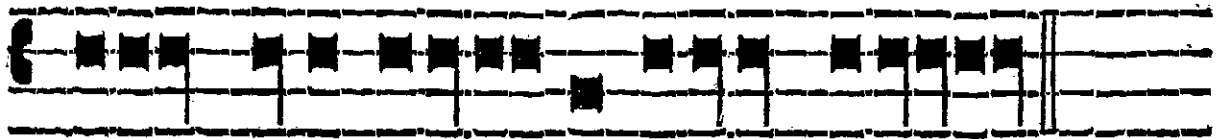
Secunda, & finalis non variatur. Tonus uerò simplex, & ferialis nullam habet variationem, sed cum eo utimur, uniformi tono, & uoce proferimus orationes à principio usque ad finem, & pari modo in earum conclusionibus, ut patet in hoc modulationis exemplo.

Deus qui inter Apostolicos Sacerdotes famulum tuum Pon-

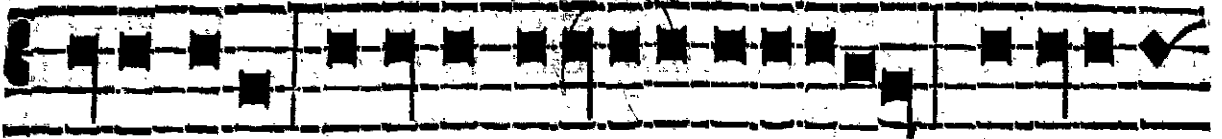

tificali fecisti dignitate uigere præsta quæsumus ut

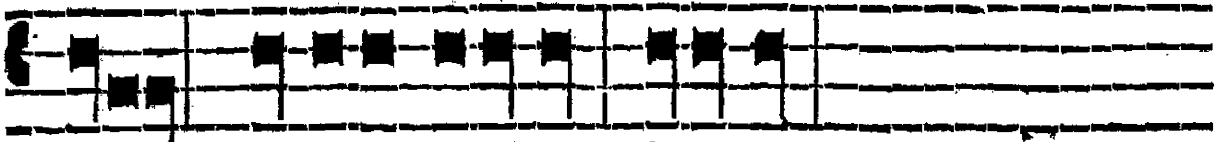

eorum quoque perpetuo aggregentur consortio.

Excipiuntur etiam ab hac regula orationes, & uersiculi, qui cantantur pro defunctis extra Missas, ut in Uesperis, & Matutinis, & alijs officijs, in quibus in fine orationum, & uersiculorum deprimitur uox per tertiam, hoc est, à Fa ad Re in ultimis syllabis, ut pariter ex proximo alio exemplo constat.

Pater noster . Et ne nos inducas in tentationem . A porta

inferi . Dominus vobiscum . O remus .

Regulariter autem est , vt in vtroque tono , voce graui , & competenti interposita aliqua mora in fine cuiuslibet clausulæ , & præsertim in clausula finali , ac cum decoro , & grauitate recitentur orationes . De tonis verò Euangeliorum , Epistolarum , Capitulorum , Antiphonarum , & aliorum multorum , quæ frequenter in Ecclesijs recitantur , nulla in hoc libro fit mentio , cum libri impressi reperiantur , qui de his abundè dixerunt , vt in Pontificali , Sacerdotali , Directorijs Chori , & similibus , ex quibus singuli instrui possunt . Nam hic ea tantum apposuimus , quæ ad personam celebrantis in proferendis orationibus spectant ob varium vsum eas recitandi .

DE ORGANO ORGANI-
sta , & Musicis seu Canonibus ,
& norma per eos seruanda in di-
uinis . Cap. XXVIII.

IN omnibus Do-
minicis , & om-
nibus festis per
annū occurren-
tibus , in quibus
populi à seruilibus
operibus abstinere solent , de-
cet in Ecclesia Organum , & Mu-
sicorum cantus adhiberi : inter eas
non connumerantur Dominicæ
Auentus , & Quadragesimæ , ex-

cepta Dominica tertia Auentus ,
quæ dicitur : Gaudete , & quarta
Quadragesimæ , quæ dicitur læta-
re . Item exceptis festis , & ferijs in-
fra Auentum , aut Quadragesi-
mam occurrentibus , quæ cum so-
lemnitate ab Ecclesia celebratur ,
vt in die Annunciationis , Feria
quinta in Cœna Domini , Sabba-
to Sancto , & similibus , & quan-
documque occurreret celebrare so-
lemniter , & cum lætitia pro aliqua
re graui . Quotiescumque Episco-
pus solemniter celebraturus Eccle-
siam ingreditur , aut re diuina per-
acta , discedit , conuenit pulsari

Cærimonialis Episcoporum.

organum. Idem in ingressu Legati Apostolici, Cardinalis, Archiepiscopi, aut alterius Episcopi, quæ Episcopus diœcesanus honorare voluerit, donec prædicti orauerint, & res diuina sint inchoanda. In Matutinis, quæ solemniter celebrantur in festis maioribus, possunt pulsari organa ab Hymno [Te Deum laudamus, &c.] prout in Vesperis: & Matutinis noctis Natiuitatis Domini, etiam à principio ipsarum. Regulare est, siue in Vesperis, siue in Matutinis, siue in Missa, vt primus versus canticorum, & Hymnorum, & pariter versus Hymnorum, in quibus genuflectendum est, qualis est Versiculus [Te ergo quæsumus, &c.] & Versiculus [Tantum ergo Sacramentum, &c.] quando ipsum Sacramentum est super altari, & similes, cantentur à choro in tono intelligibili, non autem ab organo, sic etiam Versiculus [Gloria Patri, &c.] etiam si Versiculus immediate præcedens fuerit à choro pariter decantatus; idem seruetur in vltimis versibus Hymnorum. In alijs autem horis Canonicis, quæ in Choro recitantur, non est consuetum interponere organum. Sed si in aliquibus locis consuetum esset organa pulsari inter horas Canonicas, aut aliquas earum, vt est hora Tertia; præsertim

quando cantatur, dum Episcopus solemniter celebraturus capit sacra paramenta, poterit talis consuetudo seruari: sed aduertendum erit, vt quancumque per organum figuratur aliquid cantari, seu responderi alternatim versiculis Hymnorum, aut Canticorum, ab aliquo de choro intelligibili voce pronuncietur id, quod ab organo respondendum est. Et laudabile esset, vt aliquis cantor cõiunctim cum organo voce clara idem cantaret. In Vesperis solemnibus organum pulsari solet in fine cuiuslibet Psalmi, & alternatim in versiculis Hymni, & Cãtici [Magnificat, &c.] seruatis tamen regulis supra d. ctis. In Missa solemnè pulsatur alternatim, cù dicitur [Kyrie eleison] & [Gloria in excelsis, &c.] In principio Missæ, item finita Epistola, item ad Offertorium; item ad Sanctus, &c. alternatim; item dum eleuatur Sanctissimum Sacramentum grauiori, & dulciori sono, item ad [Agnus Dei, &c.] alternatim; & in versiculo ante orationem post Cõmunionem; ac in fine Missæ. Sed cum dicitur Symbolum in Missa, non est intermiscendum organum, sed ea per chorum cantu intelligibili proferatur. Cauendum autem ne sonus organi sit lasciuus, aut impurus, & nè cum eo proferantur can-

rus, qui ad officium, quod agitur non spectent; ne dum prophani, aut ludicri, nec alia instrumenta musicalia præter ipsum organum addantur. Idem quoque cantores, & musici obseruent, nè vocū harmonia, quæ ad pietatē augendam ordinata est, aliquid leuitatis, aut lasciuie præferat, ac potius audientium animos à rei diuine contemplatione auocēt, sed eorum sit deuota, distincta, & intelligibilis. In Missis, & officijs defunctorū nec organo, nec musica, quam figuratam vocant, utimur, sed cantu firmo quem etiam in tempore Aduentus, & Quadragesimæ in feriabilibus diebus adhiberi conuenit.

DE MISSA; QUÆ SINE
cantu ab Episcopo celebratur.

Cap. XXIX.

Um Episcopus celebrabit Missā, conuenit, ut paramenta Missæ nō de Sacristia, sed ex ipso altari, ubi celebrabit, ordine disposita accipiat, postquam aliquo eius scutifero ministrante lauerit manus, Calicem, Missale, & alia necessaria prius per aliquem eius Cappellanum, partim super ipso altari, partim super aliqua mensula

preparabuntur. Ideò valdè conueniens esset, ut duos Cappellanos ad minus, cottis mundis indutos apud se ministrantes haberet, quia ea omnia disponere sciant, & possint. Paramētis in Missa utetur coloris cōgruentis tempori, & festis, ijs tantum, quæ in rubricis Missalis, pro Prælati expressa sunt, & non alijs indumentis Pontificalibus, præter crucem pectoralem, & anulum. Altare quoque in quo celebrat, sit mūdis tobaleis, & pallio condecienti ornatum, pro qualitate temporum, & festorum. Nā in festis solēnibus decet in eo apponi quatuor candelabra cū candelis accensis, & in eorum medio erit crux argentea, vel ex alia materia: in alijs festis non ita solēnioribus, & ferijs sufficiūt duo candelabra. Præfati duo Cappellani seruient ei in Missa, in respōdendo, in transferēdo librum ab vno latere altaris ad aliud, cooperiēdo, & discooperiēdo Calicē, cum opus est, in porrigendo mantilli, cum lauat manus, in ministrando ampullas, & in cæteris omnibus faciēdis usque ad finem Missæ necessarijs. Si erūt tres Cappellani, poterunt duo ex his, dū eleuatur Sanctissimū Sacramētum per Ep̄m celebrantem genuflexi à lateribus sustinere duo funalia accensa, tertius verò Episcopo

Cærimonialis Episcoporum .

scopo assistere, & cum opus est; tintinnabulum tangere; videlicet, ter dum eleuatur Hostia, & toties dū eleuatur sanguis, & non ultra. Si verò nō adsint tres Cappellani, poterunt ad funalia supplere duo Scutiferi, aut alij familiares arbitrio Episcopi, honestè vestiti; sed & si copia non esset eorum qui sustinerent funalia, poterunt eadem funalia, seu cerei maiores positi super duobus candelabris magnis accendi, dū eleuatur Corpus, & Sanguis Domini, & post eleuationem extingui. Si fortè intersit aliquis Prælatus, Cardinalis, aut Princeps huiusmodi Missæ, primus ex dictis Cappellanis, postquam Episcopus celebrans dixerit. [*Agnus Dei.*] accepto instrumento pacis cū velo appeso genuflexus à dextero latere Episcopi illud ipsi Episcopo offert osculandum, cui Episcopus dicit [*Pax tecum.*] & ille respondet [*Et cum spiritu tuo.*] deinde idem instrumentū cum pace portat osculandum Prælato vni, vel pluribus, aut Principibus præsentibus dicens vnicuique [*Pax tecum.*] qui respondet [*Et cum spiritu tuo.*] Sed aduertat, vt nullatenus genuflectat, nec inclinet, nec vllum reuerentiæ signum faciat alicui ex dictis Prælatis, aut Principibus, antequam dictā ima-

ginem eis porrexerit osculandam, sed tantum post illam osculatam: quia ante non habetur consideratio ipsius ministri deferentis, sed pacis, quæ à sacrificio altaris ad illum defertur; post verò pacem datam, & conuenit ministrum pro qualitate Prælati, aut Principis reuerentiam facere genuflexum vel inclinatum. Liber Euangelij, celebrante Episcopo, nulli etiam magno Principi, aut Prælato Missæ præsentī datur osculandus post lectum Euāgelium; sed si adesset aliquis maximus Princeps, vel Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, cui liber Euāgelij osculandus porrigendus esset, non vtique liber Euangelij, quo vtitur Episcopus, sed alius codex porrigatur. Episcopus manus bis lauat in huiusmodi Missa; videlicet, post Offeritorium, & post Communionem; & semper in lotionē Scutifer aliquis ministrat aquam; & peluim, Capellani verò mātile. In fine Missæ Episcopus celebrans dabit benedictionem more Episcopali dicens [*Sit nomen Domini, &c.*] sed nō vtitur in ea baculo, nec mitra, nec cruce, si sit Archiepiscopus. Cætera omnia Episcopus celebrans seruat, prout alij Sacerdotes iuxta rubricas Missalis.

DE MISSA, QUÆ SINE
cantu, coram Episcopo celebra-
tur in locis suæ iurisdictionis.

Cap. XXX.

Piscopus præsens
Missæ per alium
celebratę genu-
flectit super ge-
nuflexorio sibi
parato ante me-
dium altaris, vel è regione in cor-
nu Epistolæ, nisi aliud situs loci
suadeat; & sic genuflexus audit to-
tam Missam, nec surgit, nisi cum
dicitur Euágelium; quo finito, ite-
rũ genuflectit, & defertur ei liber
Euágeliorũ deosculãdus per Cap-
pellanum cotta indutum, qui Mis-
sæ assistit; & pariter post Agnus
Dei. Ab eodẽ offertur ei pacis in-
strumentum, quod Episcopus os-
culatur: semper tamẽ Cappellan^o,
siue Euangelium siue pacem dese-
rens obseruet, ne vllam prius reue-
rentiam faciat versus Episcopum,
aut alios, quam librum, aut instru-
mentum pacis osculandum præ-
buerit. Et, si fortè simul cum Epi-
scopo essent alij Prælati exteri, seu
etiam ipso maiores, vt Archiepi-
scopus, aut Cardinales, vel alij, de
quibus in cap. de thurificatione di-
ctum fuit, liber Euangelij dabitur
osculandus semper maiori, seu di-

gniori omnium, vel, si essent plu-
res æquales, nulli. Pax verò primo
digniori, deinde alijs iuxta ordi-
nem, & regulam in dicto capitulo
traditam. Ad Offertorium Episco-
pus non benedicit aquam, nec in
fine dabit benedictionem, sed ce-
lebrans, antequam in fine Missæ
benedicat, faciet Episcopo pro-
fundam reuerentiam. Et hæc in-
telligantur existente Episcopo in
sua diœcesi, vel Archiepiscopo, aut
Legato in sua Prouincia, aliàs ser-
uabitur ordo rubricarũ Missalis.

DE CÆRIMONIIS
obseruandis in Synodo prouin-
ciali, vel Diœcesana.

Cap. XXXI.

IN Synodo pro-
uinciali, quæ à
Patriarcha, Pri-
mate, vel Metro-
politano, ac etiã
in Synodo diœ-
cesana, quæ à proprio cuiusque
diœcesis Episcopo congregatur,
nonnulli ritus, & Cærimonię sunt
obseruandæ vltra eas, quæ in Pon-
tificiali libro sub rubrica de ordi-
ne ad Concilium prouinciale, seu
Synodum celebrandam explican-
tur, quas iuxta Sanctorum Patrũ
traditiones, diuersorumque Con-
ciliorum decreta obseruari maxi-
mè

Cærimonialis Episcoporum :

mè decet. Omisſis igitur his, quæ potius ad legem iurisdictionis, vel diœceſanam pertinent, quo ad Cærimonias, videlicet, quando, & quoties, tam prouinciales, quàm diœceſanæ Synodi indici debeant; quæ perſonæ conuocandæ ſint; quo anni tempore; qui in eis conſultium, vel deciſiuũ votum habeant; quæ in his tractanda ſint, & his ſimilia; quæ cum ex alijs, tum ex Sacro Tridentino Cõcilio, diuerſisq; Sacrorũ Canonũ interpretibus intelligi poſſũt. Primò erit aduertendũ, præſertim in Cõcilio prouinciali habendo, vt dies inchoationis huiusmodi Concilij per publica documenta, omnibus, qui de iure, vel cõſuetudine intereſſe debent, denuntietur, & vt plenius diuulgetur, in die Epiphanię, dum frequẽti populo intra Miſſarum ſolẽnia feſtiuitates eius anni ſolemnioreſ denuntiantur, poterit loco ſuo inter ipſos dies feſtos pronũtiari, & promulgari, tam in Eccleſia Metropolitana, quã in quibuſcunque alijs Cathedralibus, & ſubiectis: & per duos aut ſaltem vnum menſem, ante dictam diem, ſchedula manu notarij, ſiue cãcellarij ſubſcripta Eccleſiæ Cathedralis valuis affigi ſub huiusmodi aut ſimili tenore. Cõcili Prouinciale ſeu Synodus Diœceſana per Re-

uerendum Dominum N. Archiepiſcopum, vel Episcopum N. indi-
ctũ, vel indicta hoc anno, &c. Mẽ-
ſe, &c. die, &c. Deo adiuuante in
Metropolitana, ſeu Cathedrali Ec-
cleſia inchoabitur. Rurſus tribus
proximis diebus Dominicis ante
dictam diem conueniens erit, ſi tã
in ipſa Eccleſia Metropolitana per
Cõcionatorem, quam in ſingulis
Parochialibus per Parochos iterũ,
atque interim denuntietur, popu-
liq; fideles ad deuotionem, oratio-
nes ieiunia, Sacramentum pœni-
tentiæ, Sãctiſſimæ Euchariſtię ſum-
ptionem, aliaq; pia opera hortentur;
vt actio huiusmodi, Deo opi-
tulãte, dignum ſortiatur exordiũ,
ſelicẽque, & fructuoſum progres-
ſum, & exitum habeat. Illis verò,
qui in ipſo Concilio interfuturi
ſunt, vt ea ſtudeant ſedulo obser-
uari, quæ per ſanctẽ dictum Con-
cilium Tridentinum ſeſſ. 2. ſalubri
decreto ſtatuit de modo viuendi,
& alijs in Concilio ſeruãdis. Cum
autem prædicta Concilij dies ap-
propinquauerit, ornabitur Eccle-
ſia, vbi Synodus habenda eſt, feſti-
uo, & ſolemni ritu, prout in cap.
de ornatu Eccleſiæ planè dictum
eſt. Sedilia in ea diſponentur, in
prouincialibus quidẽ capacia pro
numero Episcoporum, Abbatũ,
aliorumq; Eccleſiaſtica dignitate
ful-

fulgentiū; item pro Canonicis, ac etiam pro laicis, si qui interfuturi sunt. Sedes Metropolitanæ collocabitur apud altare, vt in Pontificali habetur; & ante faciem ipsius sedilia Episcoporum in girum; deinde conduplicatis sedilibus post Episcopos cæteri proximiores, vel remotiores pro graduum diuersitate, vt mox dicetur. In diœcesanis verò, quia non interueniūt Episcopi, disponentur Dignitates, & Canonici Ecclesiæ Cathedralis parati hinc inde à lateribus Episcopi, vel ante Episcopum, semicirculum facientes. Pridie eius diei, quo Synodus inchoanda erit debent Campanæ Ecclesiæ Cathedralis, aliarumq; Ecclesiarum in eadem ciuitate sitarum solemniter pulsari à primis Vesperis per totā diē, & ipsa die sequenti quousque Archiepiscopus, vel Episcopus ingressus fuerit Ecclesiā. Ipsa die inchoationis Concilij summo mane cōgregatis Episcopis, & alijs, qui Cōcilio interesse debent, in domo ipsius Archiepiscopi, vel alio cōuenienti loco, Episcopi capiēt sacros paratus, hoc est, supra Rochettū amictus, pluuialia, & mitras auriphrigiatas vniformes; Archiepiscopus verò Concilij præfidens indutus erit amictu, alba, cingulo, stola, & mitra pretiosa; Abbates benedicti pariter cum pluuialibus, &

mitris simplicibus; Dignitates, & Canonici pluuialibus, & planetis, & dalmaticis pro qualitate ordinis eorum, vt dictum fuit in titulo de habitu Episcopi, & Canonico- rum ad rem diuinā procedētium. Paramēta omnia erunt coloris rubri. Ibunt autem omnes supplicātes, psallentesq; processionali ritu, prout in processionibus, quæ litanix dicuntur, vt suo loco dicitur, cāpanis & organo in Ecclesia cōtinuo pulsantibus. Quibus omnibus Ecclesiam ingressis, & ostēsis, si ostendendæ erunt, Reliquijs, cātabitur Missa de Spiritu Sancto solemniter per Archiepiscopum cū Cærimonijs in capitulo de Missa solemniter explicatis; vel eo impedito, ab antiquiore eiusdem prouinciæ Episcopo, & si festū fuerit duplex, vel Dominica, sine cōmémoratione illorum, & sine Euangelio Dominicæ in fine. Qua finita, non tamen data benedictione, quæ datur in fine sessionis semper, Archiepiscopus depositis paramētis Missalibus, vsq; ad tunicellam inclusuè, & accepto pluuiali genuflexus ante altare super genuflexorio ibi parato, omnibus alijs etiam genuflectentibus incipiet Antiphonam. [Exaudi Domine, &c.] deinde successiuè fit, prout in Pontificali. In sessione verò, & ordine pro ferēdi vota obseruandū est, vt

Cærimonialis Episcoporum .

Episcopi præcedant, iuxta ordinem eorum promotionis, nullo habitu respectu ad dignitatem, vel præminentiam Ecclesiarum; Dignitates, & Canonici Cathedralis Ecclesiæ, cum capitulariter procedunt, aut sunt, præferuntur cæteris omnibus; aliàs Abbates titulares, & habentes vsum mitræ procedunt, & post eos Commendatarij. Deinde dignitates, mox procuratores Capitulorum, Ecclesiarum Cathedralium, deinde cæteri pro cuiusq; dignitate, & gradu, vt ex capitulo de ordine thurificandi colligere licet. Eadem omnia ferè obseruantur, quoties in Concilio habetur sessio, non tamè necessaria est solemnitas supplicatio, nisi prima vice, & si vltra tres sessiones fiant, repetentur eadem Euangelia, quæ in Pontificali posita sunt. Durate autem Concilio, decens est, vt singulis quintis fe-

rijs in Ecclesia Cathedrali cante-
tur Missa solemnitas de Spiritu Sancto, vt in Tridentini Concilij eadem sessione secunda sancitum fuit. Officiales quoque, & ministri necessarij deputandi sunt in huiusmodi Concilij vt Notarij, Ostiarij, Magistri Cærimoniarum, & alij, vt habetur in Concilio Tolitano. In fine Concilij prouincialis post eius approbationem dicto per Diaconum [Recedamus in pace.] & factis acclamationibus, omnes Episcopi surgentes accedunt ad osculum pacis à Metropolitano accipiendum, quod deinceps inter se dant, & accipiunt, vt charitatem, coniunctionemque animorum ostendant. Quod in Cõcilio Tolitano quarto statutum legitur. In Synodis diœcesanis magis deceret, vt omitterentur acclamationes, & pacis oscula.

FINIS LIBRI PRIMI.

CÆRIMONIALIS EPISCOPORVM.

Liber Secundus.

DE VESPERIS SOLEMNIBVS

Episcopo in crastinum celebraturo.

Cap. I.

Acra solemnitates regulariter à primis Vesperis initium sumūt. Explicatisigitur superiori libro his, quæ ad diuina officia in Ecclesia præparanda pertinent, consequens est, vt de ipsis Vesperis videamus. Si ergo Episcopus erit solemniter Missam sequenti die celebraturus, Vesperæ solemnitus peraguntur, quam si non esset celebraturus. Quod præcipuè his vigilijs obseruari solet; videlicet, Natiuitatis D. N. Iesu Christi, Epiphaniæ, Ascensionis, Pétecostes, Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, omnium Sanctorum, Dedicationis Ecclesiæ, & Sancti tituli Ecclesiæ, & Patroni Ciuitatis. Secundæ Vesperæ poterunt etiam per Episcopum eadè solemnitate celebrari,

saltè in Dominica Resurrectionis, & in die Natiuitatis Dñi nostri Iesu Christi, ac in festo Sancti patroni Ecclesiæ. Postquã ergo Episcopus ad Ecclesiam peruenerit, orationem quæ ante Sanctissimum Sacramentum, & altare maius fecerit, ordine superius in cap. de habitu Ecclesiastico Episcopi, &c. narrato, paratisq; omnibus Canonicis amictibus, & sacris paramētis iuxta normam in eodè capitulo traditam, ipse Episcopus pauxillum sedet in sua sede; deinde surgēs, deponet cappam, capietq; sacra indumēta, ordine sumpta ex altari ab Acolythis, & ministris, Videlicet, primò amictum, quem in medio, vbi est parua crux, osculatur; deinde albam, tū cingulum, mox crucē pectoralem, & stolam à collo pendentē, quas similiter osculatur in medio; deinde pluuiiale cū pectorali in cōiunctura illius;

Cærimonialis Episcoporum.

& sedēs mitram pretiosam, ac an-
nulum; quibus omnibus paramē-
tis induitur per Diaconos assisten-
tes paratos, præter annulum, qui
imponitur ei per Presbyterum as-
sistentē. Interim, si adest organum
in Ecclesia, pullatur. Cum Episco-
pus sic paratus paululum sederit,
surgit, deposita mitra surgentibus
omnibus; & versus ad altare dicit
secreto [Pater noster, &c.] & Ave
Maria, &c.] integrè, & tenens si-
nistrā manū infra pectus, dextera
aperta facit sibi crucis signū à frō-
te ad pectus, cantans intelligibili
voce [Deus in adiutorium meū
intende,] & pro vnoquoq; verbo
tangit manu primo frontem, de-
inde pect⁹, mox humerū sinistrū,
ultimo dexterum, & in fine iungit
manus ante pectus. Cū chorus can-
tat versiculū [Gloria Patri, &c.]
Episcopus, & omnes caput incli-
nant versus crucē super altari vsq;
ad versiculum [Sicut erat, &c.]
Interim Cærimoniari⁹ ducit Sub-
diaconū, vel alium, ad quē de Ec-
clesiæ cōsuetudine spectat, itimare
Antiphonas in habitu, in quo re-
peritur ante Episcopum, factis de-
bitis reuerētij altari, & Episcopo;
cui, dicto per chorum Versiculo
[Sicut erat, &c.] vsq; ad [Amē.]
inclusiue, dicto Alleluia, vel Laus
tibi Dñe. Subdiaconus præintonat
primā Antiphonam: & donec per

Ep̄m non fuerit præintonatio re-
petita Cærimoniarius, & Subdia-
conus præintonator expectāt ibi-
dē stantes; ea autē repetita intelli-
gibili voce, siue ex libro, siue me-
moriter, prout magis Ep̄o placue-
rit, facta iterū profunda inclina-
tione, inde discedunt, & cū debita
reuerentia ante altare ad sua loca
redeūt. Episcopus verò sic perstat,
donec expleta per Chorum Anti-
phona, inceptus fuerit prim⁹ Psa-
lmus; tunc sedet, accepta mitra le-
uiori, si placet, & omnes pariter se-
dent. Psalmi decātari debent à cho-
ro, & ab ipsismet Canonicis, & be-
nificiatis, alijsq; de Capitulo in to-
no, & cātū Gregoriano cum gra-
uitate, & decoro, ita vt eorum ver-
ba ab omnibus intelligantur, sed
Versiculus [Gloria Patri, &c.] po-
terit solemniori vocis modulatio-
ne recitari, ad quē Episcopus cum
mitra, & omnes alij detectis capi-
tibus sedentes, vel prout reperiun-
tur, inclināt, & si placuerit, finito
quolibet Psalmo, poterit Antipho-
na per organū repeti, dum tamen
per aliquos Mātionarios, aut alios
ad id deputatos eadē Antiphona
clara voce repetatur. Et, si quis es-
set, qui cū organo cātare vellet, ni-
hil aliud cantet, quam ipsam An-
tiphonā, vt latiùs in cap. de orga-
no explicatur. Reliquæ quatuor
Antiphonæ iuxta debitum, & cō-

decentem ordinem, ritumq; antiquum, per eundē Subdiaconū seu alterum, ad quē spectat, præintonari debent, hoc ordine; videlicet, Secunda Diacono assistenti à dexteris Episcopi; tertia Presbytero assistēti; quarta primo Canonico in Choro manenti, siue ille sit Archidiaconus, siue Archipresbyter; quinta Diacono assistēti à sinistris Episcopi. Eadē omnia etiā in præintonatione aliarū Antiphonarū obseruantur, quæ in prima seruari debere dictum est; nisi quod erga Canonicos parciore reuerētia, videlicet, sola capitis inclinatione. Surgente autē Canonico, cui præintonatur Antiphona, Canonici, & omnes alij in choro præsentés surgunt: sed quādo præintonatur alicui ex assistentibus Episcopi, surgunt tantummodo alij coassistentes. Expleta Psalmorū, & Antiphonarū decantatione, ducitur per Cæremoniarium idem Subdiaconus, seu alius, cui ex consuetudine Ecclesiarū Capitulum cantare cōuenit in habitu, in quo reperitur, factis debitis reuerentijs ad locū, ubi decantari solet Epistola in Missa, qui tenens sibi met librum, cantabit Capitulum alta, & æquali voce, ad quod Episcopus cum mitra, reliqui oēs, detecto capite, surgunt; & responso per cantores [Deo gratias.] ducitur per Cæremoniarium

aliquis Canonicus, seu alius, ad quē de Ecclesiæ consuetudine spectat, qui præintonat Episcopo cū mitra statim Hymnū: & Episcopus statim, deposita mitra, præintonationem Hymni repetit, quē chorus profequitur in cātu plano, vel musicali, prout magis placuerit; dummodò verba distinctè intelligantur: cui etiā intermisceri organum poterit; dū tamē verba ipsa Hymni clara voce per aliquos ad id deputatos repetantur, vel cū organo cantentur. Si fuerint Hymni [Veni Creator Spiritus] aut [Ave Maris stella.] dum Episcopus Hymnū intonat, omnes genuflectūt, & statim ipse quoq; Episcopus ibi in suo genuflexorio, si adest, genuflectit; sin minus super aliquo puluino ad id parato, permanens in genuflexione vsq; ad finē primi Versus; quo finito surgit, surgentibus omnibus, & stat, quousq; perficiatur Hymnus cū Versiculo, & Responsorio. Tunc per Cæremoniarium ducitur idē Subdiaconus seu alter, qui prius Antiphonas Psalmorū præintonauit, cū eisdē reuerentijs ante Episcopum, cui stanti adhuc sine mitra præintonat Antiphonā Cātici [Magnificat] qua repetita, Episcopus sedet, & accipit mitrā pretiosam, & pariter omnes sedent. Et dum cantatur per chorum Antiphona, imponit thus in thuribulū

Cærimonialis Episcoporum.

per Acolythum thuriferarium alatum, Presbytero assistente nauiculam thuris porrigente sub ea forma, & verbis, quæ in cap. de generali omnium thurificatione explicatur. Interim duo Acolythi præcedunt ad altare eleuâtes hinc inde anteriorem partē superioris tobaleæ, seu veli super altari positi, illamq; conduplicant vsq; ad medium. Cū verò chorus incipit Canticū [Magnificat] surgit Episcop⁹ cum mitra, omnibus surgentibus, & factō sibi crucis signo à fronte ad pectus, acceptoq; sinistra manu baculo pastorali medius inter Diaconum, & Subdiaconum assistētes pluuiate hinc inde eleuantes pergit ad altare; ante cuius infimū gradum depositis baculo, & mitra, & facta cruci sup altari positę, reuerentia ascendit ante medium ipsius altaris, & eò osculato, capit de manu Presbyteri assistentis thuribulum, quod ipse assistentes de manu thuriferarij acceperat; & thurificat crucem, & altare. Qua autem forma dictum thuribulum ad manus Episcopi porrigat, ac rursus quo ordine, & modo ipsū thuribulum sit ducendū, & altare thurificandū in dicto cap. de thurificatione latius demonstratur. Thurificato altari, ibiq; mitra, & baculo receptis, Episcop⁹ redit ad sedem suā, vbi stans cum mitra ab

assistente Presbytero thurificatur, & duo Acolythi supradicti velū, seu tobaleam paulò ante plicatam reducunt, prout erat super altari: ipse verò Episcopus, mitra deposita, retento tamen baculo, stat vsq; ad finem Cantici, & Responsorij [Sicut erat, &c.] Interim p Subdiaconum, seu alterum, qui Antiphonas præintonauit, thurificatur primo Presbyter assistens, deinde Diaconus, & Subdiaconus assistētes, mox Canonici, & alij ordine suo, vt in dicto capit. de thurificatione explicatur. Quod si interim expleto Cantico, Episcopus inciperet Versiculum [Dñs vobiscū] pro oratione dicenda, debet cessare thurificatio. Cum per chorum repetitur Antiphona Cantici, Episcopus sedet, deponit baculum, & recipit mitrā. Interim Cærimoniaris medius inter duos Acolythos ceroferarios eos cum debitis reuerentijs ducit ante Episcopum qui finita Antiphona, & organo silēte, deposita mitra, surgit, & stans versus altare, ex libro sibi per assistentē porrecto cātat Versiculum [Dñs vobiscum.] deinde [Oremus,] & mox orationē cōpetentē manibus iunctis omnibus stantibus; qua finita, dū repetit [Dñs vobiscum.] Cærimoniaris cū ceroferarijs, factis debitis reuerētijs, discedunt, & redeunt ad altare, vbi

in suo loco reponunt candelabra. Dicto per chorum [Benedicamus Domino] dum respondetur per eundem chorum, siue per organū [Deo gratias.] Episcopus, reasumpta mitra, stans in sua sede, si inde à populo cōmodè videri potest, sin minus accepto baculo pastoralis, accedit ad altare, & facta ibi profunda reuerētia cum mitra benedictionem dat dicēs [Sit nomē Domini, &c.] iuxta formam in suo capitulo traditā. Si verò sit Archiepiscopus, aut aliàs vtēs cruce, allata illi per Cappellanū ante se, deposita mitra illi caput profundè inclinatur, mox benedictionē dat; sed indulgentiæ in Vesperis numquàm publicantur. Si adesset Cardinalis non Legatus, vel Metropolitanus, Episcopus mittit ad eūdem Cærimoniarium, siue aliquem Cappellanum, vt placeat illi benedictionē dare, quam Cardinalis non Legatus, seu Metropolitanus ex vrbānitate remittit ipsi Episcopo celebrāti dandā. Mox reuertitur ad suā sedem, siue ad faldistorium, si eo vtatur, ibiq; exiit suis paramētis; & pariter Canonici in suis locis deponunt paramēta sacra, quibus induti erant: mox Episcopū saltem extra portā Ecclesiæ comitantur, vt supra dictum fuit, organo interim hilari modulatione continuo personāte.

DE VESPERIS SOLEMNIBUS Episcopo in crastinum nō celebraturo. Cap. II.

I Episcopus, vel ob aliquod impedimētum, vel alia de causa in festis præcedenti capitulo enumeratis, vel in alijs festis, & Dominicis solemnibus non sit ipsemet solemniter Missam celebraturus, velit tamen Vesperis siue primis, siue secundis interesse, & officium facere, obseruabit eadem fere omnia, quo ad se, ac si in crastinū esset celebraturus. Nā, & eisdē sacris paramētis indutus erit, quibus nō in sede sua, vt supra dictum est, sed in sacristia, vel alio loco ad id pparato induetur; & in eadē sede residebit, incipiet, & perficiet Vesperas, prout dictum est. Differentia erit solummodò in infra scriptis; quia hoc casu non omnes Canonici, sed quatuor aut sex tantum cū pluuiialibus parantur, assistētes verò Canonici Diaconi hinc inde à lateribus Episcopi erūt in eorum habitu Canonicali, sic, & Presbyter assistens. Antiphonæ verò non eodem ordine, nec per Subdiacolum, sed per aliquem ex Canonicis, aut alium, ad quem de consuetudine Ecclesiæ spectet, intonan-

Cærimonialis Episcoporum :

tur; primo ipsi Episcopo, deinde alijs Canonicis, incipiendo à dignioribus, prout Ecclesiarum circa hoc vsus obseruabit. Capitulum autem per aliquem ex cantoribus alta voce recitabitur. Cætera omnia fiunt, & dicuntur, prout in præcedenti capitulo expositum fuit. Quod si Episcopus velit huiusmodi Vesperis interesse cum cappa, tunc minimè conuenit, vt ipse in tali habitu officium faciat; sed Canonicus hebdomadarius indutus amictu, & pluuiali supra cottam, seu Rochettum, si illo vtatur, totum officium faciet petita prius ab Episcopo licentia, incipiendo [Deus in adiutorium &c.] vsque ad finem stans à latere Epistolæ, assistentibus sibi quatuor, aut sex beneficiatis pro diuersitate festiuitatum, prout suo loco dicetur, pariter cum pluuialibus, quibus absque alijs paramentis simpliciter super cottam, vel Rochettum induuntur. Episcopus verò in sua sede tantummodo benedicit incensum: & in fine solemne benedictionem dabit. Antiphonæ autem præintonantur ab aliquo ex beneficiatis paratis antedictis primo ipsi Canonico celebranti, deinde alijs Canonicis dignioribus iuxta morem Ecclesiæ. Organi sonus eodem modo poterit intermisceri prout in proximo præcedenti cap. declaratum fuit. Ipse celebrans

Canonicus vna cum quatuor, aut sex beneficiatis assistentibus, dum Psalmi recitantur sedere poterunt cooperto capite in aliquo sedili, seu scamno præparato, & ornato à latere Epistolæ; videlicet, celebrans in medio, assistentes verò hinc inde, vel aliàs prout in Ecclesia vsitatum est. Capitulum decantabitur ab aliquo cattore, Hymnus, & Antiphona, ad [Magnificat.] præintonatur ab eodem assistente ipsi celebranti. Dum cantatur per chorum Antiphona ad [Magnificat.] dignior Canonicus ex Presbyteris; accedente Acolytho thuriferario, offert nauiculam incensi Episcopo, qui imponit, & benedicit incensum more consueto. Incepto Cantico [Magnificat.] ipse Canonicus celebrans cum suis assistentibus surgit, & facta reuerentia Episcopo, thurificat more solito altare; quo thurificato, ipse stans in cornu Epistolæ, capite detecto, ab altero ex dictis duobus beneficiatis assistentibus pluuiali induto thurificatur duplici ductu thuribuli. Mox Episcopus stans capite detecto, à Presbytero Canonico assistente thurificatur apud suam sedem triplici ductu: & demum omnes Canonici, & alij ordine suo thurificantur. Finito Cantico, & repetita per chorum Antiphona, celebrans cantat orationem stans

versus

versus altare à latere Epistolę, duobus Acolythis ceroferarijs candelabra cum cereis accensis afferentibus, & alio inter illos medio librum tenente. Qua finita, & dicto per chorum [Benedicamus Domino, &c.] Ep̄s stans in sua sede, si inde à populo videri possit, alias apud altare, capite cooperto, nisi sit Archiepiscopus, aut aliàs vtens cruce, quia capite detecto versus crucē, quę per aliquē eius Cappellanū genuflexū tenetur, solēniter benedicit: nō tamē tunc vtitur baculo pastorali, quia nō est paratus. Reliqua omnia fiunt prout proximē præcedenti cap. dictum fuit.

DE VESPERIS IN Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, vel in Collegiatis solēniter celebrandis. Cap. III.

IN Ecclesijs Cathedralibus absente Episcopo, & ī Collegiatis Canonicus hebdomadarius paratur in Sacristia pluuiali coloris tēpori conuenientis super Rochetto, si eo vtatur, aut super cotta, & cum eo parantur quatuor, aut sex Presbyteri de gremio ipsius Ecclesię, non tamen Canonici; coadunatisque Canonicis, & alijs de clero in chorum, prædictus Cano-

nicus celebrans procedet è sacristia hoc ordine; præcedūt duo Acolythi deferentes candelabra cum candelis accensis, deinde Cęrimoniarius, & aliqui ministri cottis induti, mox presbyteri pluuialibus parati bini, & bini vltimo loco Canonicus celebrans pluuiali indutus medius inter duos ex dictis Presbyteris, qui fimbrias anteriores pluuialis ipsius parūper eleuant, parati procedunt manibus iunctis, & cooperto capite. Cum perueniunt ante altare, stabūt omnes recta linea: ceroferarij erunt omnium postremi hinc inde à lateribus, in eorum medio Presbyteri pluuialibus parati, & inter ipsos medius Canonicus celebrans paratus, simulque omnes detecto capite genuflectēt, genuflexiq; parūper orabunt, præter Acolythos ceroferarios, & ministros supradictos cottis indutos, qui statim discedūt ad latera altaris, ibiq; Acolythi candelabra cum cereis extinctis super gradu, vel pano inferiori deponūt. Presbyteri parati cū Canonico celebrante postquā orauerint, surgunt, & profundè altari caput, humerosq; inclinant. Si verò Sanctissimū Sacramētum in eo asseruatur, denuò genuflectūt, deinde salutant ab vtraq; parte chori Canonicos capitis inclinatione. Canonicus verò paratus celebrans accedit

Cærimonialis Episcoporum.

Accedit ad stallum, seu primam sedem chori ab ea parte, quæ illi, illa hebdomada obtigerit, in qua sede ponetur puluinum, & alterum cū taperi super scamno, seu genuflexorio ante se posito; super quo etiã ponitur liber serico coloris ceterorum paramentorũ tectus; & ubi nõ adest tale scamnum, in aliquo legili, quod ponitur ante celebrantem, & remouetur, prout opus est, quo casu tapete sternitur ante ipsum celebrantem. Sedet ibi paululũ, Presbyteri verò parati stant antecum in plano; & cum per Cærimoniarium fit signum inchoãdi, ipse Canonicus celebrans surgit, surgẽtibz omnibus de choro, qui secreto dicit [Pater noster, &c.] & [Ave Maria, &c.] integrẽ; quibus dictis, eleuatur ei pars dextera pluuiæ aliquantulum per Cærimoniarium, & ipse se signat signo crucis à frõte ad pectus, dicẽs clara voce, & in cãtu cõpetenti [Deus in adiutorium, &c.] prout supra celebrante Episcopo dictum est. Tũc vnus ex dictis Presbyteris paratis facta altari reuerentia, ac ducte Cærimoniarium, accedit ad ipsum Canonicum celebrantem, & illi profundẽ inclinatur, & expleto per chorum Versiculo [Sicut erat, &c.] & [Alleluia] vel [Laus tibi Domine, &c.] ipse stãs præintonatur illi Antiphonã primi Psal-

mi, quã per Canonicum celebrantem repetita, ipse iterum facta reuerentia ante illum, & altare, vt prius, recedit cum Cærimoniarium ad sedilia in plano chori disposita hinc inde, & ornata panno viridi, aut tapetibus, vbi sedet cum alijs Presbyteris paratis. Expleta per chorum Antiphona, duo cãtores cottis induti intonant Psalmos in medio chori; & incepto primo versu Psalmi, omnes sedent, & sic remanent sedentes vsque ad Capitulum, nisi quatenus pro intonatione Antiphonarum surgunt, vt mox dicitur. Cum dicitur Versiculus [Gloria Patri, &c.] in fine cuiuslibet Psalmi, oēs caput detegunt, illudque sedentes profundẽ inclinatur, eo modo inclinatur permanentes vsque ad Versiculũ [Sicut erat, &c.] Cãtores duo prædicti præintonatur ceteras Antiphonas Canonicis ab vtraque parte chori per ordinẽ incipiendo à dignioribus; & cū aliquis ex Canonicis resumpturus Antiphonã surgit, pariter omnes tam Canonici, quàm alij de clero surgunt, & illo sedente sedet. Finitis Psalmis, duo Acolythy simul cū dictis Presbyteris paratis accedunt ad Canonicum celebrantẽ, ei que faciunt reuerentiã, & hinc inde ad eius latus assistunt in plano chori; ipse verò Canonicus, finita Antiphona, seu

sono organi, surgit capite detecto, iunctisque manibus, cantat Capitulum : & eo finito, aliquis ex dictis Presbyteris paratis accedens proprius ante eius faciem intonat illi Hymnum, quo per eum repetito, praedicti Acolythi, ac Presbyteri parati facta Canonico reuerentia, recedunt ad loca sua, vbi parati stant manibus iunctis, donec perficiatur Hymnus. Quo expleto duo ex eisdem paratis accedentes ad medium chori ante altare cum debita reuerentia equaliter ibi stantes cantant simul versus voce altiori, quibus chorus respondet: alter vero ex ipsis rediens ante celebrantem cum debita reuerentia praintonat illi Antiphonam ad Magnificat. qua per celebrantem repetita, ipse celebrans, & alij omnes in choro sedent: & cum inchoatur Canticum Magnificat, quod a duobus Presbyteris paratis pluuiatibus intonatur, omnes surgunt, & ipse celebrans salutans hinc, inde Canonicos capituli inclinatione, qui ei assurgere debent, capitibus detectis, vadit ad altari cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerat, & faciunt altari profundam reuerentiam, aut si super eo sit Sacramentum, genuflectunt ante infimum gradum. Celebrans cum duobus ex dictis paratis ascendit ad medium altaris, quod osculatur, mox vertens se versus cor-

nu Epistolae altaris, vbi thuriferarius ante eum stans inclinatus offert ei thuribulum apertum cum prunis ardentibus: celebrans, ministrante ei Presbytero parato a dextera illius assistente nauiculam cum cochleari, imponit thus in thuribulum, & benedicit more consueto, acceptoque thuribulo de manu eiusdem Presbyteri parati thurificat altare debito ritu, mox thuribulum reddit eidem Presbytero parato, a quo acceperat, & ille thuriferario: & facta altari reuerentia simul cum dictis Presbyteris paratis ordine, quo venerat, recedunt ad sua loca, salutatis iterum redeundo Canonicis, ab utraque parte chori, ut prius. Canonicus celebrans stans in loco suo, inuitato prius ad honorem incensationis proximiori Canonico caput inclinando, aut si adsit, Vicario Episcopi, vel alio digniori, qui immediatè post eum debeat incensari, incensatur ab aliquo ex dictis Presbyteris paratis triplici ductu thuribuli cum profunda capitis inclinatione ante, & post incensationem. Thuriferarius accepto de manu eiusdem Presbyteri thuribulo thurificat omnes Canonicos ordine suo cum reuerentijs ante, & post, duplici ductu, deinde ceteros de choro vnico ductu, primo tantum in ordine capite inclinato. Avertunt ceteros, & organista, ut cantum,

Cærimonialis Episcoporum.

& sonum inuicem alternatim ita dimittantur vt ante repetitionem Antiphonæ incensatio sit expleta. Cū repetitur à choro Antiphona, omnes sedent. Interim Acolythi duo cū candelabris, ac cereis accēsis, & Presbyteri parati accedūt ad Canonicū celebrātem assistendo, vt supra, factis solitis reuerentijs. Expleta Antiphona, oēs surgunt; Canonicus verò celebrās stans iūctis manibus cātat [Dominus vobiscum Oremus,] & orationem cōpetentem cum sua cōclusionē, vel plures, pro qualitate temporis, secūdam regulas, & rubricas Breuiarij. Qua, seu quibus finitis, duo ex Presbyteris paratis accedunt ad mediū chori ad altare versi, & ibi voce altiori cantat [Benedicamus Domino.] & redeunt ad celebrāte, qui dicto [Fideiū animæ, &c.] si Completorium continuetur, salutatis Canonicis ab vtraq; parte chori, discedit cū prædictis paratis ordine, quo venerat: si verò nō sequatur Completoriū dicit Antiphonam Beatæ Mariæ genuflexus pariter omnibus genuflectētibus, quando iuxta regulas Breuiarij est genuflectendū, & in fine dicit voce summissa versiculum, orationē, & [Diuinum Auxilium, &c.] deinde discedit, vt supra. Supradictō ordine semper diebus Dominicis, & festiuis, quæ à populo obseruā-

tur, à Canonico hebdomadario, tam in Collegiatis, quam in Cathedralibus Ecclesijs, absente Episcopo; vesperarum officia celebrātur: ea tamē moderatione adhibita, quod in festis solemnioribus, vt in Natali Domini, Epiphania, Paschate Resurrectionis, Ascensione, Pētecoste; festo Corporis Christi, Apostolorum, Petri, & Pauli, Assumptionis Beatæ Marię Virginis, omnium Sanctorum, Sācti tituli Ecclesię, & patroni ciuitatis, vel Ecclesię dedicatione, sex pluuialia à Presbyteris, seu clericis totidem hebdomadario assistētibus sumantur. In alijs festis immediatē subsequētib; diem Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes; itē in festis Circumcisionis Domini, Purificationis, & Annūciationis Beatæ Marię Virginis, Trinitatis, & Sancti Ioannis Baptistæ, quatuor tantum pluuialia sumātur; in Dominicis, & alijs festis duo.

DE COMPLETORIO.

Cap. III.

SI Episcopus Cōpletorio interesse, & officium facere voluerit, erit cū sua cappa in choro in suo loco, seu stallo, panno aliquo, vel tapeti cū puluinaribus parato.

Offi.

Officiū verò ipsius erit circa hæc ; videlicet , vt dicēte cantore [Iube Domne benedicere.] Ipse stās respondeat [Noctē quietā, &c.] & post lectionem breuē [Adiutoriū nostrū , &c.] deinde [Pater noster.] Tum cōfessionē, & absolutionē, & alia vsq; ad [Deus in adiutoriū, &c.] inclusiue, & incepto psalmo sedebit . Cætera omnia dicētur per chorū, & hebdomadariū vsq; ad orationē, quā ipse Ep̄s cantabit, & demū benedictionē dabit dicens [Benedicat nos oīpotens Deus &c.] Nulla autē fiet altaris thurificatio ad Canticum [Nunc dimittis, &c.] nec organū pulsabitur, nisi forte in aliquibus Ecclesijs huiusmodi hora solemniter celebrari aliquando cōsueuerit, quo casu organū adhiberi poterit iuxta normam superius traditam. Cū verò Episcopus præsens erit, & officium non faciet, omnia prædicta per hebdomadariū in suo habitu Canonicali fient, obseruat tamen debitis reuerentijs versus Episcopū; nā ipse hebdomadarius, ad Versiculum [Indulgentiā, &c.] in principio, & ad Versiculum [Benedicat vos omnipotens Deus, &c.] in fine inclinabit se profundè versus Episcopum. In Collegiatis Ecclesijs, vel absente Episcopo, eadem obseruantur per hebdomadariū.

DE MATVTINIS PRÆSENTE Episcopo. Cap. V.

IN Matutinis, quādo Episcopo placuerit officium facere, hora competēti veniet cū sua cappa associatus à Canonicis more solito, & factis orationibus ante Sacramentum, & altare maius, accedet ad chorum in loco suo ornato, vt supra, vbi sedebit aliquantulum, cucullo cappæ supra caput reducto, vel etiam cum bireto, prout magis placebit, aptatis in girum simbrijs cappæ per aliquem Cappel lanum, vel Cærimoniariū. Apud eum nulli Canonici erunt assistentes. Post modicam moram Episcopus surget, surgentibus omnibus, & stans capite detecto versus altare dicet secreto [Pater noster, Ave Maria, & Credo] integrè; quibus completis, signās sibi cum pollice dexteræ manus labia paruo signo crucis altiori voce cantando [Dñe labia mea, &c.] deinde [Deus in adiutoriū, &c.] quod cum dicit, facit sibi signum crucis à fronte ad pectus, prout supra in Vesperis dictum est: & sic permanet stans donec per chorum decātatum sit Inuitatoriū cū Psalmo [Venite exultemus, &c.] ac Hymnus, quem ipse

Cærimonialis Episcoporum .

ipse decenter aliquo præintonante competenti voce incipiet, si erit celebraturus, aliàs non. Incepto primo Psalmo, sedebit, & omnes de choro, ac alij ministri sedebūt. Psalmi decantabuntur cantu plano, pausatè ad puncta, & clara voce per Canonicos, & alios de choro cum deuotione, & reuerentia, & ad Versiculum [Gloria Patri, &c.] omnes se inclinabunt, prout supra in Vesperis dictum fuit. Antiphonæ per aliquem Mansionariū, vel ei, cui ex consuetudine Ecclesiæ competit, præintonabuntur Canonicis, incipiendo à dignioribus gradatim. Lectiones autem octo à totidem Canonicis iunioribus incipiendo à Iuniore, prius à Cæimoniario instructis, competenti voce, & tono recitabuntur, apud legilem in medio chori collocatum, & non in Presbyterio, quarū septimam, & octauam cantabunt hi qui futuri sunt assistentes à lateribus Episcopi in Missa: nona verò, & vltima lectio dicetur ab ipsomet Episcopo stante. Igitur finitis tribus Psalmis primi Nocturni, cum cantatur Versiculus Cæimoniarius ducit iuniorem Canonicum, qui est cantaturus primam lectionem, ad legile, paulò ante cum libro lectionum præparatum in medio chori nudum, idest, sine aliquo panno,

vel coopertorio; & ibi facta reuerentia altari, Episcopo cū profunda inclinatione, respicit aliquantulum in libro lectionem, quā lecturus est, & sic stās, expectat donec Episcopus stans, detecto capite, inceperit alta voce [Pater noster, &c.] & illud secreto perfecerit vsque ad Versiculum, [& nos, &c.] & successiue ex libro sibi allato, vel memoriter cantauerit absolutionem videlicet [Exaudi Domine &c.] cui responso per chorum [Amen.] ipse Canonicus stans apud legile inclinat se profundè versus Episcopū, & petit ab eo intelligibili voce benedictionē dicens [Iube Domine benedicere.] & non [Domne.] ad quem sic inclinatum-permanentem Episcopus conuersus stans respondet benedicēs, videlicet, [Benedictione perpetua, &c.] nō tamen manu signans; & responso per chorum [Amen.] Episcopus sedet cooperto capite, cuius fimbrię in girum aptantur, vt supra, & pariter omnes sedent. Canonicus verò tunc, & non prius incipit, & prosequitur suam lectionē altiori voce, distinctè, & modestè in tono, prout suo loco, & cap. demonstratur. Qua finita cū dicturus est [Tu autem Domine, &c.] genuflectit versus altare. Tum surgens, facta solita reuerentia Episcopo, qui

qui versus eū faciat signū crucis, reuertitur, ad locum suum, absque osculo manus Episcopi; sed si forte non essent Canonici, qui cantarent, oscularentur manum. Idem per omnia facit secundus, & tertius Canonicus, ac successiuè alij in secundo, & tertio Nocturno lectiones cantaturi, idemque per Episcopum, & chorum obseruatur, quo ad absolutiones, benedictiones, & alia, quæ occurrunt, dum Psalmi, & lectiones cātantur, quod in primo Nocturno seruatū fuit: hoc tantum excepto, quod ad primam, quartam, & septimam benedictiones Episcopus stat, prout stetit cātans absolutiones, ad alias verò sedet. Cum cantantur per Canonicum textus Euāgelij pro septima lectione, Episcopus, & reliqui omnes stāt, donec dicatur per dictum Canonicum [Et reliqua.] & incepta homilia, sedent. Ipse autem Canonicus non debet recitando textum Euāgelij librum, nec seipsū signare, nec manus iunctas tenere, sed super libro prout in alijs lectionibus. Ad octauam lectionē Episcopus dat benedictionem sedendo, vt supra. Nonam lectionē cantat ipse Episcopus stans cum cappa, detecto capite, versa facie ad altare, ad quem tunc, & non prius, accedunt duo assistentes Diaconi minister de candela,

& alius de libro seruiēs. Episcopus autem, si non adierit in choro maior se stans, vt supra dicit cantādo versus altare [Iube Domine benedicere,] & nō [Domne] cui absolute respondetur per chorum [Amen.] Si verò adesset Legatus, aut aliquis Prælatus maior se, Episcopus versus ad illum peteret benedictionē, ille verò stans in loco suo responderet [Ad societatem ciuium, &c.] vel [Per Euāgelica dicta, &c.] factis tamen prius mutis reuerētijs inter Episcopum, & Legatum, seu alium superiorē maiore. Et dum Episcopus cantat suā lectionē, omne pro eius reuerentia stāt detecto capite. Qua finita Episcopus profundè caput versus altare inclinans dicit [Tu autem Domine, &c.] & responso per chorū [Deo gratias.] Accedit cū debitis reuerentijs antedictus præintonator ante Episcopum, & præintonatei. [Te Deum, &c.] si est celebraturus. Quo per Episcopum repetito ex libro, vel memoriter, prout magis placuerit; chorus illū prosequitur, cui & organū intermisceri poterit cum regula superior tradita, dūmodo Versiculus [Te ergo quæsumus.] exprimat ur voce clara, alioquin cum suaui harmonia sine organo. Qui Versiculus dū recitatur, Episcopus, & omnes genuflectunt in locis suis.

Cærimonialis Episcoporum.

DE MATVTINIS IN
Cathedralibus, & Collegiatis
Ecclesijs absente Episcopo.

Cap. VI.

IN Cathedralib⁹, & collegiatis Ecclesijs absente Episcopo hora cōpetenti congregantur in sacristia omnes Canonici, vbi induuntur suo consueto habitu Canonicali; Canonicus quoque, seu alius dignior Presbyter Ecclesiæ Missam celebraturus induitur eodem habitu Canonicali, vel alio suæ dignitati conuenienti, quo in Ecclesia vti consuevit. Qui sic congregati incipiunt procedere versus chorum. Præcedunt Cærimoniarij; deinde duo clerici cātōres: tertio loco Canonicus, seu Presbyter facturus officium; sequuntur alij Canonici seniores, & digniores, deinde iuniores, & minus digni. Cum peruenerint ante altare, omnes genuflexi aliquātulum orent, Canonicus, seu Presbyter facturus officium cum suis clericis post ipsum in plano chori, seu ante altare. Alij hinc inde in eodem plano ab vtraque parte Chori. Surgente Canonico, aut Presbytero prædicto cū suis clericis, omnes pariter surgunt. Qui facta hinc inde Ca-

nonicis reuerentia, ascendit chorū in primo stallo, seu sede ex ea parte, vbi ea hebdomada chorus assignatur. Sistit se, & prope ipsū stat vnus cærimoniarus. Sub ipso ī plano chori erunt duo cantores, qui simul venerant, alij omnes ad sua scabella ascendunt. Interim Canonicus facturus officiū sedet in puluinari supra sedem suam posito, habens ante se tapete super scabello cum puluinari, super quo positus sit liber apertus cōtinens Antiphonas, Hymnum, & Orationē, quæ legenda sunt, vel super legili, vt dictum est in Vesperis. Postquā omnes venerint ad sua loca, indicante Cærimoniaro surgit Canonicus prædictus, dicit sacreto [Pater noster: Aue Maria: & Credo] Deinde signans sibi pollice dexteræ manus os, cantat tono competēti [Domine labia mea aperies.] Et responso à choro [Et os meum annunciabit laudem tuam.] eadē manu dextera producens sibi crucem à fronte ad pectus eodem tono dicit [Deus in adiutoriū meū intēde.] Cum dicitur Versiculus [Gloria Patri, & Filio, &c.] tam ipse, quam alij omnes profundè inclinant se. Cum dicitur [Sicut erat] erigunt se: & interim duo illi Cantores accedunt ad medium chori facta prius altari genuflexione, cantāt ex libro super legili ante se

seposito Inuitatoriū, quod à choro resumitur; & Psalmum [Venite] Interim omnes stant vsque ad primum Versiculū primi Psalmi Nocturni. Cum cantatur [Et procidamus ante Deū.] tam ipsi Cantores, & celebrans, quā alij omnes genuflectūt, postea surgūt, & prosequuntur. [Ploremus ante Dominum, qui fecit nos, &c.] Repetito Inuitatorio, duo illi Cantores accedūt ad Canonicum officium facientem, & stantes in plano ante ipsum facta ei profunda reuerentia, vnus ex illis à dexteris præintonat Canonico prædicto Hymnū, quo per Canonicū intonato, chorus prosequitur ab eadem parte, vbi est Canonicus officium faciēs deinde vicissim ex altera parte, donec Hymnus expleat. Et in fine, cū nominatur Sācta Trinitas, omnes profundè inclinant. Expleto Hymno, idē cātor, qui intonauit Hymnum stans ante Canonicum, facta illi profunda reuerentia, præintonat ei Antiphonam primi Nocturni, quam ille intonat ex libro ante seposito. Qua intonata, duo illi Cantores, facta reuerentia, accedūt ad librum Antiphonarium in medio chori existentem; & facta primū in plano genuflexione versus altare, expleta Antiphona, incipiunt Psalmos primi Nocturni, cantantes primum versum in to-

no Antiphonarij assignato. Quo primo versu Psalmi intonato, Canonicus faciens officium, & cæteri omnes sedent: Cantores iterum genu facta reuerentia altari, redeunt ad suum locū in plano chori ante Canonicum facientem officium, & ibi faciebus ad altare versis, in scabello parum oblongo, panno viridi cooperto sedent. Et circa finē cuiusq; Psalmi surgunt, & ambo accedunt ad alteram partē chori: cumq; pertranseunt ante altare, in medio genuflectentes reuerentiam faciunt altari deinde Canonicum in primo stallo, seu sede ab illa parte chori sedentē adeūt; & repetita prima Antiphona, facta ei debita reuerētia, alter ex eis, vt supra, illi intonat secundā Antiphonam, & sic vicissim semper faciunt successiuè singulis Canonicis Antiphonas præintonantes: & semper post inchoatum Psalmū ad suū scabellū redeunt, vbi sedēt, dum Psalmus perficitur. Circa finem tertij Psalmi, cuiusque Nocturni surgunt, & accedunt ad librum, & factis debitis inclinationibus altari, & choro, cantant versiculū, quo incepto omnes surgunt, & respōso à choro, Canonicus faciens officium intonat [Pater noster.] & reliquū dicit secreto. Interim dū cātatur versiculus, Cerimoniarius accedit ad Canonicum iu-

Cærimonialis Episcoporum.

niorem, qui lecturus est lectionē, & facta ei reuerentia, ipsum ducit ad legile, vbi lectiones legi solent, quod locari debet in medio chori versus altare: quo cum peruenerit, genuflectit cū Cærimoniaro versus altare: deinde profundè facit reuerentiā Canonicis, primū à parte chori, vbi est Canonicus faciens officium, deinde ab altera parte, & mox proprius accedit ad legile; & cum tempuserit, petit benedictionem caput profundè versus celebrantem inclinās cui ille stans benedicit, quod & i alijs benedictionibus seruat, hoc est, vt stans semper, detecto capite, benedicat. Lectiones leguntur festis præsertim diebus à Canonicis incipiendo à Junioribus ad seniores; & quando non adsunt tot Canonici, primas legunt alij clerici in choro existentes. Legant autem distinctè, & deuotè in tono consueto in Ecclesia Romana, vt suo loco dicitur. Si noctu legatur, Cærimoniarus adhibet paruā candelam, & alia fiūt, vt supra in Matutinis Episcopalibus dictum est, præter osculū manus Canonici facientis officium; sed lector cum dicit [Tu autem Domine, &c.] in fine lectionis genuflectit, & factis debitis reuerentijs ijs, qui in choro existunt, discedit. Circa finē tertij Nocturni Canonicus faciens officium accipit

pluuiiale coloris tēpori congruentis, & duo Cantores similiter, cum cantatur octauum responsorium, duo Acolythy sumunt candelabra duo, quæ cum cādelis accensis deferūt ante Canonicum paratum; & ea tenent, donec legerit totam lectionem, & inceperit Hymnum [Te Deum, &c.] quem Hymnū alter ex dictis cantoribus paratis pluuiali, facta illi debita reuerētia, præintonat. Cum dicitur [Te ergo, &c.] genuflectit in suo loco, & alij omnes similiter. Hymno expleto, incipit Laudes, in quibus omnia seruantur, quæ de Vesperis in Collegiatis superius dicta sunt.

DE LAVDIBVS, RELI- quisque horis Canonicis.

Cap. VII.

Xpleto Hymno [Te Deū, &c.] si Episcopus in Matutinis solēne officiū peregit, congruum erit, vt etiam Laudes solemniter celebret: in quibus ea omnia ferè seruari conueniet, quæ supra dicta sunt de Vesperis solemniter per Episcopum celebrandis, ipso in crastinum Missam non celebraturo. Nam statim finito Hymno, Episcopus in sua sede Episcopali capiet pluuiiale, & mitram, & alia para-

para-

paramenta, prout in dictis Vesperis dictū fuit, & cum eo quatuor, aut sex Canonici ex dignioribus capient pariter pluuialia, alij verò Canonici non parātur. Episcopus inchoabit Laudes absolutè cantādo [Deus in adiutorium] signādo se signo crucis à fronte ad pectus, prout ibi dictū fuit. Antiphonas eodem modo, & ijdem præintonabunt Canonicis dignioribus, vt in dictis Vesperis, eademq; obseruabuntur in sessione, surrectione, & reuerentijs, dum Psalmi, & Antiphonæ decantantur, quæ ibidem dicta sunt. Sic etiam quo ad Capitulum, & Hymnum: cum inchoatur canticum [Benedictus.] Episcopus, posito prius thure in thuribulum, dum per chorū cantatur Antiphona, surget cum mitra, & baculo, associatus à prædictis Canonicis paratis, & thurificabit altare, & deinde thurificabitur ipse apud suam sedem stans cū mitra, à digniori ex dictis Canonicis paratis, vel alio, cui cōpetat, prout ibidem explicatū fuit. Organum quoq; ad Hymnum, & Canticum [Benedictus, &c.] & in fine Psalmorum poterit adhiberi, cum eadem norma, & regula superius tradita. Denique dum repetitur Antiphona per chorum finito Cantico [Benedictus.] Cærimoniaris cū ceroferarijs accedit

ante Episcopum, qui cātabit orationē; & mox dabit benedictionē; & deniq; omnia alia fiēt, prout ibi latius enarratum fuit. Pariter absente Episcopo, & in Ecclesijs Collegiatis eadē omnia seruabuntur, prout in dictis Vesperis continetur. Ad reliquas horas Canonicas Episcopus non solet interuenire: si tamen volet interesse, erit in choro cū cappā, & nullum officiū faciet, sed omnia fient per Canonicos, & per hebdomadarios iuxta stylum Ecclesiarū. Excipitur tantummodò hora Tertia, quam, si Episcopus est solēniter Missam celebraturus, pariter, & ab illo celebrari conuenit, prout latius sequenti Capitulo declarabitur.

DE MISSA SOLEMNI
Episcopo celebrante.
Cap. VIII.

Vo ordine, quouè comitatu Episcopus ad Ecclesiam siue pro Vesperis, siue p Missa, alijsq; officijs accedere debeat, superius explicatū fuit. Nūc videnda sunt ea, quæ ad Missam sollemnē, ipso Epō celebrāte, spectāt, explicaturi postmodū suis locis in singulis festiuitatibus, si quid addendū, minuen-dū, vel immutandū erit. Diximus

Cærimonialis Episcoporum.

iam valdè cõuenire, atq; antiquæ Ecclesiasticæ disciplinæ cõsonum esse, vt in Ecclesijs Cathedralibus locus aliquis, siue sacellum, ab antiquis Secretariũ appellatum, deputetur, ad quem Episcopus solẽniter celebraturus Missam, postquam sua cappa indutus ingressus fuerit Ecclesiã, sacrasq; preces ad altaria superius memorata effuderit, cum suis Canonicis, & choro conueniat. Qui locus præparatus ornatusq; esse debet altari condecenti cum cruce, & candelabris, ac cereis accensis, super quo erunt reposita sacra Missalia indumenta pro Episcopo suo ordine. Aderunt etiã ibi sedes pro Episcopo versus cornu dexterum, vel sinistrum altaris pro situatione, & commoditate loci, & sedilia pro Canonicis, & alijs circumcirca. In eum locũ ingressus Episcopus, factaq; reuerentia cruci super altari prædicto existẽti, sedebit aliquantulũ super dicta sede sibi præparata, donec Canonici extra illum locum, captant sacra indumenta, remanentibus duobus Diaconis assistentibus apud Episcopum, dum alij parantur, qui & ipsi postea accipiunt paramenta: quibus paratis, atq; in eũdem locum ingressis cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo, ac apud eorũ sedilia stantibus, Episcopus surget, & stans capite dete-

cto versus altare dicet secreto totũ [Pater noster,] & [Aue Maria] Tum faciens sibi crucis signum à fronte ad pectus, ea forma, q̄ superius expressa fuit, altiori voce incipit horam Tertiam dicens [Deus in adiutorium, &c.] Choro prosequente [Domine ad adiuuandum, &c.] & Hymnum. [Nunc Sancte nobis Spiritus] cui organũ intermisceri poterit, secundum regulã superius traditã. Quo Hymno finito, cantor dicit Antiphonã atq; incepto Psalmo [Legem pone, &c.] Episcopus sedebit, sedentibus etiã Canonicis exceptis his qui Episcopo ministraturi sunt; chorus autẽ prosequetur Psalmos. Tũc minister de libro seruiẽs cotta indutus, vna cũ altero cãdelam accensam tenente, accedent cũ libro ante Episcopum qui poterunt esse aliqui ex suis Cappellanis, & q̄ de libro seruiet, genuflexus manebit, dũ Episcopus legit sedẽs, Episcopus verò sedens legit Antiphonam [Ne reminiscaris, &c.] & Psalmos consuetos, duobus Canonicis sibi à lateribus assistentibus, qui debent per totã Missam deservire, alternatim respondentibus. Interim Subdiaconus cantaturus Epistolam, qui simul cum Diacono Euangelium cantaturo, ac alijs Canonicis erit iam Subdiaconalibus paramentis indutus, dempto mani-

manipulo, vt in capitulo de eorū officio dicitur, affert ex altari sandalia, & calligas manibus velo coopertis, alio velo cooperta, ambabus manibus eleuata, ante Episcopum, illaq; adiuuantibus duobus Episcopi scutiferis, qui ad abacum solent assistere, genuflexus induit primò in dextero, deinde in sinistro pede Episcopi, detractis prius ordinarijs calceis: eodemque tempore sex, vel octo Acolythi cum cottis genuflexi, fimbrias cappæ circumcirca eleuant, & dilatant, cooperièdo dictum Subdiaconū, & scutiferos, quo commodius, & decentius officium suum peragere possint. Quibus expeditis, Subdiaconi, & scutiferi prædicti recedunt ad loca sua. Acolythi, aptatis in girum cappæ Pontificalis fimbrijs, ad altare redeunt, vt presto sint pro paramentis Episcopo deferèdis. Episcopus prosequitur lectionem Psalmorū, quibus dictis vsque ad [Kyrie eleison] surgens detecto capite, versus altare dicit orationes: chorus autè admoneatur, vt Psalmos Tertiæ lentè prosequatur, interposito etiam, si opus videbitur, post quemlibet Psalmū organo, ita vt eodem tempore illos perficiant, quo Episcopus suos Psalmos cum suis versiculis legerit, & paratus fuerit, vt infra. Lectis Psalmis, & Orationibus vsque

ad orationē, quæ pro lotionē manuum dicitur exclusiue, Episcopus, deposita cappa, incipit legere, vel memoriter dicere orationes, quæ pro paramentis induendis ordinatæ sunt, dicèdo singulas orationes ad singula paramenta, cum illis induitur; excepta oratione, quæ dicitur ad manipulū, quæ statim post alias dicèda erit, cum dici nō possit eo tempore, quo accipit manipulum. Cum Episcopus exiit cappam, dicit orationem [Exue me Domine, &c.] & dicta per eūdem oratione [Da Domine, &c.] pro lotionē manuum, extractisq; ei per assistentes Diaconos annulis lauat manus: & tunc laici tantum & clerici omnes præter Canonicos, & Prælatos, debent genuflectere nisi adesset Legatus, aut alter dignior Episcopo, quo casu non debet permittere, genuflectāt. Cum verò sumitur aqua ex abaco pro lotionē manuum Episcopi ab aliquo nobili viro, poterit fieri prægustatio illius à ministris, vel scutiferis illam suggerentibus, vt superius dictum fuit. Sed si ipsi portantes aquam non sint ex nobilibus ciuitatis, sed ex ipsius scutiferis, seu familiaribus Episcopi, non vtique ea forma portabunt, prout dicti nobiles, sed dextera manu vrceum cum aqua, sinistra verò lancem; & cum fuerint an-

Cærimonialis Episcoporum .

te Episcopum genuflexi, infundūt pauculum aquæ super labio ipsius lancis, eamq; præsentē Episcopo degustant, tum aquam supposita lance super manus Episcopi infundunt: duo autem Cappellani genuflexi hinc inde tenēt mappam extensam sub lance pro tergēdis manibus ipsius Episcopi; quibus terfis, reponuntur ei annuli ab eodē Diacono assistente; & hæc forma lotionis manuum seruetur semper quando Episcopus intra Missarū solemnia, & in alijs quibusdam sacris actibus publicè lauat manus. Statim lotis manibus adsint Acolythi præfati, qui afferant ex altari paramēta Episcopi per ordinem, vnus post alium; videlicet, amictum, albam, cingulum, crucem pectoralē, stolam, pluuiale, & mitram, quibus induitur Episcopus per Diaconum à dexteris, & Subdiaconum à sinistris paratos, vt supra, hoc modo videlicet: Diacon⁹, & Subdiaconus capientes singula huiusmodi paramenta de manibus Acolythorum, quisq; eorum à latere suo adiuuat vestiendo Episcopum, sed principaliter Diaconus omnia operatur. Subdiaconus verò solummodo coadiuuat, vbi opus est; & primo offerunt Episcopo amictum osculandum in medio, vbi est designata parua crux, mox illum diligenter aptant circa collum Episcopi, ita vt vestium summitates, quæ vulgo collaria vocantur, omnino tegat, deinde cordulas ex eo pendētes post tergum ductas, ante pectus reductas stricte collum colligant. Accipiunt deinde albam, eamq; circa collū, humeros, & brachia distendunt, & aptant: tertio loco cingulum, quo albam constringunt, incipiētes à tergo; & ante corpus illam religantes, tum albæ extremitates circum circa Acolythi subleuant, & aptant, ita vt æqualiter defluat, & vestes contegat. Diaconus postea sumpta cruce pectorali, eam ab Episcopo osculatam eius collo imponit, ita vt ante pectus pēdeat; offert deinde Episcopo stolam deosculandam, eamq; super eius humeros applicat, ita vt nec eius collum tegat, nec transuersa sit in modum crucis sed æqualiter ante pectus pendat: commodius fiet, si ei cordulæ retro, & ante sint annexæ quibus firmari possit, nec huc, illuc vagetur. Demum Diaconus, & Subdiaconus imponunt Episcopo pluuiale, & mitram, & si Psalmi Tertiæ non sint perfecti, sedet Episcopus expectans, donec perficiantur, quibus finitis, & repetita Antiphona, Subdiaconus, vel alter, cui ex cōsuetudine. Ecclesiæ competat in habitu, in quo reperitur, Capitulum cantabit in loco, vbi

legi solet Epistola , sibi ipsi librum tenens ; dummodo nec altari, nec Episcopo humeros vertat. Tunc Episcopus surgit cum mitra surgentibus omnibus , versa facie ad ipsum Subdiaconum cantantem Capitulum: & sic stat, donec cantores cantent responsum vltimi versiculi. Finito Capitulo, Subdiaconus reddit librum Cærimoniarum , & vadit ad locum suum. Interea verò duo Acolythi , acceptis duobus candelabris cum cereis accensis, versis inuicem facibus, dummodo nec altari, nec Episcopo renes vertat, accedunt. Presbyter verò assistens paratus in eorum medio tenebit librum supra caput; & finito Responsorio, Episcopus, deposita tunc mitra , stans vt erat cantat in tono festiuo [Dominus vobiscum,] & orationem: & dicto per chorum [Benedicamus Domino] ipse Episcopus, depositis pluuiali, & mitra, à Diacono, & Subdiacono induitur tunicella, qui cõstringunt cordulas hinc inde super humeros positas, & deinde eodem modo dalmaticam. Tunc Episcopus sedet, & imponuntur ei chirothecæ per Diaconum in dextera, & per Subdiaconum in sinistra, manibus illi prius, & mox chirothecis per eosdem deosculatis. Mox surgit Episcopus, & inducitur ab eisdem planeta, quæ hinc inde

super brachia aptatur, & reuoluitur diligenter, ne illum impediatur. Si Episcopus pallio vti possit, & eo die vti conueniat, affertur per aliquem Subdiaconum ex altari ambabus manibus, velo aliquo supposito, quod Diaconus capiens Episcopo offert osculandum in cruce posteriori: & aduertat, dũ illud capit, vt partem duplicem palij capiat sinistra manu, simplicem verò sinistra, & dum illud imponit, Subdiaconus manu dextera eleuat partem, quæ à tergo pendere debet, illudq; aptant, vt humeros Episcopi æqualiter ambiat, & pars duplex palij ponatur super sinistro humero Episcopi. Quo facto, idem Diaconus capit vnã ex tribus spinulis per aliquem Acolythum allatis; videlicet pulchriorẽ, eamq; infigit cruce anteriori palij ante pectus existenti, aliam in cruce sinistri humeri, tertiam Subdiaconus infigit cruce posteriori, quæ omnia ita infigantur, vt tertio trãseant per crucem; non tamen palium perforent, neque planetam tangent, & gemmæ spinulis appositæ remaneat ad dexteram infigentis. Tum sedenti Episcopo imponitur per Diaconum mitra pretiosa sumpta de manibus Cappellani de illa seruientis, Subdiacono vittas eleuante. Demum imponitur per Presbyterum assistentem annulus

Cærimonialis Episcoporum.

Pontificalis annulari digito dexterae manus Episcopi, annulo, & manu prius deosculatis. Episcopo parato, accedunt ad eum Archidiaconus, & alter Diaconus, seu duo digniores Canonici Diaconi, parati dalmaticis, qui ei à lateribus assistunt à principio, Diaconus verò, & Subdiaconus capiunt suos manipulos, & accedente Acolytho thuriferario cum thuribulo, & nauicula, ministranteq; Presbytero assistente nauiculam, Episcopus imponit, & benedicit thus, ut supra in Vesperis dictum fuit. Denique Episcopus cum suis ministris facta reuerètia cruci super altari in dicto Sacello, seu Secretario existenti processionali ritu procedunt ad altare, in quo Missa est celebranda, hoc ordine. Thuriferarius cum thuribulo, deinde ceroferarij cum candelis accensis medium habentes Cappellatum crucem deferentem, deinde clerici, & beneficiati Ecclesiæ cum suis cottis bini incipiendo à iunioribus, si est celebrans Archiepiscopus, vel maior, aut habeat priuilegiũ crucem ante se deferri faciendi; alias crux nõ portatur. Hos sequuntur Canonici parati bini, incipiendo à iunioribus, seu minus dignis, & post illos Subdiaconus Epistolam cantaturus, gerens librum Euægeliorũ clausum ante pectus, in quo

includitur manipulus Episcopi, deinde Diaconus ad sinistra Presbyteri assistetis pluuiali induti, demum Episcopus cum baculo pastoralis in manu sinistra, parte curua baculi ad populũ versa, ac dextera benedicens, si sit in sua ciuitate, vel diœcesi, medius inter Archidiaconum, & Diaconum assistentes paratos. Post Episcopum sequitur Cappellanus seruiens de mitra, & alij Cappellani cum cottis bini incedetes. Cum Episcopus fuerit propè altare, salutat exigua capitis inclinatione Canonicos paratos apud eorum sedilia stantes, ipsi verò Canonici faciunt ei profundam reuerètiã. Si fortè adesset Legatus Apostolicus, vel aliquis Cardinalis, aut Archiepiscopus, vel alij Prælati vel magn^o Princeps loci, illos prius debet Episcopus cum mitra salutare, & illi Episcopo aliquantulum assurgentes, denudato capite, respondere, præter Cardinales, qui non debent assurgere, sed tantum discooperire caput. Cum verò Episcopus peruenit ante infimum gradum altaris, reddito baculo pastoralis ministro, qui de eo seruit, & deposita ei per Diaconum mitra, facit profundam reuerentiam cruci super altari positæ simul cum suis ministris. Interim recedunt alij ministri, qui cum illuc vsq; sequuti fuerant,

excepto eo, qui de baculo, & altero, qui de thuribulo feruiūt, duobusq; Diaconis assistentibus, qui remanent. Episcopus verò habens à dexteris Presbyterum assistentem, & à sinistris Diaconum, & apud eum modicum retro Subdiaconū qui tunc relinquit librum Euangeliorum in manibus Cęrimoniarum facit cum eis cōfessionem, iunctis manibus stans aliquantulum inclinatus. Interim cessat sonitus organorum, & chorus incipit introitum. Dum facit confessionem Episcopus, profert verba erga dictos eius ministros stātes apud eū capite inclinato in plurali dicens [Vobis frater,] & [Misereatur vestri, &c.] Illi verò erga Episcopum in singulari, idest, [Tibi Pater,] & [Te Pater,] & [Misereatur tui.] Quæ dum dicunt caput versus Episcopum profundius inclināt. Cū Episcopus dixerit, [Indulgentiam, & remissionē, &c.] Subdiaconus capit manipulū, qui fuerat inclusus in libro Euangeliorum, & illum applicat sinistro Episcopi brachio cū osculis manus, & manipuli, & strictē religat. Canonici parati stantes in suis locis faciunt simul confessionem bini, similiter alij si qui erūt parati aliās genuflexi, prout etiā laici omnes tunc genuflectunt. Finita confessione, Episcopus inclinatus dicit

summissa voce orationē [Aufer à nobis, &c.] & deinde ascendens apud altare aliam, videlicet [Oremus te Domine, &c.] adhuc iunctas manus retinens, & alias, prout habetur in rubricis Missalis sub titulo de introitu, &c. & cum dicit [Quorum reliquiæ hic sunt, &c.] positis hinc inde supra altari manibus extēsis, osculatur illud in medio, nullā tamē ibi designās crucē : & statim ambabus manib⁹ tangens librū Euangeliorum sibi à Subdiacono à sinistris stāte oblatum, in folio Euangelij currentis; illum osculatur adiuuāte Presbytero assistente. Tunc accedit ad altare thuriferarius cum thuribulo, & nauicula, quam porrigit Diacono, & ille Episcopo, qui imponit, & benedicit th⁹ more solito; & accepto thuribulo de manu Diaconi, thurificat altare, prout suo loco explicatur. Reddit deinde thuribulū Diacono, & accepta mitra pretiosa ab Archidiacono, seu alio digniori Diacono in officio assistentis feruiente, stans in cornu Epistolæ manibus iunctis incensatur à Diacono triplici ductu thuribuli : tum facta cruci reuerentia in medio altaris, acceptoq; baculo ī manu sinistra, medius inter Archidiaconū, & alium Diaconū assistētes (nam Diaconus, & Subdiaconus remanent apud altare) vadit ad sedem.

Cærimonialis Episcoporum .

sedem suā, vbi stans, deposita mitra, & factō sibi signo crucis à frōte ad pectus, legit Introitum ex libro, quem sustinet Cappellanus de eo seruiens supra caput, altero candelam accensam tenente. Assistentes verò hinc inde ostendunt digito, quæ sunt legenda, & vertunt folia. Deinde dicit cū suis ministris [Kyrie eleison] nouies repetendo. Diaconus, & Subdiaconus idē dicūt inter se apud altare. Quo dicto, sedet accepta mitra auriphrygiata simplici si placet, & gremiale, & pariter oēs sedēt. Presbyter assistens sedet in scabello, nō ad dexteram Episcopi; Archidiaconus, & Diaconus sedent hinc, inde à lateribus Episcopi in scabellis nudis: Diaconus verò, & Subdiaconus in Missa ministrantes apud altare super aliquo scamno apud cornu Epistolæ sedēt. Cum cantatur à choro vltimum [Kyrie eleison] surgunt omnes ministri circumstantes Episcopum: aufertur Episcopo per Diaconum à dextris assistentem gremiale, & per alterum à sinistris mitra, biretum verò ab eodem assistente à dextris, complanatis cum eo capillis, quod penes se retinet; sed mitra, & gremiale ministris ea seruantibus traduntur: & finito à choro cantu [Kyrie eleison] surgit Episcopus adiuuantibus eum ministris assistē-

tibus versa facie ad altare, illi capite inclinato reuerentiam faciens, & allato ante eum libro, & candelā, si ea vti velit, cantat ex eo alta voce [Gloria in excelsis Deo] disunctis, eleuatisque manibus ad altitudinem humerorum; ita vt vola vnus manus respiciat alterā: quod semper in huiusmodi manuum eleuatione obseruatur: & cum dicit [Deo] iungit manus, & caput inclinat: librum verò sustinet supra caput Presbyter assistens paratus pluuiali, quem regulariter sustinere eo modo debet, quoties Episcopus aliquid alta voce cantat: quo casu minister, qui alias seruit de libro, adiuuat ad sustinendum illum; secūs, quando Episcopus summissa voce legit: Diaconi verò assistētes hinc, inde indicant digito quæ sunt legenda, & vertunt folia. Postquam Episcopus incepit cantando præfatum Hymnū, prosequitur illum summissa voce cum suis ministris. Diaconus, & Subdiaconus, ac Prælati, & Canonici in suis locis idem bini simul faciunt: & in fine Episcopus sedet, accepta mitra simplici, & gremiali; & similiter sedent omnes vsquequo per chorū perficiatur Hymnus cum organo: quo finito, & organo cessante surgit Episcopus, deposita mitra, & gremiali, surgentibus omnibus, vt prius,

& stans versus populum eleuatis, & statim iunctis manibus cantat [Pax vobis] deinde conuersus ad altare extensis, & statim iunctis manibus [Oremus,] & iterum extensis manibus, orationē, & cum dicit conclusionē vltimæ orationis, idest, [Per Dñm nostrū] denudò iungit manus, prout plenius circa huiusmodi iunctionē, & disunctionē manuū in rubricis Missalis declaratur. Sedet deinde Episcopus, sedentibus omnibus. Subdiaconus autē accipiens librum, factisq; debitis reuerētijs altari, & Episcopo comitante ad eius sinistrā Cærimoniaro, & sibi ipse tenens librum extra Presbyterium à latere sinistro altaris, vel vbi ita cōfuetum sit, in ambone cantat Epistolam alta voce. Qua finita, & factis debitis reuerentijs, portat eodē modo, quo supra, ante Episcopum librum clausum, quem inclinatus porrigit illi super eius genibus, & manum dexterā illius super libro positā reuerenter osculatur, & habito signo crucis ab Episcopo, redit ad altare, & ibi expectat, donec fuerit tēpus eundi ad Euangeliū. Interim accedūt duo ministri seruiētes de libro, & cādela ante Episcopum, qui sedens ex libro Missali legit Tractū, vel Graduale, vel Alleluia, vel Sequentia, & alia vsq; ad finē Euāgelij, quod

antequàm incipiat, dicit [Munda cor meū] & [Iube Domine, &c.] & [Dñs sit in corde meo, &c.] & [Dominus vobiscū] cui Diaconi assistentes respondent [Et cum spiritu tuo.] Et legens titulum Euāgelij, signat pollice dextero textum Euāgelij, deinde seipsum in fronte ore, & pectore, mox iunctis manibus profecquitur Euāgelium. Quo finito, assistentes respōdent ei [Laus tibi Chritte.] Sed si Episcopus nō sit ī sua Ecclesia, Subdiaconus, osculata manu Episcopi, tenet ante eum librum Missale apertū, ex quo Episcopus legit, vt supra, & interim omnes sedēt. Cū cantatur vltimus versus Gradualis, siue Tractus, seu Alleluia, vel Sequētia; Diaconus, sumpto libro Euāgeliorū, factaq; reuerentia Episcopo, illū clausum cōgruenti mora affert ad altare, prius genuflectēs in primo illius gradu, tum ascendit, & collocat illum in medio altaris; deinde, facta altari reuerentia, vadit ad Episcopum, cuius manum reuerenter deosculatur; tum reuersus ad altare in eius inferiori gradu genuflexus dicit secrete [Munda cor meum, &c.] & deinde capit librum, & illum portat ante pectus, & apud altare in cornu Epistolæ expectat. Interim accedit Acolythus ad Episcopum cum thuribulo, & nauicula, & ministrante illam

Cærimonialis Episcoporum.

illam Presbytero assistente, Episcopus imponit, & benedicit incensum. Tum Acolythus, recepta nauicula de manu Presbyteri assistentis, redit ad altare, & ibidem cum duobus alijs Acolythis ceroferarijs, Diacono, & Subdiacono expectat, donec tēpus sit eundi ad cantandum Euangelium. Circa finem vltimi versus Gradualis, siue Tractus, vel Sequentia, thuriferarius, ceroferarij, Subdiaconus, & Diaconus portans librum Euangeliorū clausum ante pectus, facta prius altari reuerentia, veniunt ante Episcopum, vbi Diaconus inclinatus petit benedictionem dicens intelligibili voce [Iube Domine, &c.] Cui Episcopus respondet [Dominus sit in corde tuo, &c.] & facit super eum signū crucis. Tum Diaconus facit Episcopo profundam reuerentiam; ministri verò, qui cū eo sunt, permanent genuflexi, donec Episcopus benedixerit, & statim procedunt ad Euangeliū cantandum, hoc ordine. Præcedit Cærimonarius, mox thuriferarius cū thuribulo, & nauicula, sequuntur duo ceroferarij cum candelabris, ac cereis accensis, deinde Subdiaconus manibus iunctis, vltimo Diaconus librum Euangeliorum clausum ante pectus portans. Et transeuntes ante altate, faciunt illi reuerentiam cū genuflexione. Cum

peruenerint ad locum, vbi solet Euangelium decātari, Subdiaconus medius inter dictos ceroferarios tenet librū Euangeliorum apertū ante pectus, vertens renes non quidem altari, sed versus ipsam partem dexteram, quæ pro Aquilone figuratur. Si verò in Ecclesia fuerint legilia, vel ambones, in illis poterit cantari Euangelium videlicet, si cantabitur in legili, seu pulpito, Subdiaconus stabit post illū, qui panno aureo, vel serico coloris cæterorum paramētorum coopertus, & ornatus esse debet, amplectēs ipsū legile, & manib⁹ hinc inde librum tangens. Quod si cantabitur in ambone lapideo, ad quod per gradus ascenditur, prout adhuc in pluribus Ecclesijs, iuxta antiquam consuetudinem, huiusmodi ambones reperiuntur, tunc Subdiaconus assistet, ministrabit Diacono opportunè stans à latere eius dextero; videlicet, porrigens thuribulum, & vertens folia libri Euangeliorum, cum opus erit. Diaconus, cum tempus est, iunctis manibus ante pectus, incipit Euangelium, & cum dicit [Dominus vobiscum] Episcopus, depositis gremiali, & mitra, surgit cū Diaconus dicit [Initiū] vel [Sequentia Sancti Euangelij, &c.] signat librum, vbi est textus Euangelij, deinde seipsum in fronte,

ore, & pectore; Episcopus autem, accepto baculo pastorali, eodem modo signat se in fronte, ore, & pectore, idem faciunt, & omnes alij: tum ipse Episcopus retinet baculum inter ambas eius manus iunctas, stans versus Diaconum cantantem: & cum respondetur à choro [Gloria tibi Domine] Cærimoniarius accepto thuribulo de manu thuriferarij ibi prope adstantis, illud offert Diacono qui thurificat librū, primo in medio, deinde à parte dextra libri, mox à sinistra triplici ductu, & reddit thuribulum Cærimoniario: tum manibus iunctis profecquitur Euangelium, & cum profert nomen Iesu, vel Mariæ, inclinatur se, sed profundius, cum dicit Iesus; quod, & omnes faciunt: Subdiaconus autem, & ceroferarij perstant velut immobiles. Finito Euágelio, Subdiaconus, nulla facta reuerentia, portat librum apertum in folio, ubi est principium Euangelij cantati, & illum offert osculandum Episcopo, nulla facta ei reuerentia, nisi postea libro clauso. Diaconus, & alij cum debitis reuerentijs eodem ordine reuertuntur, & Presbyteri assistentes, accepto thuribulo de manu Cærimoniarij, vel thuriferarij, stans thurificat Episcopū stantem. Si erit habendus sermo quem, Episcopo celebrante, ab eo

fieri consuevit, vel ab aliquo Canonico Presbytero) si quidem Episcopus erit concionaturus, id faciet in propria sua sede, quando est versa ad populum, vel quando altare adhæret parieti, apud ipsum altare, sedens ibi super faldistorio, aut sede ad id parata versis altari renibus. Sedebunt ad eius dexterā Presbyter assistens, & modicum post eum Diaconus Euangelij & Archidiaconus; à sinistris verò sedebunt Subdiaconus, & alter Diaconus assistens. Expletoque sermone, Diaconus, qui cantauit Euangelium, stans ad sinistram Episcopi aliquantulum inclinatus, faciet cōfessionem ante Episcopum, vt in capitulo de officio Diaconi explicatur: qua finita, Presbyter assistens pronuntiat Indulgentias, & Episcopus stans sine mitra in eodem loco legit absolutionem; videlicet [Præcibus, & meritis, &c.] & dat benedictionem; & si est Archiepiscopus, vel aliàs vtens cruce, portatur ante eum crux per Cappellanum, qui eam tenet genuflexus, spatio congruenti, imagine Crucifixi ad Archiepiscopū versa, cui ille caput inclinatur: & statim, si Episcopus ante altare sermonē habuit, reuertitur ad sedem suam, ubi dicit Credo vel Dominus vobiscū prout conuenit. Si verò sermo habendus sit per Canonicum

Cærimonialis Episcoporum.

nonicum (qui eo casu debet esse in habitu ordinis, seu dignitatis suæ) suo tempore ibit ad osculum manus Episcopi, & ab eo profundè inclinatus petet benedictionē, & Indulgētias in forma, prout suo loco explicatur, & sic paratus habitu suæ dignitati conuenienti ascendit pulpitem, siue ambonem, & faciet sermonē: ac deinde, finita per Diaconū confessione, in eodem loco publicabit Indulgentias in forma, prout suo loco dicitur. Episcopus verò legit absolutionē, & dat benedictionem, vt supra. Quod si sermo habendus non sit, ipse Episcopus statim incensatus post Euangeliū, cōuersus ad altare incipit cātando ex libro per Presbyterum assistentem alijs coadiuantibus, vt supra sustētato. [Credo in vnum Deum.] Quod cum suis ministris summissa voce profectitur, pariter, & Diaconus, & Subdiaconus apud altare, & Canonici illud inter se dicunt, & ad versiculū [Et incarnatus est, &c.] Episcopus genuflectit, & pariter omnes de choro genuflectūt. Quo finito, sedet Episcopus cum mitra, & omnes sedent: & cum prædictus Versiculus cantatur à choro, pariter Canonici sedentes capite detecto, & Episcopus cum mitra profundè inclināt caput versus Altare; alij genuflectunt, donec perfici-

atur dictus Versiculus. In nocte verò, & die Natiuitatis Dñi nostri Iesu Christi, ac in die Annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis Episcopus cum mitra apud suam sedem, & Canonici, ac omnes alij in suis locis genuflectunt, quādo cātatur dictus Versiculus à choro, & eo finito, omnes sedent. Diaconus tunc accedit ad abacum, & capit bursam cum corporalibus, quam ambabus manibus eleuatis vsque ad oculos, cum decenti mora, & gressu ac cum debitis reuerentijs portat ad altare, vbi extrahit corporalia, eaq; explicata ponit super altari in medio, bursam verò seorsum in eodē altari collocat, ita vt non præbeat impedimentum, & statim redit ad locum suum, & sedet. Circa finem Symboli surgunt omnes ministri, eo verò prorsus à choro cantato, surgit Episcopus, depositis gremiali, & mitra; & stās in sua sede cantat versus populum [Dominus vobiscum,] & [Oremus.] manibus prius parumper extensis, & mox statim iunctis, vt supra de oratione dictū est. Quod si sederet in faldistorio, vt quia Legatus, vel Cardinalis adesset, ob cuius præsentiam abstineret à sua sede Episcopali, tunc seruabit regulam vertendo se ad populum, vel ad altare, prout suo loco explicatur. Legit mox Offertorium sum-

summissa, sed intelligibili voce ex libro, quem tenet Cappellanus de eo seruiens. Quo lecto, assistēs portat librum cum puluino ad altare cum debitis reuerentijs, comitāte Cæremoniario, illumque reponit super dicto altari in cornu Euangelij apertum in folio, vbi sunt ea, quæ celebrans est lecturus, supposito puluino; ibique extra dictum cornu expectat celebrantem; qui statim lecto offertorio sedet, & accipit mitrā pretiosam, deponitque annulū, & chirothecas, quæ omnia extrahuntur ab assistentibus Diaconis, & accedente scutifero, vel alio nobili, lauat manus, & tergit iuxta formam, & regulam, quæ suo loco exponitur. Interim organum tangitur, si erit, prout etiam suo loco dicitur. Episcopus statim lotis manibus, reassumit annulū, & surgit accipiens manu sinistra baculum pastoralē, & medius inter duos Diaconos assistentes, ac subsequente ministro de mitra seruiente, procedit ante infimū gradum altaris in medio, vbi depositis baculo, & mitra, factaque profunda reuerentia cruci, ascendit ad altare, auxiliantibus ipsi ascendenti gradus Presbytero assistente à sinistris, Diacono verò Euāgelij à dexteris: & cum fuerit ante altare, illud in medio osculatur, positus hinc inde manibus; Subdiaconus,

postquam Episcopus lauit, & tergit manus accedit ad abacum, vbi velum illud sericū, quo calix, patena, & alia super ipsa mensa cooperiebantur, circumcirca humeros accipit adiuuātibus Acolythis, ita vt longius pendeat à parte dextera; deinde capit manu dextera calicem cum patena, super qua duæ sint hostiæ mundæ palla cooperitæ, ac dictam partem longiorem veli super ea extendit, sinistramque supra ipsum velum, & calicem leuiter apponit, ne aliquid decidat, & sic ad altare procedit, quem sequitur Acolythus vrceolos vini, & aquæ portans, sumptos ex eodem abaco, & prægustatos à credentiarijs, ita vt eodem tempore cū Episcopo ad altare perueniat, vbi Subdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epistolæ, remoto velo. Diaconus verò capit de manu Subdiaconi patenam cū hostijs ex quibus vnā accipiens, & cū ea tangēs alteram, ac patenā, & calicē intus, & extra, eandē Sacristæ ibi p̄senti prægustandā præbet: mox patenam cum altera hostia ad manus Episcopi cum osculo porrigit, qui illā ambabus manibus ante pectus eleuatā tenens, & oculos sursum dirigens dicit [Suscipe sancte Pater, &c.] & in fine faciens cum ea signum crucis collocat hostiam super corporali

versus

Sinistra.

*Dexteram.
Iuxta Rub.
usul.*

Cærimonialis Episcoporum.

versus se; patenâ verò ponit ad dexterâ sub corporali. Interim Diaconus parû vini, & aquę ex ampullis, quas ibidem Acolythus tenet, in aliquem cyathû infundit, ex quo Sacrista illud bibit, mox calicem tergit purificatorio, & accepto de manu Subdiaconi vrceolo vini, quę illi Acolythus ministrat, imponit vinum in calicem, quantum sufficiat, Episcopo incipiēte: Subdiaconus verò vrceolum aquę parumper versus Episcopum eleuans dicit [Benedicite Pater Reuerendissime, &c.] Episcopus autem factus versus eum signo crucis, dum infundit pauculum aquę in calicem, dicit orationem [Deus qui humanę substantiæ, &c.] Diaconus deinde porrigat ad manus Episcopi celebrantis calicem, cum osculo calicis, & manus, quem ille ambabus capit, dextera scilicet nodum, sinistra pedem illius tenens, illumque offert dicens simul cum Diacono Orationē [Offerimus tibi Domine calicem, &c. tangente & ipso calicem.] Qua dicta, eundem calicem, factus cum eo signo crucis ponit super corporali in medio retro hostiam, ita vt hostia sit inter ipsum celebrantem, & calicem, quę Diaconus palla cooperit. Tum idem Diaconus capiens patenam ponit illam in manu dextera Subdiaconi, ac extremitate ve-

li ab ea parte pendentis contegit, quam Subdiaconus stans post Episcopum, & Diaconum spatio congruente sustinet eleuatam vsque ad [Pater noster] Prosequitur interim Episcopus cum cæimonijs, prout in Missali ordinario, orationes, videlicet [In spiritu humilitatis, &c.] & [Veni sanctificator] & cum dixerit [Benedic hoc sacrificium tuo sancto nomini præparatum] ministrante Diacono nauiculam, & dicente [Benedicite Pater, &c.] Acolytho verò thuribulum sustinente, dicit [Per intercessionē, &c.] & alia, prout in ordinario; & accipiens thuribulū de manu Diaconi thurificat oblata, & altare iuxta formam suo particulari capitulo traditam, dicens interim Versiculos [Dirigatur oratio mea, &c.] Quo thurificato, reddit thuribulū Diacono in cornu Epistolæ, dicens [Accendat in nobis Dñs, &c.] & accepta mitra pretiosa ab assistentibus, vel ipsis deficientibus, de manu Cæimoniarij, vel alterius, thurificatur in eodem loco stans à Diacono triplici ductu, & statim lauat manus more solito, dicens Psalm. [Lauabo, &c.] ministrantibus mappulam pro illis tergendis assistentibus, vel illis deficientibus, Cæimoniario cum aliquo Acolytho, cum Diaconus, & assistens

assistens tunc reperiatur impediti: Diaconus verò interim thurificat Prælatos, Dignitates, Canonicos, Magistratus, & alios de choro ordine, prout latè suo loco explicatur. Postquam Episcopus lauerit, & absterferit manus, aufertur ei mitra à præfatis assistentibus, vel illis absentibus à Cærimoniaro, vel altero, qui eã illi proximè imposuit, quã minister de ea seruiens reportat ab abacum. Episcopus verò rediens ad mediũ altaris, inclinatus, & iunctis manibus dicit orationẽ [Suscipe Sancta Trinitas, &c.] Qua dicta osculatur altare, deinde erectus, cõuertit se iunctis manibus ad populũ per latus suũ sinistrum dicens voce intelligibili, ac manibus parumper extensis [Orate fratres, &c.] & statim eas iungens perficit circulum prosequendo [Vt meum, ac vestrum, &c.] Tunc extensis manibus, stãs dicit orationes secretas summissa voce; & cum peruenerit ad conclusionem, id est, ad [Per omnia sæcula] positus hinc inde super altari manibus, clara voce cantãdo profert, deinde [Dominus vobiscum] cum præfatione competentis, & dicens [Sursum corda] manus aliquantulum eleuat; ac dicẽs [Gratias agamus, &c.] manus eleuatas iungit in verbo [Deo nostro] oculos eleuans, & statim ca-

pit aliquantulum inclinans; mox disiungit manus, easque expansas tenet vsque ad finem præfationis; & iterum cum dicit [Sanctus, Sanctus, &c.] illas iungit capite aliquantulum inclinato, prosequens cætera cũ ministris; summissa voce videlicet, assistente Presbytero, & Diacono, qui tunc ad eum accedit. Et cum dicit [Benedictus, &c.] erigens se facit sibi signum crucis à frõte ad pectus, sinistram super altari tenens extra corporalia; tum manibus iunctis, & super altari positus, deuotè inclinatus extollit ad crucem oculos, & eos statim demittit, & incipit ac prosequitur secretè totum Canonem, quem adiuuat Diaconus eleuãdo dalmaticam ad brachiũ, & discooperiendo ac cooperiendo calicẽ dũ signat, & alios actus facit, prout in ordinario, attentè, & deuotè vsque ad eleuationem, aduertens ad illa verba [Vna cum famulo tuo, &c.] & [Antiste nostro, &c.] vt ea proferat secundum regulas in rubricis Missalis positas; videlicet [Me indigno seruo tuo, &c.] Interim quatuor, sex, aut ad summum octo ministri cottis induti afferant totidem funalia ceræ albæ accensa, & factis debitis reuerentijs, collocant se genuflexi hinc inde à lateribus Subdiaconi tenentis patenam, vel si magis com-

Cærimonialis Episcoporum.

modum, ad latera altaris. Tūc verò omnes tam in choro, quam extra genuflectunt, præter assistentē, & Diaconum, ac Subdiaconum, qui non nisi cum celebrante genuflectunt, & dum eleuatur Sanctissimum Sacramentum, cum celebrans profert verba Canonis [Quam oblationē, &c.] Diaconus accedit ad eius dexterā aduertens ad discooperiendū, & cooperiendum calicem, cum Episcopus super eo signat, & cū Sanctissimū Sacramētum eleuatur, genuflexus subleuat extremitatē planetæ Episcopi celebrantis, prout de his plenius in capitulo de officio Diaconi dictū fuit. Interim Cærimoniaris, seu aliquis Acolythus, imposito à seipso, vel ab alio thure absque benedictione in thuribulum, thurificat Sacramentum Corporis, & Sanguinis Domini, dum eleuatur, ter pro vnoquoque ducens thuribulum. Chorus profequitur cantum vsque ad [Benedictus] exclusiue, quo finito, & nō prius, eleuatur Sacramentum. Tunc silet chorus, & adorat cum alijs. Organum verò, si habetur, cum omni tunc melodia, & grauitate pulsandū est. Eleuato Sacramēto, chorus profequitur cantum [Benedictus, qui venit, &c.] ministri funalia habētes surgunt, & factis debitis reuerentijs discedūt, ac funa-

lia extra Presbyterium extinguūt (nisi facienda sit cōmunio, quia tunc remanent cum funalibus accensis vsque ad finitam cōmunionem) & pariter tūc omnes surgūt. Celebrans continuat Canonē Missæ cum signis, & cæremonijs, prout in ordinario: Diacon⁹ verò aduertit ad detegendum calicem, cū opus est, aliaq; faciendum, quæ latius in capitulo de officio Diaconi in Missa explicatur. Cū celebrans peruenerit ad Versiculū [Per omnia sæcula, &c.] manibus super altare positis, dicit intelligibili voce [Per omnia sæcula sæculorū.] cum dicit [Oremus.] Iungit manus caput Sacramēto inclinans cū verò incipit [Pater noster] eleuat illas ante pectus, easque sic eleuatas, extensasq; tenet vsque ad finē dictę orationis Dominicę: cum dicitur [Et dimitte nobis &c.] Subdiaconus facta altari reuerētia cū genuflexione, accedit cum patena cooperta ad cornu Epistolæ altaris, vbi Diaconus, remoto velo ex patena, illam capit de manu Subdiaconi, quam cum manus osculo porrigit Episcopo celebranti statim finita oratione Dominica, qui illam inter digitum medium, & alios dexteræ manus capiens absque eo, vt indicem à pollice disiungat, icępta oratione [Libera nos, quæsumus Domine, &c.] ante-

quam

quam dicet verba [Da propitius pacem, &c.] signat se cum ea à fronte ad pectus, & reliqua dicit, & facit, quæ in ordinario Missæ ponuntur. Subdiaconus statim redita patena Diacono, deponit velum ad manus Cærimoniarum, vel alicuius Acolythi, qui illud ad abacum reportas, ipse verò ad locum suum retro celebrantem redit: cum celebrans dixerit [Hæc commixtio, &c.] dicit [Agnus Dei, &c.] simul cum assistente, & Diacono: quibus dictis Presbyter assistens accedit ad dexterum latus celebrantis. Diaconus verò ad sinistrum ubi supplet ad librum loco assistentis; ipse verò assistens, dicta per celebrantem oratione [Domine Iesu Christe, qui dixisti, &c.] genuflectit, & statim surgit osculatur altare simul cum celebrante, à quo dicente ei [Pax tecum] accipit pacem, cui ipse respondet [cum spiritu tuo.] Dumque pacem accipit, appropinquat sinistram genam suam sinistræ celebrantis, ita ut se inuicem leuiter tangant: & iterum ante Sacramentum genuflectens, ac statim surgens recedit, & comitante Cærimoniarum, pacem in choro distribuit, prout in capitulo de ordine dandi pacem, plenè demonstratur. Quo factò, reuertitur ad locum, & officium suum. Interim Diaconus supplet

librum loco Presbyteri assistentis à sinistris, & Subdiaconus à dextris seruit discooperiendo calicem, & alia faciendo quæ erunt opportuna, donec Episcopus communicet. Celebrans prosequitur Missam, prout in ordinario; & cum sacram Communionem Corporis, & Sanguinis Domini sumpserit, ac se purificauerit, digitosque abluerit, accedit Acolythus de mitra seruiens, illamque porrigit Diacono, & Diaconus eam imponit celebranti; qui stans in cornu Epistolæ lauat manus, afferente lance scutifero, seu nobili ordine superius dicto. Interim Presbyter assistens transfert librum ex latere Euangelij ad latus Epistolæ, nisi iam translatus erit à Diacono. Subdiaconus verò complicat corporale, tergit, & mundat calicem, & omnia, quæ prius attulerat, colligit, & componit, bursam super calicem reponendo, eamque ad abacum reportat per gradus anteriores altaris, facta illi reuerentia. Episcopus verò, tersis manibus, deponit mitram, legitque communionem ex libro, quæ etiam cantatur à choro immediate post [Agnus Dei] dum Episcopus capit communionem; & ea cantata, Episcopus accedit ad medium altaris, quod osculatur more solito, & vertens se ad populum per latus suum dexterum

Carimonialis Episcoporum .

cantat [Dominus vobiscum,] & reuersus ad librum per eandem partem [Oremus,] versa facie ad crucem altaris; deinde orationem, seu orationes competentes; quibus cum sua conclusione finitis, redit iterum ante medium altaris, quod ut prius osculatur, & rursus ad populum versus cantat [Dominus vobiscum,] & responso per chorum [Et cum spiritu tuo,] Diaconus vertit faciem ad populum, renes autem celebranti, vel alias iuxta dispositionem altaris, & regulariter stat versus prout celebrans, & cantat [Ite Missa est.] in tono festiuo; quo dicto, ipse, & celebrans simul vertunt se per latus Epistolæ ad altare, & celebrans dicit [Placeat tibi, Sancta Trinitas, &c.] Quo dicto, si adsit Cardinalis non Legatus, seu Archiepiscopus suus, aut alius eius superior, retrocedit paulum ad latus Epistolæ, quasi benedictionem ipsi superiori dandam remittens: ipse tamen Superior omnino illam ipsi Episcopo relinquat. Sed presente Legato de latere conuenit, ut ipse Legatus benedicat, etiam si Episcopus sit Cardinalis. Cum vero Episcopus benedictionem daturus est, sumpta mitra, in medio altaris benedicit more solito, prout in Vesperis dictum fuit. Et si indulgentia non fuit publicata post sermonem, publicabitur

ibi tunc per Presbyterum assistentem versus populum, qua publicata, Episcopus, deposita mitra, dicit [Dominus vobiscum.] summissa voce, & facto signo crucis super altari dicit [Initium Sancti Euangelij secundum Ioannem] quod prosequitur, procedendo ad locum, ubi à principio accepit paramenta associatus à Canonicis; ibique per eosdem ministros exuitur sacris paramentis: Canonici vero deponunt sua paramenta in locis suis. Si celebrans sit Archiepiscopus, dat benedictionem sine mitra versus ad suam crucem, & deponit pallium super altari. Quod si in huiusmodi Missa esset facienda communio generalis, vel particularis aliquorum, obseruabuntur ea, quæ in capitulo de Missa solemni in die Paschæ dicuntur.

DE MISSA SOLEMNI, quæ coram Episcopo celebratur. Cap. IX.

Vemadmodum superius de Vesperis solenibus coram Episcopo celebrandis diximus, Episcopum pluuiali, ac alijs paramentis ibidem expressis indutum conuenienter interesse, & officium facere; sic etiam, cum ipsemet non erit celebra-

turus,

turus, sed Missæ per aliū celebrandæ intererit, eisdē sacris indumentis vestitus esse poterit, eodemque modo, ordine, & loco ea sumere, prout ibidem demonstratum fuit. Quo casu debent ei assistere duo antiquiores Diaconi, siue ex dignitatibus, siue his deficientibus, ex Canonicis, & his deficientibus iuniores Presbyteri in eorum habitu Canonicali, sed sine sacris paramentis. Ordo autem, quo ad accessum ad Ecclesiam, deductionē, & obuiationem Canonicorum, ac reditum in fine idem erit prout supra in capitulo, de habitu Ecclesiastico, declaratur. In solemnioribus festiuitatibus Episcopus erit semper cum pluuiali, vt supradictum est. Poterit tamen, si magis placebit, huiusmodi Missæ in festis minus solemnibus cum sua cappa Pontificali interesse. Quæ autem ab ipso Episcopo agenda, exercendæ erūt, in huiusmodi Missa diuerso modo statuuntur. Nam aut Missa celebrabitur per aliquem alium Episcopū, seu Suffraganeū, & tunc Episcopus proprius interesse debet cū cappa, & omnia deferre Episcopo celebranti, præter absolutionem, & benedictionem post sermonem, ac indulgentiarū concessionem, quæ omnino ab ipso proprio Episcopo peragenda sunt. Cætera in Missa occurren-

tia, vt benedictionem incensæ, & aquæ, benedictionē Diaconi ante Euangelium, de osculationem manus, quæ fit ab eodem Diacono, & Subdiacono, benedictionem in fine Missæ, & similia relinquit Episcopo celebranti, qui in benedictione solemnī in fine Missæ vertens se versus Episcopum quasi veniam petet, & ipse nutu annuet. Circuli tamen Canonicorum fiēt ante ipsum Episcopum propriū, quamuis cappa indutum. Sed si Episcopus proprius fortè vellet esse paratus in huiusmodi Missa ab alio Episcopo celebrata, quod non conuenit, nisi celebrans sit Suffraganeus, vel aliàs subditus Episcopo, deberet omnia prædicta ipse facere. Si verò Episcopus intererit Missæ celebratæ per aliquem inferiorem Episcopo, siue cum pluuiali, & mitra, siue cum cappa, omnes præminentia, honores, & actus præfati conueniunt ipsi soli Episcopo, excepto quo ad thurificationem: quia quando non est paratus, vt supra, non debet thurificari, nisi post thurificationē oblatum tantum. An autem, quomodo, & à quibus Episcopo non celebranti fiat assistentia, tam Presbyteralis, quàm Diaconalis, suis locis explicatum fuit, quod superfluum est hic repetere.

Cærimonialis Episcoporum .

DE VESPERIS, ET MATUTINIS pro defunctis. Cap. X.

Via in officijs Defunctorū diuersæ ab alijs Cærimoniarum in multis obseruantur, ideo de eis est subiungendum; Et primo de Vesperis, & Matutinis, quæ celebrantur quotannis pro commemoratione, & suffragijs omnium fidelium Defunctorū immediatè post secundas Vesperas festiuitatis omnium Sanctorum, quæ simul, & iunctim in multis Ecclesijs recitari solent: hoc est, statim post Vesperas omnium Sanctorum Vesperæ, & Matutine Defunctorum; ad hoc, vt populi commodius, & frequentius illis interesse possint. Et tunc, si Episcopus ipsemet erit in crastinum celebraturus Missam solemnem pro defunctis, debet etiam, & in his Vesperis, & Matutinis officium facere; & quidè hoc pacto. Postquam enim in secundis Vesperis omnium Sanctorum obseruauerit ea omnia, quæ supra expressa sunt in capitulis de Vesperis solemnibus: & ipsis secundis Vesperis expletis, si eis Episcopus interfuit cum pluuiali, & mitra, ea deponit, & assumit cappam Pontificalem laneam, & parumper se-

debit in sua sede, nullis tamen tunc ei Canonicis à lateribus assistentibus; sed tantummodo aliquibus Cappellanis, seu ministris cū cotis, præsertim qui de libro seruiūt, & cum eis Cærimoniaro indicante quid, & quomodo agendum sit: & cum opus est, cappæ fimbrias aptant, atque interim mutari poterit pallium altaris, & candelæ; videlicet remotis albis, apponi ex cera cōmuni. Post pauculum moræ surget Episcopus, & detecto capite, versus altare dicit secretò [Pater noster] vsque in finem, & chorus incipit Antiphonam [Placebo Domino, &c.] illam integrè recitando, qua finita, & incepto Psalmo [Dilexi, &c.] Episcopus caput cooperit, & sedet, & sic sedens manet, quousque inchoetur à choro [Magnificat, &c.] Tunc surgit, & stat detecto capite vsque in finem: cum repetitur per chorū Antiphona post Magnificat, sedet; & ea finita surgit, detecto capite, & competēti voce dicit [Pater noster,] quod secretè cōplet. Interim duo Acolythy ceroferarij accedunt ante Episcopum cū candelabris, & cereis accensis, qui solēt fieri ex cera communi, & inter eos erit medius Cappellanus de libro seruiens. Episcopus altè pronunciat ea verba orationis Dominicæ, videlicet [Et ne nos indu-

cas, &c.] cum alijs Versiculis, respondente choro, quæ habetur in Breuiario post Vesperas defunctorum, & oratione [Fidelium Deus, &c.] qua finita, Versiculû [Requie æternam, &c.] choro respondente [Et lux perpetua, &c.] deinde chorus [Requiescant in pace.] Quo dicto sedet Episcopus, cooperto capite, & post modicam moram surgit, capite detecto, dicit secreto [Pater noster] quo dicto, adhuc stas capite aperto, chorus incipit Inuitatorium [Regé, cui omnia viuunt] pro Matutinis cum Psalmo [Venite exultemus, &c.] Cum chorus incipit Psalmum primi nocturni; Episcopus sedet cooperto capite, & sic manet, quousque dicatur per chorum Responsorium Versiculi ante primam lectionem primi nocturni; tunc surgit, & detecto capite, dicit secretè [Pater noster, &c.] vsque in finem; mox sedet capite cooperto, quousque dictum fuerit Responsorium Versiculi ante quartam lectionem secundi nocturni, tunc pariter surgit, detecto capite dicens [Pater noster] mox sedens, prout in primo nocturno, idem facit post Responsorium Versiculi tertij nocturni ante septimam lectionem. Lectiones ipsæ cantantur per cantores vel per Canonicos, iuxta consuetudinem loci, in tono consue-

to lectionum, & Responsoria lectionum per chorum. Dicuntur deinde Psalmi cum suis Antiphonis pro Laudibus; & cum inchoatur Canticum [Benedictus] Episcopus surgit, detecto capite vsque in finem, & cum repetitur Antiphona, sedet cooperiens caput. Interim accedunt duo ceroferarij cum Cappellano librum tenente ante Episcopum, & omnia fiunt, prout supra proximè dictum fuit in fine Vesperarum huiusmodi. Quibus finitis, Episcopus discedit cum alijs ad suas mansiones, nec datur benedictio, nec Indulgentiæ. Cum verò Vesperæ, & Matutinæ huiusmodi recitandæ erunt alijs temporibus, quam prædicta die anniuersaria omnium defunctorum, tunc seruandæ erunt rubricæ positæ in Breuiario, in ipso officio Defunctorum, nisi essent celebrandæ pro anniuersario Episcopi prædecessoris, vel pro aliquo summo viro Principe, vel Prælate proximè defuncto, quo casu quædam specialia obseruantur, quæ suo loco explicantur. Hæc, vt dixi, seruantur, si ipse Episcopus sit in his Vesperis, & Matutinis officium facturus, sin minus, posset manere cum cappa in choro in loco suo, & Canonicus hebdomadarius paratus pluuiali nigro supra Rochetum, vel cottam, aut saltem stola nigra faceret, aut diceret omnia

Cærimonialis Episcoporum.

prædicta. Neque hoc casu requiritur, vt aliqui Canonici, vel Beneficiati cum eo parètur, prout in alijs Vesperis solemnibus. Et idem in Collegiatis, vel Cathedralibus, absente Episcopo.

DE MISSA PONTIFICA
si pro Defunctis per Episcopum
celebranda, & de sermone, &
absolutionibus post Missam.

Cap. XI.

Si velit Episcopus celebrare die anniuersaria omnium Defunctorum, vel alias quâdocumque pro defunctis, hæc præparentur, & fiât; videlicet, altare nullo ornatu festino, sed simpliciter, & nullius imaginibus, sed sola cruce, & sex candelabris paretur, & duo super credentia cum candelis ex cera communi, super ea nulla ornamenta ponantur, sed tantum, quæ sunt necessaria, videlicet, bacile, & buccalle simplex, Missale, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, thuribulum, cum nauicella; item pannus niger extendendus pro absolutione facièda. Finita Missa, nisi adefset lectus, seu lectica mortuorum, aut castrum doloris; gradus altaris, & totum Presbyterium sit nudum, excepto quod vnum tapete

sub faldistorio, & aliud super primo gradu suppedaneo apud altare ponetur. Omnia paramenta tam altaris, quam celebrantis, & ministrorum librorum, & faldistorij sint nigra, & in his nullæ imagines mortuorum, vel cruces albæ ponantur. Canonici non parentur paramentis sacris, prout in alijs Missis, celebratè Episcopo. Episcopus ipse nõ vtatur in hac Missa sandalijs, & chyrothecis, nec baculo pastoralis: non dicet Antiphonam [Ne remiscaris] nec leget Psalmos [Quã dilecta, &c.] nec orationes, quæ in alijs Missis dicendæ sunt, antequam induantur; sed dicet tantummodo orationes pro paramentis, incipiendo ab ea [Exue me Domine, &c.] & tunc deponit cappam, & lauabit manus, ac parabitur, dicendo ad aquã, & indumenta consuetas orationes, exceptis, quæ dicuntur pro sandalijs, & chyrothecis. Diaconus, & Subdiaconus vtentur tunicella, & dalmatica, & assistens pluuiali; & aderunt Cappellani soliti cum cottis, & scutiferi pro lotionem manuum apud abacum, prout in alijs Missis. Cum Episcopus accedet ad altare, finita confessione, nõ osculabitur librum, sed altare tantum, & statim redit ad sedem suam; nec altare, nec ipse thurificabitur, sed apud sedem versus altare legit introitum. Ministri
aliquid

aliquid dantes, vel ministrantes Episcopo in tota Missa nunquá eius manum, aut rem osculentur. Cum dicuntur orationes tam ante Epistolam, quam post communioné, omnes genuflectunt, præter celebrantem, & ministros; videlicet, Diaconum, & Subdiaconum, ac assistentem. Epistola, & Euangelium non legantur in ambone, sed in Presbyterio in loco conuenienti. Subdiaconus cantata Epistola, non osculetur manum Episcopi. Si distribuendæ sunt candelæ tunc post Epistolá, dum cantatur Prosa, idest. Sequentia, distribuuntur, quæ accendantur ad Euangelium, ad eleuationem Sacramenti, ac finita Missa, dum fit absolutio. Lecta Epistola, Diaconus non petat benedictionem pro Euangelio, nec deferantur luminaria, nec incensum. Diaconus dicet tantummodo [Munda cor meum] & procedet ad cantandum Euangelium cum ministris ordine infra scripto, videlicet, primò ipse Diaconus, tñ Subdiaconus vltimo loco duo Cappellani. Finito Euangelio, Episcopus non osculabitur librũ, sed statim dicet [Dñs vobiscũ] & [Oremus] pro offertorio, deinde lauabit manus more solito, & ad altare accedet. Nõ benedicet aquá ponendá in calice pro oblatione; nec Subdiaconus sustinebit

patená: imponet tamen post offertorium Episcopus thus in thuribulum, more solito cũ benedictione [Per intercessioné, &c.] & thurificabit oblata, & altare; & demum ipse solus thurificabitur à Diacono. Dũ dicitur [Sanctus, Sanctus, &c.] quatuor Cappellani cũ quatuor funalibus ex eadem cera communi accensis pro eleuatione Sacramenti accedunt, & genuflectũt, more solito, & similiter omnes genuflectunt sic permanentes vsque ad [Per omnia sæcula] ante [Pax Domini] Cappellani verò cum funalibus vsque post Communionem. Subdiaconus ad eleuationé imposito per aliquem Acolythum thure in thuribulum thurificabit Sanctissimum Sacramentũ genuflexus in cornu Epistolæ. Non datur pax, nec percutitur pectus ad [Agnus Dei] In fine Missæ non datur p celebraté benedictio, nec publicantur Indulgentiæ, sed Diaconus dicat [Requiescant in pace,] & Eps dicto in altari [Placeat, &c.] redit in suam sedem, & interim dicet [Initium Euangelij Sancti Ioannis, &c.] & ibidem deposita planeta, ac etiã dalmatica, & tunicella, capiet pluuiale nigrum, Diacono, & Subdiacono paratis remanentibus, & Episcopum ad exeundum planeta, & induendum pluuiali adiuuantibus.

Cærimonialis Episcoporum.

Si sermo habendus erit in laudem defuncti, pro quo Missa celebrata erit, tunc ea finita ante absolutionem accedet sermonizaturus vestibus nigris indutus, & facta oratione ante medium altaris, nulla petita benedictione ab Episcopo, sed facta ei profunda reuerentia, vel genuflexione pro qualitate personæ, ascendet pulpitum panno nigro coopertum, vbi facta iterum Episcopo reuerentia, signans se signo crucis faciet sermonem. Quo finito, vel si sermo non sit habendus, statim finita Missa, accepto pluuiali per Episcopum, vt supra; ante infimum gradum solij extendetur pannus niger, vel portabitur lectica mortuorum pro absolutione facienda ante infimum gradum Presbyterij, nisi aliàs lectus mortuorum, vel castrum doloris adsit in medio Ecclesiæ. Quo casu Episcopus pluuiali paratus ibidem vel solus, vel cum alijs quatuor absoluentibus, vt infra dicetur, accedere deberet. Si verò Episcopus erit in faldistorio, tunc pannus niger ante infimum gradum altaris extendetur, vel ibidem portabitur lectica mortuorum pro absolutione facienda. Interim dum extenditur pannus, vel portatur lectica, Episcopus sedet, & Cantores incipient Responsorium. [Libera me Domine, &c.] & dum repetitur dictum Responsorium,

accedunt ad Episcopum duo Acolythy, vnus cum thuribulo, & nauicula, alius cum aspersorio, & vase aquæ benedictæ. Tunc Episcopus, ministrante nauiculam Diacono à dexteris sine osculis, imponet thus in thuribulum, & statim, si est in faldistorio, accedit ad altare, vbi cum à choro dicitur [Kyrie eleison.] deponet mitram, & stans versus altare dicit intelligibili voce [Pater noster.] Si verò erit in sede, surget, & deposita mitra, dicto vltimo [Kyrie eleison.] versus altare dicet similiter [Pater noster.] Quod secretè cõplendo, ministrante Diacono assistente aspersorium, & eleuantibus hinc inde Diacono, & Subdiacono oras pluuialis, Episcopus stans aspergit tertio super pannum nigrum, vel lecticam mortuorum: & reddito aspersorio Diacono, & ab eodem accepto thuribulo, thurificabit eodem modo tertio thuribulum ducens super pannum vel lecticam, ministris oras pluuialis similiter eleuantibus. Tunc accedent duo Acolythy cum duobus candelabris, & candelis accensis, & sistent ante pedes Episcopi, qui ex libro sibi per ministrum solitum in capite posito leget Versiculum [Et nos] & alios versiculos, & orationem Missæ, pro qua nullus tunc genuflectet, & in fine repetit Versiculum

culum [Requiem æternam] & cantores dicent [Requiescant in pace.] Et Episcopus depositis paramentis facta oratione, discedit. Si aderit in Ecclesia lect⁹ mortuorum, seu castrum doloris, & si Missa celebrata sit pro anima alicuius Summi Pontificis, vel S. R. E. Cardinalis, seu Metropolitanus, aut Episcopi proprii, seu Imperatoris, Regis, vel Ducis magni, aut Domini loci, conueniens est, vt fiant absolutiones apud castrum doloris, tã ab ipso Episcopo celebrãte, quam ab alijs quatuor Episcopis, vel Prælati, si adsunt; & in defectum Episcoporum, à quatuor primis dignitatibus, vel Canonicis, ordine infra scripto: videlicet, finita Missa, & Sermone, si habitus sit, quatuor prælati, seu Dignitates, vel Canonici præfati accedent ad Sacristiã, vel alium locum conuenientem, & propinquum, vbi quilibet eorum accipiat super Rochettum, vel super cottam, si sit Religiosus, amictum, stolam, & pluuiiale nigrum, ac mitram simplicem, si ea vti possunt, sin minus, biretum, & omnes sic parati conueniant apud Episcopum celebrãtem paratum, vt supra, cum quo ibunt ad fectrum, seu castrum doloris, hoc ordine. Præcedent duo Acolythi, vnus cum thuribulo, & nauicula, & alius cum vase aquæ benedicte,

& aspersorio; tum duo alij Acolythi cum duobus alijs candelabris, & candelis accensis, in quorũ medio erit Subdiaconus, qui in Missa cantabit Epistolam, paratus, deferens crucem, post eum duo iuniores Prælati, deinde duo seniores, & quilibet eorum habebit penes se vnum Cappellanum superpelliceo indutum, qui de mitra seruiet, & vnum scutiferum, qui cereum accensum portet; vltimo loco incedet Episcopus celebrans habes ad sinistrã Diaconum paratum, qui eum comitetur, & post eum Cappellani cum cottis. Cum peruenerint ad castrum doloris, seu locũ destinatum pro absolutionibus faciendis, thuriferarius cum alio Acolytho deferente aquam benedictam firmabunt se in capite loci à parte dextera; Acolythi verò cerotiferarij, ac Subdiaconus cum cruce ibunt ad pedes loci, & Subdiaconus cum cruce collocabit se in medio eorum. Iunior Prælatus sedebit in scabello in angulo castrum doloris ad pedem dexterum, alius post eum in angulo ad humerum sinistrum, tertius in angulo ad pedem sinistrum, quartus, qui erit senior in angulo ad humerũ dexterum. Celebrans verò sedebit in faldistorio in capite loci in medio, ita vt crucẽ directè respiciat. Omnibus sic ordinatis, surget celebrans,

Cærimonialis Episcoporum .

lebrans , detecto capite , omnibus similiter surgētibus , & incipiet in tono lectionis absolute orationē . [Non intres in iudicio , &c.] qua finita , omnes sedebunt coopertis capitibus , & Cantores incipiet Responsoriū [Subuenite Sancti Dei , &c.] tūc duo Acolythi cum thuribulo , & nauicula , & aqua benedicta , & aspersorio accedēt ad angulum dexterum capitis vbi est dignior prælatus , & se ad eius dextram collocabunt . Incepto versiculo [Requiem æternam , &c.] Acolythus dabit nauiculam Diacono , & ipse accedet cum thuribulo ante dictum digniorem Prælatū , qui ministrante Diacono nauiculam , imponet thus in thuribulum . Cum per chorum dicetur primū [Kyrie eleison] surgent omnes , detectis capitibus , & prædictus dignior Prælatus voce intelligibili dicet [Pater noster] quod secretè cōplebit : & interim accepto aspersorio cum aqua benedicta de manu Diaconi , asperget lectum circumcirca ambulans , incipiens à sua parte dextera , tertio aspergens quamlibet lecti partem ; Diacono à sinistris comitāte , & fimbrias pluuiialis subleuante : & dum transibit ante alios Prælatos , illos saluabit , & similiter cruci reuerentiā faciet transiens ante illam ad pedes lecti . Postquam cum asperso-

rio circumierit lectum , & ad locū suū redierit , ibidem ab eodē Diacono capiet thuribulum , & lectū similiter circumcirca thurificabit , tertio in qualibet parte thuribulū ducens . Cum redierit post thurificationem ad locū suum , ante scabellum stans dicet Versiculos [Et ne nos , &c.] & alios Versiculos , & orationē [Deus cui omnia uiuunt , &c.] prout in Pontificali . Qua finita , omnes sedent cum mitra , & Cantores incipient Responsorium [Qui Lazarum , &c.] dū dicent Versiculum [Requie æternam] vt supra ministri accedent ad secundum digniorem Prælatū sedentem in angulo ad sinistrū pedem , qui imposito thure , vt de primo dictum est , dicto vltimo [Kyrie eleison .] à choro , surget , omnibus similiter surgētibus dicet [Pater noster] asperget , & thurificabit lectum , vt supra , & demum dicet Versiculos , & Orationē [Fac quæsumus , &c.] Qua finita , omnes similiter sedebunt , & cantores cantabunt Responsorium [Domine quando veneris , &c.] & tertius dignior Prælatus sedens ad sinistrum humerum seruabit omnia quæ superius primus , & secundus seruauerunt , & demum dicet Orationem [Inclina , Domine , aurem tuam , &c.] Qua similiter finita , quartus , & iunior Prælatus sedens

sedens in angulo ad dexterum pedem faciat similiter, & in fine dicet orationem [Absolue, quæsumus, vt in resurrectionis, &c.] Demùm cantato à choro Responsorio [Libera me, Domine, de morte æterna, &c.] celebrans ipse imposito thure in thuribulo, vt supra, dicto [Pater noster] asperget, & thurificabit lectū, prout de primo, & alijs dictum est; & in fine dictis versiculis, dicet orationem.

[Absolue quæsumus, &c. vt defunctus sæculo, &c.] & responso per chorum. [Amē.] ipse Episcopus dicet [Requiem æternam, &c.] & demùm duo Cantores dicent [Requiescant in pace.] Quo dicto, receptis ab omnibus Prælati mitris, seu biretis, si mitris nō vtatur, omnes eo ordine, quo venerāt, reuertuntur ad sacristiā, vel alium locum deputatum, & ibidem depositis paramentis, quilibet recedit ad propria. Quatuor, seu quinque istas absolutiones non semper in omnibus exequijs fieri conuenit, sed tātum in primis exequijs, quæ solent fieri post obitū, vt sunt exequiæ nouendiales, quæ in Romana curia fiunt pro anima Pontificis defuncti. In exequijs verò anniuersarijs non debent fieri huiusmodi, quatuor absolutiones, sed vnā tantum per celebrātem, vt supra dictum est, post Missam: vel,

si adesset castrum doloris, vel alius locus, vbi eundum esset ad absoluedum. Celebrans solus paratus, vt supra, præcedente cruce cum omnibus ministris superius narratis, & sequētibus cum suis Cappellanis, accedet ad castrum doloris, & ibidem dispositis ministris, vt supra dictum est, stans ante suū faldistorium, in capite lecti dicet orationē [Non times, &c.] qua finita, sedet, & cantato per chorū Responsorio [Libera, &c.] Imposito thure in thuribulo, vt supra asperget, & thurificabit lectum ordine, quo supra dictum est: & demùm dicet vnā ex quinque præfatis orationibus, quam maluerit, & reuertetur ordine, quo venit. Quod similiter seruari poterit, etiā in primis exequijs, vbi commodē quatuor Prælati, qui post Missam, vt supra dictum est, absoluant, haberi non poterunt.

DE MISSA PRO DEFUNCTIS, quæ coram Episcopo celebratur. Cap. XII.

SI Episcopus noluerit celebrare, sed huiusmodi Missæ pro defunctis per aliū celebratæ interesse, eadem norma in omnibus seruabitur, quæ superius expressa est

Cærimonialis Episcoporum.

in capitulo præcedenti : ipse verò Episcopus, cum cappa facta confessione cum celebrante, ibit cum suis assistentibus ad sedem suam, quæ debet esse parata ex pãno violaceo, non autem ex serico. Cum celebrans dicit [Dominus vobiscum] ante orationem, Episcopus veniet ad faldistorium ante altare, & ibi genuflectet, capite detecto, sic manens vsque ad finem orationis. Qua finita, redibit ad sedem suam, & tunc, & non prius Presbyter assistens ibit ad scabellum assistentiæ. Ad Offertorium Episcopus, more solito ministrante nauiculã Presbytero assistente, imponet thus in thuribulum, dicens [Per intercessionẽ, &c.] & thurificatis oblatis, & altare, thurificabitur celebrans à Diacono, & Episcopus, à Presbytero assistente more solito: Dicto [Sãctus] Episcopus ibit ad faldistorium, vbi genuflexus permanebit vsque ad [Agnus Dei] exclusiue, & tunc redibit ad sedẽ, & dicet [Agnus Dei] cum suis assistentibus, nõ percutiẽdo pectus; nec fiunt in hac Missa circuli, & iterum ad orationem post Communionem redibit ad faldistoriũ, & genuflectet, similiter omnibus genuflectentibus, quoties Episcopus genuflectet. Finita oratione, Episcopus redibit ad sedem, & nõ dabit benedictionem, nec publi-

cabuntur Indulgentiẽ. Finita Missa si sermo habendus sit, sermocinator accedet, & absque aliqua benedictionis petitione facta tantummodo altari reuerentia cum genuflexione, & Episcopo cũ profunda capitis inclinatione, ibit ad pulpitum, vbi sermonem suum recitabit. Quo finito, si Episcopus voluerit ipse absoluere, deposita cappa apud sedem, capiet amictũ supra Rochettum, & stolam, & demum pluuiale nigrum, & mitram simplicẽ, & omnia fient quæ superius in proximo præcedenti capitulo dicta sunt.

DE VESPERIS, ET MISSIS
in Dominicis Aduentus siue ab
Episcopo, siue ab alio, præsentis
Episcopo celebrantis.

Cap. XIII.

N vesperis & Missis solemnib⁹ in singulis Dominicis Aduentus eadẽ omnia seruabuntur, Episcopo celebrante, vel non celebrante, quæ superius expressa fuerunt, dum generaliter de his differuimus exceptis tamen infrascriptis. Quia primò Ecclesia, altare, & chorus simpliciore apparatu ornantur. Item celebrante Episcopo Missam solemnem, non erit opus para-

paramenta sacra pro Missâ sumere in facello, seu secretario supra memorato, sed apud suâ sedem, vbi cappa indutus incipit Tertiam; & incepto primo Psalmo, sedet, accipit sandalia, legit Psalmos, & Versiculos, ac orationes consuetas, & in fine cantat orationem pro Tertia, Canonico Presbytero assistente librum supra caput tenente in suo habitu Canonicali. Subdiaconus cantaturus Epistolam, paulo ante, quàm Episcopus in chorum veniat, capiet oîa paramenta sibi conuenientia, præter manipulum, & planetâ ante plicatâ, quæ capiet postea. Diaconi assistentes capiunt sua paramenta id est, planetâ ante plicatâ super cottam, vel Rochettû circa finem Tertiæ, antequâ Episcopus cantet orationem, & cum eis Diaconus cantaturus Euangelium, qui accipit amictum, albâ, cingulum, & stolam. Dum prædicti Diaconi assistentes parantur, assistunt Episcopo duo alij Diaconi illis proximi in suo habitu Canonicali, & in eorum defectum duo vltimi Presbyteri. Finita Tertia, præfati duo Diaconi assistentes cum Diacono cantaturo Euangelii iam parato reuertantur ad Episcopum, dum lauat manus, ministrante Presbytero assistente. Episcopus, postquàm lauerit manus, more consueto accipit paramenta

consuetâ, quæ esse debent violacei coloris. Subdiaconus, & Diaconus capiunt planetas ante pectus plicatas, & tunc pariter omnes Canonici capiunt in suis locis paramenta ipsis conuenientia, eiusdê coloris. Episcopus ante orationes dicit [Dominus vobiscû.] non autem [Pax vobis.] Subdiaconus, dum Episcopus celebrans cãtat vltimam orationem deposita planeta, accipit librum Epistolarum, & cantata Epistola, osculataque manu Episcopi, planetam reassumit. Diaconus ante primum Alleluia post Graduale deponit, & ipse suam planetam, quæ conuoluitur, vel alia iam cõuoluta, & cõplicata super eius sinistrum humerum, & super stolam ponitur sub eius brachio, strictè cordulis ad id aptatis colligatur, ne decidat, & sic permanet, quousq; Episcopus sumperit Sacram Communioné. Tunc reassumit planetam ante pectus plicatam, deposita alia, quæ erat super humerû sinistrum. Cætera omnia fiunt, prout suis locis explicatum fuit. Si verò Episcopus non celebret, sed intersit Missæ solemni, eadem obseruantur, quæ in capitulo de Missâ solemni præsentate Episcopo dicta sût. In tertia Dominica eadem obseruantur, nisi quod paramenta altaris, & celebrantis adhiberi solent aliquanto sumptuo-

Cærimonialis Episcoporum.

sumptuosiora, sed coloris violacei; & ministri videlicet, Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, & idem in Vigilia Natiuitatis Domini, si venerit in Dominica, & etiam in Vigilia, quæ non venerit in Dominica, vt capitulo sequenti: in collegiatis pariter idem obseruatur.

DE VIGILIA NATIUITATIS Domini Nostri Iesu Christi, & de Matutinis, & Missa in nocte celebranda. Cap. XIII.

N die Vigiliæ Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, siue venerit in Dominica, siue alio die, celebrari solet Missa solemnis in paramenti violacei, iuxta regulas præcedenti capitulo de Dominicis Aduentus traditas, hoc tantum excepto, quod Diaconus, & Subdiaconus vtuntur dalmatica, & tunicella, prout in tertia Dominica Aduentus. Hora Vesperarum cantantur Vesperæ solemnes pariter secundum regulas superius in capitulis de Vesperis positas, quas hic repetere superfluum est. Noctē sequenti hora competenti, prout ab Episcopo fuerit præordinatum, celebrantur Matutine, prout in cap. de Matutinis dictum fuit. Hæc ta-

men particulariùs in his Matutinis obseruanda erunt. Primò ultra luminaria solita altaris, & abaci præparanda erunt sex, vel octo funalia ceræ albæ, vel quot erunt necessaria pro cõsuetudine, & dispositione loci, ad illuminandum chorũ, & tribunam, seu Presbyteriũ, quæ super totidem candelabris ferreis magnis spatijs æqualibus inter se distatibus collocabuntur. Præparabuntur etiã aliquot paruæ candelæ albæ pro Episcopo, & Canonicis cantaturis lectiones. Super aliqua mēsa separata ab abaco, collocari poterunt paramēta omnia pro Episcopo Missam celebraturo, & pluuiiale albũ pulchrũ pro eodẽ cantaturo orationē in fine nocturnorũ. Sed si Episcopus non erit celebraturus primã Missam, nõ erunt ibi præparanda Missalia indumēta, sed tantũ pluuiiale; nã alius celebraturus Missam, siue Prælatus siue Canonicus capiet paramenta in sacristia vnã cum suis ministris: sed celebraturo Episcopo ipsi ministri, id est, Diaconus, & Subdiaconus utiq; in Sacristia parari poterunt, Presbyter autē assistens in loco suo vna cum cæteris Canonicis. Item celebraturo primã Missam Episcopo, præintonatur Hymnus [Christe redēptor, &c.] quẽ dũ Ep̃s repetit eleuat, & iungit manus, caput versus altare inclinans,

ob reuerētiā diuinæ inuocatio-
nis. Cærimoniarius, quoties ducit
aliquē Canonicū ante pulpitum,
seu legile, vbi cantare debet lectio-
nē, gerat manibus paruam cande-
lam, nec ab ipso legili longius di-
scedat, donec cuiusq; nocturni le-
ctiones recitatæ sint. In tertio no-
cturno, cum dicitur à choro Psal-
mus [Misericordias Dñi, &c.] Si
Episcopus est primam Missam ce-
lebraturus, duo ex suis scutiferis
clericali habitu indutis, subeuntes
fimbrias cappæ Episcopalis impo-
nent & caligas, & sandalia suble-
uantibus fimbrias in girum Cap-
pellanis, seu Acolythis cottis su-
perindutis, ac genuflexis: interim
accedunt duo Canonici assistētes
ad Episcopū, nec nō duo Cappel-
lani, alter de libro, alter de cande-
la seruiens: ac librum apertum an-
te Episcopum sustinent, ex quo ip-
se Episcopus legit Antiphonā [Ne
reminiscaris, &c.] & Psalmum
[Quam dilecta, &c.] cum cæteris
Psalmis, Versiculis, & orationib⁹,
prout supra in capit. de Missa Epi-
scopo celebrante, explicatum fuit.
Quibus per Episcopum lectis, duo
illi Canonici assistentes, ac alij mi-
nistri recedunt. Diaconus, & Sub-
diaconus ministraturi ī Missa (nisi
quis eorum, vel ambo sint canta-
turi lectiones vltimi nocturni) p-
ueniunt ad Sacristiam, vbi capiūt

sua paramenta. Aduertatur tamē,
vt tempus commodè dispensetur,
hoc est, vt finitis tribus Psalmis vl-
timi nocturni à choro, pariter Epi-
scopus expediat lectionē Psalmo-
rum, & orationum prædictarum,
vt presto sit ad absolutionem [A
vinculis] dicendam, benedictio-
nemq; dandam Canonico canta-
turo primam lectionem tertij no-
cturni. Cantata noua lectione per
Episcopum, & Hymno [Te Deū,
&c.] per eundem inchoato, eo or-
dine, quo in dicto capitulo de Ma-
tutinis dictum fuit, Episcopus de-
scendens è sede in plano solij Pon-
tificialis deponit cappam, & stans
lauat manus, accedentibus tunc,
& adiuuantibus Diacono, & Sub-
diacono paratis; & ab eisdem in-
duitur omnibus paramentis Mis-
salibus, aliquanto celerius solito,
præter chirothecas, & annulum,
& tunicellam, ac dalmaticam, &
planetam, cuius loco induitur plu-
uiali, denuo sedem ascēdit, vbi stās
sine mitra expectat finem Hym-
ni prædicti, qui decantari poterit
prolixiori nota, & cum organi in-
terpositione, vt commodè inte-
rim Episcopus, & omnes Cano-
nici indui possint suis paramen-
tis. Quo finito, accedunt duo Aco-
lythi cum candelabris, & cereis
accensis, & medius inter eos alter
de libro seruiens ad Episcopum,

Cærimonialis Episcoporum .

adhærente alio cum candela parua, qui versus populū cantat [Dominus vobiscū] deinde versus altare [Oremus] iunctis manibus, deinde orationem [Cōcede quæsumus, &c.] cum sua cōclutione, & iterum repetito [Dominus vobiscum.] dum chorus cū organo prosequitur lentè [Benedicamus Domino,] & [Deo gratias] ipse deposito pluuiali stans, accipit tunicellam, & dalmaticam, & sedens chirothecas, deinde stans planetā, & rursus sedens mitrā pretiosam; demum accedit ad infimum gradum altaris pro Missa inchoanda. Quæ in omnib⁹, & per omnia celebratur, prout in capitulo de Missa solemnī per Episcopū celebranda explicatum fuit, excepto, quòd dum in Missa cātatur à choro versiculus Symboli [Et incarnatus est, &c.] Episcopus & omnes genuflectere debēt vsque ad terram, hac nocte, & die sequenti in Missa maiori, prout etiam in die Annūciationis, Episcopus verò non sumet Purificationem, & in fine post benedictionem non dabit Indulgentiam, quia in tertia Missa, quā omninò cātabit Episcopus in die, erit Indulgentia publicāda. Cætera omnia, vt in supradiētis capitulis, tam celebrante, quam non celebrāte Episcopo, respectiuè erunt obseruanda .

DE FESTIS, QUÆ OCCURRUNT vsque ad diem Purificationis solemniter celebrandis .

Cap. XV.

Esta, quæ occurrunt post diem Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi vsque ad diē Purificationis Beatæ Marię Virginis, celebrabuntur solemnius, vel minus solēniter, prout Episcopo videbitur iuxta qualitatem festi, & cōsuetudinem loci. In die tamen Circumcisionis Domini Episcopus deberet interesse Missæ paratus cū pluuiali. In die verò Epiphaniæ deberet ipse celebrare si poterit. Quo die cantato Euangelio, aliquis Canonicus, vel beneficiatus, aut alius, iuxta consuetudinem loci, paratus pluuiali ascendet ambonem, vel pulpitem, & ibidem populo publicabit festa mobilia anni currētis in forma prout in Pótificali. In alijs verò festiuitatibus prædictis poterit Episcopus interesse cū cappa, vel prout ipsi melius videbitur, & omnia seruabuntur, quæ superius expressa sunt in præcedentibus capitulis, de Missa solemnī per Episcopum celebranda, & de Missa, quæ coram Episcopo celebratur .

DE FESTO PURIFICATIONIS
 BEATÆ VIRGINIS, & BENEDICTIONE,
 ac distributione candelarum.
 Cap. XVI.

Via à Vigilia Natiuitatis Domini nullæ occurrunt festiuitates, quæ in Vesperis, & Missis, quo ad cærimonias, indigeat speciali declaratione, cū ex regulis in superioribus capitulis traditis, & alijs generalibus, quæ libro superiori abundè explicata fuerunt, sumi possint; videndum est de festo Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, in quo plura adhuc, neque in Missali, aut Pontificali declarata recensenda veniunt. Præparanda igitur in primis erit candelarum ceræ albæ ea copia, quæ sufficiens videbitur pro Ecclesiæ qualitate, ac Canonicoꝝ, alioꝝq; de gremio Ecclesiæ numero, nec non, & pro laicis, quibus iuxta cōsuetudinem Ecclesiæ distribui soleat. Hæ omnes collocari poterunt super aliqua mēsa, inter altare, & sedē Episcopi, ita vt Ep̄s in sua sede stās commodè possit eas aspergere, & thurificare post illarū benedictionē. Pareatur etiā abacus, iuxta consuetū, à latere Epistolæ, super quo ponantur vltra duo candelabra cū lumi-

naribus, & alia consueta, & ordinaria, quæ superioribus capitulis demonstrata fuerunt, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, thuribulum cū nauicula, vasa ad ablundū manus cū medulla panis, mantile ad extergēdum, mappa altera linea pulchrè laborata apponēda super gremio Ep̄i, cum incipit candelas distribuere. Super altari ponentur per Sacristā paramēta pro Ep̄o suo ordine coloris violacei, videlicet, amictus, alba, cingulū, stola, pluuiiale, & mitra simplex; ipsum verò altare habeat duo pallia, videlicet alterū album & supra illud alterū violaceū remouēdum post processione; nisi festū venerit in Dñicis Sexagesimæ, vel Septuagesimæ, vt infra dicemus. Deputentur custodes, qui populū arceāt, si fortè tumultuosius irrueret, ne indecenter Ep̄m opprimat. His præordinatis, hora competenti Ep̄s in sua cappa à Canonicis associatus venit ad Ecclesiā, & facta oratione, accedit ad sedē suā, vbi deposita cappa, accipit paramēta supra dicta suo ordine, afferētibus ea ab altari Acolythis, seu ministris cotis indutis, accepto que pluuiiali, & mitra, sedet. Interim Canonici oēs in locis suis stātes seu in Sacristia, si propè est, accipiunt sacra paramenta eis conuenientia prout superius declaratū fuit; eo excepto,

Cærimonialis Episcoporum .

quod Diaconi, aut Subdiaconi nõ quidẽ dalmaticis, & tunicellis, sed planetis ante pectus plicatis in huiusmodi officio vtuntur, cū sit feriale; & si cõmodè paramẽta haberi nequeãt pro omnibus Canonicis, quatuor, aut sex digniores saltem induãtur pluuiolib⁹, vt ibidẽ dictũ fuit. Quibus paratis, salutatisq; Canonicis modica capitis inclinatione, Ep̃s in dicta sua sede stãs benedictionẽ candelarũ faciet, Cappellano, qui de eo seruit, librum sustinente, manibus extẽsis hinc inde, incipiens manibus iunctis cõpetenti voce in tono feriali benedictionẽ dicens [Dñs vobiscũ] cū orationibus, prout in ordinario: & respiciens aliquantulũ versus candelas, cū incipit quintam orationẽ, videlicet [Domine Iesu Christe, qui hodierna die, &c.] Accedunt ad eũ duo Acolythi, vnus cū thuribulo, & nauicula, alter verò cū vase aquæ benedictæ, & aspersorio. Finita benedictione, Episcopus, ministrãte nauiculam Presbytero assistẽte parato, imponit incẽsum in thuribulum, & benedicit more solito: deinde accepto aspersorio de manu eiusdem assistẽtis, aspergit in medio à dexteris, & à sinistris ter cãdelas; & ab eodẽ accipiens thuribulũ, simili modo ter illas thurificat. Tũ sedet, accepta mitra, & dignior Cano-

nicus paratus, accipit de manu Sacrificæ, siue Camerarij candelã pulchrẽ ornatã, & cū debita reuerentia illam osculatã dat in manu Episcopi, quam pariter osculatur; Ep̃s verò illam tradit alicui ex suis Cappellanis tenendã prope altare. Tũ eleuatis hinc inde fimbrijs pluuiialis Episcopi per Diaconos assistentes, ponitur super eius gremio per duos Cappellanos mappa prædicta, & statim per Cappellanos, siue Acolythos capiuntur de mensa, siue de manu Camerarij, aut Sacrificæ aut alterius ad eã curã deputati cãdelæ grandiores pro Canonicis, & porriguntur ad manus Diaconi assistentis ad sinistrã Ep̃i qui illas continuò ministrat Ep̃o; eodẽq; tẽpore dignior ille Canonicus pluuiali indutus facit reuerentiã, primo altari, deinde Ep̃o; ascẽdit ad eũ, & accipit ab eo candelã osculãdo illam, & manũ Ep̃i reuerenter, & tunc cantores incipiunt cantare Antiphonam [Lumen, &c.] Similiter, & alij Canonici parati ordine suo accipiunt candelas, post eos Magistratus, & officiales maiores ciuitatis deinde alij Presbyteri, Acolythi, & clerici de gremio Ecclesiæ, & Cappellani Episcopi cottis induti, demum alij nobiles ciuitatis, nisi adesset laudabilis consuetudo, vt clerici omnes, tam parati, quam cum cottis ac-

ciperent

erperent candelas ante laicos, quæ feruanda esset, & familiares ipsius Episcopi, & alij de populo, quibus, & quot Epō placuerint dare, nō tamen mulieribus, quæ à seniori dignitate, vel Canonico cū cotta, & stola parato seorsum accipiēt. Sed Canonici parati non genuflectunt ante Ep̄m, quando capiunt cādelas, sed tantū profundè inclinant: alij verò Ecclesiastici cū cottis genuflexi capiunt, & manū Episcopi cum candela osculantur. Interim aliquis de Capitulo, ad quem spectat, si Episcopo placet, & sit consuetudo Ecclesiæ, seorsū distribuit cādelas minutiores populo vtriusque sex⁹. Finita distributione, Episcopus portante lances nobili, vel scutifero, lauat manus more solito prout supra in Missa dictū fuit, & amouetur de eius gremio mappa prædicta, ipse verò surgit, & deposita mitra, versus altare cantat [Oremus,] & si est tempus infra Septuagesimam, Diaconus assistens à dexteris dicit alta voce [Flectamus genua,] & oēs genuflectunt, alter verò à sinistris [Leuate,] & omnes surgunt, & Episcopus cātat orationem [Exaudi, &c.] cū sua conclusione, prout in ordinario, accedentibus Acolythis cum candelabris, vt aliàs. Qua finita, sedet, & accipit mitram, & iterū imponit incensum in thuribulum mi-

nistrantibus Presbytero assistente, & Acolytho, vt supra. Interim accenditur candela Ep̄i, quam tenet eius Cubicularius, seu Cappellan⁹, vt supra, & pariter omniū aliorū, maximè de clero, nisi à principio fuissent accensæ, prout in Missali; & ordinatur per Cærimoniarium processio circūcirca Ecclesiā, vel aliàs iuxta ritū Ecclesiarum, in qua ante crucē præcedit thuriferarius, & ante thuriferariū Cātōres: post thuriferariū duo Acolythi cū candelabris, & cereis ardētibus, & inter eos medius Subdiaconus paratus planeta ante pectus plicata portans crucē: post crucē beneficiati, & alij de clero cum cottis bini, & post eos Canonici parati pariter bini, & mox Episcopus cū mitra medius inter duos Diaconos assistentes paratos pluuialis latera eleuantes, omnesq; suas candelas accensas manibus proprijs deferentes; Episcopus suam candelam sinistra gerit, & dextera benedicit. Quod si Archiepiscopus erit, crux portabitur solummodò ante Canonicos tantum. Interea, dum fit processio, Canonicus, aut alius Missam celebraturus cum Diacono, & Subdiacono capiūt sua paramenta conuenientia, idest, albi coloris; & Diacon⁹, & Subdiaconus accipiunt dalmaticam, & tunicellam; pariter mutantur pa-

Cærimonialis Episcoporum.

ramenta altaris, & sedis Episcopalis, & amouetur abacus, & loco illius ponitur parua mensula, vt supra suo loco dictum fuit esse faciendum, nõ celebrante Episcopo. Sed si huiusmodi festum veniret in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, nõ mutantur paramenta altaris, nec Episcopi, sed remanent eadẽ violacea, & Diaconus, & Subdiaconus vtũtur dalmatica, & tunicella, quia fit Missa de Dominica, secundum regulam in rubricis Missalis, sub hoc festo positã, nisi festum huiusmodi ageretur in aliqua Ecclesia Beatissimæ Virginis dicata: quia tũc fieret Missa de festo cum cõmemoratione Dominicæ, & paramenta essent alba. Finita processione, Canonici chorũ ingressi deponunt paramenta, & candelas extinguunt, quæ conseruantur accendendæ, vt infra: Episcopus verò, cum peruenerit ad altare ante infimum gradum, si Missa fit de festo, deponit pluuiale, & paramenta violacea, & accipit alba, quod decetius esset, vel cappã, & incipit confessionẽ stans à dexteris celebrantis. Missa verò continuatur, prout in cap. de Missa, quæ coram Episcopo celebratur, excepto, quod dum inchoatur Euangeliũ, Episcopus, & omnes capiũt suas candelas accensas in manibus vsq; ad finem Euangelij, & iterum

ad eleuationem Sãctissimi Sacramenti eas tenent accensas vsq; post Communionem. Sed si Episcopus vellet etiã Missam celebrare, quod conuenit, si festum Purificationis, sit titulus Ecclesiæ, nõ remouetur abacus; & Episcopus stans incipit Tertiam, vt aliàs, deinde accipit caligas, & sandalia, & legit Psalmos. [Quam dilecta, &c.] & oēs orationes sequẽtes: tum lauat manus, & deposito pluuiali, cingulum, & stolam, albã accipit, depositis violaceis, tum crucem pectoralem, & dalmaticã, tunicellam, chirothecas, planetam, mitrã annulum, & baculum pastorale, vt aliàs. Canonici etiã in reditu à processione debent eo casu, depositis paramentis violaceis, accipere alba, & illa retinere ad totã Missã. In reliquis, vt supra, & Missa celebratur cũ cæimonijs, & solẽnitatibus, prout in cap. de Missa solemnĩ, celebrante Epõ.

DE FESTO PURIFICATIONIS in Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis.

Cap. XVII.

Absente Episcopo, & in Collegiatis paretur Altare, vt supra præcedenti cap. dictũ est: candelæ ve-

rò benedicẽde collocentur in cor-

nu Epistolę super aliqua parua mē
 sa, & ibidem ponatur vas cū aqua
 benedicta, & aspersorio, & thuri-
 bulum cum nauicula, & incenso :
 & hora cōpetenti, idest dicta Ter-
 tia Canonicus hebdomadarius, si-
 ue dignitas, vel alius, ad quem de
 consuetudine Ecclesię celebrare
 spectat, paretur ī sacristia amictu,
 alba, cingulo, stola, & pluuiali vio-
 laceo, vna cum duob⁹ alijs Cano-
 nicis habitu Diaconali, & Subdia-
 conali eiusdē coloris indutis, exce-
 pto manipulo; videlicet, cum pla-
 netis plicatis ante pectus: & confi-
 dentibus omnibus alijs Canonicis
 eorum habitu Canonicali indutis
 hinc inde in locis suis, vna cum be-
 neficiatis, seu mansionarijs, & cle-
 ricis, accedet dictus Canonicus ce-
 lebraturus cum ministris, & facta
 reuerentia altari cum genuflexio-
 ne, si ibi aderit Sanctissimū Sacra-
 mentum, sin minus, cum profun-
 da capitis inclinatione, & deinde
 salutatis hinc inde Canonicis, a-
 scendet ad altare, & ibidē in cor-
 nu Epistolę stans benedicet can-
 delas, prout in Missali, & finita vl-
 tima oratione videlicet: Domine
 Iesu Christe celebrans, ministrā-
 te Diacono, imponit thus in thu-
 ribulum: quo imposito, accipiet
 de manu eiusdem Diaconi asper-
 sorium cū aqua benedicta, & can-
 delas asperget; & mox accepto thu-

ribulo, triplici ductū illas thurifi-
 cabit. Quo facto, retrahat se ante
 medium altaris, renes eidem ver-
 tens, & stabit medius inter Diaco-
 nū, & Subdiaconum. Tūc primus
 Sacerdos de choro, siue Vicarius,
 siue dignitas, vel Canonicus, acce-
 pta vna ex candelis benedictis, illā
 cum debita reuerentia deosculatā
 dabit in manu celebrantis, qui illā
 tradet alicui Cappellano tenendā:
 & statim ministrante Diacono ip-
 se celebrans incipiet distribuere
 candelas, primo eidē digniori, de-
 inde Diacono, & Subdiacono pa-
 ratis, si sunt Canonici, mox alijs
 omnibus Canonicis per ordinem
 habitu Canonicali indutis, qui bi-
 ni accedent ad celebrātem, & in-
 clinati ab eo candelas accipient,
 quas acceptas deosculabuntur. Be-
 neficiati verò, seu Mansionarij, &
 clerici, & cæteri omnes similiter
 bini accedent, & genuflexi cādelas
 accipiēt, illas, ac etiam manus ce-
 lebrantis deosculantes. Cū inchoa-
 tur distributio candelarum, can-
 tores incipiēt Antiphonam { Lu-
 men ad reuelationem, &c. } Circa
 finem distributionis Cærimonia-
 rius curet, vt accendantur candelę
 processione, quę fiat per Ecclesiā,
 vt præcedēti capitulo dictum est :
 & interim, dum fit processio, re-
 moueatur paramentum violaceū
 ab altari, & remaneat album nisi

Cærimonialis Episcoporum.

huiusmodi festum venerit in Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ, quo casu fiat, vt dictum est in præcedenti capitulo. Finita processione, Canonici chorû ingressi extinguunt candelas, & celebrans, deposito pluuiali, capiet planetam albam, seu violaceam; iuxta regulam superius traditâ, similiter, & ministri dalmaticam, & tunicellâ eiusdê coloris, & inchoabitur Missa, quæ iuxta solitum perficietur, in qua hoc solum erit speciale, quod Canonici, & cæteri de choro, dum cantatur Euangelium, accendent candelas, & illas accensas tenent vsque ad finem Euangelij, & iterum ad eleuationem vsque post communionem.

DE OFFICIO, ET MISSA
feria quarta Cinerum, à Episcopo
celebrante, vel non celeb. ante,
sed præsent. Cap. XVIII.

Varta feria ante primam Dominicam Quadagesimæ, quæ à Cinerum aspersione Cinerum appellatur, quia officium, & Missa est de feria, altare, & tribuna, & omnia simplicius parantur, quam in festis solemnioribus. Et, si Episcopus non sit Missam celebraturus, nulla paratur mensa, siue aba-

cus à cornu Epistolæ, vt aliàs, sed tantum parua mensula à latere Euangelij, vbi ponuntur vasa pro abluendis manibus, cû mica panis, mappa pro abstersione manuum, & altera ponenda super genibus Episcopi in distributione Cinerû; vas autê aquæ benedictæ cû aspersorio, & thuribulum cum nauicula poterunt poni super angulo altaris, & super eodê altari in medio ponitur paruû vas argenteû cum Cineribus mundis ex ramis oliuarum benedictis anni præteriti cõbustis. Itê paraméta pro Episcopo suo ordine, coloris violacei, prout in die Purificationis, ita vt dictû vas non cooperiant, nec impediât. In Ecclesijs, vbi viget consuetudo reconciliandi solemniter pœnitentes, seruetur forma in Pôtificali posita, præsertim in casibus grauioribus. Hora competenti Canonicus celebraturus Missam cum Diacono, & Subdiacono capiunt paramenta violacea. Diaconus, & Subdiaconus vtuntur planetis ante pectus plicatis, quas induunt finita distributione Cinerû, expectantes aduentum Episcopi, sedentesq; in aliquo scamno pro ipsis parato, ac viridi panno cooperto à latere Epistolæ, & Episcopo aduenienti assurgunt, & faciunt reuerentiâ: Canonicus celebrans, videlicet caput profundè inclinando, ministri verò genu-

genuflectentes, si non sunt Canonici Episcopus associatus more solito ad Ecclesiam, factisq; consuetis orationibus, stans apud suam sedem accipit paramenta eodem ordine, quo in die Purificationis dictum fuit; & pariter omnes Canonici capiunt sua, prout ibi dictum fuit. Quibus paratus, Subdiaconus qui est cantaturus Epistolam in Missa, siue alius ex beneficiatis Ecclesie paratus, planeta violacea ante petus plicata, accedit ad altare cum debitis reuerentijs, & capit vas illud cum Cineribus ambabus manibus, quod eleuatum portat ante Episcopum, ubi genuflexus illud retinet usq; in finem distributionis ad dexteram Episcopi. Tum Episcopus, accedente Cappellano cum libro, & altero cum candela, assistentibus Diaconis hinc inde, legit sedens Antiphonam [Exaudi nos, Dñe, &c.] Qua cum Psalmo repetita, deposita mitra, surgit, & dicit [Dominus vobiscum] & [Oremus] ac orationes benedictionis Cinerum, quae sunt quatuor, prout in Missali. Quibus finitis, & iam ante eum stantibus, Presbytero assistente parato, & Acolythis cum thuribulo, nauicula, & aspersorio cum aqua benedicta, imponit incensum in thuribulum, more solito aspergit, & thurificat Cineres triplici ductu. Tum sedet sine mi-

tra, & sine bireto; & Canonicus celebraturus Missam solus accedit ad eum, facta altari, & Episcopo reuerentia, & imponit Cineres in caput ipsius sedentis dicens [Memento homo quia puluis, &c.] Quo facto, Episcopus accipit mitram, & extenditur super eius gremio mappa munda per duos Acolythis, & imponit Cineres eidem Canonico celebranti ante se inclinato dicens [Memento, &c.] vt supra. Celebrans, acceptis Cineribus sine osculo manus Episcopi, reuertitur ad suum locum. Tunc incipiunt venire omnes Canonici parati ad capiendos Cineres, eodem modo incipiendo à dignioribus cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo; & chorus incipit [Immutemur habitu, &c.] cum sequentibus. Si quis Prælatus adesset, qui alias supra Canonicos stare, vel sedere solet ei dabit Episcopus Cineres stanti: si aliquis Princeps, vel Oratores Regum, vel Principum maximorum, aut Rerum publicarum liberarum laici adessent, capiunt hac die Cineres post Canonicos paratos: Magistratus verò, & officiales ac alij laici post omnes de clero. Quod sic obseruatur hac die, & feria sexta in Parasceue in adoratione Crucis, vt ibi dicitur, ex antiqua laudabili Ecclesiastica disciplina, propter humilitatem,

Cærimonialis Episcoporum.

militatam, quæ in hoc actu representatur ijs diebus. Ideoq; promptius, libentiusq; laici in his cedere debent omnino Ecclesiasticis, prout etiam respectiuè obseruatur per Imperatores, Reges, & Principes, quando sunt præsentés in Cappella Sanctissimi Domini Nostri Papæ. Prælati, & Canonici parati capiunt Cineres inclinati: reliqui verò tam clerici, quàm laici genuflexi, & oës sine osculo man^o, cum commodè osculum exhiberi nequeat in hoc actu. Datis Cineribus, Episcopus sedens in eodem loco lauat man^o more solito; mox deposita mitra, surgit, & cantat [Dominus vobiscum Oremus.] & manibus iunctis orationē [Cede nobis Domine, &c.] ad quā, more solito, veniunt duo Acolythi cum candelabris & cereis accensis, & finita oratione discedūt. Quibus expeditis, si Episcopus nō est celebraturus Missam, prout regulariter hac die non solet, Canonici omnes deponūt sua paramēta; Episcopus retinebit sua paramēta, vel illa deponet, & accipiet cappam, prout magis libuerit, obseruans tamen regulam superius traditam; & descendens de sua sede faciet confessionem cum celebrante, qua finita reuertitur ad suā sedem, vbi statim cum ministris, & Cærimonijs solitis imponit incen-

sum in thuribulū, & thurificatur altare per celebrantem, & mox ipse celebrans. Tum Episcopus legit Introitum ex libro, & dicit [Kyrie eleison.] cū Canonicis in circulo stantibus, & celebrans in Missa dicit tres orationes, prout in Missali in æquali cantu feriali, & cum dicitur [Dominus vobiscū] ante primam orationē, Episcopus descendet è folio ad faldistorium, in quo, simul ac eò peruenerit, genuflectet, omnibus pariter cum eo genuflectentibus, exceptis celebrante, Diacono, & Subdiacono, qui in hac Missa nō genuflectunt, nisi ad Versiculum [Adiuua nos Deus, &c.] vt infra dicetur. Dicta vltima oratione, Episcopus surgēs redit ad sedem suā, & iterum antequā inchoetur Versiculus [Adiuua nos Deus, &c.] descendet ad faldistoriū, & genuflectit, vt prius, sic manens vsq; ad finem Versus, genuflectentibus etiam celebrante, ac ministris altaris. Quo versu dicto, & non prius Diaconus cum solitis ministris, deposita iam planeta plicata, & eadem, vel alia iam inuoluta, & complicata super sinistrum humerum & super stolā posita, & sub eius brachio strictè cordulis colligata, ne decidat, accedit ante vltimum gradum sedis Episcopi, & ab ipso sedēte petit benedictionem pro Euangelio recitando;

tando; quo finito, Episcopus deofculatur textū Euangelij sibi à Subdiacono delatum, & adhuc stans sine mitra à Presbytero assistente thurificatur. Tūc accedit, qui sermonem, vel cōcionem habiturus est, & petit benedictionē, & Indulgentias ab Episcopo, & alia fiunt, & prosequitur Missa, prout in capitulo de cōcionibus, & sermonibus, & alijs locis opportunis explicatū fuit. Finita præfatione, & dicto per Episcopum cum Canonicis ad circulum venientibus [Sāctus, &c.] iterū Episcopus descendit ad faldistorium, & ibidem genuflectit, sic manens vsq; ad [Per omnia sæcula] ante [Pax Domini,] & tunc reuertitur ad sedē suā, & dicit [Agnus Dei] cum Canonicis, qui similiter veniunt ad circulos. Subdiaconus in hac Missa sustinet patenā, prout in alijs Missis, & Diaconus, & Subdiaconus cantaturi Euangelium, & Epistolam respectiue deponunt planetā, & osculantur manum Episcopi, prout in Dominicis Aduetus. Post Communionem, antequam celebrans dicat [Dominus vobiscū.] Episcopus iterum descēdit ad faldistorium permanens genuflexus ad omnes orationes, quæ post Cōmunionem dicuntur. Dicta vltima post Communionem. Diaconus vertit se ad populum, & dicit

Verficulum [Humiliate capita vestra Deo] Episcopo, & alijs genuflexis manentibus, & capita inclinātibus: finita vltima oratione, Episcopus reuertitur ad sedē suā, & ibidem dat benedictionem solemnē more solito. Quæ dicta sunt superius circa genuflexiones ad orationes, & præfationē seruabuntur in omnibus alijs Missis ferialibus, tēpore Quadragesimæ, & Vigiliarum præsentē Episcopo. Si Episcopus vellet hac die solemniter celebrare, finita oratione post Cinerum asperisionem, sedet aliquātulum, & mox surgens sine mitra incipiet [Deus in adiutoriū] pro Nona; & cum inchoatur Psalmus [Mirabilia, &c.] sedet, & leget Psalmum [Quam dilecta, &c.] & interim imponētur eidem sandalia, Canonicis, & alijs omnibus remanentibus paratis. Finita Nona, Episcopus lauabit manus cum ceterimonijs cōsuetis prout finita Tertia in alijs Missis per ipsum celebrandis: & dum lauat manus, accedet Presbyter assistens cum pluuiali, & adiuuabit incipiendo seruire Episcopo in officio assistētiæ: lotis manibus, Diaconus Euangelij, & Subdiaconus parati vsque ad planetam exclusiue absque manipulis induent Episcopū paramentis Missalibus, adiuuantibus duobus Diaconis assistentibus cū planetis

Cærimonialis Episcoporum.

neris plicatis ante pectus. Parato Episcopo, Diaconus, & Subdiaconus capient planetas plicatas, & manipulos pro Missa, & fiet processio ad altare, & inchoatur Missa, in qua omnia seruantur, quæ in capitulo de Missa solemni per Episcopum celebrâda, explicata sunt, exceptis his, quæ hac die particulariter faciendâ sunt, vt supra narratum est. Ante primam orationem Episcopus non dicet [Pax vobis] sed [Dominus vobiscum.] & cū dicitur Versiculus [Adiuua nos Deus.] Episcopus genuflectet, nō in faldistorio, sed apud sedem suâ. In reliquis omnia fiēt, vt supra explicatum est, & prout dicitur in dicto capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante.

DE EADEM FERIA
quarta Cinerū, Episcopo absente, & in Collegiatis Cap. XIX.

Adem oīa, quæ superius in præcedēti capitulo expressa sūt, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent, præparentur, & seruentur, absente Episcopo, & in Ecclesijs Collegiatis, paucis infra scriptis mutatis. Nam celebrans parabitur cum ministris in Sacristia, & accedet ad altare cū debitis reuerētijs,

vt dictum fuit in capitulo de festo Purificationis, absente Episcopo. Ministri verò erunt hac die tam in benedictione Cinerum, quàm in Missa cum planetis plicatis, quæ quando tēpus erit, in Missa deponent, & reassument, iuxta regulas traditas in capitulis de Dñicis Aduentus, & de Dñicis Quadragesimæ. Vas cū Cineribus collocabitur super altare à latere Epistolæ: vas autem cum aqua benedicta, & aspersorio, ac thuribulum cū nauicula, & incenso ponentur in angulo altaris. Celebrans stās in cornu Epistolæ benedicit Cineres, prout in Missali, & imponet incēsum, & illos asperget aqua benedicta, & thurificabit prout de candelis dictum fuit. Et similiter, finita benedictione, medius inter Diaconū, & Subdiaconum stabit, & Diaconus tenet vas cum Cineribus. Tūc accedit dignior Sacerdos de choro, & Cineres celebrāti, capite inclinato, imponet, dicens [Memēto homo, quia puluis es, &c.] & statim celebrans eidem digniori stāti, capite similiter inclinato, ante ipsum celebrantē, Cineres imponet; mox Diacono, & Subdiacono, & cæteris Canonicis per ordinem, qui omnes in habitu Canonicali capite inclinato stantes à celebrante Cineres accipient; beneficiati, seu mansionarij, & clerici,

& cæteri omnes genuflexi . Finita distributione, celebrans, deposito pluuiali, lauabit, manus priuatè in angulo altaris, & statim, accepta planeta, incipiet, & prosequetur Missam, prout in ordinario huius diei, seruatis circa genuflexiones, & ad Versiculum [Adiuua nos Deus,] omnibus, quæ in præcedenti cap. expressa sunt. Post Euangeliũ fiet sermo, seu habebitur concio, nulla tamen petita per sermocinaturum benedictione .

DE DOMINICIS QUADRAGESIMÆ vsq; ad Dominicam Palmarum. Cap. XX.

IN Dñicis Quadragesimæ eadè oĩa seruentur, tã circa ornatum Ecclesiæ, & paraméta altaris, ac ministrorum, quam circa cærimonias in Missa, quæ superius expressa sunt in cap. de Vesperis, & Missis in Dominicis Aduentus, siue ab Episcopo, siue ab alio, præfente Episcopo, celebrandis . Quæ autem ibidem dicta sunt, de Dominica tertia Aduentus, circa paramenta altaris, ministrorum, obseruantur eodem modo in quarta Dñica Quadragesimæ . In quinta verò Dñica, quæ de Passione dicitur, cooperiantur, antequam offi-

cium inchoetur, omnes cruces, & imagines Saluatoris per Ecclesiã, & super altare nullæ ponantur imagines Sanctorũ . Cantores verò ab hac Dominica quinta Quadragesimæ vsq; ad Pascha, excepta feria quinta in Cena Domini, non vtantur cãtu figurato, sed Gregoriano .

DE OFFICIO, ET MISSA in Dominica Palmarum.

Cap. XXI.

Officiũ in Dominica Palmarum, hoc est, benedictio, & distributio illarũ, ac deinde processio simile est terè in omnibus officio, quod fit in die Purificationis beatæ Mariæ Virginis in benedictione, & distributione candelarũ, & demũ in processione. Remissiũs tamẽ aliquatò hac die paratur altare, & tribuna, quã illa . Præparatur igitur in mēsa apud altare, & sedẽ Ep̃i, vt de candelis dictũ fuit, palmæ, seu rami oliuarũ benedicẽdi, inter quos si palmæ haberi nõ possent, orientur, & aptẽtur ex dictis ramis aliquot flosculis, & paruis crucibus ex palmarũ folijs cõpositis, vt speciosiores cæteris appareant pro Episcopo, Canonicis, & Magistratibus: & saltẽ palmæ perquirantur pro Episcopo, Prælati-

Cærimonialis Episcoporum .

tis, & maioribus Magistratibus, aut aliquibus magnis viris, si aderunt; Abacus quoque à latere Epistolæ ea omnia, quæ in dicta die Purificationis enumerauimus, continens accommodetur. Super altari etiam ponentur eadē paramenta, pro Episcopo, eodem ordine, ut ibi dictum fuit: ante altare palliū violaceum. Custodes etiā, si opus erit, adhibeantur, qui populi pressuram cohibeant. Episcopus hora competēti eodem modo, & ordine cum cappa veniet ad Ecclesiā, orabit, ascēdet ad sedem suam, capiet paramēta, & pariter Canonici, prout ibidem latius explicatum fuit. Quibus expeditis, dictis Epistola, & Euangelio prout in Missali, Episcopus stans in sua sede sine mitra, incipiet benedictionē Palmarum, manibus iunctis dicens [Dominus vobiscum.] Cappellano librum sustinente deinde cārans orationes, in tono feriali incipiens ab ea, videlicet [Auge fidem, &c.] Tum præfationem, & aliās quinque orationes sequētes. Cum dicitur quinta oratio, videlicet [De^o qui per oliuæ ramū, &c.] accedūt duo Acolythi, vnus cum thuribulo, & nauicella, alter cum vase aquæ benedictæ, & aspersorio ad Episcopū cum debitis reuerentijs; qui dicta per eū sexta oratione, videlicet [Benedic quæsu-

mus Domine, &c.] imponit thus in thuribulum; cū solita benedictione aspergit palmas, & thurificat, ministrāte Presbytero assistēte parato, ut ibi: tū adhuc stans eodē vocis tono dicit [Dñs vobiscum.] & septimam orationem, videlicet [Deus qui filium tuum, &c.] qua completa, sedet, & accipit mitrā. Tūc dignior ex Canonicis præberci palmā pulchriorem acceptā de manibus Sacristę, vel alteri^o ad id deputati, osculando palmā, & manum, quā Episcopus tradit tenendā alicui suo Cappellano; nec refert, an dicta palma pro cōmoditate Episcopi sit breuior, vel longior cæteris dūmodo sit pulchrior ornatu. Ponitur eidem mappa per Acolythos ex abaco allata super gremio Episcopi, quam ipsi hinc inde genuflexi tenent vsque ad finem distributionis palmarum; & eleuantur hinc inde fimbriæ pluuiialis ipsius per Diaconos assistētes, Episcopus tunc incipit palmas distribuere Canonicis, & alijs eodem ordine, prout de candelis dictum fuit; & chorus tunc incipit Antiphonam [Pueri Hæbreorū, &c.] Finita distributione, Episcopus more consueto lauat manus; accedunt ad eum duo Acolythi ceroferarij cum cādelabris, ac cereis accēsis ipse verò, deposita mitra, surgit, & cantat ex libro Do-

minus vobiscū.] deinde orationē ultimam, videlicet [Omnipotens sempiternus Deus, &c.] Qua finita, sedet, accipit mitrā, ponit thus in thuribulū, ministrantibus Presbytero assistente, & Acolyto; ordinatur per Cærimoniarium processio circum Ecclesiam eodē ordine, prout ibi dictum fuit, & omnes gerunt suas palmas in manibus; Episcopus autem illā sinistra defert, & dextera benedicit. Exire debet processio extra portam Ecclesiæ, & antequam crux processionis ingrediatur dictam portam, præveniunt aliqui cantores illam ingredienti, & mox claudentes, & versus ipsam processionem cantantes Versiculum [Gloria Laus, & honor, &c.] respondentibus alijs cantoribus extra portā, prout traditur in Missali ordinario. Cantatis omnibus Versiculis, vel eorū parte, prout tēpus, & occasio postulabit, Subdiaconus portās crucem tangit cum illius hasta portā, quæ statim aperitur, & processio ingreditur, choro cantante Antiphonam [Ingrediente Domino, &c.] Interim Canonicus Missam celebraturus cū Diacono, & Subdiacono debent esse parati, & remota mēsa, Canonici ingressi chorum deponunt paramenta, & palmas quas resumunt, dum cantatur Passio, & Euāgelium. Proceditur

ad Missā, & omnia observantur, prout in die Purificationis dicitur; siue celebraturus sit Episcopus, siue non, vt ibi. Differentia erit tantum, quòd Diaconus, & Subdiaconus hac die vtuntur planetis anteplicatis, & observant regulam, illas deponendo, & accipiendo, prout supra in capitulo de Dominicis Aduentus dictum fuit. Cum Subdiaconus in Epistola pronunciat verba illa [vt in nomine Iesu omne genu flectatur.] Episcopus, & omnes vsque ad terram genuflectent, & permanent genuflexi vsq; ad illa verba. [Et infernorum] inclusiuè. Tres, qui Passionē sunt cantaturi, dum cantatur Epistola, & Tractus, paratur amictu, alba, cingulo, stola ab humero sinistro pendente, coloris violacei, in sacristia, & circa finem tractus procedunt à sacristia hoc ordine. Antecedit Cærimoniarium, tã ille, qui Euangelistæ personā agit, portans sibi librū, deinde, qui turbarum, vltimò qui Christi, sequentibus tribus Cappellanis cum cottis sine candelabris, & sine incēso: & factis altari, & Episcopo debitis reuerentijs, accedunt ipsi tres ad osculum manus Episcopi eodē ordine; nullam tamen petunt benedictionē: deinde descēdunt ad locum, vbi cantāt Passionem versus cornu Euangelij, seu in pulpito, secundum

Cærimonialis Episcoporum .

cundum consuetudinem Ecclesiarum . Et Cappellani tres antedicti stant contra illos, quorum qui est medius, tenet librum, quem inter se mutant æquali spatio, & dū recitatur passio, prout Cærimoniarus eos prius admonuit, & in ipso actu, cum tēpus est, eisdem significat nutu. Cū Passio inchoatur, celebrans cum suis assistentibus legit Passionem tenens palmam in manibus, & stans in cornu Epistolæ: & Episcopus, & omnes surgūt, detecto capite, palmas manibuste nentes vsque ad finē Passionis, in qua dum recitatur [Iesus autem exclamans voce magna emisit spiritum.] Episcopus in sua sede, & omnes in suis locis genuflectunt, etiā ipsi Cantores, & Cappellani. Deinde surgunt, & is qui Euangelistam agit, perficit suam lectionē, iisdem cōministris astantibus, vt prius: qua finita, Episcopus sedet, & accipit mittā, deposita palma. Tunc Diaconus Euangelij, deposita planeta, eaque, siue alia duplicata, super humerū sinistrum posita, & sub brachio dextero colligata, portat librum ad altare mox vadit ad osculum manus Episcopi, ducente Cærimoniaro, & reuertitur ad altare, dicens genuflexus Mūda cor meum; &c. Interim Episcopus ministrante Acolyto vel Cærimoniaro, ac Presbytero

assistente, imponit incensum more consueto. Diaconus cum libro ante pectus, præcedentibus thuriferario, & duobus Acolythis sine candelabris, subsequente Subdiacono, petit benedictionem, incensat librum, & cantat Euangelium [Altera autem die, &c.] Ad elevationē solus Episcopus tenet palmam; cætera vt in alijs Missis.

DE MATVTINIS TENEBRARUM quartæ, quintæ, & sextæ ferie maioris hebdomadæ.

Cap. XXII.

Ost Dominicam Palmarū nullæ occurrunt solēnitates, quæ indigeant speciali declaratione, ante officium Tenebrarū: nam licet tertia, & quarta feria celebrari solent Missa solemnis, & infra eā decantari Passio Domini Nostri Iesu Christi celebrabitur secundum ritum, & cærimonias, quæ obseruari solent in diebus ferialibus, prout superius declaratum fuit præsentē, vel absente Episcopo. Passio autem recitabitur, prout præcedenti Dominica dictum fuit, tam quo ad habitum, & numerum ministrorum, quàm quo ad alias cærimonias. Ipsa verò quarta feria hora vigesima prima, vel circa, Ep̄s

veniet cum cappa ad Ecclesiam sequentibus Canonicis: & ingrediens Ecclesiam cooperit sibi caput caputio cappæ, & si erit Archiepiscopus, non defertur crux ante eum in Matutinis horum trium dierum. Ecclesia autem, tribuna, altare, & sedes Episcopi poterunt remanere parata, prout fuerunt Dominica præterita, seu aliquantò parcius, vel remissius: & à latere Epistolæ ponitur candelabrum triangulare accommodatum ad sustinendos quindecim cereos ceræ communis ponderis vnius libræ, vel circa singulos, qui paulò ante aduentum Episcopi accenduntur simul cum cereis altaris ex eadem cera communi. Episcopus factis solitis orationibus, sibi ipsi trahens cappæ caudam per terram, accedit ad suam sedem, nullo sibi tunc Canonico assistente, sed tantummodo aliquibus Cappellanis cum cottis circa eum stantibus. Quòd si magis placeret accedere ad chorum apud Canonicos, esset laudabile. Postquam Episcopus aliquantulum quieverit in sua sede, surgit, surgentibus omnibus, & detecto capite, dicit versus altare secretè [Pater noster, Ave Maria, & Credo] usque ad finem, tum sibi ipse caput tegit eodem caputio, & sic stat, quousque chorus dixerit Antiphonam *Zelus domus tuæ, &c.* qua finita, & incepto

Psalmo, sedet, & Cappellani aptant fimbrias cappæ; similiter Canonici, & alij omnes sedent. Finito quolibet Psalmo, Cærimoniaris vel aliquis Cappellanus accedit cum debitis reuerentijs cum instrumento apto ad extinguendum ad candelabrum triangulare, & extinguit cereum in illius extremitate positum à latere Euangelij; deinde in fine alterius Psalmi alterum ab alio latere, & sic successiuè alternatim ab utroque latere singulos cereos extinguit in fine cuiuslibet Psalmi, tam primi, quam sequentium Nocturnorum, & Laudum. Finita Antiphona tertij Psalmi, in quolibet Nocturno, cum dicuntur Versiculi, Episcopus surgit, surgentibus omnibus, caput detegit; & finito Respõsorio, dicit secretè totum [Pater noster] ut prius, quò finito, detecto capite, sedet, sedentibus omnibus. Tunc Cantores accedunt cum debitis reuerentijs altari, & Episcopo ad legile præparatum in medio chori, seu ad locum consuetum, secundum consuetudines Ecclesiarum, & ibi cantant lamentationes, quibus finitis, ac factis reuerentijs altari, & Episcopo, recedunt. Lectiones secundi, & tertij Nocturni cantant vel ipsi Cantores, vel Canonici pro more Ecclesiarum, incipiendo à Iunioribus singuli singulas. Ad Be-

Cærimonialis Episcoporum.

nedictus Episcopus surgit, delecto capite surgentibus omnibus. Cum dicitur Versiculus [vt sine timore, &c.] Cærimoniarus, seu aliquis Cappellanus cum instrumento apto extinguit singulatim ad quemlibet Versiculū singulos cereos altaris, incipiēdo à cornu Euāgelij, & pariter omnia alia lumina, si qua sint per Ecclesiam, extinguuntur, præterquam ante Sanctissimum Sacramentum, ita vt in fine Benedictus reperiantur omnia extincta. Cum repetitur Antiphona post [Benedictus] Cærimoniarus, siue alius Cappellanus remouet ex candelabro triangulari vnicum cereum accensum, in cuspide trianguli positum, eumque accensum eleuata manu sustinet super cornu Epistolæ altaris, vel super paruula mensa, & cum inchoatur [Christus factus est pro nobis] illum sic accensum abscondit retro altare, vel alio modo. Interim Episcopus descendit à sede, & genuflectit super faldistorio præparato ante altare, omnibus genuflectentibus: & statim chorus incipit sub silentio [Pater noster] mox Psalmū [Miserere] modulata, sed flebili voce. Quo finito, Episcopus genuflexus, ac capite aliquantulū inclinato, vel ex libro, vel memoriter recitat clara voce orationem [Respice quæsumus, &c.] vsque

ad [qui tecum,] quod secretè cōplet. Qua oratione finita, Cærimoniarus manu scabellum, seu librū percutiens per breue spatium strepitum, fragoremq; facit, & à cæteris fit, donec Cærimoniarus cereū prædictū accensum, qui fuerat absconditus, in mediū profert, quo prolato, oēs cessare debent à strepitu. Finito strepitu, Episcopus, & omnes surgūt, & recedunt eodem modo, & ordine quo venerāt. Eadem seruantur in duobus sequentibus Matutinistenebrosis, hoc tantū excepto, quod altare, sedes Episcopalis, & tota tribuna, ac pavementū penitus denudatur: poterit tamen in sede Ep̄i adhiberi puluinar, pro eius cōmoditate, si volet: & aduertatur vt officiū perficiatur hora tarda, hoc est, sole occidēte.

DE OFFICIO, ET MISSA feriæ quintæ in Cœna Domini. Cap. XXIII.

Via hac die plura occurrunt officia in Ecclesia Dei peragenda, scilicet; penitentiū recōciliatio, Oleorum consecratio, Missa, processio, ac repositio Sanctissimi Sacramenti; ac demum mandatū, subiūgemus ea tantū, quæ ad Missam, processionem Sacramenti, &

mandatum pertinent. Cetera nãq; in Pontificali libro latè explicantur, vnde sumi possunt. Præparandum igitur, ornandumq; erit aliquod facellum intra Ecclesiã, quo pulchrius, magnificentiusq; poterit, multis luminibus ornatum, in quo post Missam illius diei recondendum sit Sanctissimum Sacramentũ; & in eo altare cum sex candelabris, ac cereis. Præparetur etiã baldachinum album perpulchrũ, thuribula duo cum nauicula, velum vnum paruum pro Sacramento, alterum magnum, & amplum, quod circũ humeros Episcopi ponetur, dũ Sacramentum portabit; & ambo hæc vela sint serica, vel aurata, aut pulcherrimè ornata; calix amplior, & pulchrior cæteris, vbi Sacratissima Hostia reponetur, funalia, seu candelæ ceræ albæ in numero sufficienti pro Canonicis, & clericis; vna iter eas picta, & ornata pro Episcopo, quam vn^o ex suis Cappellanis, vel scutiferis deferet, in processione accendenda; item duæ Hostiæ consecrandæ; item vas argenteum, seu aureum cũ multis particulis consecrandis pro communicandis Canonicis, & clero. Summo mane Episcopus si ipsemet erit celebraturus, veniet ad Ecclesiam ordine consueto cũ cappa, associatus à Canonicis; parabitur in Sacristia, vel secretario,

vt aliàs, & interim, dũ dicitur *No-
na*, capiet sandalia, leget Psalms sine Gloria Patri, & in fine cum dicitur à choro [*Christus factus est, &c.*] genuflectit ante altare; & finito Psalmo [*Miserere, &c.*] genuflexus dicet orationem [*Respicere, &c.*] mox redibit ad sedè, deponet cappam; lauabit manus; accipiet sandalia, & paramenta alba, vt aliàs; & cum eo parabuntur Canonici, & perficiet, si volet ea, quæ supra dicta sunt, secundum rubricas libri Pontificalis circa reconciliationem penitentium, & Oleorũ consecrationè; procedetq; in Missa cum solitis cærimonijs, & prout in Missali Romano, & vt supra dictum est in cap. de Missa solemni. Paulò ante communionè Cærimoniarius, vel aliquis Cappellanus portat ex abaco ad altare supradictum calicè magnum vacuũ, & dicta duo vela, sumptaq; cõmunionè corporis, & sanguinis, antequã se purificet Episcopus, reponet Sacramentum in calice, quem Diaconus palla, & patena desuper posita, ac demum velo serico cooperit, & in medio altaris collocat reuerenter: deinde antequã se purificet, communicat primũ Diacõnũ, & Subdiaconum, deinde omnes Canonicos paratos, & alios Sacerdotes de Ecclesia, qui stolam à collo pendentem supra cottam

Cærimonialis Episcoporum.

habere debent, & denique omnes de cetero eo modo, & forma prout latius explicatur in capit. de Missa in die Pasche per Episcopum celebranda, & communione generali. Sed hodie Diaconus, & Subdiaconus assistentes, & cæteri Canonici parati faciem Episcopi celebrantis non osculantur. Finita communione, Episcopus se purificat, & abluit digitos, & facta reuerentia cum genuflexione Sanctissimo Sacramento, retrahit se extra cornu Epistolæ, versa facie ad populum, vbi lauat manus sine mitra: & eundo, & redeundo ad altare semper vsque ad terram genuflectit ante Sacramentum: & dum vertit se ad populum dicturus [Dominus vobiscum] non vtique in medio altaris vertit renes Sacramento; sed versus latus Epistolæ, dicto [Ite Missa est] Episcopus sine mitra stans in latere Epistolæ dabit benedictionem solemnem, sed Indulgentiæ publicabuntur in loco, vbi reponitur Sacramentum. Cum Episcopus post Missam dicturus erit Euangelium [In principio, &c.] nullum signum faciet super altari, vt aliàs: quo finito, retrahens se ad suam sedem deponit sacras vestes vsque ad stolam exclusiue, & accipit pluuiale album. Interim Canonici parati accipiunt cereos accensos: & digniores ex

beneficiatis, siue ex mansionarijs parati pluuiialibus capiunt hastas baldachini. Episcop^o, accepto pluuiali, & mitra, stans ponit incensum in duo thuribula absque benedictione, & non osculata manu Episcopi, ministrante Presbytero assistente, vt aliàs. Quo facto, redit ad altare, vbi nudo capite genuflexus super puluino, accepto altero ex dictis duobus thuribulis ab assistente Presbytero, incensat Sacramentum triplici ductu: tum imponitur super eius humeros velum, & firmatur spinulis: & Diaconus assistens, & non alius cum debitis reuerentijs capit Sacramentum de altari, & illud stans offert Episcopo genuflexo sine reuerentia, & sine osculo versus Episcopum. Sed postquam illud in manibus Episcopi reliquit, genuflectit: Episcopus verò cum Sacramento surgit, & statim Cantores incipiunt Hymnum [Pange lingua, &c.] Ministri assistentes hinc inde eleuant fimbrias anteriores pluuiialis. Cærimoniaris verò, vel aliquis Cappellanus, dum Episcopus ascendit, vel descendit per gradus, eleuat extremitatem vestis interioris à parte anteriori, & nobilior laicus, vel alius iuxta consuetudinem loci, qui adest, subleuat pluuiale à posteriori parte. Episcopus intrat sub baldachinum portans Sacramen-

cramentum deuotè, Canonici parati cum candelis præcedunt ordine solito. Cum peruenerint ad Sacellum, vbi Sacramentum deponi debet, relinquitur extra illud baldachinũ, & cantores in cantu pio, & deuoto cantant [O salutaris hostia, &c.] vel [Tantum ergo Sacramentũ, &c.] donec Sacramentum fuerit per Episcopum repositũ, & incensatum. Cum Episcopus erit ante supremum gradum altaris, Diaconus accipiet de manu ipsius stantis Sacramentum genuflexus sine osculo manus, quod deponet super altares in loco præparato, cooperiens velo vndiq; Calicẽ. Et interim Episcopus paulò retrocedens, stans imponet incensum in altero ex thuribulis, & rursus genuflexus Sacramentũ incensabit triplici ductu, & ascẽdens altare, eodemq; cum genuflexione deosculato, dabit benedictionem solemnem, stans sine mitra in latere Epistolæ, accepto baculo pastorali, dũ dicit [Pater noster, &c.] & Presbyter assistens tunc publicabit Indulgentias quadraginta dierũ more solito; & Canonici deponũt paramenta, & reuertuntur in chorũ ad Vesperas; quibus finitis, denuantur altaria, & omnia, & deinde fit mandatum, vt in sequenti capitulo. Quòd si Episcopus necessario impedimento præpeditus non

celebraret hęc Missam, sed illi per alterum celebratæ interesset paratus, vt aliàs, saltẽ non omittat portare Sacramentum in processione, quo casu Canonici accipiẽt paramenta in fine Missæ, & demũ, reposito Sacramento, accedere ad mādatum, & lauare pedes pauperum, vel Canoniorum, vt infra.

DE MANDATO, SEV
lotione pedum. Cap. XXIII.

IXpletis Vesperis in Ecclesia, Episcopus descẽdit ante Altare, vbi facta oratione, surgit, & deponit pluuiale, stolam, & cingulũ albi coloris, & accipit eadem coloris violacei cum mitra simplici; Diaconus autẽ, & Subdiaconus, qui in Missa ministrarunt, retinẽt eadẽ paramenta, prout est in vsu, & præcedẽtib; Canonici, & cruce Archiepiscopali, si sit Archiepiscopus, procedit ad locũ, vbi parati sunt pauperes, quibus lauandi sunt pedes. Sed quia circa hoc diuersi sunt ritus Ecclesiarum; alibi enim est i vsu vestire sumptib; Episcopi, vel Capituli tredecim pauperes, eisdemq; cibo, & potu reficere, & mox suo tempore eisdẽ pedes lauare, & eleemosynã præbere; alibi Episcopi lauant pedes

Cærimonialis Episcoporum.

tredecim ex suis Canonicis; ideo relinquetur hoc faciendum iuxta consuetudinem Ecclesiarum, vel arbitrio Episcopi, si maluerit pauperibus lauare, etiam in locis, ubi sit consuetudo lauandi Canonicos; videtur enim eo pacto maiorem humilitatem, & charitatem præferre, quam lauare pedes Canonicis. Si igitur lauandi erunt pedes tredecim pauperibus, præparabuntur in Ecclesia ubi magis conueniet, seu in aula capitulari, vel alio loco consueto, & idoneo infra scripta, videlicet, faldistorium seu sedes pro Episcopo in capite aulae, abacus, seu mēsa capax, mappa nitida superposita cum duobus candelabris, & cereis albis ardentibus, erunt super ea plures pelues, seu lances argentei, si haberi poterunt, cum vrceis aqua aliquatulum calida implendis, & ad minus duo: alia Lanx similis cū tredecim map pulis ad extergendos pedes, & alia cū pecunijs pro elemosyna pauperibus donandis, pro vnoquoque æquali portione diuisis, item linteam, quo Episcopus præcingi debet, vas cum aqua calida, & aliud cum frigida; vasa etiam cum mantili pro lauandis manibus Episcopi post lotionem pedum, thuribulum cum nauicula, & incenso per Acolythum tenendum, vas cum carbonibus ardentibus, ipsa men-

sa iam dicta, ac vasa, & totus ille locus floribus, & herbis odoriferis aspergatur. Præparetur etiam pulpum; seu legile pallio serico, seu auriphrigiato coopertum, super quo liber Euangelij ponatur, cum illud cantandum erit, à latere sinistro Episcopi, & aliud nudum pro cantoribus, liber Euangeliorum, liber pro Episcopo, repagula pro Episcopo ne opprimatur; scamnum oblongum, & præaltum à dexteris panno viridi coopertum, super quo sedebunt pauperes tredecim iam dicti, nouis vestibus albi coloris induti dexterum pedem denudatum habens. His omnibus præparatis, Episcopus, ut dictum est finitis Vesperis, vel à prandio, prout Episcopo commodius videbitur, paratus, ut dictum est, cum suis ministris illuc accedit sedet in sua sede, vel faldistorio sibi parato. Tunc Acolythus cum thuribulo, & nauicula ad eum accedet; & Episcopus, ministrante Presbytero assistente nauiculam, imponit incensum in thuribulum, & benedicit more solito. Quo facto, Diaconus, ut supra, gerens ante pectus librum Euangeliorum, accedit cum Subdiacono, & duobus ceroferarijs ante Episcopum, à quo genuflexus simul cum alijs iam dictis petit benedictionem dicens [Iube Domne, &c.] cui Episcopus respondet [Dominus

fit in corde tuo, &c.] Diaconus, benedictione accepta, surgit cum ministris suis: accedit ad locum Euangelij cantandi, & posito libro Euangeliorum super legili, quem Subdiaconus à tergo ambabus manib⁹ retinet: &, si erit Archiepiscopus, Cappellanus crucem tenens stabit propè ipsum Diaconum, facie Crucifixi versa ad Archiepiscopum; Duo ceroferarij stabunt hinc inde à lateribus legilis, faciebus ad Diaconum cantantem versis. Tunc Diaconus dicit cantado. [Dominus vobiscum.] Signat, incensat, & cantat Euangelium more solito; videlicet [Ante diem festum Paschæ, &c.] Quo finito Subdiaconus portat librum Euangeliorum apertum osculandum Episcopo, nullam ei reuerentiam faciens, nisi post Euangelium deosculatū. Acolythi ceroferarij, factis debitis reuerentijs, reportant tunc candelabra ad abacum, & amouetur legile. Diaconus capto thuribulo de manu thuriferarij incensat Episcopum stantem in sua sede cum suis solitis assistentibus hinc inde triplici ductu, mox recedit cum Subdiacono ad partem; & Cantores tunc incipiunt, & prosequuntur Antiphonam [Mādātum nouum do vobis, &c.] prout in Missali: Episcopus deponit pluuiale, & accipit linteum ex abaco allatū

per aliquem Cappellanum, quo præcingitur; & retinens in capite mitram simplicem, accedit ante primum pauperem, & genuflexus super puluino, quem Cærimoniarius, siue aliquis Cappellanus, continuo trahit, afferentibus pelues, & vrceos scutiferis clericali habitu indutis, lauat illi pedem dexterū, quem lotum tergit, & osculatur, tradens ei eleemosynam: idem facit successiue singulis. Scutiferi autem, si tot erunt, singuli pro singulis pauperibus seruiunt, si pauciores mutantur per vices. Lotis omnibus reuertitur Episcopus ad sedem suam, vbi lauat manus, scutifero altero, seu nobili ante eū Lancem cum vrceo portante cum solitis Cærimonijs, & illicò adsunt duo Ceroferarij cum candelabris, & cereis accensis Cærimoniario eos ducente ante Episcopum, qui deposito linteo, & accepto pluuiiali, ac deposita mitra, surgit, & dicit voce intelligibili [Pater noster] quod secretè complet vsque ad Versiculum [Et ne nos] quē altè pronunciat, respondentibus cantoribus [Sed libera nos à malo] deinde versiculos, & orationē, prout in Missali. Quibus finitis, Episcopus altè eleuans manum, facit signum crucis versus omnes existētes in dicta aula, nihil dicēs, & statim deponit sua paramenta,

Cærimonialis Episcoporum .

& pariter eius ministri, & recedūt. Si Canonici erunt, quibus lauandi sunt pedes, sedebunt in dicto scamno in eorum habitu Canonicali, denudatis pedibus dexteris, & Episcopus eodem ordine laubit illis pedes, terget, & osculabitur, prout de pauperibus dictum est, incipiendo à digniori, sed non datur eleemosyna. In cæteris seruantur omnia supradicta: absente Episcopo, & in Collegiatis seruentur rubricæ Missalis .

DE OFFICIO FERIÆ
sextæ in Parasceue Episcopo celebrante . Cap. XXV.

SI Episcopus velit ipsemet celebrare in die parasceues, seruētur infrascripta; videlicet, altare sedes Episcopi, sedilia Canonicoꝝ, & aliorum ac tota tribuna sint penitus denudata, in abaco mappa superponatur, sed à nulla parte pendeat; vbi erit tantum peluis cū vrceo ad lauandas manus, & alia ad recipiendum pecunias, quæ cruci offeruntur, in ipso, & in altari candelæ ex cera communi extinctæ super candelabris sint, sed nullæ imagines, aut alia ornamenta super altari collocentur, præter crucem, & candelabra. Præparetur pannus,

vel tapete oblongum, seu pannus violaceus extendendus suo tēpore pro adoratione crucis, magnus itē puluin⁹ ex serico villosio violaceo, auroque factus, vbi crux erit ponenda; & velum album serico violaceo intertextum, super eo explicādum scabellū, seu faldistorium nudum, super quo Episcopus ante altare genuflectat. Paramenta autem Missalia erunt nigri coloris, & pro Diacono, & Subdiacono planetæ ante plicatæ, & pluuiale eiusdem coloris pro Presbytero assistente. Hora competēti Episcopus veniet ad Ecclesiam cum sua cappa, associatus more solito, vt in Matutinis huius hebdomadæ, orat ante Sanctissimum Sacramētum, & altare maius, & intrat secretarium, vbi pariter altare, & omnia nudata, præter crucem velatam, & cerei extincti super eo: ibi cum cappa ascendet ad sedem suam nudā ibidem præparatā, & stans, detecto capite, versus altare dicit secretè [Pater noster Quo finito, chorus recitat Nonā. Incepto primo Psalmo, Episcopus sedet. Interim Canonici Euangelium, & Epistolam cantaturi capiunt sua paramenta, præter manipulum, & planetam, & sic in albis remanent donec erit tēpus parandi Ep̄m. Cum dicitur in fine Nonæ [Christus factus est, &c.] Episcopus genuflectit ante altare

altare super scabello, vel faldistorio nudo, capite detecto, & finito Psalmo [Miserere] dicit genuflexus orationē [Respice quæsumus Domine, &c.] mox reuertitur ad dictam sedē; deponit cappā, & sedens lauat manus more solito. Deinde per Diaconū, & Subdiaconū paratur solitis paramētis, exceptis sandalijs, & chirothecis; quib⁹ hodie non vtitur; dicit orationes solitas ad paramenta, non tamen Psalmum [Quam dilecta, &c.] cum alijs Episcopis, & omnes vtuntur paramētis nigris si haberi possunt, & deficientibus nigris, coloris violacei. Cū Episcopus incipit parari, Canonici pariter capiunt paramēta conuenientia prout suo loco dictum est, Diaconi habeant planetas ante pectus plicatas, & Canonicus Presbyter digniori Presbytero proximus seruiet hac die Episcopo in assistentia cum pluuiali nigro. Episcopus paratus sedet aliquātulū: Diaconus, & Subdiaconus capient manipulos, & planetas ante plicatas. Si erit Archiepiscop⁹, præcedet Cappellanus cum cruce velata inter duos ceroferarios cum candelis extinctis, & sine incenso, præcedentibus clero, & Canonicis paratis, procedet ad altare more solito. Si nō erit Archiepiscopus, nō portatur crux. Episcopus ante altare procumbit, & genuflexus super

nudo genuflexorio deposita mitra diutiùs orat, quod & omnes alij faciunt: & interim extēditur per Acolythos, aut Cærimoniarios mappa super altari. Postquā Episcopus orauit, surgit osculatur altare, & resumpta mitra sedet super nuda cathedra, seu faldistorio posito in cornu Epistolæ altaris, ita, vt faciē vertat ad cornu Euangelij. Neque hac die vnquam sedet in sua sede Episcopali in hoc officio, nisi in fine, vt infra Presbyter assistens sedet super primum gradum ad pedes Episcopi, & post eum in eodē gradu Diaconus, & Subdiaconus, & prope ipsos duo alij Diaconi assistentes, vbi solent assistere. Tūc vnus ex beneficiatis cotta indutus, comitāte Cærimoniario, cum debitis reuerētijs, sibi ipsi librum tenens, dicit primam Prophetiam sine titulo in loco, vbi legitur Epistola, & sine osculo manus Episcopi. Qua finita, relinquit librum in manu Cærimoniarij, & factis debitis reuerentijs, reuertitur ad locum suum: Episcopus verò, dū Tractus cantatur, legit ex libro dictam Prophetiam sine candela accensa, ministris tamen assistentibus circa eum stantibus. Finito Tractu Episcopus surgit, & omnes surgunt, amouetur faldistoriū & stans ibidem versus altare dicit [Oremus] Diaconus à dexteris

Cærimonialis Episcoporum .

teris [*Flectamus genua,*] & omnes genuflectunt. Subdiaconus à sinistris [*Leuate,*] & omnes surgunt; Episcopus dicit orationem. Interim Subdiaconus deponit planetam, & portans, & tenens librū cantat Epistolam, siue alterā Prophetiam in loco iam dicto, qua finita, absq; osculo manus resumit planetam, & redit ad locum suū. Episcopus sedet, & dum cantatur Tractus legit eadem, & Tractum, seruiantibus sibi solitis ministris, dum per chorū cantatur Tractus, tres Cappellani seu Cantores, qui Passionem sunt cantaturi, parātur in sacristia habitu Diaconali, præter dalmaticam, prout Dominica præterita dictum fuit, coloris tamē nigri; & circa finem Tractus procedunt eodem ordine cum tribus Cappellanis sine cādelabris, & sine incenso, & cantant Passionem, prout ibi dictum fuit, sed nō osculantur manum Episcopi. Episcopus, & omnes, cum inchoatur Passio surgunt, & stant, detecto capite, vsq; ad eius finem: & Episcopus apud altare in cornu Epistolæ legit secretè ex libro super altare posito Passionem vsq; ad finem, versus aliquantulum ad ipsos cantantes. Cum cantores peruenerint ad ea verba [*Et inclinato capite, &c.*] Episcop⁹ & omnes in locis suis genuflectant sic parumper manētes,

vel orantes, & surgente Diacono, seu cantore, qui Euangelistę personam gerit, omnes surgūt, stantes, & audientes reliquum Passionis, vsquequo legendum sit in tono Euangelij. Tunc Episcopus, & omnes sedent, & cantores qui cantauerunt Passionem, cum debitis reuerentijs discedunt. Tunc Diaconus Euangelij, deposita planeta, & accepta altera cōplicata super humerum sinistrū, portat librum ad altare dicit genuflexus [*Munda cor meum, &c.*] reasumit librū, & vadit cum Subdiacono, & duobus Acolythis sine luminibus, & sine incēso, & nulla petita benedictione, cārat reliquum Passionis in tono Euangelij. Quo finito Diaconus cū alijs qui secum erunt, factis debitis reuerentijs, reuertuntur ad loca sua. Tunc, si sermo est habendus, ducitur sermocinator in habitu conuenienti ante Episcopū per Cærimoniarium, qui genuflexus petit Indulgentias absq; benedictione, & cū debitis reuerētijs vadit ad pulpitum, & habet sermonē. Episcopus tunc sedet in eodem cornu Epistolæ, sed versus ad sermocinātem: alij omnes, sedente Episcopo, sedent. Statim finito sermone, sermocinator pronuntiat Indulgentias ab Episcopo concessas. Nō fit confessio, nec absolutio, nec datur benedictio, sed statim Episcopus surgit,

furgit, deposita mitra, & remota cathedra, & stans in eodē loco cantat ex libro orationes, vt in ordinario. Diaconus dicit [Flectamus genua] Subdiaconus verò [Leuate] aduertendo vbi dicendum erit, prout in ordinario. Finitis orationibus Episcopus deponit planetam apud faldistorium: & interrim, dum dicuntur vltimæ orationes, ministri extendunt tapete magnum, vel pñum violaceum ante gradus altaris, vel Presbyterij, & super primos eius gradus ponunt puluinar amplū & super eo velū, seu mappam sericeā, vt supra, vbi ponenda erit crux: Episcopus, deposita planeta, redit ad angulum posteriorem cornu Epistolæ, facie ad populum versa. Tunc Sacrista capiēs crucem de medio altaris illam porrigit Diacono, qui eādē dat Episcopo, qui eam deuotè accipiēs, manu dextera detegit illius summitatem vsq; ad transuersum crucis, & ambabus manibus illam eleuans voce graui cantat [Ecce lignum crucis] secundū notas in ordinario appositas, Presbytero assistente librum tenente: quod cū dicit, detecto capite, surgūt: Cærimoniaris & alij Cappellani, qui circa altate manent, prosequūtur in cantu verba [In quo salus mundi pepēdit, &c.] & chorus respōdet [Venite, adoremus] quo ca-

su omnes genuflectunt excepto Episcopo celebrante. Idē secundo facit, & cantat Episcopus discooperiendo brachium dexterum crucis, & caput figuræ Crucifixi, procedens ad anteriorem partem anguli prædicti: & tertio discooperiendo totam crucem ante mediū altaris, semper altius vocem extollendo, & idē respōdetur per Cappellanos, & chorū, vt prima vice; pariter, & ad illa verba [Venite, adoremus] semper omnes genuflectūt. Quibus peractis, ipse Episcopus celebrans solus absq; ministris procedit ad locum, vbi est positum puluinar antedictum, portans crucem ambabus manibus eleuatam deuotè, nullam tūc altari faciens reuerentiam, & eam genuflexus ponit, & firmat cordulis, si opus est, supra dictum puluinar adiuuātē Cærimoniaris, qui paulò antepōnere debet prope ipsum puluinar lancem, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur, à dexteris adorantis. Deinde Episcopus redit ad suum faldistorium vbi ministratibus scutiferis, deponit calceos, & sic detecto capite descendit ad crucem adorandam, medius inter duos Diaconos assistentes, & gradiens per dictum tapete, seu pannum, ter cum debita distantia genuflectit ante crucē, aliquantulum pro vnaquaq; vice

Cærimonialis Episcoporum .

orando ; & demū crucem oscula-
tur; prius tamen offert , seu offerre
facit in Lancem ibi positam pecu-
nias ad libitum. Postquam Episco-
pus adorauit crucē , reuertitur ad
suum faldistorium in cornu Epi-
stolæ, reassumit calceamenta, & se-
dens legit impropria, ministran-
tibus solitis Cappellanis . Interim
Canonici bini, & alij beneficiati,
& de clero Ecclesię ordine eorum,
deinde officiales, & nobiles laici
adorant ordine, prout in die Ci-
nerum pro capiēdis Cineribus di-
ctum fuit . Quod si fortasse ad-
set Gubernator principalis , aut
aliquis maximus vir, vel Princeps,
qui aliàs solet habere honorē ante
Canonicos , in hoc actū ibit post
Canonicos, sed ante alios de clero,
quia est actus humilitatis, in quo
laici debent clericis deferre . Circa
finem adorationis accendūtur ce-
rei altaris, abaci, & tribunæ: & Dia-
conus cum Subdiacono explicant
mappam lineam super altari; Sub-
diaconus portat ex abaco corpo-
ralia cum purificatorio, quæ Dia-
conus extēdit super altari, & finita
adoratione, Sacrista reportat cru-
cem ad altare, omnibus genufle-
ctentibus, vt supra . Episcopus se-
dens lauat manus more solito cū
mitra , mox , illa deposita, reassu-
mit planetam, & mitram per ma-
nus Diaconi, & imponit thus in

thuribulū. Interim ordinatur pro-
cessio ad accipiēdum Sanctissimū
Sacramentum de loco vbi pridie
repositum fuerat , eaque de causa
iam preparata esse debent decem,
seu ad minus octo funalia ceræ al-
bæ, item baldachinum, & duo thu-
ribula cum incenso, & igne . Præ-
cedet Subdiaconus, cum cruce in-
ter duos ceroferarios cereos accen-
sos deferentes, & sequuntur primo
clerici, & beneficiati, seu mansio-
narij, deinde Canonici, secundum
eorum ordinē; videlicet primo iu-
niores, deinde digniores, vltimo
loco Episcopus cum mitra medius
inter Diaconos assistentes, & si fue-
rit Archiepiscopus crux portabi-
tur ante Canonicos, & cum disce-
dunt, Episcopus, & omnes reue-
rentiam faciunt cruci cum genu-
flexione. Cum Episcopus peruene-
rit ante fores sacelli, vbi est repositum
Sacramentum, deponit mi-
tram, & statim ingressus sacellum
genuflectit, & ante altare iterum
genuflectit super puluino, & orat
parumper; mox surgit, & stans im-
ponit incensum, ministrante Pres-
bytero assistente, in duo thuribula
nihil dicens : & rursus genuflexus
super puluino incensat triplici du-
ctu Sacramentū, Sacrista aperiē-
te capsulam; vbi includitur: & sta-
tim apponitur velum per pulchrū
circa humeros Episcopi, & acu-
bus

bus firmatur, vt æqualiter hinc inde pendeat: tunc primus Diaconus assistens accipit Sanctissimum Sacramentum de dicta capsula, illudque in manibus Episcopi reuerenter collocat, & statim genuflectit. Episcopus capit calicem, vbi est Sacramentum, velo coopertum ambabus manibus, velo, quod circum humeros habet, coopertis, & illud portat reuerenter sub baldachino, quod deferunt beneficiati parati cum pluuiialibus, si haberi poterunt, & illis deficientibus, cum cottis, præuntibus Cappellanis cum funalibus accensis, & duobus Acolythis cum duobus thuribulis continuò incensantibus Sacramentum; & reuertitur ad Cappellam eodẽ ordine. Cantores cantant Hymnũ [Vexilla Regis prodeunt] Cum peruenerit ad cancellos Cappellæ, vel vbi non sunt cancelli, ad gradus Presbyterij, remouetur baldachinum, & Diaconus Euangelij genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramentum de manu Episcopi stantis, illudque reuerenter collocat super altari: Episcopus deposito velo adhuc stans, ministrante Presbytero assistente, ponit incensum in thuribulum, & genuflexus in primo gradu altaris Sacramentum incensat triplici ductu; & ascendit ad altare, & accipit Sacramentum de Calice, & ponit su-

pra patenam, quam Diaconus tenet, nihil dicens. Tunc Diaconus patenam cum Sacramento offert Episcopo: qui Hostiam Sacram super corporale ponit nihil dicendo. Adde quod Diaconus ponit vinum, & aquam in calice, sine benedictione, cum alijs, quæ latius explicantur fol. 81. 2. circa lineam 15. Quo facto iterum ministrante Presbytero assistente, imponit incensum in thuribulum, & facta genuflexione ante, & post, incensa Sacramentum, & altare more solito dicens [Incensum, &c.] & [Dirigatur Domine, &c.] Cappellani hinc inde tenent funalia accensatvsque Cõmunionem, & obseruantur Cærimonie prægustationis vini, & aquæ, vt alias; & Canonicus proximus priori Presbyterorũ infundit vinum in manus Episcopi in purificatione, quod alias facere solet prior Presbyterorũ, & prosequitur Missã, prout in ordinario. Post Cõmunionẽ Episcopus cum mitra lauat manus in cornu Epistolæ cum solitis cæimonijs deinde ascēdit ad sedem suam Episcopalem nudam, vbi deponit sacra paramenta, & assumit cappam laneam violaceã; interim oēs alij deponunt paramenta, & dicuntur Vesperæ, & in fine Episcopus descēdit, & genuflectit ante altare super genuflexorio nudo: cum dicitur

Chri-

Cærimonialis Episcoporum .

[Christus factus est, &c.] & finito Psal. [Misere] dicit orationē [Respice, &c.] & reuertitur ad domum suam ordine , quo venit.

DE EODEM OFFICIO,

Episcopo non celebrāte, sed præ-
sente, aut etiam absente, & in Col-
legiatis Ecclesijs. Cap. XXVI.

Præparatur, & ser-
uētur omnia in
præcedenti cap.
expressa, si cele-
brans sit Præla-
tus habens insi-
gnia Pōtificalia; si verò nō sit Præ-
latus, sed aliquis Canonicus, om-
nia prædicta similiter parentur,
præter faldistorium, & abacū; &
ipse celebrans cū suis ministris pa-
retur in Sacristia ante Aduentum
Episcopi; qui hora congrua indu-
tus cappa ex lana violacei coloris,
associatus à Canonicis more con-
sueti, venit ad Ecclesiā, orat proli-
xius ante altare super genuflexorio
nudo genuflex⁹, & ad eius sinistra
aliquantulū post ipsum celebrans
super scabello nudo cū Diacono,
& Subdiacono in nudo solo genu
flectētibus; cumq; orauerint pro-
lixius solito, Episcopus surgit, ascē-
dit ad sedem suam, comitantibus
duobus suis assistētibus, qui apud
eum assistunt more solito; & cele-
brās vadit ad altare, & illud oscu-

latur; deinde si sit Prælatus, ad suū
faldistorium; sin minus, ad scam-
num nudum pro ipso, & suis mi-
nistris paratum. Tūc verò per cle-
ricos, & ministros extēditur toba-
lea, seu mappa super altari, quæ pa-
rum hinc inde pendeat. Episcopus
hac die nulli manu, nec verbo be-
nedicit, neque recipit osculū ma-
nus ab aliquo, sed nec ipse oscula-
tur textum Euangelij, nec incensa-
tur, vt aliās. Cum omnes confede-
rint, aliquis ex beneficiatis, vel cā-
toribus cotta indutus, ducēte Cæ-
rimoniario, sibi ipse librum defe-
rens cum debitis reuerentijs cele-
branti, altari, & Episcopo, accedit
ad locū vbi cantari solet Epistola,
vbi alta voce cantat primam Pro-
phetiam sine titulo, librum mani-
bus tenens: qua finita, & factis ite-
rum debitis reuerentijs redit ad lo-
cum suum, relinquendo librū su-
per abaco, vel mensa, & recitatur
per chorum Tractus [Dñe audi-
ui] post Prophetiā, quam simul
cū Tractu legunt, tā ipse celebrās,
quam Episcopus sedentes in suis
sedibus, seruientibus Episcopo de
libro solitis Cappellanis, celebran-
ti verò Subdiacono. Finito Tractu
per chorum, celebrans surgit; & si
est Prælatus, stans ante faldistoriū
versus ad altare dicit [Oremus,]
& Diaconus retro ipsum [Fle-
ctamus genua] Subdiaconus ve-

rò [*Leuate.*] Episcopus, & omnes tunc genuflectunt, & statim surgunt. Si verò nō est Prælatus apud altare, celebrās autem cantat orationē [*Deus à quo & Iudas, &c.*] í tono, vniformi, & feriali. Qua finita, sedet, sedete Episcopo, & omnibus. Tunc Subdiaconus, deposita planeta plicata, sumptoque libro, vadit cum Cærimoniario, factis debitis reuerentijs, ad cantandum alteram Prophetiam in eodē loco; qua cantata, reassumit planetam plicatā, & celebrans, ac Episcopus legunt ipsam Prophetiā, & Tractum, vt prius, & dum per chorū cantatur præfatus Tractus, tres Cappellani, seu Cantores, qui Passionem sunt cantaturi, parantur in sacristia, & circa finem Tractus ordine, prout supra præcedenti capitulo dictum est, cantant Passionem. Episcopus, celebrans, & omnes, cum inchoatur Passio surgunt, & stant detecto capite vsque ad eius finem: sed celebrans stat apud altare in cornu Epistolæ, & legit secretè ex libro, super altari posito Passionem vsq; ad finem, versus aliquantulum ad ipsos cantantes, qui Passionem prosequuntur, & ea finita, Diaconus cantat Euāgelium, seu reliquum Passionis in tono Euangelij, seruatis omnibus, quæ superius in præcedenti capitulo expressa sunt. Finito Euange-

lio, Diaconus cū suis socijs, factis debitis reuerentijs, recedit; & remanet in habitu, quo repetitur vsque ad finem officij; & interim, si sermo est habendus, ducitur per Cærimoniarium sermocinaturus ante Episcopum, à quo petit tantum Indulgentias absq; benedictione: & statim, finito sermone, illas pronuntiat, cum non fiat confessio, nec per Episcopum absolutio, nec benedictio. His expletis, vel, si non sermo, statim finita lectione in tono Euangelij, celebrans accedit ad altare in cornu Epistolæ, cum suis ministris, & cantat orationes, prout in ordinario, aduertendo, quando dici, & quando omitti debeat [*Amen.*] per chorum, & [*Flectamus genua*] per Diaconum. Quæ verba [*Flectamus genua.*] cū dicuntur Episcopus, celebrans, & omnes genuflectunt, & surgunt cum per Subdiaconum dicitur [*Leuate.*] Antequam dicatur vltima oratio, ministri extendunt ad longum pannum, seu tapete ante gradus altaris, vel Presbyterij cum puluino, & mappa, vt præcedenti capitulo dictum est. Completis orationibus, celebrans, si est Prælatus, accepta mitra, procedit ad faldistorium, vbi deponit mitram, & casulam, & redit ad posteriorem partem cornu Epistolæ altaris: & si non est Prælatus, deponit casulā

Cærimonialis Episcoporum.

in eodem loco, cui stanti post angulū dicti lateris altaris, facie versa ad populū, seu chorum, Diaconus offert crucem velatam de altari reuerenter acceptam, qui eā deuotè accipiens manu dextera detegit illius summitatem vsq; ad transfuersum crucis, prout supra præcedenti capitulo dictum est, & dum celebras cātat [Ecce lignum crucis] tenet sibi librum, si est Prælatus, assistens, si verò non est Prælatus, Cappellanus, & Episcopus tunc, & omnes detecto capite surgunt: & semper, dum chorus respondet [Venite adoremus.] Episcopus, & omnes alij, excepto celebrante solo, genuflectunt. Dicto tertio [Ecce lignum crucis,] & seruatis omnibus superius in præcedenti capitulo expressis, celebrans ipse solus absque ministris procedit ad locū, vbi est positum puluinar antedictum portans crucē ambabus manibus eleuatam cum reuerentia, & deuotione, nullā tunc Episcopo, neque altari reuerentiam faciens, & eam genuflexus ponit, & firmat laqueolis, si opus est, supra dictum puluinum, adiuuante Cærimoniaro, qui paulo ante ponere debet lancem prope ipsum puluinū ad dexteram adorantis, vbi pecuniæ, quæ cruci offeruntur, ponantur. Deinde celebrans facta reuerentia Episcopo, redit ad faldistoriū, seu

sedile, vbi deponit calceos, seu crepidas; eodemque tempore Episcopus à suis scutiferis, oras cappæ à Cappellanis subleuatas subeuntibus, excalceatur, qui fimbrias posteriores cappæ per terram trahēs, anteriores verò sibi ipse eleuans, detecto capite, descendit ad adorationem crucis medius inter duos Diaconos assistentes, & gradiens per dictum tapete, ter cū debita distātia genuflectit ante crucem, aliquantulum pro vnaquaq; vice orando, & demū crucē osculatur, offerēs tamē prius cruci pecunias, quas volet offerre: tū redit ad sedē suam, & accipit calceos, quos deposuerat, dictis scutiferis eodē ordine subeuntibus, vt prius: & sedēs coopertus legit improperia, quæ etiam interim per chorum cantantur in totum, vel in partem, prout numerus adorantiū suadebit. Post Episcopum immediatè adorat celebrans, deposita planeta, & retentis dalmatica, & tunicella, si sit Prælatus, & pcedit medius inter duos digniores Canonicos, & si non sit Prælatus, ibit ad dexterā dignioris Canonici casula exutus; sequuntur postea Canonici bini, qui omnes deponere debent calceos, & alij, prout supra expressum est in præcedēti capitulo; & circa finem adorationis accenduntur cerei, vt ibi, & Diaconus portat bursam,

explicat corporalia super Altari; & peracta adoratione, accipit crucem de puluino, eamq; reuerenter portat ad altare, nulli reuerentiam faciēs: sed Episcopus, celebrans, & omnes tunc cruci genuflectunt, & statim surgunt, & remouetur puluinus, & peluis cum pecunijs, & tapete. Mox ordinatur processio, prout ibi dicitur, & proceditur ad locum, vbi est repositum Sanctissimum Sacramentum. Celebrans autem solus paratus procedit immediatè ante Episcopum, qui, dū ordinatur processio, deponit cappam, & accipiat amictum, & stolā supra rochetum, ac pluuiale, & mitrā, & sic deferat Sacramētum, & paratus permaneat vsque ad finem Missæ, deinde deponat pluuiale nigrum, & reassumunt cappam pro Vesperis. Cum peruenerit ante fores sacelli, vbi est Sacramentum, deponit mitram simplicem, & statim ingressus sacellum genuflectit, mox surgit, & ante altare iterum genuflectit super puluino, & iterum surgit, & stans imponit incensum in duo thuribula, nihil dicens, ministrante Presbytero assistente, & rursus genuflexus super puluino incensat triplici ductu Sacramētum, Sacrista aperiēte capsulam, vt supra; & statim apponitur velum circa humeros Episcopi, ita vt æqualiter hinc

inde pendeat, vt supra. Tunc celebrans accipit Sanctissimum Sacramentum de dicta capsula, illudq; in manibus Episcopi collocat, & statim genuflectit. Episcopus capit ambabus manibus, Calicem, vbi est Sanctissimum Sacramentum, velo coopertum, & illud portat reuerenter sub baldachino, quod deferunt beneficiati cum cottis, præeuntibus Cappellanis cum funalibus accensis, & duobus Acolythis cum duobus thuribulis continuò incensantibus Sacramentum, & reuertitur ad Cappellā ordine, quo venerant, Cantoribus Hymnum [Vexilla Regis prodeunt] cantantibus: cum peruenerint ad cancellos cappellæ, vel ad gradus Presbyterij, vt supra, remouetur baldachinum, & celebrans genuflexus ante gradus altaris accipit Sacramētum de manu Episcopi stantis, illudq; reuerenter collocat super altari. Episcop⁹ deposito velo adhuc stans ministrante Presbytero assistente, ponit incensum in thuribulum, & genuflexus super puluino in primo gradu altaris Sacramentum incensat triplici ductu, ipse autem reuertitur ad sedem suam, vbi illico denuò stans ponit incensum in thuribulum per Cærimoniarium allatum, ministrante Presbytero assistente. Deinde detecto ca-

Cærimonialis Episcoporum.

pite genuflectit vsque ad communionem perfectam, omnibus similiter genuflexis manentibus: Cappellani cum funalibus hinc inde versis ad inuicem faciebus, similiter genuflexi tenent funalia accensa vsque post communionem. Celebrans verò postquam Episcopus ad sedem suam peruenerit, extrahit Sanctissimum Sacramentum de Calice, & ponit super patenam, quam Diaconus nihil dicens, & sine osculo offert celebranti, qui illud super corporale ponit, nihil dicens: Diaconus autem ponit vinum, & aquam in Calice sine benedictione, nihil dicens, deinde offert Calicem celebranti, qui illum ponit super altari, vt alias, nihil dicens, & palla tegitur per Diaconum. Tunc accepto thuribulo de manu Diaconi, quòd Cærimoniaris ad altare detulit, facta pri⁹ genuflexione Sanctissimo Sacramento, illud thurificat, & altare, dicens omnes versiculos solitos: non tamen incensatur ipse celebrans, neque Episcopus, sed incensato altari celebrans extra cornu Epistolæ stans versus populum sine mitra, si ea vtatur lauat manus, deinde ad medium altaris cū genuflexione reuersus, dicit inclinatus summissa, sed intelligibili voce [In spiritu humilitatis, &c.] dicit [Orate fratres, &c.] non gi-

rum peragens, vt alias in medio, sed à latere, vt non vertat tergum Sanctissimo Sacramento: deinde omnis omnibus alijs; absolute dicit in cantu feriali [Oremus. Præceptis, &c.] & chorus respondet [Sed libera nos, &c.] & postquàm celebrans secretè respōdit [Amen] prosequitur in tono feriali absolute dicens [Libera nos quæsumus Domine, &c.] vsque ad [Amen] exclusiue, quod chorus altè respōdet. Quo dicto, celebrans, facta vsque ad terram reuerentia Sacramentum dextera accipit quod eleuat sola dextera altius solito ita, vt ab omnibus videri possit sinistra super altari retenta; & statim deponit hostiam illamque diuidit in tres partes, quarum vnam mittit in Calicem more consueto, nihil dicens, tunc secretè, vt alias, dicit [Perceptio corporis, &c. Panem caelestem] & [Domine non sum dignus, &c.] & continuat [Corpus Domini, &c.] quo dicto signat se cum Sacramento, & illud sumit, & demum nihil dicens, sumit vinum, & aquam cum particula in Calice existente: quo facto, exportantur funalia extinguenda, & omnes surgunt, & sedent. Tunc celebrans, si est Prælati, accepta mitra in cornu Epistolæ, vt alias, lauat manus: deposita mitra, versus ad mediū altaris dicit inclinatus mani-

manibus iunctis [quod ore sump-
psimus, &c.] Si verò non est Præ-
latus, nō lauat manus, sed sumpto
Calice, dicit, vt supra [Quod ore
sumpsimus] quo dicto, reuertitur
si sit Prælatus, cum mitra ad faldi-
storium: si non sit Prælatus, ad sa-
cristiam, & exiit se; & interim E-
piscopus deponit pluuiiale, & acci-
pit cappam, & inchoantur Vespere
ræ, vt supra in præcedenti capitu-
lo dictum est: & in fine Episcopus
descendit ad faldistorium, & dicit
orationem [Respice, &c.] vt ibi.
Qua dicta, si sermo non sit habi-
tus, tunc publicantur per Presby-
terum assistentem Indulgentiæ.
Absente Episcopo, & in Ecclesijs
Collegiatis seruantur omnia supra
dicta, exceptis his, quæ ad Episco-
pum pertinent, & ad celebrantem
Prælatum, & prout adnotatum est
in rubricis Missalis.

DE SABBATO SANCTO
Episcopo celebrate. Cap. XXVII.

Abbato Sancto
summo mane ve-
stiuntur altaria,
& sedes Episco-
pales ornantur cor-
tinis duplicib⁹;

videlicet, intus alba, exterius vio-
lacea: sic etiam duo pallia ante al-
tare maius applicantur, & aptantur;
vt. cū opus fuerit, faciliter remoue-

ri citò possit violaceum, & rema-
neat albū, vt infra dicitur. Præpa-
retur etiam cereus Paschalis præ-
grādis cum quinque granis incēsi
in eo infigendis, qui ponitur in a-
liquo magno candelabro conde-
centi, regulariter in latere Euange-
lij, vel alibi pro situ loci, & apud
illum locatur pulpitum, siue legile
coopertum panno albo sericeo, vel
auriphrygiato. Item præparetur
arundo cum tribus candelis albis
in summitate positis. In reliquis
ornatur Ecclesia, altare, abacus, &
chorus, prout in Dominicis Aduē-
tus, & Quadragesimæ, sed cerei re-
linquuntur extincti, donec erit tem-
pus accendendi, vt infra. Dicta ho-
ra Sexta, excutitur ex Silice ignis,
& acceditur, & per aliquem Sacer-
dotem, vel Canonicum paratum
amictu, alba, cingulo, stola, & plu-
uiali violaceo, vel si magis placet,
quod erit melius, per ipsummet E-
piscopum paratum, vt supra, cum
mitra, astantibus ministris cū cru-
ce vase aquę benedictæ, & asperso-
rio, thuribulo, nauicula, & granis
incensi supradiētis in aliquo baci-
li argēteo, vbi haberi potest, bene-
dicuntur nouus ignis, & grana præ-
dicta, prout habetur in Missali: de-
inde, si Episcopus benedixit, depo-
sito pluuiiali, & accepta cappa, se-
det in sua sede, benedicit, & impo-
nit incensū in thuribulū, ministrā

Cærimonialis Episcoporum.

te, more solito. Si verò Episcopus ex aliqua causa vrgenti non benedixit ignem hora competenti, associatus more solito venit ad Ecclesiam cum cappa; orat, ascendit sedem, imponit & benedicit incensum, vt supra. Subdiaconus Epistolam cantaturus paratus amictu, alba, cingulo, & planeta violacea, ante pectus plicata, capit crucem; & factis debitis reuerentijs, vadit cū Diacono, & alijs ministris extra Cappellam ad capiendum grana incensi, & arundinem prædictā in Sacristiam, vel alibi, hoc ordine. Præcedit aliquis mazzerius, seu minister cū baculo, tum Cærimoniarus; sequuntur duo Acolythi cum cottis, quorum qui est à dexteris, portat thuribulum cū nauicula, alter à sinistris nihil fert; post eos incedit Subdiaconus cum cruce, & post eum Diaconus paratus dalmatica albi coloris, manibus iunctis; post Diaconum sequuntur duo, aut quatuor Acolythi, seu Cappellani cum cottis. Interim Episcopus, Canonici, & alij de choro sedent, expectantes. Cum peruenierint ad Sacristiam, seu locū deputatum, vbi iam erunt præparata grana prædicta, & arundo cum tribus candelis, & ignis nouus, accenditur vna parua candela ex dicto, igne, quā portat Cærimoniarus. Diaconus capit arundinem,

vnus Acolythus bacile cū quinq; granis incensi, & reuertuntur hoc ordine. Primo dictus mazzerius, seu minister cū virga, deinde duo Acolythi: videlicet, vnus cum bacili, & granis incensi, quod portat ambabus manibus eleuatū à dexteris, & alter cū thuribulo, & nauicula à sinistris, tum Subdiaconus portās crucē, post eum Diaconus cū arūdine prædicta, & ad eius sinistrā Cærimoniarus cū candela vna parua, vel duabus accensis, & vltimo duo, vel quatuor Acolythi prædicti cū cottis. Cū fuerint ante cancellos, siue aditū chori, Diaconus inclinatur diligenter, & cautè arundinē, & Cærimoniarus accendit vnā ex tribus cādelis in eius summitate positis ex igne nouo paruæ candelæ accensæ, quam manibus egestat, & statim ipse Diaconus arundinē eleuat, & tā ipse quā alij omnes cū eo stantes genuflectunt, præter Subdiaconū crucē ferentē. Diaconus alta voce cātat [Lumē Christi] Quo audito, Episcopus, & omnes surgūt, & chorus respōdet in eodem tono [Deo gratias.] Surgit Diaconus, & alij, & iterum in medio chori inclinatur arundinem, accenditur altera candela, vt prius, & eodem modo genuflectus, sed altiori voce cantat [Lumen Christi] & similiter respondetur per chorum [Deo gratias.]

Idem,

Idem, & tertio fit, & dicitur ante gradus altaris; acceditur tertia candelā, & Diaconus adhuc altiori voce cantat, & respōdetur ei per chorū, vt supra. Tunc Episcopus, & omnes sedēt, ipsi vero ministri surgunt, & factis reuerentijs altari, & Episcopo secedunt ad locum, vbi cantandum est [Exultet] Diaconus verò deposita arundine in manibus vnus ex dictis Acolythis, capit de manu Cæremoniarij librū, & accedens cum debitis reuerētijs ante Episcopum, comitante eodē Cærimoniario, genuflexus petit ab eo benedictionē dicēs [Iube Domne, &c.] cui Episcopus respondet [Dominus sit in corde tuo, &c.] prout in benedictione pro Euangelio recitando, sed loco Euangelij dicit [Paschale præconium] & manu benedicit. Diaconus habita benedictione, surgit, & accedit, factis debitis reuerentijs ad legile; ponit super eo librum apertum, quē adolet incenso triplici ductu, sed non signat librum, nec se, prout in Euangelio; ministri circa legile locantur hoc pacto. Subdiaconus cum cruce versa ad Episcopum, & Acolythus thuriferarius stant à dexteris ipsius Diaconi: Acolythus cum arundine, & alter cum granis incensi à sinistris, verentes facies, prout ipse Diaconus, & cum Diaconus incipit cantare

[Exultet, &c.] Episcopus, & omnes surgūt, detectis capitibus. Diaconus prosequitur cantum suum, & suo tēpore infigit quinque grana incensi in cereo in modum crucis, quæ respiciat faciem Episcopi, pariter, & suo tempore illuminat cereum cum vna ex tribus candelis in arūdine positis, prout in Missali ordinario: & aduertet Diaconus, quòd si Imperator non est coronatus, debet dicere [Electū Imperatorem nostrū N.] Finito cantu per Diaconum, omnes inde recedunt cū debitis reuerentijs: Diaconus verò, celebraturo Episcopo, deponit dalmaticam, & Subdiaconus planetam, & sic in albis accedunt ad Episcopū; qui stans capite detecto dicit secretò [Pater noster] & mox sedet, & chorus cātat Nonam: in fine Nonæ cum dicitur [Christus factus est, &c.] Episcopus descendit, & procumbit super faldistorio, & genuflexus dicit orationem [Respice quæsumus, &c.] Qua finita, surgit, & reuertitur ad sedem suam, vbi sedens accipit sandalia alba, quia illa non mutat, legit Psalmū [Quā dilecta] cum [Gloria Patri] & aliàs orationes, & versiculos consuetos; lauat manus, & paratur omnibus indumentis Pontificalibus, & manipulo coloris violacei, non tamē pallio, si sit Archiepiscopus,

Cærimonialis Episcoporum .

ac mitra simplici à dictis Diacono, & Subdiacono in albis assistentibus; & cū Episcopus accipit planetā, pariter Canonici capiunt paramenta ipsis congruentia coloris violacei, & ipsi Diaconus, & Subdiaconus planetas ante plicatas eiusdem coloris, ac manipulos; & Canonicus Presbyter assistit cum pluuiali eiusdē coloris, & alij duo Diaconi, vbi est consuetum, assistunt, vt aliās. Cum Episcopus fuerit paratus descendit cum mitra, & baculo de sua sede, & comitantibus prædictis assistentibus, & ministris, accedit ad altare, quod sine mitra in medio osculatur, deposito interim baculo; & facta cruci reuerentia, mox recepta mitra, & baculo, reuertitur ad eandem suā sedem: Diaconus verò Euangelij, & Subdiaconus de Epistola, si assistant alij duo digniores Diaconi, sedent in gradibus altaris, vt dictū fuit in capitulo de Missa solemni Episcopo celebrante. Locatur in medio chori pulpitem, siue legile nudū, & omnibus confedentibus, ducitur à Cærimoniaro aliquis Acolythus, siue Cantor indutus cotta, qui factis debitis reuerentijs altari, & Episcopo, cantat sine titulo primam Prophetiam, qua finita, accedit cum debitis reuerentijs ad osculandum manum Episcopi, antequam surgat pro oratione cā-

tanda. Tum Episcopus surgit, deposita mitra dicens [Oremus] & Archidiaconus, siue Diaconus assistēs ad eius dexteram dicit [Flectamus genua,] & omnes genuflectunt: alter verò ad sinistra [Leuate] & omnes surgunt, ipse verò Episcopus prosequitur orationem stans manibus extensis, sustinente librū assistēte Presbytero more solito: sed vbi non assistunt prædicti duo antiquiores Diaconi, seruient in huiusmodi ministerio & alij prædicti Diaconus, & Subdiaconus Euangelij, & Epistolæ. Cantantur deinde aliæ Prophetiæ ab Acolythis, vel Cætoribus eodē ordine, & post quartā, octauam, & vndecimā lectionē, seu Prophetiā Episcopus legit ex libro Tractum, dū cātatur à choro, & pariter per eodē Diaconos assistētes suo tempore dicitur [Flectamus genua,] & [Leuate.] vt in Missali. Finitis lectionibus, si Episcopus voluerit ipsemet benedicere fontes deposita planeta, & sumpto pluuiali violaceo, ac baculo ibit præcedente cruce cum cereo benedicto accenso, qui portabitur immediatē ante crucem; & Canonicis paratis, ac alijs de clero ad illos benedicendum, & alia fiūt, & cantantur etiā circa Baptismum; prout in Missali. Si verò noluerit, aut non potuerit Episcopus id præstare, destinabit

bit aliquem ex dignioribus Capituli, qui pluuiali paratus, comitantibus aliquot Acolythis, & ministris cum cereo accenso, & cruce, ea omnia faciet. Quibus peractis, si aderunt Cathecumeni, baptizetur more solito ab Episcopo, aut digniori ex capitulo, & per octo dies ante in ipsa Ecclesia, nisi periculū immineat nullus infans baptizetur. Si Episcopus id præstiterit, eodem ordine redibit ad Cappellā, vbi deposito pluuiali cum mitra procumbit ante altare super faldistorio, & pariter omnes in suis locis genuflectūt; & aliquis ex Subdiaconis genuflexus super scabello versus cornu Epistolæ retro Episcopum, habēs ante se librum inchoabit litanias; & si aderunt ordinandi, prosternent se, dum dicūtur litanix; & alia fient, prout in Pontificali de ordinibus dandis, respondente choro, & repetente omnia, quæ ipse Subdiaconus dicit, & cū peruentum fuerit ad Versiculum [Peccatores.] Episcopus surgit, & ibidē stans deponit paramenta violacea, accipit alba. Diaconus autem, & Subdiaconus, paulo ante depositis planetis violaceis anteplicatis, assumunt dalmaticam, & tunicellam albas, vt præsto sint ad adiuuandum Episcopum. Interim remouentur etiam ab altari, & sede Episcopi pallia violacea, & ac-

ceduntur luminaria. Subdiaconus verò alter iam dictus profectur Litaniae vsque in finem, respondēte choro, vt supra, & in fine cantatur [Kyrie eleison.] cum pausa conuenienti, donec Episcopus fuerit in sua sede ad cantandum [Gloria in excelsis Deo, &c.] Episcopus, postquam est albis paramētis paratus, facit confessionem cum ministris more solito, imponit incēsum in thuribulum, & benedicit, ascendit ad altare, illudq; osculatur, ac librum Euangeliorū; incensat altare, & incensatur ipse à Diacono, & reuertitur ad suam sedē, vbi dicto [Kyrie eleison] cantat [Gloria in excelsis.] Pulsantur campanæ, & organū, & prius debēt moneri aliæ Ecclesiæ ciuitatis, ne pulsent campanas, nisi audito signo campanarum Ecclesiæ Cathedralis. Finito Hymno [Gloria, &c.] per Cantores, Episcopus surgens sine mitra dicit versus populum [Pax vobis] deinde orationem [Deus, qui hanc Sanctissimā noctē, &c.] Finita Epistola, Subdiaconus dimisso libro in manu Cæremoniarij immediatē accedēs ante sedem Episcopi clara voce dicit [Reuerendissime Pater, annuntio vobis gaudium magnū, quod est Alleluia.] & statim accedens osculatur eius manum; tunc is, cui ex officio id incumbit, vel aliquis

Cærimonialis Episcoporum .

Canonicus præintonat Episcopo [Alleluia] qui surgens sine mitra tertio cantat [Alleluia] semper eleuando vocem gradatim; & chorus post quamlibet vicem repetit illud idem, & postea chorus prosequitur Versiculum [Confitemini, &c.] & tunc Episcopus sedet, & prosequitur Missam, prout in ordinario huius diei, seruatis omnibus cæremonijs, quæ latè explicatæ sunt in capitulo de Missa Põtif. Episcop. celeb. Ad Euangelium non portantur luminaria, sed incensum tantum, & petitur benedictio, dicitur [Pax Domini sit semper vobiscum.] sed non datur pacis osculũ, nec dicitur [Agnus Dei] nec postcommunio, sed tres orationes ante cõmunionem dicuntur, post cõmunionem Episcopus facta purificatione, lauat manus, redit ad sedem, & chorus incipit [Alleluia] pro Vesperis Episcopo sedente. Ad Magnificat Subdiaconus præintonat ei Antiphonã, quam surgens repetit, deinde sedet cum mitra, & imponit incensum more solito; & cũ inchoatur [Magnificat] Episcopus descendit ad altare, & deposita mitra, facit cruci reuerentiam, osculatur altare, & illud incensat, mox reuertitur ad sedẽ, & incensatur ipse, & alij more cõsueto: & ipse stans sine mitra expectat finem Cantici [Magni-

ficat.] Cũ repetitur Antiphona, sedet, accepta mitra, & ea finita, descendit ad altare, dicit [Dominus vobiscum.] & orationem, & Diaconus [Ite Missa est] cũ duplici [Alleluia] datur benedictio, & publicantur Indulgentiæ, vt aliàs.

DE SABBATO SANCTO,
Episcopo non celebrante, sed
præsente, vel absente, & in Col-
legiatis. Cap. XXVIII.

I Episcopus noluerit celebrare, sed officio, & Missæ per alium celebratæ interesse, præparantur omnia, quæ superius præcedenti cap. expressa sũt, & dicta Nona, Canonicus, vel alius, qui erit officium factururus, paratus amictu, alba, cingulo stola, & pluuiali violaceo, in sacristia, vel in alio loco decenti, & consueto, benedicet nouũ ignem, & quinq; grana incensi, legendo absque cantu orationes benedictionis, prout in Missali. Quo factõ, deposito pluuiali, capiet planetã, & Diaconus stolam, manipulum, & dalmaticam albã, Subdiaconus verò manipulum, & planetam ante pectus plicatam coloris violacei, & sic parati sedebunt in aliquo scãno à sinistris altaris, expectantes aduentum Episcopi, qui statim,

statim, finita prædicta benedictione noui ignis, veniet more solito cum cappa ad Ecclesiã; orabit ante altare Sanctissimi Sacramenti, & ascendet ad sedem suam cum suis Cappellanis; & orante Episcopo, surget celebrans cum ministris, qui donec Episcopus orabit, stabunt, & Episcopo sedente, sedent. Cum Episcopus aliquantulum in sede sua quieuit, accedet ad eum Acolythus, vel Cærimoniarus cum incenso, & ministrante solito Canonico Presbytero assistente nauiculã, imponet, & benedicet incensum more solito; Subdiaconus capiet crucem, & cum Diacono, & alijs ministris discedent versus Sacristiam ad accipiendum arundinẽ cum tribus candelis, & quinque grana incensi, & alia omnia sicut, quæ superius præcedenti capitulo declarata sunt, celebrante interim sedente in suo scamno, & surgente apud illud, cum opus fuerit, donec inchoetur præconium [Exulter] quo incepto, accedet ad altare, & ibi stabit manibus iunctis in cornu Epistolæ, respiciens Diaconum cãntantem. Finito præconio, Diaconus reuertitur ad altare, & deposita dalmatica, & stola alba, capiet violaceam, & planetam ante pectus plicatam, & cum Subdiacono accedet ad celebrantem. Item locatur in medio chori

pulpitum nudum, & ducetur à Cærimoniaro aliquis Acolythus, vel clericus, siue cantor cotta indutus ad cantandum primam Prophetiã sine titulo, quam leget etiam celebrans summissa voce apud altare, & ea finita, accedet, qui illam cantauit, cum debitis reuerentijs ad osculandum manum Episcopi; quo facto celebrans dicet [Oremus] Diaconus [Flectamus genua,] & Episcopus, ac omnes genuflectunt, Subdiaconus [Leuate,] & omnes surgunt: tunc celebrans proficitur orationem stans manibus extensis. Cantantur deinde eodem modo aliæ Prophetiæ; quarum primas quatuor cãtabunt Cantores, vel Acolythi, seu clerici, alios quatuor beneficiati, seu Mansionarij, vltimas quatuor Canonici, vel alii, prout commoditas, & numerus clericorum, vel consuetudo Ecclesiæ suadebit. Post quartam, octauam, & vndecimam Prophetiam Episcopus leget ex libro Tractum, dum idem cantatur à choro, ministrantibus de libro, & candelam solitis ministris; celebrans vero apud altare illum leget: Diaconus, & Subdiaconus suo tempore ad alias orationes dicent [Flectamus genua.] & [Leuate] prout in Missali. Finitis lectionibus; celebrans, deposita planeta, & accepto pluuiiali violaceo, præcedente

Cerimonialis Episcoporum.

dente Cruce, Clero, & Canonicis, & ante crucem aliquo Acolytha portante cereum benedictum accensum medio inter Diaconum, & Subdiaconum, & post ipsum sequente Episcopo, ibit ad benedictum fontem Baptismalem, choro interim cantante Tractum [Si cut ceruus, &c.] & omnia fient, & cantabuntur circa fontis benedictionem, quæ habentur in rubricis Missalis. Quibus peractis, si aderunt Cathecumeni, baptizentur more solito. Interim locatur ante medium altaris faldistorium pro Episcopo, & scabellum pro celebrante ad sinistram partem. Cõpleta benedictione fontis, & baptizatis Cathecumenis, si aderunt, vt supra in præcedenti capite dictum est, redeunt omnes eodem ordine ad cappellam, & Episcopus genuflectit super dicto faldistorio, capite detecto, celebrans verò, deposito pluuiali, ante dictum scabellum à sinistris Episcopi, & pariter omnes in suis locis genuflectunt. Duo Cappellani, siue Cantores genuflexi ante scabellum post Episcopum, & celebrantem habentes ante se librum inchoabunt Litanias, choro idem simul respondente, prout in Missali: cum peruentum fuerit ad Versiculum [Peccatores.] surget celebrans, & ibit ad Sacristiam cum suis ministris

ad accipiendum paramenta alba pro Missa, nisi Sacristia multum distet à cappella, quo casu parentur in loco conuenienti propè altate, & eodem tempore per alios ministros remoueatur ab altari pallium violaceum, vt remaneat album, & accendantur candelæ altaris, ita vt hæc omnia fiant donec compleantur Litanias: quibus finitis, surget Episcopus, & remouetur faldistorium ante ipsum. Celebrans verò accedit ad eius sinistram, facit cum Episcopo confessionem, cantatur [Kyrie eleison,] & [Gloria in excelsis] pulsantur campanæ, & perficitur Missa secundum rubricas Missalis huius diei, prout etiam in præcedenti capitulo dicitur, & cum Cerimonijs descriptis in capitulo de Missa solemni, quæ coram Episcopo celebratur. In Ecclesijs Collegiatis eadem omnia seruari debent, quæ in hoc capitulo expressa sunt, exceptis his, quæ ad Episcopum pertinent seruatis in omnibus rubricis Missalis, & eadem ferè omnia seruantur in Sabbato Pentecostes.

DE MISSA SOLEMNI IN die Paschæ, Episcopo celebrante, & de communione generali.

Cap. XXIX.

IN die Paschæ resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, Episcopus,

scopus, nisi aliquo legitimo impedimento fuerit præpeditus, Missã solemnem omninò celebrare debet, & in ea communio generalis per ipsum Episcopum erit facienda ordine infra scripto. Nam seruatis omnibus, quæ superius in capitulo de Missa solemni, Episcopo celebrante, explicata sunt vsque ad offertorium, eo dicto, portatur ad altare per Subdiaconum vas argenteum, vel aureum cum multis particulis, prout populi frequentia requiret, coopertũ, quod Diaconus præparat ante crucem ita, vt non impediatur thurificationem altaris; & cum celebrans dicit [Suscipe sancte Pater, &c.] discooperit illud, & aliquantulum eleuat, ac statim reponit super altare, & cooperit; & iterum, cum celebrans profert verba consecrationis, Diaconus illud detegit, & post consecrationem cooperit. Cum verò Episcopus sanguinem Domini sumpserit, & mox Diaconum, & Subdiaconum cõmunicauerit, qui osculantur primo manum, deinde faciem Episcopi, qui eis dicit [Pax tecum,] & illi respondent [& cũ spiritu tuo.] ac etiam antequam se purificauerit, antequam digitos abluat, retrahit se ad cornu Euangelij, versa facie ad cornu Epistolæ, & Subdiaconus stabit post ipsum; Diaconus verò stans in cor-
 nu Epistolæ versus celebrantem aliquantulum inclinatus, ac manibus iunctis, cantabit cõfessionem in tono, & notis consuetis, stantibus Canonicis, & Clero, exceptis his, qui sunt communicandi qui genuflectere debent, & tunc per Cærimoniarium vocatur. Episcopus verò celebrans, finita confessione, legit ex libro ante se allato, vel memoriter voce intelligibili absolutionem, videlicet [Misereatur vestri, &c.] & [Indulgentiam, &c.] & faciet super populũ signum crucis, & statim loca permutat, videlicet, celebrans cũ Subdiacono accedunt cum debitis genuflexionibus ante Sacramentũ ad cornu Epistolæ, Diaconus verò, relicto dicto Epistolæ cornu, vadit ad cornu Euãgelij, & capit cũ debitis reuerentijs dictum vas, seu pyxidem coopertã cum ostijs; & Episcopus firmat se in medio altaris illi renes vertens, ad cuius dexteram stat Diaconus cum particulis consecratis, ad sinistra Subdiaconus cũ patena de ipso calice sublata; eodemque tẽpore vocantur duo Cappellani, seu Acolythi cottis induti cũ albo mãtili, quod genuflexi sustinent hinc inde ambabus manibus per quatuor angulos quousque perfecta fuerit communio; qui autẽ cõmunionẽ sumpturi sunt, conueniẽter debent singuli cũ debitis reuerentijs

Cærimonialis Episcoporum.

tijis altari, & Sacramento ante Episcopum accedere, & vnusquisque antequam capiat cõmunionem, osculetur manum Episcopi; & cõmunionem sumpta, per latus sinistrum celebrantis discedat, & ibi in cornu Epistolæ accipiat purificatione de manu Sacristæ, vel ministri calicem, cum vino, & mappa ad tergendum appensa ministrantis. Cum autem cõmunionem exhibetur Canonis, vel Magistrati, conuenienter debet aliquis Canonicus, vel eorum vltimus, dummodo tamen sit in sacris constitutus, purificationem præbere, deinde pro reliquis beneficiatis id munus exequitur aliquis beneficiatus; & pro reliquo clero, & populo aliquis Cappellanus. Et ne confusio inter euntes, & redeuntes fiat, bonũ erit, adhibere aliquos de clero ad id deputatos, qui omnes quietè, deuotè, & ordine suo progrediantur, & vt per latus sinistrum reuertantur. Si aliquis Prælatus, non tamen Episcopus consecratus, vellet communicare, debet ante cõmunionem osculari manum Episcopi celebrantis, & sumpta cõmunionem faciem, & idem omnes Canonici parati obseruabunt. Reliqui omnes, tã de clero, quam de populo, & etiam Magistratus osculantur manũ Episcopi tantum ante cõmunionem. Ordo autè eun-

tium ad cõmunionem erit idem qui seruetur in distributione candelarum, & palmarũ ac incensi vt suo loco dicitur. Finita cõmunionem, asportantur funalia, quæ vsque tunc fuerunt accensa, & celebras, reposito vase, seu calice cum hostijs super altare, si quæ remanserunt, illud cooperit, vel etiam consignatur alicui Presbytero parato cũ stola, & cotta, seu pluuiali, qui illud sub baldachino, si commodè fieri potest, præeuntibus clericis cum funalibus, & aliquibus de clero comitatibus, portat ad locum, vbi asseruatur Sacramentum. Celebrans tunc lauat digitos, sed nõ sumit ablutionem, sed illa per aliquẽ Presbyterũ sumitur. Mox celebras sumpta mitra, lauat manũ, & prosequitur Missam, vt in prædicto capitulo de Missa solemnem, Episcopo celebrante, explicatum fuit.

DE EODEM FESTO Paschæ, Episcopo absente, & in Collegiatis. Cap. XXX.

N Ecclesijs Cathedralibus, absente Episcopo, & in Collegiatis, aliquis Canonicus, seu Dignitas, vel is, ad quem de consuetudine spectat hac die celebrare in absentia Episcopi, pareatur in Sacristia more solito cũ pluuiali albo,

& accedat ad altare medius inter Diaconum, & Subdiaconū paratos omnibus paramentis ipsis convenientibus, & facta altari reuerentia, ac salutatis hinc inde Canonicis, accepto de manu Diaconi aspersorio cum aqua benedicta, dicens [Vidi aquam, &c.] prout in Missali, asperget primò altare, deinde seipsum, mox Diaconum, & Subdiaconū, tū alios Canonicos, & omnes de choro more solito. Quo facto, deposito pluuiali, capiet planetā, & facta iterū reuerentia altari, & Canonicis, inchoabit Missam, quam prosequetur more solito secundū rubricas Missalis. Præparentur cū hostia consecranda particulæ in numero sufficienti pro cōmunicandis Canonicis, & alijs de clero cōmunicare volentibus, in vase aureo, vel argenteo saltem intus deaurato, quod collocetur cum calice super altare, prout supra præcedenti cap. dictum est. Postquā celebrans sanguinē sumpserit, & antequam & se purificauerit, & digitos abluat, dicta confessione, per Diaconū, vt in dicto capit. præcedenti, communicabit primò Diaconum, & Subdiaconum, si non sunt Sacerdotes, qui hac die celebrant, deinde singulos Canonicos beneficiatos, seu Mansionarios, Clericos, & Cantores non Presbyteros, ac etiam suo lo-

co officiales, Magistratus si adsint; & communicare voluerint in hac Missa. Cæteri verò de parochia vtriusq; sexus cōmunicari poterunt in alio altari, seu Cappella ad hoc præparata per Parochum, seu Sacristam, vbi continuò tam ante Missam maiorem, quàm post, ac etiam dum Missa decátatur secundum concursum, & frequentiam populi, adsit curatus Ecclesiæ, vel alius sacerdos, qui cōmunionem præbeat singulis accedentibus: qui locus, seu cappella nō debet esse in cōspectu altaris maioris, sed in nauis, seu loco separato, ita vt, quo ad fieri possit, nō videatur ab his, qui Missæ maiori intersunt, ne continuò genuflectere cogatur, propter reuerentiā Sanctissimi Sacramenti. Finita communionem, celebrans se purificabit, & abluet digitos, & prosequetur Missam more solito.

DE DOMINICIS PER
annum. Cap. XXXI.

IN Dominicis per annum, si Episcopus voluerit celebrare, aut Missæ solēniper alium celebratæ interesse, seruentur omnia circa cærimonias, quæ superius expressa sunt hoc eodem libro cap. octauo, & nono. Paramenta tamen alta-

Cærimonialis Episcoporum.

ris, celebrantis, & ministrorū sint viridis coloris, exceptis Dominicis Aduētus, & à Septuagesima vsque ad Pascha exclusiue: quia tunc violacea, & tēpore Paschali, quia tunc alba, ac infra octauas festorum solemnium, quia tunc vel alba, vel rubra, prout solemnitates ipsę requirunt, adhibentur. Quia tamen in omnibus Dominicis per annū solet fieri aspersio aquæ benedictæ per Sacerdotem celebrantem, antequam Missa inchoetur, Canonic⁹, vel alius celebraturus in Dominicis prædictis, paratus amictū, alba, cingulo, stola, & pluuiali, medius inter Diaconum, & Subdiaconū paratos accedet ad altare, ante quod in infimo eius gradu genuflexus, medius inter prædictos duos ministros accipiet ex manibus Diaconi aspersorium cū aqua benedicta, & intonando Antiphonam [Asperges me Domine, &c.] seu Antiphonam [Vidi aquam egressentem] iuxta temporum diuersitatem, prout in Missali, ter altare asperget, & statim surgens, dū Cantores prosequuntur Antiphonam cum suis Responsorijs, comitat⁹ à Cæremoniario, & Acolytho cum vase aqua benedicta pleno, accedit ad Episcopum, cui aspersorium osculatum cum debita reuerentia porrigit; ipse verò Episcopus primo seipsum, deinde Sacer-

dotem celebrantem asperget, & statim eidem reddit aspersorium, qui primò manum, deinde illud osculatur, & rediens ad altare Diaconum, & Subdiaconum paratos, deinde Canonicos, beneficiatos, & clericos ex vtraque parte chori, omnesq; alios in choro permanentes asperget; & reuersus ante infimum gradū altaris, vbi cum Diaconus, & Subdiacon⁹ expectabūt, medius inter eos cantabit Versiculos, & orationem, prout in Missali, ex libro, quem sustinebunt dicti ministri, vel super legili ibidem posito; qua finita, statim amouetur legile, & liber, & celebrans, deposito pluuiali, capit manipulum, & planetam, & cum Episcopo, qui ex sede descēdit, ante altare facit confessionē, & omnia fiunt, & seruantur, vt in supradicto cap. nono dicitur. Si Episcopus celebrare voluerit solemniter, non esset facienda huiusmodi aquæ benedictæ aspersio; absente verò Episcopo, & in Collegiatis séper Dominicis diebus fit, vt supra dictū est. Quo casu celebrans statim atque altare asperferit, seipsum primo, deinde ministros paratos, mox Canonicos, & alios de choro, vt supra, asperget, qui omnes, aspersione huiusmodi durante à principio vsq; ad finem stare debent, detecto capite: & dum ante ipsos celebrans

cum

cum aspersorio accedit, debent illi caput inclinare, & asperſionem aquæ benedictæ reuerēter recipere. Memores etiam ſint Diaconus, & Subdiaconus, qui altari miniſtrāt Dominicis diebus, valde decere, ſi & ipſi, poſtquam celebrans communicauerit, ſacram communionem ex ſuis manibus ſumpſerint, prout cauetur in Concilio Tridēſino ſeſſione xxiiij. cap. xxiiij.

DE LITANIIS, ET
Proceſſionibus maioribus, & minoribus quæ annis ſingulis fiunt.
Cap. XXXII.

N die Sācti Marci fiunt Litanie, quas maiores vocamus. Igitur dicta die cōgregātur de mādato Episcopi totus clerus ſæcularis, & regularis, ac etiam vbi conſuetum eſt, Confraternitates laicorū cum eorum inſignibus ante fores Eccleſiæ, vnde proceſſio diſcedere debet, ſeu etiam intra Eccleſiam, ſi ſit capax; ibique expectant, donec erit tempus: tunc incipiet à deputatis dirigi proceſſio ordine ſolito, in qua prius procedent Confraternitates laicorum, deinde religioſi, poſtmodum clerus, & Eccleſiæ Collegiatæ, & vltimo clerus Eccleſiæ Cathedralis, cuius Canonici omnes, ſi commodè fieri poterit, erunt parati paramentiſ ſibi competentibus, quemadmodū ſolent, Episcopo celebrante, vel ſaltē ſex, vel octo eorum erūt cum pluuiabilibus, paramenta tamen erunt coloris violacei, & vltimo loco procedet Episcopus paratus pluuiali violaceo, & mitra ſimplici medius inter duos Canonicos aſſiſtentes paratos dalmaticis, & manu ſiniſtra baculum paſtorales gestabit, dextera verò populo benedicet. Si erit Archiepiſcopus præbit crux Archiepiſcopalis ante Canonicos Eccleſiæ Cathedralis, vt in capitulis ſuperioribus dictum fuit: & ſi conſuetum ſit in huiusmodi proceſſione portari aliquas Sanctorum reliquias, & ſacras imagines, ſeruabitur conſuetudo: remouendi tamen erunt à proceſſionibus ludicri, & indecori actus. Eo ordine ibit proceſſio vſque ad Eccleſiam, ad quam iuxta conſuetudine ciuitatis dirigitur: cuius Eccleſiæ clerus, vbi ita conſuetum eſt, procedet obuiam vſque extra portam Eccleſiæ proceſſioni, ibique ſtans eam recipiet. Per viam proceſſionis cantentur Litanie, & alia, quæ in libro Rituali continentur, & nihil vltra: Ipſa via prius de mandato Episcopi ab omnibus in ea habitantibus mundetur. Prælati, ſi qui aderunt de gremio Eccleſiæ,

Cærimonialis Episcoporum.

ſiã, ibunt immediate ante Episcopum, Magistratus verò, & alij nobiles laici post Episcopũ. Cum autem Episcopus, & processio peruenit ad dictam Ecclesiã, celebretur ibi Miſſa ſolemni Rogationũ, & nõ Sancti Marci, niſi fuerit titulus Ecclesiæ, vel ab ipſo Episcopo, vel ab aliquo Canonico coram eo cũ ſolitis cærimonijs, vt ſupra ſuis locis dictum fuit: & in fine Episcopus dabit benedictionẽ ſolemnẽ, & faciet publicari Indulgentiam. In processionibus verò, & Litanijs minoribus, quæ rogationes vocantur, & fiũt tribus diebus ante Aſcẽſionem Domini eadem ſeruantur, ſed aliquanto remiſſius; conuenit tamen in his Episcopum paratum cum miniſtris interuenire, vel ſaltem cum cappa. Ad ſimilitudinẽ harum processionum regulari poterunt, & alię processionẽs extraordinariæ, quæ fieri quandoque contingunt ad placandam iram Dei. Si verò celebradæ erunt processionẽs ex cauſa letitię, & pro gratiarum actione, aut etiã pro translatione aliquarum inſignium reliquiarum Sanctorum, ordinari poterunt ad exemplum processionis Sanctiſſimi Sacramenti, de qua ſequenti capitulo dicitur: lumina tamen, ſeu funalia accenſa deferri magis conuenit, cum Sanctiſſimum Sacramentum, vel ſal-

tem reliquię in processionibus deducuntur.

DE FESTO SANCTISSIMI Corporis Christi, & processione. Cap. XXXIII.

T processio quæ hac die erit faciẽda, ritẽ, & rectẽ, ac ſecundũ debitas Cærimonias in honorem tanti Sacramenti fiat; & ad remouendas omnes contentiones, & lites, quæ forſitam cauſa præcedentiã oriri poſſent, & in ipſo actu maxima cum indecentia, & ſcandalo processionem ipſam turbare, cura erit Episcopi pridie huius diei, vel etiam per aliquos dies ante demãdare Cærimoniarijs, vel alteri, ad quẽ forſan ſecundum loci conſuetudinẽ huiusmodi cura ſpectabit, vt omnia decenter, & diligenter præparẽtur, & præuideantur. Nẽpẽ, vt viã, per quas processio tranſire debeat, mudentur, & ornentur aulæis pãnis, picturis, floribus, frondibusq; virentibus ſecundum poſſe, & qualitatem loci. Et ipſa Ecclesia ſimiliter perpulchrẽ ornata ſit, prout dicitur in cap. de ornatu Ecclesiæ. Itẽ vt fiat rotulus, in quo describantur per ordinem omnes tam laicorũ Confraternitates, religioſi, & Clerus, quã etiã alij quicunque,

cunque, qui huic processioni interesse confueverunt, vel debet; vt secundū debitum ordinem, & absq; aliqua cōtentione procedatur: appōsita etiam aliqua pēna pecuniaria, vel etiā, si Episcopo videbitur, pœna excommunicationis contra inobediētes, & procedere recusantes secundum ordinem præscriptū in dicto rotulo . Quòd si aliqua præcedentiæ lis inter aliquos religiosos, Confraternitates, seu laicos pendeat, quæ non ita de facili terminari valeat, poterit Episcopus mādare, vt absque præiudicio iurium ambarum partiū, vel procedant secundum ordinem in dicto rotulo descriptum, vel omnino ab huiusmodi processione abstineāt, donec lis fuerit determinata. Et intimētur omnes in rotulo descripti, vt ipsa die festiuitatis Sanctissimi Corporis Christi summo mane ad Ecclesiam Cathedralē cōueniant, & ibidem, vel in aliquo eiusdem Ecclesiæ atrio, seu platea congregentur, vnaquęque religio, & Cōfraternitates cum suis insignibus, & cruce, ac etiam cum funalibus, seu candelis in processione deferendis . Omnes enim tam religiosi, quam laici deberent, si fieri posset, in hac processione, si non funalia, saltem candelas cerę albæ accensas manibus portare. Ordo autem describēdus in prædicto rotulo erit,

vt præcedant Cōfraternitates laicorum, deinde Religiosi secundum ordinem antiquitatis, vel prout de iure, vel consuetudine præcedere solent; postmodum curiales, & officiales portantes intorticia accensa, inter quos vltimo loco ibūt nobiliores, & Magistrarus; deinde cler^o, hoc est, primò minister portans crucem Ecclesiæ Cathedralis, medius inter duos clericos portantes duo candelabra cum candelis accensis; deinde, si aderunt clerici Seminarij, & post eos Curati Ecclesiarum parochialium cum cottis, tum Ecclesiæ Collegiatæ cum eorum insignibus, si aliàs illa deferre solent, & vltimo loco clerus Ecclesiæ Cathedralis, cuius Ecclesiæ saltem octo beneficiati, seu mansionarij erunt parati cum pluuialibus albis pro deferendis hastis baldachini in principio processions, vt infra dicitur; & deinde ibunt ante Canonicos, qui similiter omnes vna cum dignitatibus erunt parati paramētis albis sibi cōpetētibus, quemadmodum solēt parari, Episcopo solemniter celebrante, incipiēdo à iunioribus, & inferioribus ordine; videlicet, primò Subdiaconi, & Diaconi cum dalmaticis, & tunicellis, deinde Presbyteri cum planetis, vltimo loco Dignitates cum pluuialibus; & si erit Archiepiscopus portabitur im-

Carimonialis Episcoporum

mediate ante predictos octo beneficiatos paratos, & Canonicos per aliquem Subdiaconum paratum medium inter duos Acolythos ceroferarios crux Archiepiscopalis. Ante Episcopum immediate ibit minister de baculo seruiens, seu iuxta loci consuetudinē, dignitas vel Canonicus paratus pluuiali baculū prædictum a terra eleuatū ambabus manibus portans, prout in capitulo de mitra, & baculo pastoralis dicitur. A lateribus hinc inde ibunt octo Cappellani cū cottis qui in Missa seruiērūt, quatuor pro qualibet parte portantes eadem funalia accensa, quæ pro Missa seruiērūt, & post eos duo Acolythi cum duobus thuribulis cōtinuò Sanctissimum Sacramentum per viam thurificātes. Sequetur Episcopus sub baldachino, capite detecto, portans manibus suis Sāctissimum Sacramētum in tabernaculo inclusum, medius inter duos Diaconos assistentes paratos hinc inde. Post Episcopum immediate minister de mitra seruiens cum cotta, & velo ad collum, mitram ipsam manibus gestans. Si aderit Legatus de latere, vel alius Cardinalis, aut Metropolitanus, seu Nūtius Apostolicus habens facultatem Legati de latere, vel alius Prælati ipso Episcopo superior, ibunt immediate

post Episcopum cum cappa. Alij verò Episcopi extranei, & Prælati post eos in habitu eorum ordinario, hoc est mantelletto supra Rochettum. Et si vna cum Legato, vel alio Cardinali adesset Metropolitanus, vel Nuntius, seu alius Prælati Episcopo superior, tunc solus Cardinalis, vel soli Cardinales, si plures essent, erunt cum cappa, cæteri verò omnes in habitu ordinario, vt supra. Cauendum etiam erit, ne in hac processione actus schenici, vel ludicri, & indecori intermisceantur, prout, & supra in præcedēti capitulo dicitur: sed omnia cum grauitate, & deuotione fiant, & procedant. Deputentur etiam nobiles viri, seu Barones, & alij, qui hastas baldachini per viā processionis portent, & qui eos in tempore, quando opus erit vocet secundum regulam supra in capitulo de vsu vmbaculi positā. Ipsa die summo mane præparetur per Sacristam, vel alios ministros baldachinum album perpulchrū super Sanctissimum Sacramentum deferendum. Item super credentia ultra candelabra, & alia ordinaria pro Missa, tabernaculum pulchrū ex auro, vel argenteo, in quo Sanctissimum Sacramentum ponendum, portandumq; erit; item duo thuribula cum nauiculis, & thure: item velū sericeum albū amplum,

auratum seu perpulchrè ornatum, ponendum super humeros Episcopi, dum Sacramentum portabit. Præparentur etiam funalia, & candelæ ex cera alba in numero sufficienti pro Canonicis, & alijs deferenda in processione. Quæ omnia per Cærimoniarium provideatur, an sint opportunè, & ad usum necessariû præparata. Omnibus paratis, Episcopus quanto citius poterit, veniet ad Ecclesiam ordine, prout dicitur de accessu Episcopi ad Ecclesiam, & ibidem Missæ per primam dignitatem, vel digniorè Canonicum celebradæ paratus amictu, alba, cingulo, stola, pluuiali albo, & mitra assistit, in qua omnia seruabuntur, quæ in capitulo de Missa solemni, quæ coram Episcopo celebratur, expressa sunt, ac etiam post communionem, cum Cæimonijs, genuflexionibus, & reuerentijs erga Sanctissimum Sacramentum super altare positum, quæ explicantur in capitulo de officio, & Missa feriæ quintæ in cœna Domini. Eleuato Sanctissimo Sacramento, vel etiam ante si opus erit, iunior Cærimoniarus curabit, vt processio secundum ordinem in prædicto rotulo descriptum dirigatur, & procedat. Postquam celebras ipse communionè sumpserit, & Sanctissimum Sacramentum in processione deferendum in taber-

niculo incluserit, Dignitates, & Canonici, ac octo beneficiati supradicti, & si qui alij erunt, qui cû paramentis in processione ire debeant, vnusquisque dignitatum, & Canonicorû in loco suo paramenta sacra albi coloris sibi conueniëntia induet; beneficiati verò prædicti extra chorum capient pluuialia, & discedentibus duobus Diaconis assistentibus ad se parandum in loco suo, duo vltimi iuniores Canonici venient ab assistendum Episcopo, donec primo parati reuertantur, quibus reuersis, & ipsi ad se parandum ibunt. Finita Missa, & data per Episcopû benedictione, celebrans discedens ad altari ibit in Sacristiam, vbi depositis paramentis Missalibus, induet alia dignitati, & ordini suo conuenientia, deferenda in processione, & rursus ibit ad locum suum inter alias dignitates, seu Canonicos. Interim accedent ad Episcopum duo Acolythi cum duobus thuribus, & ministrante nauiculam Presbytero assistente absq; osculo cochlearis, & manus. Episcopus stas, detecto capite, sine benedictione imponet thus in duobus thuribus prædictis. Quo factò, accedet ad altare, vbi nudo capite genuflexus super puluinò ante Sactissimum Sacramentum, accepto è manibus prædicti Presbyteri assistentis vno ex

Cærimonialis Episcoporum

duobus thuribulis, thurificabit triplici ductu Sanctissimum Sacramentum. Tum per magistrum Cærimoniarum imponetur super humeros eius velum perpulchrū supradictum, quod firmabitur spinulis, ne per viam decidat. Et Diaconus assistēs à dexteris accedet ad altare, & cū debitis reuerentijs accipiet tabernaculum cum Sanctissimo Sacramento de altari, & illud in manib⁹ Episcopi genuflexi collocabit, cui nec manum osculabitur, nec vllam tum faciet reuerentiam, sed statim atque in eius manibus Sanctissimum Sacramentum reliquerit, genuflectet: tunc cantores incipient Hymnū [Pange lingua gloriosi, &c.] & Episcopus cum Sanctissimo Sacramento surget, & Diaconi assistentes hinc inde fimbrias anteriores pluuiæ eleuabunt, & si contingat aliquos gradus ascendere, & descendere, magister Cærimoniarum, vel aliquis cappellan⁹ extremitates albæ, & vestes anteriores ipsius Episcopi à parte anteriore eleuabit; & aliquis Princeps, si adsit, vel nobilior laicus subleuabit, & portabit per totam processionem pluuiæ Episcopi à parte posteriori. Octo verò beneficiati prædicti, vel Mansionarij ex dignioribus parati, v̄ supra, accipient hastas baldachini, quas portabūt per totam Ecclesiam, &

in porta Ecclesiæ illas relinquet in manibus laicorum, qui primo loco Barones, & nobiliores seu Magistratus esse debent, deinde alij, v̄ supra dictum est. Ipsi verò beneficiati præbunt ad locū suum, id est, ante Canonicos paratos. Per viam processionis semper Episcopus aliquos Psalmos, vel Hymnos summissa voce recitabit, respondentibus Diaconis assistentibus, & sic ordine superius descripto procedent per totam viam processionis; quæ si longior fuerit, poterit Episcopus in aliqua Ecclesia, & super altare deponere Sanctissimum Sacramentum, & aliquantulū, quiescere, & ibidem, antequam discedat thurificare Sanctissimū Sacramentum, & orationem de Sacramento cantare: quod tamen non passim in singulis Ecclesijs, vel ad singula altaria, quæ forsitan per viam constructa, & ornata reperiuntur, faciendum est, sed semel tantum, vel iterū, arbitrio Episcopi. Dū processio erit in fine, id est, propè eandem Ecclesiam, à qua discessit, ante eiusdem Ecclesiæ fores iterum nobiliores laici, vel alij nobilitate eisdem æquales hastas baldachini capient: & Episcopus sub baldachino ibit vsq; ad cæcellos, vel Presbyteriū, vel ad gradus altaris iuxta Ecclesiæ structurā, & situationem. Postquàm Episcopus perue-

peruenerit ad supremum altaris gradum, Diaconus à dexteris cum debita reuerentia, & genuflexione, ac sine osculo accipiet de manu ipsius Episcopi stãtis Sanctissimũ Sacramentum, & illud super altare collocabit. Interim cantores in cantu pausato, & deuoto cantabunt Versiculum [Tantum ergo Sacramentum, &c.] Episcopus verò paulò retrocedens stans imponet incensum in altero ex duobus thuribulis, ministrãte nauiculam presbytero assistente, & sine benedictione, & osculis, vt supra, & genuflexus in supremo gradu altaris super puluino ante Sanctissimum Sacramentum illud triplici ductu, prout fecerat in principio, thurificabit. Quo factò, duo Cantores cantabunt Versiculum [Panem de cælo, &c.] cum suo Responsorio, & Episcopus surgens ex libro, quem Diaconi assistentes genuflexi hinc inde sustinebunt, cantabit orationem [Deus qui nobis, &c.] qua finita, accedet ad altare, & accepto tabernaculo cum Sanctissimo Sacramento, illud ambabus manibus eleuatum tenens, vertes se ad populum, cum illo signũ crucis super populum tertio faciet, nihil dicens. Quo factò, Episcopus iterum deponet Sanctissimum Sacramentum super altare, & genuflectet, vt supra. Tunc Presbyter

assistsens in cornu Epistolæ stans versus populum, facta prius debita reuerentia cũ genuflexione Sanctissimo Sacramento, publicabit Indulgentias in forma cõsuetã ab Episcopo concessas omnibus, qui processioni interfuerũt. Et aduertatur vt funalia, & candelæ, quæ in processione delata fuerunt, non extinguãtur, donec Episcopus cũ Sanctissimo Sacramento benedictionem, vt supra dictum est, dederit. Omnibus expeditis, Episcopus, facta aliquantulum oratione ante Sanctissimum Sacramentum, post genuflexionem debitam, ac accepta mitra extra cãcellos, discedet cum Canonicis in Sacristiam, vbi paramenta deponet, & solito more associatus ab eis ad domum suam redibit. Si verò Episcopus voluerit ex sua particulari deuotione hac die celebrare, & Sanctissimum Sacramentum pro processione conficere, poterit summo mane Missam planam sine cantu legere, omissa pro hac die, propter processionem ad celeriolem actus expeditionem, & ad euitandum calorem, Missa solemni: & in fine Missæ Canonici, & alij, vt supra, capient paramenta, Episcopus verò, deposita planeta, capiet pluuiãle, & cetera omnia fient, quæ super declarata sunt. Et quia solitum est per totam hanc octauam po-

Cerimonialis Episcoporum.

neri super altare tabernaculum cum Sanctissimo Sacramento discooperto, dum Vesperæ, & officia diuina recitantur, ad quæ magna populi frequentia solet accedere, conueniens esset, ut ob reuerentiã tanti Sacramenti, tam Episcopus, quam Canonici, & omnes præsentés, & in choro assistentes semper durante officio, starent capite detecto, & nunquã sederent. Quòd si ob longitudinem officij præstare nõ poterunt, non omitant saltem in signum reuerentiæ detecto capite, existente Sanctissimo Sacramento super altare, diuinis officijs assistere. Solita est etiam octaua die huius festi post Vesperas fieri processio ad reponendum Sanctissimum Sacramentum, quæ non tam solemnisis, & longa via, ut prima, sed vel per Ecclesiam, vel parum circa extra eam fieri debet, in qua si Episcopus interesse voluerit, debet cum pluuiali Sanctissimum Sacramentum portare; & tam in principio, quã in fine processionis illud thurificare, & alia facere, quæ superius expressa sunt; & demum in fine illud includere, & reponere in tabernaculo, vbi solet continua asseruari. Absente Episcopo, & in Collegiatis celebrans ipse finita Missa, & deposita planeta, capiet pluuiatile, & Sanctissimum Sacramentum thurificabit, illudque sub bald-

chino portabit, & omnia, ut supra, fient, exceptis his, quæ ad Episcopum propriè pertinent.

DE ALIIS FESTIS IN genere, in quibus est solemniter celebrandum vltra superius expressa. Cap. XXXIII.

Via per annum plura festa occurrunt, vltra superius expressa, in quibus decet vel Episcopum solemniter celebrare, vel saltẽ Vesperis, & Missæ solemniter per aliũ celebratæ interesse, de his breuiter aliquid dicendũ est. Celebrare igitur poterit Episcopus, nisi legitime fuerit impeditus, in die Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, in festo Epiphaniæ Domini, in feria quinta in Cœna Domini, in Dominica Resurrectionis, in die Ascensionis, in Dominica Pentecostes, in festiuitate Annunciationis, & Assumptionis beatæ Mariæ virginis, in festo beatorum Apostolorũ Petri, & Pauli, in festo omniũ Sanctorum, in festo Sancti tituli Ecclesiæ, & Patroni, & in die anniuersario Dedicationis Cathedralis Ecclesiæ, vel etiã arbitrio suo in alijs festiuitatibus per annum, quãdo- cunq; ei placuerit, cum Cerimonijs, & solenitatibus, quæ supra in capi-

capitulo de Missa solemnī per Episcopū celebrata explicatę fuerunt: ac etiam cum Vesperis solemnibus in Vigilia, seu die, quę festum præcedit, excepto Sabbato Săcto, quo die Vesperę non dicuntur, nisi mane in fine Missę, & Vigilia Annūciationis Beatę Marię; si venerit in Quadragesima die feriato: quo casu Vesperę non celebrantur in vigilia, sed tantum in die, finita Missa: & tunc, ne ista solemnitas sine Vesperis solemnibus transeat, poterit Episcopus, depositis Missalibus indumentis, accipere pluuiiale, & celebrare Vesperas, Canonicis paratis remanētibus, sed si hoc festū venerit feria secunda in Quadragesima, poterunt Vesperę solennes in Dominica præcedenti celebrari cum cærimonijs, prout supra dictum est in cap. de Vesperis solemnibus, Episcopo in crastinum celebraturo. In alijs autę festiuitatibus, videlicet, in nocte Natiuitatis Domini, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangelistę, Circūcisionis Domini, feria secunda, & tertia Paschę, Dominica in Albis, Dominica Trinitatis, in festo Sancti Ioannis Baptistę, in festo Natiuitatis beatę Marię virginis, in aliquibus principalibus festiuitatibus Ecclesię Cathedralis, & pro aliqua re graui ad vniuersalem, vel propriam Ecclesiam spectante, vel

aliās quandocūque Episcopo placuerit, poterit paratus cum pluuiiali, & mitra, assistere Missę per aliquem Prælatum, Dignitatem, seu Canonicum celebratę, in qua omnia seruabuntur, quę supra explicata fuerunt in cap. de Missa solēni, quę corā Episcopo celebratur: & si præcedēti die Episcopus Vesperis interesse voluerit, celebrabūtur similiter, prout dicitur in capitulo de Vesperis solēnibus, Episcopo in crastinum non celebraturo in alijs festiuis, seu ferialibus diebus Ep̄s cum aderit semper cappā defert.

DE ANNIVERSARIIS diebus electionis, & consecrationis Episcopi solemniter celebrandis. Cap. XXXV.

Inguulis annis in diebus anniuersarijs Electionis, & Consecrationis Ep̄i, Missam solēnem vel per ipsum Episcopum, vel per aliquā dignitatem, seu Canonicum, ipso præsentē, celebrari conuenit, quę dies creationis, seu Consecrationis si venerit in die aliquo festiuo, celebrabitur de festo cum paramentis festo cōuenientibus, & cum cōmemoratione pro Episcopo: si verò venerit in die feriato, celebrabitur de Cathedra Săcti Petri cū pa-

Cerimonialis Episcoporum.

ramentis albis, & vna tantum collecta pro Episcopo, videlicet [De omnium fidelium pastor, & rector, &c.] & cum præfatione de Apostolis; nec in ea sermo habendus erit, sed in reliquis omnia circa cerimonias seruabuntur, quæ supra proprijs locis explicata fuerunt.

DE ANNIVERSARIO Episcopi proximè defuncti. Cap. XXXVI.

Episcopus viuens Prædecessoris sui proximè ante ipsū defuncti memoriam habere debet, & pro eius anima singulis annis in die obitus anniuersarium celebrare, vel saltē Missæ pro eius anima ab aliqua dignitate, seu Canonico celebratæ præsens assistere, & in fine absoluere. Missa autē erit defunctorum, & in ea omnia tam circa ornatum altaris, & indumenta, ac paramenta Missalia, quæ circa genuflexiones, & cerimonias seruabuntur, quæ supra declarata fuerunt in cap. de Missa Pontificali pro defunctis, & de Missa pro defunctis, quæ corā Episcopo celebratur. Non tamen post Missam sermo habendus erit, sed finita Missa, solus Episcopus, deposita cappa, apud sedē suam parabitur pluuiali nigro cū cæteris indu-

mentis, & habens ante se pannum nigrum extensum, seu lecticā mortuorū absoluit, prout ibi dicitur. DE ANNIVERSARIO omnium Episcoporum, & Canonicorū Ecclesiæ Cathedralis Defunctorum. Cap. XXXVII.

Aliquo die nō impedito infra octauā Defunctorū arbitrio Episcopi Canonicus aliquis, seu dignitas Ecclesiæ Cathedralis celebrabit Missam pro anima omniū Episcoporum, & Ecclesiæ Cathedralis Canonicorum defunctorum cum paramētis nigris, & cerimonijs, prout supra dictū est: cui Missæ Episcopus præsens erit cum cappa, & in fine, si voluerit, poterit, deposita cappa, & accepto pluuiali, absoluere, prout dicitur in præcedenti cap. Quod si Episcopus huiusmodi Missæ præsens non erit vel absoluere noluerit, celebrans dicto [Placeat, &c.] accedet ad cornu Epistolæ altaris, vbi deposita planeta, & manipulo, accipiet pluuiale nigrum, & stans in dicto cornu Epistolæ versus altare expectabit finem Responsorij, & interim clerici, seu alij extendent pannum nigrū ante gradus altaris, vel portabunt illi lecticā mortuorum, nisi alias à principio Missæ fuerit accommoda-

modata. Cum per cantores repetitur Responsoriū post Versiculum [Requie eternā, &c.] si Episcopus erit præsens accedet Cærimoniaris ad Episcopum cū thuribulo, & ministrante nauiculam Presbytero assistente, Episcopus imponet thus in thuribulū; quod Cærimoniaris portabit ad altare, & alicui Cappellano celebrantis consignabit tenendum iuxta cornu Epistolæ altaris, vbi etiam alius Cappellanus tenet vas aquæ benedictæ cū aspersorio, si verò Episcopus præsens non erit, ipse celebrans imponet thus in thuribulū, ministrante Diacono nauiculā. Incepto [Kyrie eleison] surget Episcopus, detecto capite, celebrans verò dicto vltimo [Kyrie eleison] stans detecto capite in dicto cornu versus ad altare dicet intelligibili voce [Pater noster] Quod secretè cōplebit; & interim accedet ad medium altaris, & versus dictū pannum, seu lecticā mortuorum ministrante Diacono aspersoriū, asperget tertio super eundem pannum, seu lecticam, tum ministrante eodem Diacono thuribulū, simili modo ter thuribulum ducens pannum, seu lecticam thurificabit; deinde conuersus ad altare ex libro super illud posito in eodem cornu Epistolæ dicet versiculum [Et nos inducas, &c.] & alios versicu-

los & orationē, & in fine versiculum [Requiem æternam, &c.] & dicto per cātōres versiculo [Requiescāt in pace.] celebrans signās altare, & seipsum dicet Euangeliū Sancti Ioannis, & redibit in Sacristiam ad se exuendum.

DE ÆGROTATIONE, morte, funere, & exequijs Episcopi: & de supplicationibus ad Deum pro opportuna noui Episcopi electione impetranda.

Cap. XXXVIII.

Incet Episcopus, tāquam bonus pastor, & diligentissimus villicus, omni tēpore paratus esse debeat ad reddēdum rationem Domino suo de ouibus sibi commissis, & de suæ administrationis officio, id tamē diligentiori cura, & studio peragere debet, dū ægrotat, quasi extremo vitæ suæ diei vicinior. Nam & si semper mortis periculū mortalibus imminet, propīquiores tamen morti sumus, dū ægrotamus. Curet igitur Episcopus, vt quanto magis dignitate cæteris præest, eò maiori studio vltimum huius vitæ actum, quo loco coronari electi solent, cū laude perficiat. Quod si dū ægrotat, tanquam homo morbi periculum non agnosceret, medici, domestici, familiares, & præcipue

Carimonialis Episcoporum .

cipue eius cōfessor secretè, & summa cum reuerentia, & caritate eū de discrimine, in quo versetur, moneant & hortentur, vt voluntati diuinæ non intuitus adhæreat, & quæ ad animæ salutem pertinent, peragere curet. Nam Episcopum decet non solum verbo, sed etiam opere, & exemplo vsque ad vltimū vitæ spiritū alios docere, & ad viā salutis dirigere. Medici verò & familiares, quæ ad corporis salutem pertinent, diligentissimè curent, & polliceantur Episcopo se quantum humana potest industria, facturos, vt si fieri poterit, pristinam sanitatem recuperet. His verbis, & hortationibus excitatus Episcopus ægrotans, vel (quod melius esset) sua sponte, cum extremum diem suū appropinquare cognouerit, primo peccata sua confessori diligentissimè confiteatur, deinde tempore congruo sacrum petat viaticum, & antequā communicet, indutus Rochetto, & stola, præ sente Sanctissimo Christi corpore, profiteatur Catholicam fidem ex formula ab Apostolica sede præscripta, quā affirmet se semper incōcussè, & firmiter tenuisse, & credidisse, seq; ī ea velle viuere, & mori, cum Deo placuerit. Tum maiori, qua poterit, deuotione, & humilitate, sacrum sumat viaticum, quod illi deferat prima dignitas

comitante capitulo, & toto clero cathedrali Ecclesiæ in habitu Ecclesiastico, & cum candelis accensis, & si fieri potest, Magistrat^o deferat baldachinum, moneatq; eādem primam dignitatem, vt cum tempus erit extremæ vnctionis Sacramentum sibi administret, & animæ commendationem faciat. Conuocet deinde Canonicos, Parochos, & Curatos omnes dū adhuc sensus corporis integri sunt, & coram eis profiteatur iterū Catholicam fidē ex prædicta formula, petat veniam de negligentijs, & imperfectionibus suis, & si quemquam vnquam in sua administratione offenderit, roget, vt orent Deum omnipotentem pro anima sua: commendet illis Ecclesiam, pauperes, viduas, orphanos, & loca pia: memoret eis, vt donec de successore prouideatur, continuas preces ad Deum fundant, vt eis bonum Pastorem concedere dignetur, qui eos vberius, quàm ipse fecit, pascere nouerit. Aperiat etiam eis debita, & credita Ecclesiæ, si quæ sunt; & notificet scripturas, iura, & actiones eiusdem Ecclesiæ: condant, si vult, & habet ab Apostolica sede facultatem, testamentum, & eligat sibi sepulturam. Cū verò hora mortis appropinquat, curatus, seu sacrista in tempore Episcopo extremā vnctionem exhibeat,

beat, & animæ commendationem faciat, prout in ordinario. Viri pij, & religiosi continuò assistant Episcopo animam agenti, cui crucem inspiciendam, osculandamq; crebrò offerant; redigantq; ei ad memoriã Passionem Domini Nostri Iesu Christi. Nec desint Religiosi, & Sacerdotes, qui continuò, dum adhuc expirat, Psalmos, passionē Christi, & alias deuotas orationes legant. Postquam Episcopus spiritum Creatori reddiderit, Canonici qui aderunt, singuli super eum versiculum [A porta inferi, &c.] cum oratione [Deus qui inter Apostolicos Sacerdotes, &c.] recitabunt. Cubicularij verò, & familiares ipsius Episcopi defuncti corpus eius aqua calida cum vino, & herbis odoriferis lauabunt, & mūdabunt; & si hereditibus videbitur, poterit etiam aperiri, & aromatibus cōdiri, quo casu intestina eius statim sepeliantur in Ecclesia. Sed licet corpus non aperiatur, omninò agendum, & curandum est opportunis remedijs, vt sine fætore vsque ad præstitutum tempus sepulturæ seruari possit. Loto, & terso corpore, clerici familiares, seu alij Ecclesiastici viri cum Cærimoniario induant illud primum vestibus ordinarijs vsq; ad Rochetum, deinde sacris vestibus, quibus viuens induebatur, dum solemniter

erat celebraturus, hoc est, caligis, & sandalijs, amictu, alba, cingulo, stola, manipulo, cruce pectorali, tunicella, dalmatica, chirothecis, planeta coloris violacei, annulo, & mitra simplici, ac etiam pallio cum spinulis, si erit Archiepiscopus, vel aliàs vtēs pallio, & ponat super pectus eius crucē aliquā, quam manibus teneat. Corpus sic indutum, donec præparetur lectus in aula maiori, vt infra, ponatur super aliqua mēsa, seu in terra super tapete cum cereis ardētibus ad caput, & pedes. Interim cæteri Episcopi familiares inferiores, & famuli totā domum denudent, & in aula maiori palatij, siue domus, præparent lectum ex tabulis altitudinis palmorum sex, lōgitudinis ad minus palmorum duodecim, & latitudinis palmorum decem, vel ad minus octo, & super illud ponatur stratum ex lana, seu palea plenum, & cooperiatur panno serico nigro, vel saltem laneo. Ad lecti pedes præparetur parua mensa mundo linteo cooperta, & sup ea duo cādelabra, cum candelis accensis, liber Missalis, vas aquæ benedictæ cum aspersorio, thuribulum cum nauicula, & incenso, ac superpelleum vnum cum stola, & pluuiale nigrū ponantur. Quibus omnibus sic paratis, corpus Episcopi defuncti, vt supra indutum, portetur in

Cærimonialis Episcoporum .

dicta aula, & super dicto lecto collocetur ; & ad pedes eius ponatur pileum Pontificale sericeis viridibus floccis ornatum, & hinc inde à lateribus ponantur scamna cum foraminibus pro funalibus, seu intorticijs ponēdis circa corpus, vel saltem illis deficientibus, collocentur quatuor candelabra alta cum quatuor intorticijs ardentibus ad quatuor lecti angulos. Circumcirca per totam aulam disponantur sedilia, pro Canonicis, clericis, Magistratu, ciuibus, & alijs qui veniēt ad honorandum funus . Hora cōpetenti, cum iam, si nō omnes inuitati ad funus saltem eorū aliqui aduenerint clerus sæcularis per ordinē, si voluerit, vel Religiosi quatuor ordinum mendicantium, si in ciuitate aderūt qui inuitari debent, vel alij per singula Collegia, incipiēt vigiliam, hoc est, Vesperas & Matutinum cum Inuitatorio, & tribus nocturnis, ac Laudibus Defunctorū . Primi, id est, inferiores, à quibus inchoandum est (nā vltimus locus digniorib⁹ Religiosis reseruatur) inchoabunt Vesperas: Prior enim eorum habens ante se legile cum libro dicit secrete [Pater noster] ad quod Canonici, & alij omnes inuitati circumsedentes assurgunt, sic mansuri donec inchoetur primus Psalmus Vesperarum . Dicto [Pater noster]

secrete, alta voce incipiet Antiphona [Placebo Domino] quam cæteri eiusdem religionis fratres, qui propè funus ante alios hinc inde stare debēt, prosequētur. Et, ea finita, recitabūt alternatim Psalmos Vesperarum cum Antiphonis duplicatis, prout fieri solet in officio duplici. Et dum inchoātur Psalmi, eisdem fratribus, qui cantāt, cādelę distribuendę sūt, prout, & cæteris, quando Nocturnos, & Laudes cantabunt, vt infrā. Ad cāticum [Magnificat] surgunt omnes, & Prior eius religionis, qui Vesperas cātauerunt, accedet ad mensam ad pedes lecti, & ibidē à Cærimoniario, vel alijs clericis induetur superpelliceo, stola, & pluuiiali, & imponet thus in thuribulū . Finito cātico [Magnificat] stans ibidem ad pedes lecti ante mēsam prædictam manibus iunctis dicit [Pater noster,] & interim accepto aspersorio de manu Cærimoniarij, vel alterius clerici, incipiendo à parte dextera lecti, asperget lectum circumcirca, aspergendo ter in qualibet parte lecti, & dum trāsibit ante Canonicos, illos capite aliquantulum inclinato salutabit. Et postquam reuersus fuerit, in eodem loco apud mensam, reddito aspersorio, capit de manu eiusdem Cærimoniarij, vel alterius clerici thuribulum, & lectum cir-

cum circa similiter eodem modo
thurificabit: quo facto, stans ante
prædictam mēsam, reddito thuri-
bulo, & habens ante se librū aper-
tum, ex eo leget Versiculos, & ora-
tionem infra scriptam, videlicet.

✠. Et ne nos inducas in tentationē.

℞. Sed libera nos à malo. ✠. A
porta inferi. ℞. Erue, Dñe animam
eius. ✠. Requiescant in pace.

℞. Amen. ✠. Dñe exaudi orationē
meā. ℞. Et clamor meus ad te ve-
niat. ✠. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo. ○ remus.

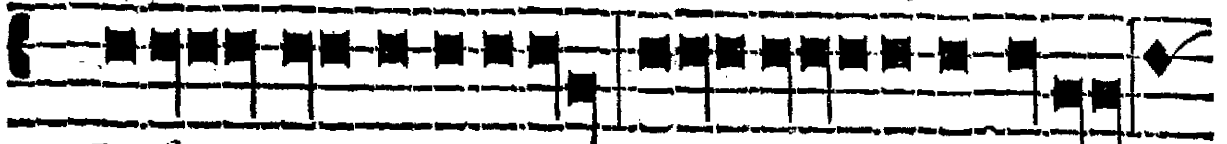
Deus, qui inter Apostolicos
Sacerdotes famulum tuum
N. Episcopū Pontificali fecisti di-
gnitate vigere: præsta quæsumus,
vt eorum quoque perpetuo aggreg-
getur cōsortio. Qui viuis, & regnas
cum Deo Patre in vnitate Spiritus
Sancti Deus; Per omnia sæcula sæ-
culorum. ℞. Amen.

Deinde dicit Versiculū [Requiē
æternam, &c.] & duo ex fratribus
cantantibus [Requiescant in pa-
ce.] ceteri respondebunt [Amē.]
Finitis Vesperis, Religiosi, qui illas
cantarunt, discedunt, & vocantur
alij Religiosi, qui Matutinum, hoc
est, Inuitatoriū cum tribus Psalmis
primi nocturni, & lectionibus cā-
tabunt; & dū cantatur Inuitatoriū
vsque ad initiū primi Psalmi, oēs
stare debent. Finitis Psalmis primi
Nocturni, duo Cantores, siue ex

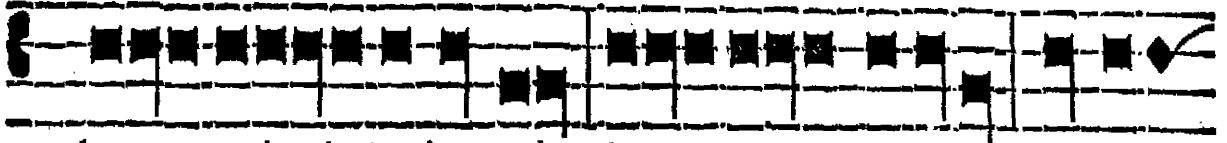
fratribus, qui Nocturnū cantarūt,
annuntiant Versiculum [A porta
inferi, &c.] & responderetur [Erue
Dñe animā eius.] Quo dicto, oēs
surgunt: tunc vnus ex eisdem Reli-
giosis lectionem cātaturus accedit
ad pulpitu, & secretè dicit [Pater
noster] quod totū sub silentio cō-
plet, & eo finito, omnes sedent, &
ipse lectionem incipit: & ea finita,
cantores cantant Respōsorium, &
idem Religiosus cātat secundā, &
tertiam lectionē. Finita vltima le-
ctione, dum cantatur tertium Re-
sponsorium, Prior eius Religionis,
qui Nocturnum cantauit, accedit
ad mēsam, induitur super pelliceo,
& pluuiali; & cum dicitur versicu-
lus [Requiē æternā, &c.] imponit
thus in thuribulum, & in fine cum
dicitur [Kyrie eleison] surgunt
oēs: & Prior dicat [Pater noster]
aspergat, & thurificet lectū, vt su-
pra in Vesperis, & cātet eosdē ver-
siculos, & orationē, vt supra dictū
est. Quo facto, alij Religiosi vocē-
tur, & cantent similiter secundum
Nocturnum: & eo finito, alij, qui
cantent tertium eodem modo, &
forma, prout de primo dictū est.
Demum vltimi, & digniores Reli-
giosi cantēt Laudes eadem forma,
prout decantatæ fuerunt Vesperę;
& ad Benedictus, & orationes, &
cætera omnes surgant, vt supra.

Quod si non adessent tot Religio-
nes,

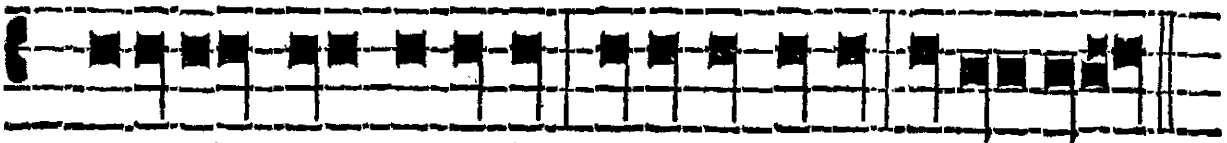
stans ante Episcopum capite incli- ter, & Te Pater] si erit Canō-
nato cantabit confessionem in to- nicus profundius inclinabit, si nō
no sequenti: & dū dicet Tibi Pa- erit Canonicus genuflectet.

Confiteor Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ semper Virgini,

beato Michaeli Archangelo, beato Ioanni Baptistæ, sanctis

Apostolis Petro, & Paulo, omnibus sanctis, & tibi Pater.

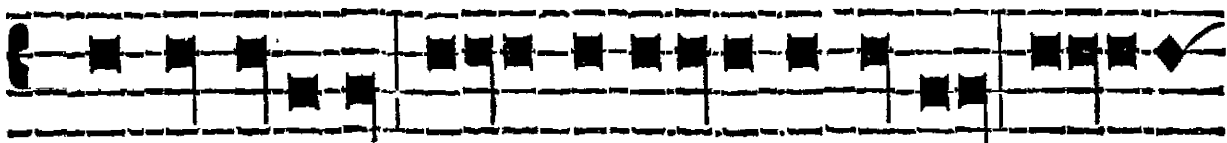
Quod cum dicit genuflectit coram Pontifice. Ut iungat, & continuat.

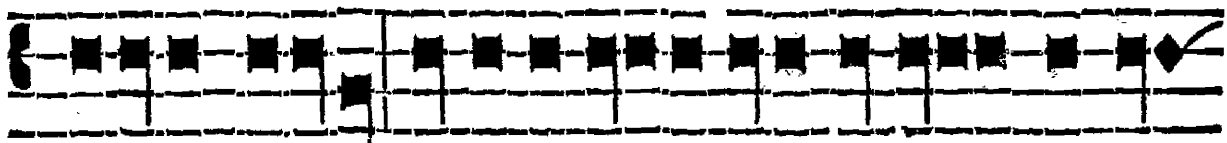
Quia peccavi nimis cogitatione, verbo, & opere, mea culpa,

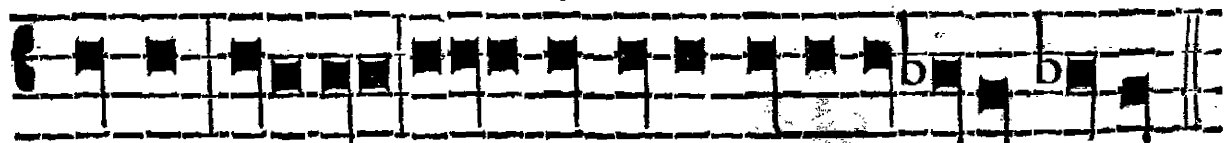
mea culpa, mea ma xi ma culpa. Ideo precor beatam Mariam

semper virginem, beatum Michaelem Archangelū, beatum

Ioannem Baptistā sanctos Apostolos Petrū, & Paulum, omnes

sanctos, & te Pater Orare pro me ad Dominum Deum nostrum.

Finita

Carimonialis Episcoporum

Finita confessione per Diaconum, sermocinator, qui, in pulpito dum cantatur cōfessio, genuflectet, surgens publicabit indulgentiam in forma sequenti, videlicet. [Reuerendissimus in Christo Pater, & Dominus Dominus N. Dei, & Apostolicæ sedis gratia huius sanctæ Ecclesiæ Episcopus dat, & cōcedit omnibus hic præsentibus quadraginta dies de vera Indulgentia in forma Ecclesiæ consueta. Rogate Deum pro felici statu Sanctissimi Dñi nostri N. diuina prouidentia Papæ N. Dñationis suæ Reuerendissime, & sanctę matris Ecclesię.]

Publicata Indulgētia Episcopus deposita mitra leget ex libro per ministrum de eo seruientem supra caput sustentato, in tono orationis versus ad populum, vt infra videlicet. Præcibus, & meritis beatæ Mariæ semper virginis: beati Mi-

chaelis Archangeli: beati Ioannis Baptistæ: Sāctorum Apostolorum Petri, & Pauli: ac omnium sanctorum, misereatur vestri omnipotēs Deus, & dimissis peccatis vestris perducatur vos ad vitam æternam. *Re. Amen.*

[Indulgētiā, absoluzionem, & remissionem peccatorū vestrorum tribuat vobis omnipotens, & misericors Dominus. *Re. Amen.*

Deinde benedicens populo more cōsuetō dicet: Et benedictio Dei omnipotētis Patris, & Filij, & Spiritus sancti descendat super vos, & maneat sēper. *Re. Am̃.*

Si erit Archiepiscopus statim publicata Indulgentia, Cappellanus portabit ante illum crucem, quam genuflexus tenebit donec omnia prædicta compleuerit, & Archiepiscopus prius cruci caput inclinabit.

Fons Carimonialis Episcoporum.

REGESTVM.

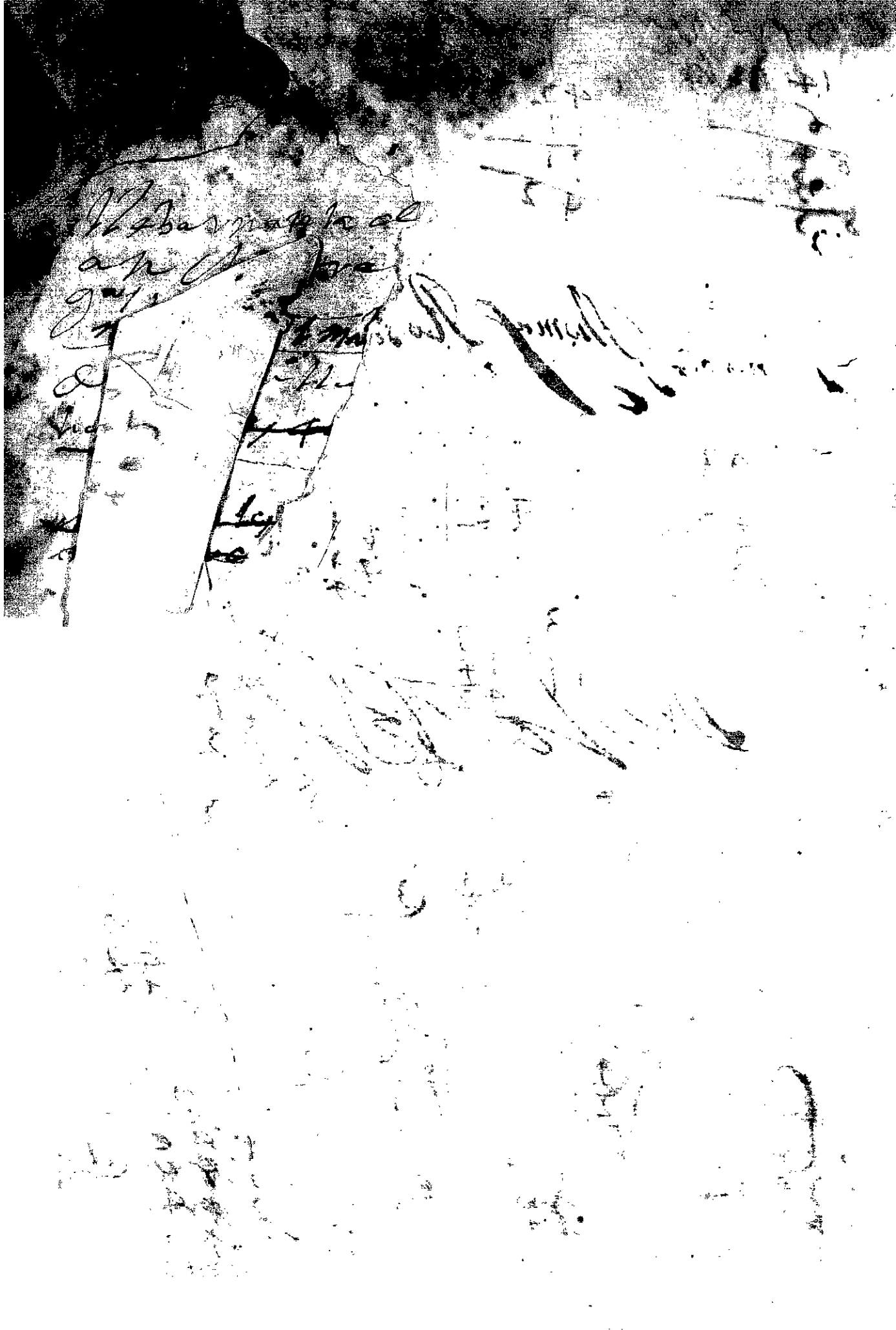
✠ A B C D E F G H I K L M.

Omnes sunt Quaterni, præter ✠ qui est Duernio.

V E N E T I I S , A P V D C I E R A S .

M D C X I I I .

Handwritten notes and scribbles at the bottom of the page, including the word "Date" and other illegible markings.

Mandado

Son Andres de los Rios que dias guardo
en muchos años en la villa de Madrid a
uno dia del mes de junio año de mil
quinientos e quarenta e quatro años
Siendo de fechos don

$$\begin{array}{r} 43 \\ 10 \\ \hline 53 \\ 47 \\ \hline 100 \end{array}$$

17 bar mata de 20 bar de Bengo.
 an cho de de tien gan
 901 10 18 por 10 de 3 bar
 10 15 4 10 10 10 10 10 10

de me 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10

~~10 10 10 10 10 10 10 10~~
~~10 10 10 10 10 10 10 10~~

14 realy 3 de bona
 ma 10 10

a 10 10 10 10 10 10 10 10
 10 10 10 10 10 10 10 10

$$\begin{array}{r} 24 \\ 10 \\ \hline 34 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 41 \\ 10 \\ \hline 51 \\ 41 \\ \hline 92 \end{array}$$

28-10-11
marched

6228

$$\begin{array}{r}
 14 \\
 6 \\
 \hline
 84 \\
 3 \\
 \hline
 87
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 42 \\
 11 \\
 \hline
 31 \\
 42 \\
 \hline
 42
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 462 \\
 41
 \end{array}$$

3

$$\begin{array}{r}
 42 \\
 11 \\
 \hline
 42 \\
 42 \\
 \hline
 762
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 14 \\
 3 \\
 \hline
 42
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 11 \\
 42 \\
 \hline
 422
 \end{array}$$

3

$$\begin{array}{r}
 3 \\
 14 \\
 \hline
 42
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 42 \\
 11 \\
 \hline
 422 \\
 22 \\
 \hline
 262
 \end{array}$$

1040

2 3
4 5

$$\begin{array}{r}
 19 \\
 42 \\
 \hline
 42
 \end{array}$$

3

$$\begin{array}{r}
 42 \\
 11 \\
 \hline
 42
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 42 \\
 11 \\
 \hline
 42 \\
 42 \\
 \hline
 42
 \end{array}$$

3

$$\begin{array}{r}
 19 \\
 42 \\
 \hline
 422 \\
 11 \\
 \hline
 422
 \end{array}$$

3

19

$$\begin{array}{r}
 12 \\
 8 \\
 \hline
 10 \\
 10 \\
 \hline
 20
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 10 \\
 10 \\
 \hline
 20
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 46 \\
 40 \\
 \hline
 44 \\
 44 \\
 \hline
 44
 \end{array}$$